

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

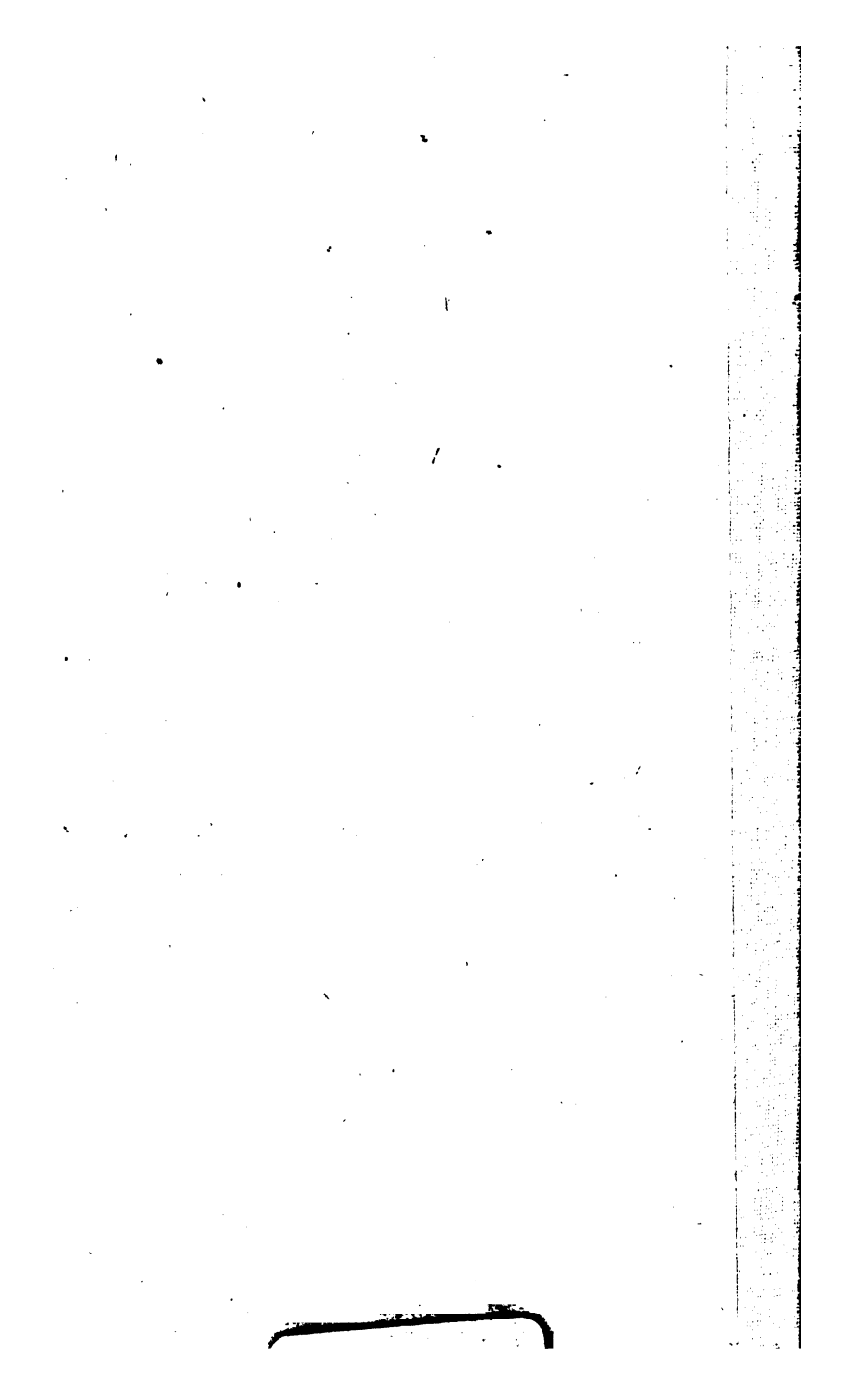
Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

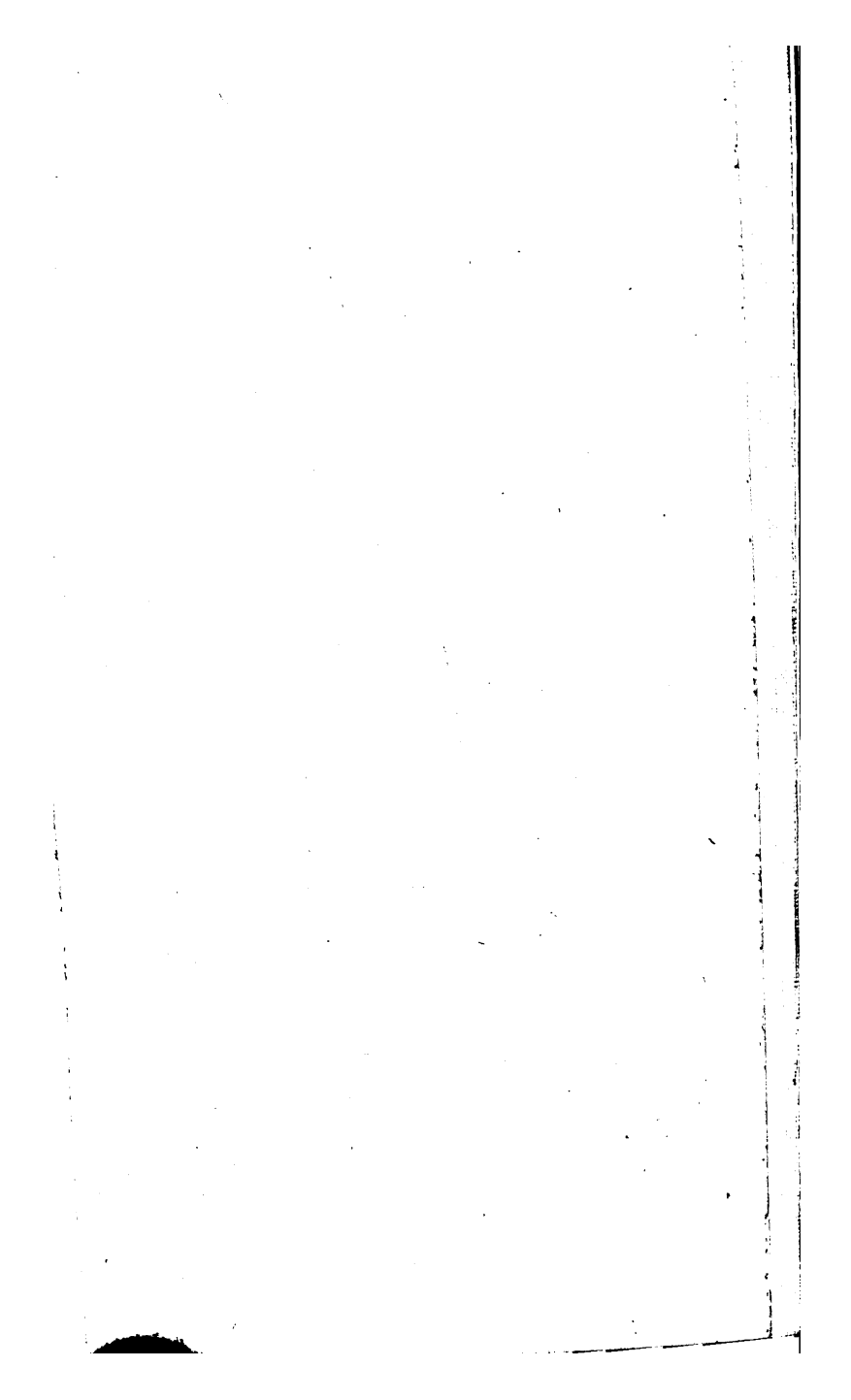
Om Google Bogsøgning

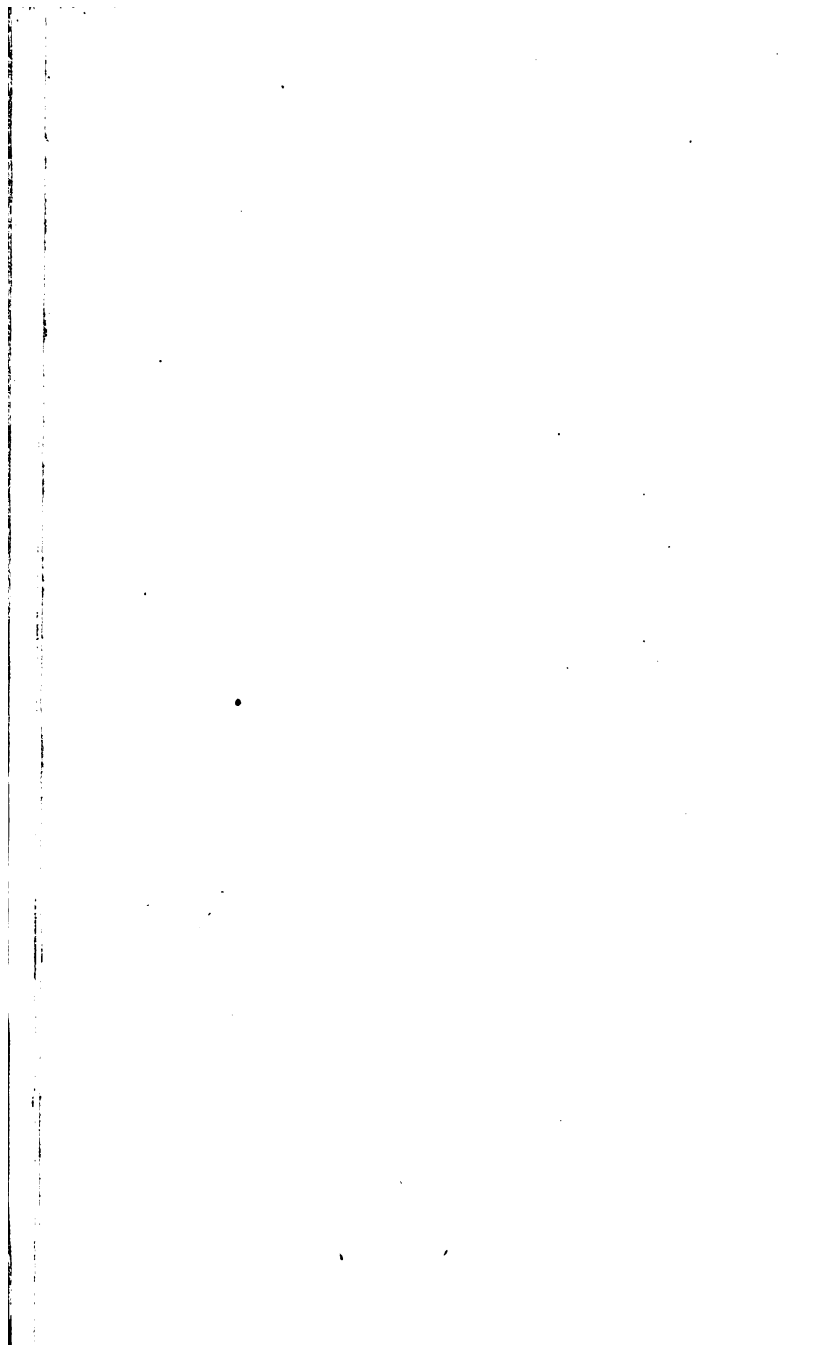
Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

Roberts

G.H.W.

Træk af Livet paa Island

i

Fristats-Tiden.

1

Ved

C. Rosenberg.

Andet Dplag.

Gjennemset og forsynet med et Tillæg af
Dr. Baltýr Gudmundsson.

Hertil et Hentrykt Kort og 12 Figurer.

Ved Udvalget for Folkeoplysnings Fremme.

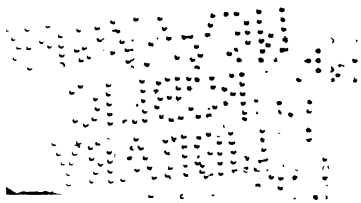
Kjøbenhavn.

I Kommission hos G. E. C. Gad.

1894.

6 S-1.

TO NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
183913A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1906 L

Forord til anden Udgave.

Siden 1. Udgave af dette Skrift udkom 1871, have de videnskabelige Forskninger givet mangfoldige Bidrag til Berigtigelse af Punkter i det islandste Folks Historie og fremdraget mange nye Synspunkter for Kulturens Udvikling. Udvalget har derfor opfordret Dr. Baltyr Guðmundsson, Docent ved Universitetet i islandst Historie og Literatur, til nøje at gennemgaa Skriftet og bringe Kjendsgjerningerne og Synspunkterne i denne nye Udgave i Overensstemmelse med Nutidens Forskninger. Efter Udvalgets Ønske har den nævnte Videnskabsmand tillige medgivet Skriftet et Tillæg om de islandste Boliger i Fristadstiden, som vil hjælpe Læseren til tydeligere at forstaa mangt et Træk i Skriftets Fortællinger og til at udfylde Billedet af de islandste Samfundstilstande i hine Tider.

Juni 1894.

„Udv. f. Folkeopl. Fremme.“

Hiersen

24

C. Rosenbergs Forord til 1. Udgave.

I dette Skrift er ved islandste Navnes Gjengivelse i Almindelighed den Regel fulgt, at fremstille dem saa vidt muligt som de lyde i den islandste Udtale. Derfor er:

1) „Th“ (t: þ) beholdt; det kunde nemlig dog maasse falde en eller anden Læser naturligt at udtale dette Tegn rigtig (som det engelske th);

2) „f“ i Enden af en Stavelse forandret til „v“ („Leiv“ ikke „Leif“);

3) „ð“ i Reglen beholdt foran r („Frolleiv“ ikke „Kolleif“, „Frevna“ ikke „Resna“); dog er „ð“ kastet bort i nogle vel kjendte og hyppig forekommende Navne („Kolv“, „Ravn“);

4) „ei“ brugt i Navne, medens ellers „ej“ er brugt („Leiv“, ikke „Leif“) — nemlig for at gjøre opmærksom paa, at „ei“ i det gamle Sprog udtales luftet, ligesom endnu i vore Landskabsmaal, i Srenst og Norst, og ikke aabent — d. e. som „aj“ —, som i Kjøbenhavn.

Særlig bemærkes, at den islandste Tvekyd „au“, som i Dansk er gaaet over til Enkelthyden „ø“, i nogle Personnavne er gjengivet med ø („Gunsøg“, ikke „Gunlaug“), men derimod i Stedsnavnene betegnet ved „au“, som altsaa der skal udtales „øj“ („Hautadal“ udtales „Højadal“).

For Kortets Skyld og for at Bog og Kort kunne stemme overens, er i det hese i Stedsnavne den islandste Form beholdt overalt, hvor det ikke vilde lade altfor søgt ikke at bruge den nærliggende og selvforstaaelige danske (s. Ex. „Bredsfjord“, ikke „Bredisfjördr“, men „Hautadal“, ikke „Høgedal“). Det er imidlertid en Selvsølgte, at, naar man hverken kan give alle Navne ren islandst Form, eller oversætte dem alle paa Dansk, saa maa det saa temmelig komme an paa Stjøn og Smag, hvilken Form der vælges i det enkelte Tilfælde.

I.

Opdagelse og Landnam.

Den første nordiske Mand, som saae Island, var den norske Viking Nadob, ved Midten af det 9de Hundredeaar. Før hans Tid havde kristne Frer, „Westmænd“, som de kaldtes i Norden, fundet Vejen did og prøvet paa at bosætte sig paa Sydøstfiden af Landet, paa en Ø, som af de senere Nybyggere blev kaldet „Papp“, fordi man der fandt Bjælder, Krumstave og andre Mærker efter kristne Præster, der ogsaa kaldtes Papper; at disse Nybyggere havde været Frer, kunde man se deraf, at der ogsaa fandtes irske Bøger efter dem. Nu vare de imidlertid borte. — Med Nadob's Opdagelse gik det saaledes til, at han af Storm blev drevet vester ud fra Færøerne og kom til et stort Land. Han gik op paa et højt Fjæld og saae sig vide om, om han kunde sjue Røg eller andet Tegn til, at Landet var bygget; men han saae intet. Om Høsten fore Nadob og hans Mænd tilbage; men da de vare komne noget ud fra Land, saae de megen Sne falde paa Fjældene; derfor kaldte de Landet Sneland.

Den næste*) Opdager var en svensk Mand, bosat paa

*) Ifølge andre Rikber, som synes nok saa troværdige, var Gardar den første, der opdagede Island, Nadob den anden (se Thoroddsen: Landfrædisaga Islands, S. 21—24, jfr. Geografisk Tidsskr. 10. B. 1889—90.).

Sjælland; han hed Gardar Svavarsfön. Han foer ud for at oplede Sneland og kom til Land ved Forbjærget Østre-Horn (paa Sydhøstkanten). Han sejlede Landet rundt og forvissede sig saaledes om, at det var en Ø. Om Vinteren var han ved Bugten Skjalbande paa Nordfiden og byggede Hus ved en Vig, som siden kaldtes Husabif. Siden foer han til Norge. Landet kaldtes da Gardarsholm. Da var der Skov mellem Fjæld og Strand.

Floke Vilgerdsfön hed en stor Viking paa Rogaland, sydvestlig i Norge. Han vilde oplede Sneland. Han gjorde først stort Blot (Slagtoffer) og blotede til tre Ravne, for at de skulde vise ham Vej. Derpaa sejlede han vester over til Hjalmland (Shetlandsøerne), saa til Færøerne og derfra vester ud til Havs. Da han havde sejlet et Stykke, slap han en af sine Ravne Løs; den fløj lige i Vejret og derpaa tilbage over Agterstævnen. Senere slap han den anden Løs; den fløj op i Vejret og tilbage til Skibet. Til sidst slap han den tredje Løs; den fløj frem ad, og ad den Kant, hvor den fløj hen, fandt de Landet. De kom til Horn, sejlede sønder om Landet og vesten om Reykjanes. Da her den store Fjord aabnede sig, og de fik Øje paa Toppen af det høje Snæfellsnes (Snæfjældsnes) nord paa, sagde en af Flokes Mænd, som hed Fage: „Dette maa være et stort Land; her falde store Blande i Havet“. Dette Sted kaldtes siden Fagros, d. e. Fages Munding. Floke sejlede videre vesten om Snæfjældsnes ind i Bredefjord og gik i Land paa Fjordens Nordside ved Bardastrand. Der var nok med Sæler og Fisk i Fjorden; men over Jagten forsømte de at bjærge Hø, saa deres Kvæg døde om Vinteren. Vaaren var kold. Da gik Floke op paa et Fjæld og saae en Fjord fuld af Havis. Derfor kaldte han Landet Island. Siden sejlede han hjem til Norge. Han lastede meget det nye Land; men en Mand, han havde med sig, som

hed Thorolv, roste det meget og sagde, at der dryppede Smør af hvert Straa; derfor blev han kaldet Thorolv Smør.

Saaledes fortælles Islands Opdagelse i „Landnamsbogen“*), et af den islandste Historiefortællings vigtigste og paalideligste Værker, som er begyndt sidst i det 11te Aarhundrede af Præsten Are frode**) (om hvem mere siden) og øget af andre Forfattere indtil ind i det 14de Aarhundrede, og som indeholder nøjagtig Oplysning om snart hver eneste Dals Bebyggelse efter de Overleveringer, der bevarede blandt Efterkommerne af de første „Landnamsmænd“. Vi skulle strax høre, hvordan det gik til med Bebyggelsen; først bør vi se os lidt om i Landet, ligesom Rabod, Gardar og Floke havde gjort.

Det Land, som Gardar omsejlede, er et stort Øland. Laa det hernebe, vilde det dække hele Danmark og Rattegattet samt Østersøen ned til den tydske Kyst; det er nemlig 66 Mile langt fra Øst til Vest og 42 Mile bredt fra Nord til Syd, samt udgjør i Fladerum omtrent 1900 Kvadratmile. Vi have set, hvorledes det tog sig ud for de første Opdagere. Hvor de nærmede sig Kysten, saae de graa Fjælde stige op af Havet, mangt et Sted med evig Sne paa Toppen. Paa nogle Strøg, især mod Sydøst, gik Fjældene brat ned i Havet. Men for det meste var der Strandbred ved Foden af dem, og jævnlige aabnede sig Fjorde, som førte dybt ind i Landet.

*) D. c. Bogen om Landtægten; »nema land« betyder at tage Land; deraf Landnam o: Landtægt, og Landnamsmænd o: Landtæger, Nybygger.

**) Ifølge nyere Undersøgelser maa det dog betragtes som meget tvivlsomt, om Are frode har haft nogen Del i Landnamsbogen. (Str. R. Maurer: Über Ari fródi und seine Schriften i „Germania“ XXXVI, 61—96.) B. G.

Fra Fjordenes Bredder saae man grønne Dale bugte sig op mellem Fjældene, gjennemstrømmede af brede Elve og, siges der, klædte med Skov op ad Fjældsiderne. Derved kan dog ikke tænkes paa egentlig Storskov, men kun paa Kratstove; men tæt Krat kan ogsaa i Frastrand tage sig anseligt ud, om end Stammerne ere tynde og lave; desuden var Træværten paa Islands Fjældstraaninger i gamle Dage dog utvivlsomt større end senere, efter at den paa mange Maader er bleven ødelagt. Vil man ellers i det hele forestille sig Islands Skikkelse, saa kan man tænke sig en uhyre stor Sten ragende højt op midt ude i Havet, bred og nogenlunde flad oventil, med dybe Revner ud til Siderne og udtaffede Kanter, undtagen imod Syd. Det Indre danner Højsletter af ulige Højde, i Gjennemsnit vel 2000 Fod over Havet. De højeste Dele ligge ikke i Midten, men henimod Øberkanterne, især mod Sydvest, hvor de hæve sig til et vidtstrakt, med evig Sne og Is dækket Højland, Vatnajökul; dettes højeste Punkt er atter Dröavajökul, som tæt ved Kysten naaer til 6241 Fod over Havets Flade.

Hele Island er løftet op af Havet af underjordiske Kræfter. Sydende, smeltede Stenmasser ere overalt stude op igjennem den oprindelige Havbund, have væltet dens Lag omkring, omdannet dem til nye Stenarter ved Hædens Magt, eller bredt sig ud over dem; størkne de danne disse for Aartusender siden ildfyldende Masser Dens Klipper, hvis tit underlig regelrette, kantede Former sætte den Rejsende i Forbavselse. Den største Del af Den tilhører Trapdannelsen; de herhen hørende Bjerge synes ligesom opførte af vældige vandret liggende Stenlag, lodret afbrudte paa Kanterne, saa at Bjærgets Af-fald faar Udseende af mægtige Trappetrin. Til Trappen slutter sig Basalten, der tit viser sig som umaadelige Bægge af lodrette, skarpkantede Piller. Men med denne

Dens første Dannelselse have de underjordiske Magter ikke lagt sig til Hvile. De arbejde endnu, især gennem de Udløbsrør, som man kalder Vulkaner, af hvilke de største paa Island ere Krabla mod Nordøst og Hella mod Sydvest. Til den vulkanske Virksomhed høre ogsaa de mange hebe Kilder, som udgjøre et af de mest paafaldende Træk i Islands Natur; nogle af dem flyde sagte, medens andre (Geysjerne) stødvis udlaste mægtige Vandstøtter. Fra Vulkanerne og fra de Kløfter, som forfærdelige Jordstjælv fra Tid til anden have aabnet i Fjældene, ere uhyre Masser af Aske, Grus og smeltede Stenmasser (Lava, som paa Island kaldes »Hraun«) strømmede ud over Landet og have ødelagt hele Herreder; de have vidt og bredt fyldt Sænkninger og Dale, stundum ændret Flodernes Løb, nogle i ældgammel Tid, andre i senere Tider, saa at mangt Sted hngre Hraun ligger over den ældre. — Bjærgmassens højere Dele ere for det meste snebælte. Fra denne Hætte af evig Sne og Is, som gjør et Fjæld til en „Iskul“*), strække sig Strømme af Sne og Is ned i Dalene, hvor de ved deres Tyngde og under Indflydelsen af den varlende Smeltning og Frost glide langsomt frem, indtil de naa saa langt ned, at Sommervarmen er i Stand til at faa Bugt med den tilførte Ismasse. Fra saadanne „Stridjølker“ (i Norge „Bræer“, i Svejts „Gletschere“) komme de fleste Elve, der stride og vandrige, tit mælkehvide af det Sand og Ler, som Stridjøllen slider af Bjærgene, vælte sig ned gennem Dalene. — Vejrliget er fugtigt, men dog sundt. Vinteren er lang og mørk, snart med tykke Daager, snart med frygtelige Snestorme eller stræng Frost. Sommeren er i det hele ikke synderlig varm;

*) Ordet er til endnu i Danst: i Sylland kalder man en Istap for „Husegel“; „Egel“ er det samme Ord som „Iskul“.

men ved Midsommertid, da Dagene ere saa lange, at der næsten ingen Nat bliver, kan det blive meget hedt i Dalene, hvor Klippesiberne indfuge Dagvarmen. Da klæde sig Dalene, der mest ligge som smalle Furer i den mægtige Stenblok, med den frodigste Græsvæxt, og mange til Dels meget smukke Blomster pryde Engene og Bierne (Bjærgsfrøaingerne). Men kommer man op af Dalsænkningerne paa Fjælsfletterne, finder man for det meste kun øde, højt mos- og lavgroede Klipper, Grus- og Lavastrækninger, over hvilke selv om Sommeren kolde Vinde suse hen. Disse Ødemarker kunne være saa udstrakte, at der kan være 2 til 3 Dages Ridt mellem Bedesteborne, saa meget mere da mellem de beboede Dale. Gige op til den før nævnte Vatnajökul, der indtager et Fladerum som hele Sjællands Stift, støder mod Nord en Laværk af en Udstrækning som Fyn (Ódádahraun = Udaadsmændenes Laværk), som næppe nogen Mennefefod har gjennebvandret*). Saaledes gaar det til, at Nordlandet kun er forbundet med Sydlandet ved et Par Rideveje gennem det Indre, og at der, i alt Fald nu til Dags, slet ingen Forbindelse er gennem det Indre mellem Øst- og Vestkysten: fra Østfjordene rider man til Vestfjordene om ad Nord- eller Sydlandet. — Herligheden i Dalene er dog ogsaa snart forbi; men denne Sommergræsning er et Hovedvilkaar for Landets Beboelse, da den væsentlig nærer de store Flokke af Faar, Røer og Heste (især dog Faar), som tillige med Fisk, baade i Hav og Flod, samt Fuglevildt udgjøre Landets Hovedrigdomme; dog kunne de smaa, haardsjære Heste som oftest bjærge sig ude om Vinteren, idet de, ligesom til Dels Faarene, strabe Sneen bort for at komme

*) Først undersøgt i Sommeren 1884 af Geologen Th. Thøroddsen.
B. G.

til Græsset, der under det tykke Snelag kan holde sig friskt og grønt hele Vinteren igjennem.

Dette er i Korthed det Lands Natur, som, paa et vigtigt Trin af det nordiske Folkeslags Liv, skulde blive den gamle Frihedsfølelses tryggeste Tilhold, og ej alene Gjemmested, men ogsaa Bærsted for nogle af den nordiske Folkeaands ypperste Frembringelser.

Med Islands Bebyggelse gik det saaledes til — vi følge atter Landnamsbogen —: Nord paa i det nuværende Bergensstift i Norge boede to rige og dygtige Storbønder (d. e. Jorddrotter) Ingolv Ornsøn og Leiv Frodmarsøn, Næstføstendebørn og Fostbrødre. De havde faret i Viking sammen med den thrøndste Jarl Atles tre Sønner; men Venstabet var blevet til Fjendstab, da en af disse Brødre bejlede til Ingolvs fagre Søster Helga, hvem ogsaa Leiv elskede. I den deraf opkomne Strid havde Leiv fældet to af Atlesønnerne; derfor maatte han bøde til Jarlen alt sit Jordegods. Da havde ingen af Fostbrødrene lyst til at blive længer i Norge, og deres Tanker faldt paa Island, som Havne-Fløte nys havde fundet, og som Thorolv Smør roste saa meget.

Først gjorde de to Benner en Rejse hid for at syne Landet. Dernæst, medens Ingolv fik deres Gods i Norge solgt og Udflutningen forberedt, drog Leiv i Vesterviking for at skaffe sig nogen Erstatning for det tabte Jordegods. Han hærjede paa Irland og fangede ti Mænd, som han gjorde til Trælle. Her hændtes det ham, at han en Gang kom ind i et bølgnærkt Jordhus, hvor en stor Mand mødte ham med et Sværd saa blankt, at det lyste i Mørket; Leiv fældte ham og tog hans Sværd og fik efter denne Daad Navnet Hjørleiv (hjørr betyder Sværdblad). Efter Hjemkomsten ægtede han Helga, og den næste Vaar vare Fostbrødrene rejsefærdige til Island.

Ingolv gjorde stort Blot til Guderne, men Leiv, hedder det, blotebe albrig.

Paa hvert sit Skib sejlede de ud fra Norge. Det var i Aaret 874 efter Kristi Fødsel. De førte med sig deres Kvinder, en Del frie Følgemænd, Trælle, Løssøre og Kvæg. Man kan antage, at der har været omtrent 30 Mennesker paa hvert Skib. De fulgtes ad, til de fik Island i Sigte; da skiltes de. Ingolv tog sine Højsædesfuler — de høje, med Gudebilleder udstaarne Stolper eller Suler, der stode ved Siden af de tvende Højsæder i Stuen eller Drittehallen, — stød dem over Bord og sagde, at han vilde fæste Bo der, hvor de kom til Land. Foreløbig gif han i Land ved det Næs paa Syblandet, som siden kaldtes Ingolvshøfde (Ingolvs Forbjerg).

Hjørleiv gif i Land længer vester paa, ved Hjørleivshøfde, og byggede strax to store Huse til Ophold Vinteren over. Da Vaaren kom, vilde han pløje og saa; men han havde kun een Oge, og saa skulde de irske Trælle trække Ploven. Dette harmedes de ober, og, ledede af Trællen Duvthaf, fattede de det Raad at slaa Ogen ihjel og sige, at en Skovbjørn havde taget den. Da saa Hjørleiv og hans Mænd spredte sig ad for at oplede Bjørnen, overfaldt Trællene dem og dræbte dem enkeltvis. Derpaa løb de til Husene, toge Kvinderne og alt Godset og Skibsbaaden og rømte til nogle Smaasøer, som de saae langt vester ude i Havet. To af Ingolvs Trælle fandt kort efter Hjørleivs Lig og sagde deres Husbond den onde Tidende. Han brød strax op til Hjørleivshøfde. „Udsel Skæbne,“ sagde Ingolv, da han saae Fostbroderens Lig, „timebes her en god Ræmpe, at Trælle skulde blive hans Banemænd; det ser jeg vel, at saa gaar det hver den, som ikke vil blote.“ Da Liget var højlagt, gif Ingolv op paa Næsset, og, da han derfra fik Oje paa Øerne, og Baaden var borte, skjøn-

ne de han strax, hvor Morderne kunde være. Han sejlede derud og dræbte dem, som ikke selv sprang i Søen og druknede. Efter disse „Bestmænd“ fik Verne Navn: Bestmanna= (Bestmænds-) Verne. Kvinderne og Godsæt førte Ingolv tilbage til Hjørleivshøfde, og der blev han den Vinter over.

Den følgende Vaar fandt Ingolvs Trælle Højsædesfulerne: de vare drevne til Land i det sydbøstlige Hjørne af Fagefjorden. Did drog da Ingolv og byggede sin Gaard der. Stebet kaldte de Reykjavik d. e. Røgvig, fordi der i Nærheden var hede Rilder, som der stod Damp op fra. Ingolv tilegnede sig alt Land indtil Hvalfjorden og Olfusaa, altsaa hele den sydbøstlige Halvø, en Strækning saa stor som Saaland. Det var hans „Landnam“. Men deri gav han Land, ej alene til sine frie Mænd og nogle Trælle, som han tillige skjænkede Friheden, men ogsaa til mange andre, til Dels storættede Mænd, som i hans Spor søgte til Island. Disse bleve da ogsaa Landnamsmænd og frie Selvejere eller „Bønder“. Men Ingolv og hans Efterkommere bleve dog hele Bygdelagets Høvdinge, som hjalp til at holde Fred inden Høvdingdømmet og forestod den fælles Gudstjeneste. Ingolvs Søn Thorstein fik senere et Ting indrettet til Afgjørelse af Bøndernes Stridigheder; det holdtes hver Vaar paa Kjalarne (Kjølne).

Vi bede Læseren lægge Mærke til de to første Landnamsmænds ulige Karakter. Den ene er en vild, kamplysten, haardsindet Mand, som ikke tror paa Guderne, aldrig bloter, ikke lader sine Højsædesfuler d. e. Guderne vise sig Vej, og saa faar et blodigt Endeligt. Den anden er meget gudfrygtig, en sindig, mild, men retfærdig Høvding, som samler og ordner Nybyggernes Samsund og „bygger Landet“. De ere tilfammen lige-

som Forbilleber for de to Hovedsider af det islandste Folkeliv. Vi ville senere se mange Prøver paa disse to Hovedslags af Mænd: Krigeren og Jordbrugeren, og hos nogle begge Hovedegenskaber forenede. Som rimeligt er, ville vi mærke mest til Krigeren; men, hvor meget vi end ville faa at høre om Overfald, Kamp og Manddrab, maa vi dog ikke glemme, at Grundlaget for det hele Liv var det fredelige Arbejde i Ingolvs Land; dette var og Vilkaaret for, at det islandste Folk kom til at udgjøre et, trods al Uro og Strid mellem Vetterne, lovordnet og frit Samfund, hvor ædel aandelig Fdræt kunde trives.

Vi kunne ikke følge Gangen i Landets Bebyggelse. Fuldbygget blev først Vestlandet, noget senere Nord- og Sydlandet og sidst Østlandet. Landnamstiden varede omtrent 60 Aar. I Landnamsbogen nævnes over 3000 Landnamsmænd. Det var kun Rysterne og Dalene og Sletterne nærmest ved disse, som bleve bebyggede: det Indre var øde, undtagen for saa vidt det senere hen var Opholdssted for Mænd, som vare blevne uddrevne af Bygderne („Stovgangsmænd“). Vi skulle endnu kun omtale nogle enkelte mærkeligere Landnam, for at det kan blive tydeligt, dels hvad der var Hovedaarsag til Udvandringen, dels hvorledes Forholdene i Almindelighed ordnede sig i Førstningen.

Vi have set, hvorledes Ingolvs og Hjørleivs Udvandring var Følge af, at de hjemme i Norge ikke til fulde kunde hæbde deres Stilling som frie „Bønder“ lige over for en mægtig Høvding. Det samme gjentog sig i den nærmest følgende Tid i langt større Maal, nemlig da Harald Haarfager, især ved sin store Søsfej i Hafursfjorden (872), havde tilintetgjort de mange mindre Kongedømmer, hvori Norge var delt, og gjort sig til „Ene-

voldskonge" i Norge. Han havde da „tilegnet sig al Odal“, som det oftere hedder i Sagaerne, d. v. s. gjort sig til hele Landets Overjer, og derfor begyndt at kræve Skat af Bønderne. Disse vare vante til at lovgive, dømme og styre sig selv paa Herredstingene: nu vilde en Konge tage al denne Selvstyrelse fra dem, og saa oven i Kjøbet ikke taale, at nogen enkelt af dem blev for rig og mægtig. Dette tyktes dem et utaaleligt Frihedsbræn. Saa vilde de heller søge andensteds hen, hvor de kunde leve, som de vare vante til fra gammel Tid, og de drog hjemme fra, nogle paa Vikingetog for aldrig at komme tilbage, til Irland, England, Frankrig, mange til Øerne omkring Skotland: Færøerne, Shetlandsøerne, Orknøerne og Shetlandsøerne (=: Hebriderne), som, paa de sidst nævnte nær, bleve helt norske, men de fleste til Island. Det hedder idelig i Landnamsbogen, at den eller den Mand drog til Island, fordi han „havde stridt mod Kong Harald i Hafursfjorden“, „fordi han var usaattes med Kong Harald“, „for at undbrage sig Haralds Overvold“ o. s. v.; og de fleste mere kjendte Landnamshistorier skildre udsørligere slige Tilfælde.

Et vigtigt Exempel er saaledes Historien om Skallagrims Udvandring, da hans Broder Thorolv var bleven dræbt af Kongen, blot fordi Bonden forekom Kongen alt for rig og mægtig. Vi skulle dog ikke her tale videre derom, da Historien er fortalt i den som „Folkelæsning“ udgivne Egil Skallagrims søns Saga*). Derimod ville vi her dvæle lidt ved Historien om, hvorledes den norske Herse (Herredshøvding) Ketil Flatnefs (Kjeld Flatnæs) Slægt kom til Island, dels fordi Fortællingen i sig selv er betegnende, dels fordi til

*) Egils Saga, gjenfortalt af H. S. Lefolii, „Folkelæsning“ Nr. 4, 2. Dylag, Kbhvn. 1875.

denne Slægt hørte flere blandt de senere hen navntundigste Mænd paa Island.

Ketil blev sendt af Kongen med en Flaade og Hær til Drknørerne for at underlægge ham disse Øer, da mange norske Bønder havde nedsat sig der. Han drog afsted med alle sine Børn paa en Søn nær, Bjørn, som han satte til at styre sit Gods i Norge. Det lyftedes Ketil at blive Herre over Drkningerne; men han beholdt Herredømmet for sig selv og svarede ikke Kongen Skat deraf. Saa tog Kongen alt hans Gods i Norge og fik Bjørn dømt fredløs. En Vinter over opholdt Bjørn sig hemmelig hos en Storbonde Thorolv paa Moster (som derfor kaldtes „Mosterslægge“, d. e. Mosterbo); men om Vaaren fik han af denne et Skib, hvormed han foer til sine Frænder paa Drknørerne.

Da Kongen fik at vide, at Thorolv Mosterslægge havde huset Bjørn Ketilsøn, blev han ogsaa Thorolv fjendst. Da besluttede Thorolv at udbandre. Først blotede han til sin kjæreste Gud Thor og tog Barsler, som alle viste ham til Island. Han sejlede da did paa et stort Hærskib med sin Familie og sine Trælle og saa mange Frænder og Benner, som vilde følge ham; det skete 10 Aar efter Ingolvs og Leivs Udfærd, altsaa 884. Ligesom Ingolv, kastede han sine Højsædesfuler over Bord, da han var kommen nær Land; det var i Faxefjord syd for Snæfellsnes. Paa en af Sulerne var Thors Billede udstaaret, og det tyktes Folk, at, da Thor kom i Søen, tog han til at fare afsted i Vandet hastigere end man kunde vente, ud omkring Næsset. Thorolv sejlede efter og kom til Land vestlig paa Sydsiden af Bredefjord; der fandt man ogsaa snart Thor; han var kommen til Land paa et Næs, som derfor kaldtes Thorsnæs. Her besluttede da Thorolv at fæste Bo. Han „foer med Ild over alt sit Landnam“, hedder det,

og dette forklares i andre Sagaer saaledes, at Landnamsmanden enten tændte Ild op ved Mundingerne af to Elve, mellem hvilke han vilde tilegne sig Kysten, — hvoraf da Meningen var, at Jorden skulde tilhøre ham op i Landet til den nærmeste Fjældryg —; eller han vandrede en Dag igjennem, saa rast han kunde, en Landstrækning rundt og tændte Baal paa Højderne, saa at man kunde se fra det ene til det andet: alt Land inden for denne Kreds hørte ham da til. End videre byggede Thorolv særskilte Boliger til sine Husfolk, og til sig selv en stor Gaard, som han kaldte Hovstad, fordi han tæt ved Gaarden opførte et stort „Hov“ eller Gudehus. Tømmeret dertil var taget med fra Norge af hans gamle Thorshov der, som han havde nedbrudt. Det nye Hov beskrives meget udførlig i vedkommende Saga (Eyrbyggernes Saga). — „Det var et stort Hus med Døre paa Sivevæggen i Nærheden af den ene Gav. Indenfor vare Højsædesfulerne. Underst var et Afhus, ligesom Sanghuset (Koret) i Kirker, og der stod en Stalle (Alter) midt paa Gulvet. Jorden under den var tagen med fra Norge, fra det Sted i det gamle Hus, hvor Stallen havde staaet der. Paa Stallen laa en luft Ring, som vejede tyve Dre (1½ R), og paa denne Ring skulde alle Eder sværges, og Guden skulde bære den paa Armen ved alle Folkemøder. Paa Stallen skulde ogsaa Blodbollen staa og Stænketoften, hvormed man stænkede Blodet af de slagtede Dyr paa Gudebileberne, som stode i Kreds om Stallen. Til Hovet skulde alle Mænd i Herredet svare Afgift og gjøre al Ægt, som Høvdingen paalagde dem; men selv skulde han vedligeholde Hovet.“ — Høvdingen var altsaa tillige Præst for alle de Bønder, som søgte Hovet og blotede der; i denne Egenstaf kaldtes han Gode. I verdslig Henseende var han det lille Samfunds Formand og Styret, for saa vidt Styrelse gjordes

nødig; navnlig skulde han sammentalde og forestaa Herredsmændenes aarlige Ting. Thorolv Mostarrstægge fik ogsaa et saadant Ting indrettet for sit Herred eller Høvdingdømme paa Thorsnæs. Endnu da Landnamsbogen blev skreven, altsaa længe efter Hedenstabet's Op-hør, stod paa dette Tingsted „Thors Sten, over hvilken Ryggen blev brudt paa de Mænd, som de blotede, og tæt ved var Domkredsen, hvor Menneſter dømtes til at blotest“. Fra Thorolv stammede en stor Slægt, deriblandt den senere navnkundige Snorre Gode paa Helgafell.

Imidlertid var Bjørn Ketilssøn kommen til Orknøerne. Faderen var da død. Men Slægtens Anseelse var stegen. Paa Orknøerne sad Sønnen Helge Bjola som Storbonde. En Datter var gift med en anden stor Krieger Helge den magre, Søn af en tidligere udbandret gøtlandsk Høvding, altsaa af svensk Byrd. En anden Datter Od, senere kaldet den grundrige*), havde været gift med den norske Konge Olav Hvide i Dublin i Irland; han var falden i Strid med Irerne; men deres Søn Thorstein Rød havde underlagt sig hele den nordlige Del af Skotland. Alle disse Frænder samlede efterhaanden paa Island.

Først drog Bjørn did, fordi han som Hedning ikke kunde døje, at hans Søskende havde taget ved Kristendommen. Han kom til sin gamle Ven Thorolv Mostarrstægge og fik Jord i hans Landnam. Siden kom Helge den magre, drog til Fjord paa Nordlandet og tilegnede sig med Tid hele Landet paa den ene Side

*) Saaledes kaldes hun i de fleste Sagaer, men hendes virkelige Tilnavn er sikkert djúpudga o: den dybsindige, hvilket senere er blevet forbaustet til djúpaudga o: den grundrige.

af denne Fjord. Han skiftede Jord ud til sine Mænd, og siden „tog mange til at bygge i hans Høvdingdømme, saa at Dalene snart bleve godt befolkede“. Helge Bjola kom først til Ingolv paa Kefjavit og havde Ophold hos ham en Vinter; derpaa tog han Land i Ingolvs Høvdingdømme, nemlig hele Kjalarnes, hvor siden Tingstedet var. Sidst kom Od den grundrige. Hendes Søn, Thorstein Rød, var nemlig falden i Strid med Skotterne. Han efterlod sig sex Døtre og en endnu helt ung Søn. Da deres Moder var død, maatte Farmoderen forestaa hele Familien. Hun fandt det nu utrygt i Skotland og drog med sine Dørnebørn og sine Trælle og desuden 20 frie Mænd til Island. Først kom hun til sin Broder Helge paa Kjalarnes. Han bød hende hjem til sig med Hælvten af hendes Følge. „Dette“, hedder det, „tyktes hende knebent budet, og hun sagde, at han længe vilde blive en Smaamænd.“ Skjønt hun var ilde faren, da hun havde lidt Skibbrud, gik hun dog nord op til Bjørn ved Bredefjord. Han „gik hende i Møde med sine Huskarle og lod til at skjønne sin Søsters Sind og bød hende hjem til sig med hele hendes Følge, og dette tog hun imod.“ Siden søgte hun sig Land ved Svamsfjorden, som stærer ind paa Østfiden af Bredefjord, tilegnede sig alle Dalene der omkring og byggede sig Gaarden Svam. Her fik ogsaa hendes Følgemænd Jorder; nogle af dem bleve gifte med hendes Sønnevødre; en af disse, Koll Bedrargrimssøn, fik hele Lagaadal og blev Stamfader til Laxdølnernes store Slægt, til hvilke den navnkundige Olav Paa hørte. Til sidst, da Od var bleven meget gammel, og da hendes Sønnesøn Olav Feilan var bleven voksen, bejlede hun for ham til en rig Pige og indbød til hans Bryllup paa Svam alle sine Frænder og mange andre anselige Mænd. Det var en stor Forsamling; thi nu var der alt mange Nybyggere

paa Island. Paa Gildesdagen gif hun, trods sin Svaghed, Gjæsterne sømmelig i Møde og ledte dem ind i Driftshallen, over hvis prægtige Udsmykning alle undrede sig. Da alle vare bænkede, stod hun op og sagde: „Mine Brødre Bjørn og Helge og vore andre Frænder og Venner kalder jeg herved til Vidne, at jeg giver denne Gaard med alt Løssøre til min Frænde Olav.“ Derefter gif hun ud, bedende dem alle drikke og more sig godt. Man siger, hedder det, at Od skal have været høj og stærkbygget, og, da hun nu gif rast igjennem Hallen, hviste Gjæsterne til hverandre, at hun dog endnu var en mærkelig anselig Kvinde. Men, da Olav Feilan næste Dag gif til sin Farmoders Sovestue, fandt han hende siddende død, opreist i Sengen; saaledes vedligeholdt hun sin Bærdighed til det sidste. — Od er ligesom et Forbillede for den Række hustore islandske Kvinder, af hvilke vi siden ville lære flere nærmere at kjende.

De allerfleste Landnamsmænd vare fra Norge; der nævnes kun en halv Snæs af svensk *Uet*, blandt hvilke Helge den magre var den vigtigste, og kun een eneste dansk. Dog maa det mærkes, at ikke saa af de norske Landnamsmænd hørte til Slægter, der tidligere synes at maatte være indvandrede til Norge fra Sverige eller Danmark, siden de neblede deres *Uet* fra gamle svenske og danske Konger, baade Ynglinger og Skjoldunger; særlig omtales flere Slægter som stammende fra Ragnar Lodbrok. Enten nu disse *Uetledninger* vare grundede eller ej, saa have de været vigtige, for saa vidt som de have medvirket til, at mange Stormandsflægter paa Island holdt de gamle Sagn om Nordens Konger i Hævd,

faa at de gif fra Slægtled til Slægtled, indtil de kunde blive optegnede.

Vi have alt set i Hovedtrækkene, hvorledes Nybyggerne fik det i deres nye Hjem. Et Land, rummeligt nok og rigt paa Fisk, Fuglevildt og Græsgange, gav forholdsvis lette Livskaar; hertil kommer, at utvivlsomt betydelig Formue overførtes fra Hjemmet i Skikkelse af Løssøre, Trælle, Kvæg, Klæder, Guld og Sølv; endelig samlede meget i det første Hundrebaar af Ungdommen, som drog i Viking med de andre Nordboer. De mægtigere Landnamsmænd bleve Høvdinge og tillige Gode, og dem underordnede sig de andre Landnamsmænd i hver sin Bygd. Saaledes opstod de første større Samfund, næst efter Familierne, nemlig Herrederne. Vi skulle nu se, hvorledes Forholdene vare i et saadant Samfund, især hvilken Stilling Høvdingen indtog, dels lige over for sine egne Bygdefæller, sine egne „Herredsmænd“ eller „Tingmænd“, dels lige over for Udenherredsmænd og andre Høvdinge. Først naar dette staar levende for os, ville vi kunne faa det rette Syn paa, hvad der var Grundbestanddelene af den islandste Fristat, som opstod ved hine mindre Samfunds Forening.

II.

Herredshovdinge og Herredsmænd.

1.

Ingemund gamle og Hrolleiv*).

Ingemund Thorsteins søn, en storættet Bonde fra Romsdalen i Norge og Harald haarfagers Ven, var, opmuntret af Kongen selv, dragen til Island tidlig i Landnamstiden. Han tog Land i Vatnsdalen paa Nordlandet, byggede et stort Hov og en Gaard tæt ved, som han ogsaa kaldte „Hov“, delte sit øvrige Landnam ud mellem sine Følgemænd og optog mange andre anseelige Nybyggere, saa at Dalen blev vide bygget og han selv en stor Høvding. Nogle Aar før Ingemund var hans Fostbroder Sæmund kommen til Island og havde nedsat sig i Skagafjorden, noget øst for Vatnsdalen, paa Gaarden Sæmundsstab i Egnen Sæmundshlíð (Sæmunds-Li); han blev ogsaa en anset Mand, dog ikke Høvding i Herredet, idet Folk alt tidligere havde begyndt at nedsette sig i Skagafjorden. Paa den Tid, da den følgende Fortælling foregik, var Thord paa Høfde Herredshøvding her.

Ingemund og Sæmund vare alt begge til Aarene, da en Brodersøn af Sæmund, Hrolleiv, kom til ham fra Norge tillige med sin Moder Djet; de mente, at Sæmund for Frændskabets Skyld var nærmest til at

*) Fortalt efter „Vatnsdølernes Saga“, som for øvrigt kan læses i sin Helhed i N. M. Petersen: „Fortællinger om Islændernes Færd ude og hjemme“, 4de Bind (2den Udgave).

sørge for dem. De havde ikke videre godt Lov paa sig, da Hrolleiv var kjendt som en meget ondskabsfuld og dertil stor og stærk Mand, og Ujot som den værste Troldekvinde; dog tog Sæmund dem til Huse paa Sæmundsstad. Det viste sig snart, at de svarede til deres Ny. Sæmund havde en ung Søn, Geirmund, som Hrolleiv tumlede saaledes med, at han bad Faberen stille sig af med Gjesten, fordi han plagede Folt med Overlast: „Somme“, sagde Geirmund, „bryder han Venene paa og lemlæster, og det nytter ikke at sætte ham i Kette.“ Hrolleiv svarede, „at han taalte ikke, at hver Staffel sparkede ham i Ansigtet“, men fandt sig dog i at flygte med Moderen til en Dal paa en anden Kant af Herredet, hvor Sæmund kjøbte ham Jord, og hvor han byggede sig en Gaard.

Det varede ikke længe, før Moder og Søn vare i Uvenskab med deres Nabger her, som mente, at det var noget slemt Paf, Sæmund havde skaffet dem paa Halsen. Da Hrolleiv forgjæves havde bejlet til sin Nabo Unes Datter og trods Faberens Afslag vedblev at besøge Pigen, opfordrede Une sin Søn Odd til at gjøre Ende paa Hrolleivs Besøg. Odd passede da Hrolleiv op paa Fjældet, som stille de to Gaardes Jorder fra hinanden; men Hrolleiv, som havde faaet en Tryllekjortel af sin Moder, paa hvilken Færn ej bed, fældede Odd. Une gif da til Høvdingen Thord paa Høfde og bad om Hjælp til at faa Hrolleiv straffet; „ellers“, sagde han, „vilde Thords egen Ære lide, naar Ufredsmænd opstode i Herredet“. De gif begge til Sæmund, der som Slægtens Overhoved maatte betragtes som medansvarlig for, hvad dens Medlemmer forbrøde, og Sæmund bestemte, at Hrolleiv skulde afstaa sin Gaard til Une og tillige med sin Moder være herredsflygtig. Men for dog at gjøre noget for sin Brodersøn, sendte han ham til

Batnsdal til sin Ven Jngemund, og bad ham hjælpe ham til noget Ophold.

Jngemund var ikke meget glad derved, men tog dog mod Søn og Moder og gav dem foreløbig Ophold paa Hov. Jngemund havde fem raske Sønner; naturligvis bleve de snart Uvenner med Hrolleiv, og Jngemund skaffede da denne Gaarden Aas paa den anden Side af Batnsdalsaaen, hvor han flyttede hen med Moderen. Men Fjendskabet vedblev mellem Hrolleiv og Jngemunds sønnerne.

Der var god Fiskefangst i Batnsdalsaaen, og det var Aftale, at Hrolleiv skulde have Lov til at fiske der, naar Jngemunds Sønner eller Huskarle ikke kom der. Engang var Hrolleiv ved Aaen og fiskede. Jngemunds Folk kom fra deres Side og vilde sætte Læggar ud. Hrolleiv skjældte dem ud og slog med Sten efter dem, saa at een faldt i Daanelse. De løb hjem til Hov, hvor man just sad ved Maaltidet, og klagede. Da sagde Jøkul, den hjærveste af Sønnerne: „Han vil nok være Herredshøvding her i Batnsdalen; men aldrig skal det Ulyste kve os.“ Faderen vilde holde ham tilbage; men han sprang op fra Bordet og sagde, han vilde dog prøve paa at gjenne Hrolleiv fra Aaen. „Thorstein!“ sagde da Faderen til sin ældste og findigste Søn: „Dig stoler jeg mest paa, følg med dine Brødre.“ De yngre — Høgne, Thore og Smed — vare nemlig strax rede til at gaa med Jøkul.

Da Brødrene kom til Aaen og hør Hrolleiv paffe sig, svarede han med Skjældsord og Stenkast. Thorstein vilde lade det blive derved; thi „der er Forskjel“, sagde han, „paa at have med stikkelige Folk at gjøre og med deres Troldskab.“ Men Jøkul løb langs Aaen for at finde et Badested. Jmens løb en Karl hjem til Hov og meldte Jngemund, hvad der var paa Færde. Den

Gamle steg da til Hest og lod Karlen lede sig til Aaen; han var nemlig selv næsten blind. Da han kom til Abredden i nogen Afstand fra Sønnerne, raabte han over til Hrolleiv, at han skulle gaa og komme sin Pligt i Hu. Men Hrolleiv kastede sit Spyd efter Ingemund og traf ham midt paa Livet. Da Ingemund følte Stiffet, bød han strax Karlen lede Hesten hjem. Det var da mørkt. Med Nøje kom han af Hesten og sagde til Karlen: „Du har længe været mig tro; gjør nu, som jeg byder dig! Gaa til Hrolleiv og sig ham, at inden i Morgen den Dag ville mine Sønner ventelig kræve deres Faders Blod af hans Haand, og jeg raader ham derfor til at tage bort før Dag. Det er ingen større Hævn for mig, at Hrolleiv dør; men det sømmer sig for mig at værge den, jeg een Gang har taget i mit Hus, saa længe jeg kan, hvad der saa end monne times.“ Han brød derefter Spydstiftet af og satte sig i sit Højsæde og for- bød at tænde Lys, før Sønnerne kom hjem. Da de lidt senere kom til Gaarden, og der var tændt Lys, saae de Ingemund sidde død i Højsædet med Spydet gennem Livet. Iskul var rasende og vilde strax efter Hrolleiv; men Thorstein sagde, at Faderen visselig havde ladet Hrolleiv abbare, og at man maatte gaa findig frem. „Vi maa trøste os med,“ sagde han, „at der er stor Ulig- hed mellem vor Fader og Hrolleiv, og det vil vel komme vor Fader til gode hos ham, som har slabt Solen og hele Verden, hvo han saa end er.“ De satte da Inge- mund i Høj i hans Skibsbaad, men de besluttede at sidde stille Vinteren over, og at ingen af dem skulde sætte sig i Faderens Højsæde, før hans Bane var hævnnet.

Imidlertid var Hrolleiv flygtet til Sæmundshlid, hvor imens hans Søstendebarn Geirmund efter Sæ- munds Død havde overtaget sin Faders Gaard. Da

Hrolleiv meldte ham Ingemunds Død — „der blev skudt til Raals efter ham,“ sagde han —, hød Geirmund ham gaa bort og aldrig lade sig se mere; men han blev dog og gjemte sig i et Udhus paa Gaarden. Da det lakkede ad Vaaren, droge Ingemunds Sønner til Sæmundsstad. Thorstein anede, hvor Hrolleiv var; men for at staane Geirmund for den Glam, at hans Frænde skulde blive dræbt paa hans egen Grund, gav han ham Penge, for at han ikke skulde tage sig af Hrolleivs Sag, men vare ham ad om at fly. Dette gjorde Geirmund, og uvillig listede Hrolleiv sig bort. Efter en Dags Op- hold, da Gaarden var ransaget og ingen Hrolleiv funden, droge Brødrene tilbage. Paa Vejen fandt de Mandsspor i Sneen. Thorstein fortalte da, hvad han havde gjort. Iøkul blev meget vred. „Du er et underligt Menneſte,“ sagde han, „at du kunde holde dig rolig, naar din Faders Banemand var i Nærheden.“ Thorstein mente, at det var bedst at holde Geirmund uden for Sagen, men nu at skynde sig efter Hrolleiv for at naa ham, inden han fik blotet; thi saa vilde Hævnen ikke lykkes.

Sent om Kvælden kom Brødrene hjem til Hov; da Thorstein havde ladet en Karl udspjide, hvordan det stod til paa Aas, og gjøre Folkene der trygge ved at sige, at Ingemunds Sønner endnu ikke vare komne hjem, drog de alle ilfsomt over til Aas. De fandt alle Døre lukkede og stillede sig paa Lur bag en Vedstabel. Lidt efter gif Døren op; først kom en Huskarl ud og saae sig om, derpaa endnu een, og sidst Hrolleiv: han var i sin Blot- klædning og vilde gaa over Gaardspladsen til sit Blot- hus. Da sprang Iøkul ind paa ham og greb ham om Livet; de brødes og trillede ned ad Vassehælbet, hvor Gaarden laa. I det samme sagde Høgne: „Hvad er det for et Spøgelſe, der kommer?“ Det var Djot. Hun havde truffet Klæderne op over Hovedet, gif baglængs

og skal Hovedet bag ud mellem Benene og bred Djinene afftheligt paa Trolbevis. Thorstein raabte til Jøkul: „Dræb du nu Hrolleiv, som du saa længe har haft Lyft til!“ — „Det skal jeg strax,“ svarede Jøkul og hug hans Hoved af og bad ham aldrig mere trives. — „Ja, ja!“ sagde Ljot: „dengang var det nær efter, at jeg havde hævnnet min Søn; men I Brødre have Lyften med eder.“ Havde nemlig ingen af dem set hende, før hun fik kastet sine Djne paa dem, vare de blevne galne. De dræbte Kærlingen og drog hjem. — Siden stiftede de Arven. Thorstein fik Gaarden Hov; de andre Brødre bosatte sig hver paa sin Gaard i Dalen. Thore fik „Godordet“, d. v. s. han blev Hovgode efter Faderen, men Thorstein var dog den anseeligste.

2.

Thorolv Heljarstind*).

En af de Mænd, som havde faaet Jord i Ingemunds Landnam, hed Thorolv Heljarstind. Det var en Udaadsmand ligesom Hrolleiv. Efter Ingemunds Død varede Thorstein paa Hov ham ad, at han skulde flytte bort eller te sig anderledes end hidtil. Thorolv flyttede kun et andet Sted hen i Herredet, anlagde sig et „Birke“, d. e. en Fæstning, paa Skraaningen af en Bakke ved Fridmundsaa, fik andre Kjeltringer i Ledtog med sig og plagede Herredsmændene med Rov og Drab. Herredsmændene kom da til Thorstein og bade ham skaffe dem af med den slemme Rabo. Thorstein fandt, at det var et billigt Forlangende, og sendte Bud efter sine Brødre Jøkul og Thore. De kom ogsaa strax. „Du gjør vel i,“ sagde Thore, „at

*) Efter „Barnsdøernes“ Saga.

du ikke lader Starnsfolt faa Fremgang her i Dalen." Omtrent 30 Mand i Følge drog de mod Røverreden. Da de saae Birket, sagde Iskul, at de andre skulde angribe det med Stub neden fra; imens vilde han selv se at komme ind i det bag fra, fra Baffen. Saaledes skete det. Thorolv og hans Mænd værge de sig godt mod Angribernes Stenkast og Pile. Imens kom Iskul med nogle faa Mænd over Aaen højere oppe og søgte ifømt ned til Birket. Han havde en stor Øxe i Haanden. Han hug Øxen i Bolden og halede sig op ved Skafvet og stødte sig strax omkring Huset for at faa fat paa Thorolv. Denne prøvede da paa at undløbe ud af Birket. Iskul løb efter ham og naaede ham ved en Myr (Mose) ved Aaen. Da Thorolv saae, at han ikke kunde undkomme, satte han sig ned paa Jorden og græd, og siden kaldtes denne Myr „Graadmyren“. Men Iskul kaldte ham et Drøg, der ikke havde Mod i Brystet, og gav ham Banehug. Derpaa dræbte Brødrene de andre Røvere og drog saa hjem; de havde, hedder det i Sogaen, „viist Herredet en stor Velgjerning ved Thorolvs Drab“.

3.

Ingemunds Sønner og Berg hin ralle*).

Thorstein Ingemunds søn sad paa Hov i stor Anseelse og viste sig meget gavmild mod Herredsmændene. Enhver vejfarende Mand, der kom til Hov, blev der forsynet med Mad og friske Heste, og alle Udenherredsfolk holdt det derfor for deres Skyldighed at besøge Thorstein og fortælle ham Nyheder — en Sædvane, som vistnok har været almindelig paa Island under lignende For-

*) Efter „Barnsdølernes“ Saga.

hold, og som gjenfandtes, ifølge gamle franske Krøniker, i Normandiet, længe efter at de nordiste Indvandrerer der vare blevne Franskmænd.

En Dag kom en fremmed Mand, med ni andre og en Kvinde i Følge, til den bedste Englob uden for Hov og bedede i Engen uden at spørge Thorsteins Huskarle om Forlov. Ansøreren, som havde en lang blaa Kjole paa af godt Klæde, saae, at den var bleven tilsløet for nedan, skar da et Spand deraf og kastede det bort. Siden rejste de uden at besøge Thorstein. Da Thorstein hørte dette, kunde han paa alt mærke, at det maatte være en rig og hovmodig Mand, og han gættede, at det havde været Berg hin raffe (den modige), som var kommen til Island samme Sommer, og som havde været paa Vej til sin Søstersøn Finboge ramme (den stærke), der boede paa Borg i Bidedal, det nærmeste Dalsøre vesten for Vatnsdalen.

Om Vinteren derefter holdt en Bonde i Vatnsdalen sin Datters Bryllup, og hertil var baade Ingemunds sønnerne og Folkene fra Borg indbudne. Hine vare komne først. Bidedølerne kom senere, vaade og med stivfrosne Klæder, især Berg, som havde baaret de andre gjennem den ikke fuldt tillagte Na uden for Gaarden. Han gik frem mod Ilden, og, da han kom forbi det Sted, hvor Thorstein stod, og denne var ham i Bejen, puffede han til ham og sagde: „Giv Plads, Menneste!“ Jøkul blev da meget vred. Han holdt Sværdet „Gittetange“ i Haanden, som han havde arvet efter sin Fader, sprang op og slog Berg med Hjaltet i Ryggen, saa at han faldt for over mod Ilden, og sagde: „Vil du Træl være grov mod vor, Vatnsdølernes, Høvding!“ — Det var Bygdestoltheden lige over for Nabobygden, som her kom til Orde i Jøkuls Mund. Nær var det kommet til Kamp; men man fikke Berg og Jøkul ad, og Thorstein

hød Berg Pengebøder for Slaget, hvortil Berg svarede stolt, at han havde Penge nok; han skulde nok selv hævne sig.

Berg stævnede om Vaaren Jøkul for Slaget til Hunabatnåsting, som var fælles for alle Bygderne mellem Stagafjord og Frutafjord. Paa Tinget søgte man at mægle Forlig; Berg vilde ikke tage mod Bøder, men krævede, at Jøkul skulde vise ham sin Ydmyghed ved at gaa under tre Jordstrimler. Jøkul bad Trolbene tage ham, før han bøjede sig for Berg. Men Thorstein tilbød sig i Broderens Sted. Der blev da staaet tre Strimler Græstørv op, hvilket skete saaledes, at man løsneede Strimmelen fra Jorden i hele dens Længde, men lod den hænge fast ved den øvrige Grønsvæv med Enderne; den løftedes da op i Midten, og løftedes saa højt op, som den kunde strammes uden at gaa itu. Thorstein gik under den første Jordstrimmel og maatte da bøje sig noget. Da sagde Berg: „Nu svinebøjer jeg den ypperste Batnåsdøl!“ Da nægtede Thorstein at gaa under flere Jordstrimler. Finboge æstede saa Thorstein til Holmgang med en Uges Frist ved et Høggærde neden for hans Gaard Borg, og Berg stævneede Jøkul, „og da,“ sagde han, „skulle I Hovboer komme til at bukke eder!“ Jøkul sagde, at han var rede til at stride med Berg og Finboge paa een Gang. „Da jeg slog til Berg, saa han faldt derved,“ vedblev han, „krummede han sig værre end en Tæve. Men kom du nu til Holmgangen, Berg, hvis du har mere Mandsmød end Hoppehjærte. Og dersom nogen af os udebliver, da skal der oprejffes Midstang imod ham, og han skal være hver Mand's Ridning og ikke taales i gode Mænds Lag.“

Da Berg og Finboge kom hjem, tykte Bergs Frille, Helga — det var Kvinden, som havde været med ham, da han bedede i Thorsteins Eng — meget ilde om, at

de vilde „prøve Lykke med Ingemunds Sønner“, og love, at hun nok skulde sørge for, at der ikke blev noget af Holmgangen; hun var nemlig troldkyndig.

Dagen før Holmgangsdagen var det det værste Uvejr med Snefog. Thorstein mente, at Modstanderne ikke vilde møde, og at de gjerne kunde blive hjemme; men Jøkul sagde, at, vilde hans Broder ikke fare, saa tog han afsted alene. „Aldrig,“ svarede Thorstein, „skal der være den Forskjel paa vort Mod, at jeg skulde blive tilbage, naar du gaar.“ Paa Vejen spurgte Thorstein Jøkul om, hvad Plan han nu havde. Jøkul mente, at Thorstein aldrig før havde spurgt ham om Raad; men for øvrigt raadede han til, at de skulde tage Broderen Thore med og dernæst søge til Jøkuls Ven Brand, som de kaldte Fage-Brand, fordi han havde en ypperlig Hest ved Navn Freyhage. Denne Hest spændte Brand for sin Slæde og staffede saaledes Brødrene om Natten i Nag til Holmgangsstedet.

Da de kom der, var det Morgen; men der var ingen kommen. Helga havde holdt Berg og Finboge fra at drage ud i det onde Vejir (som hun selv havde rejst ved sin Trolddom). Ingemunds sønnerne biede til Non (kl. 3 Eftermiddag). Da gik Jøkul og Brand til Finboges Faarehus, som var ved Høgærden, tog en Stolpe og bære den hen paa Pladsen. Der fandtes ogsaa nogle Heste, som havde søgt Skjul der for Uvejret. Jøkul udstar et Mandehoved paa Stolpen og ristede Runer paa den, som sagde, at Berg og Finboge skulde være hver Mand's Ribbing. Derpaa dræbte han en Hoppe (Sindbillede paa Fejghed), skar Brystet op paa den og satte den paa Stolpen og plantede denne i Jorden, saa at Hoppen vendte Hovedet mod Borg. Dette var Ribstangen, som var den værste af alle Forhaanelser. Med saa forrettet Sag droge Brødrene hjem, og snart rygtedes det hele

bød Berg Pengebøder for Slaget, hvortil Berg svarede stolt, at han havde Penge nok; han skulde nok selv hæbne sig.

Berg stævne de om Baaren Jøkul for Slaget til Sunavatnøsting, som var fælles for alle Bygderne mellem Skagafjord og Grutafjord. Paa Tinget søgte man at mægle Forlig; Berg vilde ikke tage mod Bøder, men krævede, at Jøkul skulde vise ham sin Ydmyghed ved at gaa under tre Jordstrimler. Jøkul bad Trolbene tage ham, før han bøjede sig for Berg. Men Thorstein tilbød sig i Broderens Sted. Der blev da skaaret tre Strimler Græstørv op, hvilket stete saaledes, at man løsne de Strimmelen fra Jorden i hele dens Længde, men lod den hænge fast ved den øvrige Grønsvær med Enderne; den løstes da op i Midten, og løstes saa højt op, som den kunde strammes uden at gaa itu. Thorstein gik under den første Jordstrimmel og maatte da bøje sig noget. Da sagde Berg: „Nu svinebøjer jeg den ypperste Vatnsdøl!“ Da nægtede Thorstein at gaa under flere Jordstrimler. Finboge æstede saa Thorstein til Holmgang med en Uges Frist ved et Høgarde neden for hans Gaard Borg, og Berg stævne de Jøkul, „og da,“ sagde han, „skulle I Hovboer komme til at bukke eder!“ Jøkul sagde, at han var rede til at stride med Berg og Finboge paa een Gang. „Da jeg slog til Berg, saa han faldt derved,“ vedblev han, „krummede han sig værre end en Læve. Men kom du nu til Holmgangen, Berg, hvis du har mere Mandsmod end Hoppehjærte. Og dersom nogen af os udebliver, da skal der oprejses Midstang imod ham, og han skal være hver Mands Midning og ikke taales i gode Mænds Lag.“

Da Berg og Finboge kom hjem, tykte Bergs Frille, Helga — det var Kvinden, som havde været med ham, da han bedede i Thorsteins Eng — meget ilde om, at

de vilde „prøve Lykke med Ingemunds Sønner“, og lovede, at hun nok skulde sørge for, at der ikke blev noget af Holmgangen; hun var nemlig troldfyndig.

Dagen før Holmgangsdagen var det det værste Uvejr med Snefog. Thorstein mente, at Modstanderne ikke vilde møde, og at de gjerne kunde blive hjemme; men Jøkul sagde, at, vilde hans Broder ikke fare, saa tog han afsted alene. „Aldrig,“ svarede Thorstein, „skal der være den Forskjel paa vort Mod, at jeg skulde blive tilbage, naar du gaar.“ Paa Vejen spurgte Thorstein Jøkul om, hvad Plan han nu havde. Jøkul mente, at Thorstein aldrig før havde spurgt ham om Raad; men for øvrigt raadede han til, at de skulde tage Broderen Thore med og dernæst søge til Jøkuls Ven Brand, som de kaldte Fage-Brand, fordi han havde en ypperlig Hest ved Navn Freysage. Denne Hest spændte Brand for sin Slæde og skaffede saaledes Brødrene om Natten i Mag til Holmgangstedet.

Da de kom der, var det Morgen; men der var ingen kommen. Selga havde holdt Berg og Finboge fra at drage ud i det onde Vejr (som hun selv havde rejst ved sin Trolddom). Ingemunds sønnerne biede til Non (kl. 3 Eftermiddag). Da gik Jøkul og Brand til Finboges Faarehus, som var ved Høgærden, tog en Stolpe og bære den hen paa Pladsen. Der fandtes ogsaa nogle Heste, som havde søgt Skjul der for Uvejret. Jøkul udskar et Mandehoved paa Stolpen og ristede Runer paa den, som sagde, at Berg og Finboge skulde være hver Mandts Nibbinge. Derpaa dræbte han en Hoppe (Sindbillebe paa Feighed), skar Bryttet op paa den og satte den paa Stolpen og plantede denne i Jorden, saa at Hoppen vendte Hovedet mod Borg. Dette var Midstangen, som var den værste af alle Forhaanelser. Med saa forrettet Sag droge Brødrene hjem, og snart rygtedes det hele

Eggen over, hvilken Stam der var overgaaet Mændene paa Borg.

Kort efter samlede Berg og Finboge Folk i Videdal; de bleve i alt tredive Mænd. De vilde angribe Hov, Hjønt Helga sagde dem, at „jo tiere de kom der, des værre vilde det gaa dem, og at de, inden Enden kom, vilde hige lige saa meget efter at komme hjem som nu efter at komme affted“. Da det rygtedes i Vatnsdal, at Videdølerne samlede sig, stævnedes Thorstein sine Brødre til sig, og de samlede deres Venner, saa at de bleve fyrrethve Mand stærke. De rebe Videdølerne i Møde og mødte dem paa Fjældfletten mellem de to Dale. Da Berg og Finboge saae Overmagten, bleve de betænkkelige. De vilde da ikke stride, men tale med deres Modstandere, og det blev Enden paa deres Samtale, at Thorstein forelagde dem to Vilkaar: enten at stride, eller at undvære Bøder baade for Jøfuls Slag og for Midstangen, og derhos at flytte bort fra Videdal og ikke lade sig finde i hele Strækningen mellem Stagafjord og Grutafjord — altsaa hele Hunavatns-Tingets Omraade. De valgte det sidste. Da de kom hjem til Borg, spurgte Helga dem om Tidender. De svarede, at der var intet at melde. „Maafte tykkes det eder saa; men andre tykkes det anderledes, som vide, at I ere blevne herredshlygtige som Misgjerningsmænd, og det er den daarligste af eders Rejser.“ — Om Baaren flyttede Finboge med Berg til Vesterlandet.

4.

Egil Skallagrimsøns sidste Tingfag*).

Grim, kaldet Skallagrim, havde taget Land paa „Myrene“ ved Borgarfjord paa Vesterlandet og boede

*) Efter „Egil Skallagrimsøns Saga“.

paa Borg. Hans Søn Egil var bleven meget navn- kundig ved sine mange Udenlandsrejser og sit Skjaldskab. Paa sine gamle Dage overlod han Borg samt „God- ordet“ til sin Søn Thorstein Egilssøn, en fred- sommelig Mand, som ikke gjerne fornærmede nogen. Faderen, som ikke yndede Sønnen særdeles meget, boede hos sin Frænde Grim paa Mosfell paa Sønderlandet.

Borgs Jorder skiltes ved Vandløbet Havslæk fra Gaarden Unabreffas, som var bygget af en af Stallagrim's Følgemænd Ane og fra ham gaaet i Arv til Onund Sjone, Egils gamle Ven og Kampfælle; Onund havde nu overladt Gaarden til sin Søn Steinar, en stærk, styg og trættefjær Mand.

Langs Aaen Havslæk laa en Myr, kaldet Staks- myr, som om Vinteren stod under Vand, men om Vaaren havde herlig Græs væxt. Den hørte til Borg. Ikke des mindre lod Steinar sit Kvæg drive ud paa den. Først varede Thorstein ham ad i Venskabelighed; siden drev han det fremmede Kvæg bort; da Steinar nu satte en Træl til at vogte Kvæget, dræbte Thorstein Trællen. Saa kjøbte Steinar en anden Træl, særdeles stor og stærk; han hed Thrond. Ham satte Steinar til at passe Kvæget og bød ham drive det derhen, hvor Græsset var bedst; „jeg tænker, du har baade Mod og Styrke til at staa dig mod Thorsteins Huskarle, og, kommer Thorstein selv, saa agter du vel heller ej hans Godord stort.“ Dertil gav han ham en stor Øxe, hvis Egg næsten var en Alen lang og hvas, saa den kunde stære et Haar over. Thrond drev nu Steinars Kvæg ud paa Staks- myr. Da Thorstein hørte det, gif han en Morgen did; han havde ingen andre Vaaben end en lille Øxe. Han fandt Trællen sovende. Thorstein vækkede ham og bød ham drive Kvæget bort. „Du er dog ikke saa klog,“ svarede Thrond, „som jeg troede, siden du agter din

Bærdighed saa lidet, at du vil have Ratteteje under min Øre. Her skal du se, hvor meget jeg agter dine Trusler" — og dermed satte han sig ned og bandt sine Sko, som han havde taget af, mens han sov. Da løftede Thorstein sin Øre og hug ham over Rækken, saa at Hovedet faldt ned paa Brystet.

Der var nu fuldt Fjendstab mellem Thorstein og Steinar. Denne red da til Gøberne Einar paa Stafaholt og Odd paa Tunga og høb dem Penge for at yde ham Hjælp mod hans egen Høvding. Med dem i Følge red han om Foraaret til Borg og stævneede Thorstein til Baartinget — Tværaa=Ting kaldtes det og omfattede Herrederne omkring Borgarfjord —; det var i Stævningen paastaet, at Thorstein skulde være fribløv for Drabene. Thorstein kom ikke med nogen Modstævning, men sendte Bud til Mosfell og lod sin Fader vide, hvad der var sket.

Da Tingtiden kom, red Thorstein til Tinget med stort Følge. De tjældede deres „Boder“*), men desuden en Bod, langt større end de andre, som de lode staa tom. En Nat senere kom Steinar med Tunga=Odd og Einar; han var meget tilfreds og talte meget om sin gode Sag; men Thorstein gjorde ikke stort Bæsen af det hele. Om Aftenen skulde Retten sættes; dette var Thorsteins Sag som Egnens Høvding, og han gav sig gode Stunder. Paa een Gang saae man fra Tingvolden (Tingsletten) en Flok Mænd komme ridende, hvis Skjolde blinkede i Aftensoolen. De rede ind paa Tinget, forrest en høi, hvidstjægget Mand med en blaa Kappe, gylde

*) Paa Tingsstederne havde hver Høvding sin Bod, hvori han og hans Følge opholdt sig, medens Tinget varede; det var i Regelen kun 4 nøgne Bægge af Jord og Sten, over hvilke der som Tag spændtes Tæpper af Badmel. B. G.

Hjælm paa Hovedet og et guldbindlagt Krogspyd i Haanden; desuden var han gjordet med Sværd. Det var den gamle Egil Stallaqrimsøn med 80 Mænd, alle fuldvæbne, de bedste (d. e. ædleste fødte) og stridbareste Bondesønner fra Mosfell=Egnen. De rebe hen til den store Bod, affablede deres Heste og gif derpaa i fylket Flok hen paa Tingsstedet, hvor Egil tog Plads paa sit sædvanlige Steb.

Da der var Stilhed, stod Egil op og spurgte, om Ønund Sjone var der, og om det var med hans Minde, at deres Sønner havde hppet Riv. Dertil sagde Ønund Nej; han havde tvært imod meget bedet Steinar slutte Forlig med Thorstein. — „Jeg mindes vel de Dage,“ sagde Egil, „da vi begge vilde have fundet det utroligt, at vi nogen Sinde skulde have Sag mod hinanden eller kunde holde saa daarlig Styr paa vore Sønner, at de skulde begynde paa sliq Daarstab, som det her ser ud til. Det tyktes mig da bedst, mens vi endnu ere i Live og staa denne Trætte saa nær, at vi tage Sagen under os og forlige den og ikke lade Tunga=Odb og Einar hidse vore Sønner sammen som Hingste.“ Dertil sagde Ønund Ja, og, enten Steinar syntes om det eller ej, maatte han voldgive sin Fader hele Sagen, saa at denne maatte forsølge den eller forlige den, ligesom ham tyktes bedst. Ønund overlod da til Egil at afgjøre Sagen efter sit Tykke. Derpaa gif Folk til deres Boder, og Thorstein lod slagte tre Ørne til Tingsgilde for Egil og hans Følge.

Dagen derpaa gif Folk til Tinget igjen. Da de andre Sager vare afgjorte, stod Egil op og sagde: „Er Steinar og hans Fader Ønund her, saa de kunne høre mine Ord?“ Ønund svarede Ja. Egil affagde da Dommen mellem Thorstein og Steinar. Den blev ikke god for den fidske. Egil mindede om, at Steinars Farfader Ane havde faaet sin Gaard og Jord af hans egen Fader

Grim. Skjeldet var velkjendt mellem de to Ejendomme, saa Steinar ikke kunde paastyde Ubidenhed. For de to Trælle skulde intet bødes; de laa paa deres Gjerninger, og havde gjort det, om de end havde været Frimænd. Men fordi Steinar havde villet rane Jord fra Thorstein, skulde han miste Anabrekka uden Erstatning og drage af Herredet før Fardag eller være friblød. — „Det ville Mænd finde,“ sagde Onund, „at denne Dom er noget skjæv. Hidtil har jeg gjort alt for at jævne deres Trætte; men herefter skal jeg gjøre Thorstein al den Skade, som jeg kan.“ Egil svarede, at saa vilde det gaa Onund og hans Søn endnu værre. „Jeg troede, Onund, at du vidste, at jeg før har forsvaret min Ret mod saadanne Mænd, som du og din Søn ere.“

Dermed var Trætten ikke forbi; men da Steinar, som strax maatte forlade Anabrekka, havde gjort flere mislykkede Forsøg paa at tage Thorstein af Dage, maatte han dog til sidst drage bort fra Egnen. Han bosatte sig paa Snæfellsnes.

5.

Snorre Gode og Arnkel Gode*).

I den sidste Fjerdedel af det 10de Hundrebaar var Snorre Thorgrimssøn, Landnamsmanden Thorolv Mosstrarfægges Sønnesøns Søn, Høvding for sin Oldfaders Landnam og de i samme bosatte Bønder. Han boede paa Gaarden Helgafell tæt ved Thorsnes ved Syd siden af Bredefjord. Endnu kun 13 Aar gammel havde han været udenlands og saa Aar efter (ca. 980) overtaget Godordet, hvorfor han sædvanlig kaldtes Snorre

*) Efter „Eyrbyggernes“ Saga (som findes fuldstændig hos N. M. Petersen 3dje Bind).

Gode. Han var, hedder det, en Mand af Middelhøjde, smal, lys og smuk af Afsyn, med gult Haar og rødt Skjæg, til hverdags saa jævnsindet, at man havde ondt ved at mærke, om en Ting huede ham eller ej, fløgtig, forudseende, hævnjerrig, raadsnild for sine Venner, men farlig at være Uven med.

Nærmest østen for Thorolv Mostarrskægges Landnam havde en Mand fra Haalogaland i det nordlige Norge ved Navn Geirrød taget Land, en Del længere henne i Landnamstiden. Ogsaa her havde mange Mænd bosat sig. Da Snorre var Høvding paa Snæfellsnes, var Arnkel Thorolvs søn Gode i dette Herred. Han boede paa Hofstad. Arnkel var høj og stærk, meget lovlyndig og fløgtig, mere vennesæl og haardsfjæret end nogen anden Mand i Eggen; han havde ligesom sin Naboøvding Snorre mange Tingmænd.

Arnkel's Fader, Thorolv Krumsod, levede da endnu paa sin egen Gaard. Han var nu gammel og blev med Alderen opfarende og trættefjær. Mellem ham og Sønnen stod det ikke godt til.

En Dag besøgte Thorolv sin Nabo, Bonden Ulvar, som var en frigiven Træl, hvis tidligere Herre var en af Geirrøds Frænder, Thorbrand. Ulvar var en driftig Bonde, der havde det Ord paa sig, at hans Hø lykkedes bedre end andres, og at hans Kvæg aldrig omkom af Sult eller ondt Vejr. Thorolv spurgte ham om Raad ved Højærgningen. Ulvar svarede: „Jeg kan ikke give dig bedre Raad, end jeg selv følger. I Dag begynder jeg at slaa Hø og bliver ved Ugen igjennem; thi jeg tror, den vil blive regnsom; men derefter vil det blive godt Vejr til at tørre Høet fjorten Dage igjennem.“ Thorolv og Ulvar havde en Eng sammen paa Bjærg-halsen imellem deres Jorder; her slog de begge meget Hø, og, da Tørvejret kom, satte de det i Stak. En

Morgen var Vejret tykt, og Thorolv hørde da sine Karle skynde sig op paa Bjærgghalsen og kjøre Høet hjem, inden der kom Regn. Ulvar derimod lod sine Karle blive i Hjemmemarken, da han skjønnede, at Vejret vilde blive godt, saa at man kunde vente med Høbjærgningen. Om Eftermiddagen sendte han en Mand op paa Bjærgghalsen for at se til Staffene der. Da havde Thorolv ej alene kjørt sit eget Hø hjem, men ogsaa taget Ulvars; da denne kom til og beklagede sig, svarede den gamle, at han brød sig kun lidt om, hvad den anden sagde, samt skjældte og smældte, saa de nær vare røgne sammen. Ulvar gik da til Arntel Gode og bad ham tage sig af Sagen. Arntel lovede det, gik til sin Fader og bad ham betale Ulvar Høet, men fik kun onde Ord: „Den Træl var rig nok,“ sagde Thorolv. Arntel betalte da selv Ulvar Høets Værdi, men krævede sin Fader for Pengene; da denne sagde Nej, tog Arntel tolv af sin Faders Ørne fra Fjældgræsgangen, lod dem drive hjem og slagte og sagde til Faderen, at de kunde gaa op imod Høet. Thorolv blev meget vred og lovede, at Ulvar skulde undgjelde det.

Om Julen sendte Thorolv sex Trælle til Ulvars Gaard for at brænde ham inde. De fik sat Ild paa en Bedstabel. Men dette kunde man se paa Volstads. Arntel foer da strax did, slukte Ilden og lod Trællene gribe, føre bort til et Næs ved sin egen Gaard og hænge der. Derpaa haandsolgte, d. e. overlod, Ulvar alt sit Gods til Arntel, saa at han blev dennes „Bærnsmand“*). Thorolv blev meget vred paa Arntel for Trællenes Drab og vilde have Bøder; men Arntel vilde ikke give een Penning for dem. Da red Thorolv en Dag ud til

*) Et Exempel paa, hvordan Bornebstaaf kunde opstaa. Eignende er utvivlsomt stet meget hyppig i Danmark i ældre Tider.

Helgafell til Snorre Gode og vilde have hans Hjælp; „thi du er Herredshøvding,“ sagde han, „og det er din Pligt at hjælpe dem til rette, som lide Uret.“ Da Snorre hørte, hvad det gjaldt om, nægtede han først bestemt at blande sig i Trætten mellem Fader og Søn. Men Thorolv bød ham da en Skov, han ejede, som hed Kragencæsstoven, og som var en stor Sjældenhed i Eggen, om Snorre vilde overtage Sagen mod Arnkel angaaende Trællenes Drab. Dette Tilbud kunde Snorre ikke modstaa; han lod sig Skoven haandsælge og overtog Sagen.

Thorshæsting, som Thorolv Mostarstægge havde oprettet, var alt tidlig blevet fælles Ting for Herrederne syd og øst om Bredefjord. Her stævnedes da Snorre Arnkel for Trælledrabet. Da Sagen kom til Doms, førte Arnkel Bidner paa, at Trællene vare grebne i Jldspaaættelse; de vare da „uhellige“, d. e. faldne paa deres Gjerning, saa der kunde ikke kræves Bøder for dem. Men Snorre svarede, at de vel vare uhellige paa Gjerningsstedet; men der vare de ikke blevne dræbte; de andre havde ført dem bort og da først hængt dem, og da vare de ikke længer uhellige. Der blev nu mæglet Forlig, og Parterne enedes om at overgive Sagen til Voldgift af to Herredsmænd. Disse dømte, at Arnkel strax skulde bøde 12 Øre*) for hver Træl, som ogsaa blev udredet til Snorre, der derefter gav Thorolv Krumsfod Pungen. Men Thorolv var meget vred over, at Sagen ikke var bleven tagen alvorligere.

Der led nu nogen Tid. Det lykkedes til sidst Thorolv

*) Dette var den almindelige Trællebod. 1 Øre Sølv var lig med 2 Fod ($\frac{1}{16}$ B) Sølv, altsaa = 4 Kr. Trælleboden beløb sig altsaa til 48 Kr., som i Virkeligheden svarer til 480 Kr. i vore Penge, idet Penge i Forhold til Varer den Gang havde den dobbelte Værdi af, hvad de nu har. B. G.

at faa Ulvar tagen af Dage. Men Arntel tog alt Ulvars Gods og tillige hans tidligere afdøde Broder Ørløys, samt begges Gaarde, Ulvarsfjell og Ørløysfjeld, til stor Harm for Sønerne af Ulvars tidligere Herre Thorbrand; disse mente, at dem tilkom alt, hvad deres Slægts Frigivne havde efterladt sig, og vilde ogsaa have Snorre, som var deres gode Ven, til at sagsøge Arntel derfor; men han vilde ikke. Imidlertid lod Snorre hugge i Kragenæsstoven. Dette harmede den gamle Thorolv Krumfod. Først red han hen til Helgafjell og vilde have Stoven igjen af Snorre: han havde bare laant ham den. Da Snorre beraabte sig paa Haandsalget og ikke vilde af med Stoven, gik Thorolv til sin Søn. Han fandt, sagde han, den Riv, der havde været imellem dem, meget ulykkelig og ønskede, at de skulde leve som gode Frænder; det var et unaturligt Forhold, og, naar de forenede sig, vilde de blive meget mere ansete i Herredet. Da Arntel ytrede, hvor kjær det vilde være ham, kom Thorolv frem med sit egentlige Ørend, at Arntel skulde hjælpe ham til at faa Kragenæsstoven fra Snorre Gode; „det tykkes mig haardt, at han skal have vor Ejendom; han siger nu, at jeg har givet ham den; men det er Løgn.“ Arntel svarede: „Det var ikke af Venfjendskab for mig, at du lod Snorre faa Stoven; jeg veed, at han ikke har fuld Hjemmel til den; men jeg vil ikke, at du til Løn for din Dødsfjend skal have Glæde af vor Trætte.“ Thorolv bestyldte sin Søn for Fejghed og red meget misfornøjet hjem. Om Aftenen hverken talte, spiste eller drak han og blev siddende i sit Højsæde, da de andre gik til Sengs. Den næste Morgen sad han og var død. Siden, sagde man, blev først Gaarden og dernæst hele Dalen plaget meget af hans Gjenfærd, som dræbte mange Mennesker og først fik No, da hans Lig blev taget op af Højen og brændt.

Arntel tog Arv efter sin Fader, og det kunde nok mærkes paa ham, at han var vred paa Snorre, fordi denne beholdt Kragenæsstoven og stadig lod hugge i den. Engang kjørte Snorres Trælle Tømmer hjem. Da Arntel fik dette at vide, tog han sine Baaben og satte efter dem. Trællenes Formand, Snorres Følgemand Haul, saae Arntel komme. Han kastede sit Spyd efter ham; det kom i hans Skjold; men Arntel gjennemborede Haul, jog de andre Trælle bort og kjørte Beddet hjem. Da Snorre om Baaren stævneede Arntel herfor, gif Dommen ham imod, idet man holdt sig til, at Haul havde angrebet først og derfor laa „uhellig“.

Nogen Tid efter blev Arntel hjemme ved sit Hus anfalden af en fremmed herredsslygtig Mand, som var kommen til Egnen og først havde været hos Snorre. Arntel dræbte Manden; men Folk mente, at Snorre havde udsendt ham. Den næste Høst havde Snorre stort Gilde paa Helgafell. Der vare ogsaa Thorbrands sønnerne, som stadig bare Nag til Arntel, fordi han havde taget deres Frigivnes, Ulvars, Gods. Under Driften blev der gjort „Mandjævning“*) mellem Snorre og Arntel, og de fleste mente, at Snorre var ypperst af de to og størst Høvding. Da sagde Thorleiv Thorbrands søn Rimbe: „Hvad er det værdt at trættes om, hvad enhver kan se for sine Øjne?“ Han mente, at uden Spørgsmaal var Arntel den største, siden Snorres Følgemand laa ubødet, dræbt af Arntel. Da man gif fra Gilbet, fulgte Snorre Thorbrands sønnerne til Skibet, og ved Skilsmisfen gif han hen til Thorleiv og gav ham en Afsteds-gave. „Her er en Øre,“ sagde han, „som jeg vil give

*) Det var hyppig ved Gilber og ellers Folks Morstab at ligne to fremragende Mænd med hinanden for at udfinde, hvem af dem der kunde gjælde for ypperst.

dig. Den har et langt Skaf, men vil dog ikke kunne naa Arnkels Hoved, naar han gjør Hø paa Ørløgsstad, hvis du skal laste den hjemme fra Alstefjord;" dette var Thorbrands sønners Hjemstavn, som ved en Fjord var skilt fra Arnkels Forder. Thorleiv tog mod Øgen og sagde: „Tro ikke, at jeg skal tøve med at svinge Øgen mod Arnk, naar du vil hævne din Følgermand Haul.“ — „Det venter jeg af eder, Thorbrands sønner,“ sagde Snorre, „at I ville passe paa, naar I kunne faa Kam paa ham; og da maa I laste mig med Grund, om jeg ikke møder eder, naar I vare mig ad.“

Tidlig paa Vinteren fik Thorbrands sønnerne at vide, at Arnk var ene med to Trælle paa Ørløgsstad; dens Forder dyrkede han sammen med Volstads og vilde nu føre Høet af Avlen hist hjem til sit. De sendte da en Mand til Helgafell, hvor man var gaaet i Seng. Snorre blev vakt og spurgte, hvad Manden vilde. „Nu er den gamle Ørn fløjet til Nadslet paa Ørløgsstad,“ svarede Manden. Snorre stod strax op og drog med ni Mænd til Alstefjord, hvor Thorbrands sønnerne mødte ham sex Mand stærke; de droge alle paa Isen over Fjorden til Ørløgsstad. Det var maanelyst, saa Arnk kunde se de væbnede Mænd komme op fra Søen. Han sendte da sine Trælle hjem, for at de skulde hente hans Hjemmemænd. Men selv stillede han sig i et Gab paa et højt Gærde for at værges sig; thi det huede ham ikke at løbe; ved Gærdet var en Høstak. Angrebet begyndte strax, uden at der skiftedes et Ord. Arnk havde taget en Slædemede, hvormed han værgede sig saa godt, at Angriberne fik deres Spyd knækkede, uden at han blev saaret. Men, idet han slog efter Thorleiv Kimbes Hoved, og Thorleiv undveg Hugget, fløj Meden mod den frozne Kant af Gærdet og sprang over. Arnk maatte nu værges sig med Sværd og Skjold, men var da mere udfat for

Saar. Da Fjenderne kom over Gærdet, sprang han op i Høstakken, hvor han til sidst blev overmandet og dræbt; Drabsmændene dækkede hans Lig til med Hø og droge bort. Men af Arnkels Trælle var den ene bleven gal paa Bejen og falden i en Fos, og den anden havde glemmt sit Vrende, til det var for sent.

Saaledes fik Snorre Sejr over Arnkel. „Eftermaalet“ efter hans Drab gav Anledning til en ny Lov. Da han nemlig kun havde Kvinder til Arvinger, blev Sagen ikke breven videre kraftig, og Thorleiv Rimbe fik ved Thorsnæstingets Dom ingen anden Straf end tre Aars Landsflygtighed. Dette tyktes Folk alt for lidt, sli­gen en Høvding som Arnkel havde været, og det blev da lovtaget, at ingen Kvinde maatte have Eftermaal i Drabssager. Dette skete 994.

6.

Hravnkel Frensgode.

Hvorvel Østfjordene høre til Islands frugtbareste Egne, bleve dog Dalene der, som før meldt, sildigst fuldbyggede. Iblandt dem, der henimod Landnamstidens Slutning kom til denne Kant af Island, var en Nordmand ved Navn Hallfred og hans 15-aarige Søn Hravnkel. Da Faderen havde boet en Tid i Fljotsdalen, som gennemstrømmes af den brede Elv Lagarfljot, drog Sønnen vester over Heberne (d. e. Fjældsletterne), der stille Fljotsdalen fra det nærmeste Dalsføre mod Vest, Fokulsdalen. Denne var alt da godt befolk­et; men temmelig højt oppe fandt Hravnkel en ubeboet Sidedal, som han tog i Besiddelse, og som efter ham blev kaldt Hravnkelsdal. Her byggede han sig en stor Gaard, som han kaldte Udalbol. Hravnkel var en ubillig Mand, men særdeles dygtig. Han gjorde sig til Høvding, ei

alene over dem, som efterhaanden nedsatte sig i hans egen Dal, men ogsaa over Jøkulsbølerne. Han var mild og blid mod sine Folk, men en haard og stolt Mand mod dem i Jøkulsbalen. Han gav aldrig Bøder for noget Drab, og alle vare rædde for ham. Han agtede Frey for sin bedste Ven blandt Guderne og rejste et stort Hov til ham ved sin Gaard; deraf fik han Tilnavnet Freysgode. Det var ogsaa til Mærke paa hans Benstak med Frey, at den bedste Hest, han ejede — en brun Hingst med sort Stribe hen ad Ryggen — den havde han helliget Guden, saa at de skulde være lige gode om den; dertil havde han højt og dyrt lovet at blive den Mand's Bane, som red paa Hesten uden hans Minde. Denne Hest hed Freysage.

Gravntel havde alt været Bonde og Høvding i en Del Aar og havde to Sønner i Opvæxt, da en Dag i Baaren en ung Karl kom til ham for at faa Tjeneste paa Udalbol. Det var den ældste Søn af Rabobonden, en fattig Mand ved Navn Thorbjørn, som havde mange Børn og derfor havde maattet sende sin ældste Søn ud at tjene. Svenden, som var stærk og rask, hed Einar, og, da Gravntel trængte til en Røgter til sit Smaakvæg, og Einar var villig til at gjøre, hvad som helst han blev sat til, saa kom de overens om, at Einar skulde tjene i to Halvaar; thi paa kortere Tid vilde han ikke fæste sig. „Du skal nu,“ sagde Gravntel, „vogte halvtredsfindsthye Faar oppe paa Sæteren og samle alt vort Sommerbrændsel. Men een Ting vil jeg have paa det rene med dig, ligesom med mine andre Hyrder. Freysage gaar oppe i Dalen med sit Stod; ham skal du passe Vinter og Sommer; men jeg varer dig ad, at du aldrig kommer paa hans Ryg; thi jeg har lovet højt og helligt at blive den Mand's Bane, som rider paa ham, og det vil jeg visseelig holde. Med ham søge

tolv Hopper; paa dem maa du ride, naar som helst du har det nødig. Gjør nu, som jeg har sagt! Det er et gammelt Ord, at den volder ej (nemlig Sag), som varer."

Einar blev da Faarehyrde, og det gik godt, saa aldrig noget Faar kom bort for ham, indtil Midtsommer. Men da blev en Nat tredive Faar borte paa een Gang. En Uge lebte Einar forgjæves paa alle Fjæld-Græsgangene i Nabolaget. Da gik han en Morgen, da Søndentaagen og Sluden havde lagt sig, ud med Stav og Ribetøj, til han fandt Stodhestene, og vilde sadle en af Hopperne; men de vare mod Sædvane alle sty, hvorimod Freyhage stod aldeles stille. Einar ser, at Morgenen lider, og tænker, at Gravntel ikke vilde saa det at vide, lægger Bidsel i Munden paa Hesten og Dækken paa dens Ryg, bestiger den og rider op i Fjældene for at søge Faarene. Han red Freyhage lige til Middaften og kom vide omkring; thi det var en god Hest og en strap Travet. Til sidst paa Hjemvejen fandt han Faarene i en Bjærgkløft og drev dem hjem til Sæteren. Men næppe var han stegen af Hesten, før den, helt vaad af Sved og overstænkter af Dynd, væltede sig tolv Gange paa Jorden, vrinskede højt og løb i fuld Fart ned igjennem Dalen til Udalbol, uden at Einar var i Stand til at hindre det; den standsede først ved Døren til Stuehuset og vrinskede atter. Gravntel sad ved Bordet. „Gaa til Døren," sagde han til en af Pigerne, som satte frem, „en Hest vrinskede, og mig syntes, det var ligt Freyhages Brinsten." Hun kom ind med den Bæsked, at han stod der ude ilde tilredt. „Hvad mon Knægten vil," sagde Gravntel, „siden han er kommen hjem; ikke varsler det noget godt." Derpaa gik han ud og saa Freyhage og sagde til den: „Ild, tykkes mig, er der handlet med dig, min Foster søn! Men hjemme

havde du dit Vid, efterfom du har sagt mig til derom, og dette skal blive hævnnet; gaa du nu til dit Følge." Hesten gik strax op i Dalen igjen. Men den næste Dag red Gravnel op til Sæteren. Einar vedgik ærlig sin Uhydighed, og Gravnel sagde, at han derfor vilde have tilgivet ham, naar han kun ikke havde svoret saa dyrt. Følge den Tro, at det ikke gaar den Mand godt, som undlader at opfylde sit svorne Løfte, hug han ham strax Banesaar. Han lod ham jordsætte i en Stendysse, paa en Brink oven over Sæteren; Stedet kaldtes siden Einarsvarde.

Da Thorbjørn Turgte sin Søns Drab, red han over til Abalbol og krævede Bøder af Bonden. Gravnel svarede, at han havde dræbt flere Mænd, og Thorbjørn vidste nok, at han ikke vilde bøde nogen Mand med Penge, og dog maatte Folk finde sig deri. „Men alligevel,“ vedblev han, „tykkes mig denne Gjerning værre end de Drab, jeg før har øvet. Du har længe været min Nabo, og jeg har syntes godt om dig, og vi begge om hinanden; der vilde knap nok være kommet noget mellem mig og Einar for Smaatings Skyld, om han ikke havde redet Hesten, og vi maa nu angre, at vi have sagt for meget; og sjældnere ville vi angre, at vi tale for lidt end for meget. Jeg vil nu vise, at denne min Gjerning tykkes mig værre end de andre, som jeg har øvet. Jeg vil holde din Gaard med Mælk i Sommer og med Slagt i Høst; og saa vil jeg gjøre hvert Aar, saa længe du vil være Bonde. Dine Sønner og Døtre ville vi to i Forening sørge for, saa de kunne komme i gode Aar. Og alt, hvad du veed er i mit Hus, og du fra nu af behøver, det skal du sige mig, og ikke skal det storte dig paa nogen Del, som du behøver. Du skal være Bonde, saa længe dig tykkes godt; men kom hid til mig, naar du er kjed deraf; jeg skal da sørge

for dig til din Dødsdag, og vi skulle være forligte. Det venter jeg, at mangen vil sige, at den Mand var dyr nok." Men dette gode Tilbud vilde Thorbjørn ikke modtage; han vilde, at de skulde tage Mænd til Voldgift imellem sig. „Du tykkes dig da at være min Fævnning,“ siger Gravntel: „paa den Vis forliges vi ikke;“ dermed skiltes de, og Thorbjørn red bort for at faa Hjælp mod Gravntel.

Det var ikke let; thi saa turde yppe Riv med ham. Thorbjørn drog først til sin Broder Bjarne; men han sagde rent ub Nej. „Hvorvel vi kunne raade over mange Penge,“ sagde han „formaa vi ikke at føre en Retsfag mod Gravntel; det er sandt, som Ordet lyder: den er viis, som kjender sig selv.“ Saa gif Thorbjørn til Bjarnes Søn Saam, som var bosat for sig selv paa Gaarden Leikstaale længere nord paa i Dalen. Han var en overmodig, men lovkyndig Mand. Da Saam hørte, hvad der var paa Færde, undrebes han over, at Gravntel havde gjort saa stort et Tilbud, og vilde, at Thorbjørn skulde modtage det; men Thorbjørn mente, at det blev ikke budet anden Gang, heller ikke havde han mere Dygt end tidligere. Saam havde kun liden Dygt, men Thorbjørn æggede ham saa længe, at han rakte Haanden frem og modtog Sagen. Han red derpaa op gennem Dalen og tillyste Drabet og samler Folk mod Gravntel. Da denne spurgte dette, tyktes det ham latterligt, at Saam havde paataget sig en Sag imod ham.

Sommeren forløb nu og Vinteren derefter. Om Vaaren red Saam til Udalbol og stævnebe der Gravntel til Tinget, nemlig til Altinget, som var oprettet nogle Aar tidligere for hele Jylland. Men om Sommeren, da Tingtiden kom, opbød Gravntel sine Tingmænd og red hjemme fra med 70 Mænd i Følge; han tog Bejen Iyd paa til Stranden og saa vester paa langs denne, til

han naaede Tingstedet, som laa vestlig paa Sønderlandet. Da var Saam alt kommen. Han havde ogsaa samlet Folk; men foruden Thorbjørn var det næsten ene løse og ledige Mænd (ikke bosatte Bønder), og han maatte selv holde dem med Waaben, Klæder og Kost; han havde taget den farligere, men kortere Vej gennem de store Ørkener i det indre, nord om Vatnajökul og den store Lavasø og var derfor kommen lidt før. Gravnel fandt det pudsig, at en Smaamand som Saam virkelig vilde møde ham paa Tinget, og Saam mærkede snart ogsaa, da han henvendte sig til andre Høvdinge om Hjælp, at det vilde falde ham tungt at udrette noget; thi alle sagde, at de ikke havde noget saa godt at gjengjælde Saam, at de derfor vilde inblade sig med Gravnel, som hidtil havde faret ilde med alle dem, der havde haft Tingtrætte med ham. Til sidst var det kommet saa vidt, at Thorbjørn selv raadede til, at de skulde drage hjem fra Tinget med uforrettet Sag. Da traf de sammen med en Mand, som vilde hjælpe dem. Det var en Kæmpe ved Navn Thorkel Thjostarsøn fra Torstefjord (paa den nordvestlige Halvø af Island), kaldet „Thorkel med Lokken“, fordi han havde en enkelt lys Lok i sit mørke Haar paa den venstre Side. Han var af Høvdingeæt: en Broder af ham var Torstefjordingernes Gode, en anden Broder var giftet ind i Skallagrims Slægt; han selv var nys kommen hjem fra Udlandet, hvor han havde tjent i Miklagaard blandt Bæringerne og vundet Ry og Gods; han var den ældste af Brødrene, men havde overgivet Godordet til sin Broder Thorgeir for at drage udenlands. Da denne Thorkel havde hørt Saams og Thorbjørns Sag, lovede han at tage sig af den og først og fremmest at lægge et Ord ind for dem hos sin Broder Thorgeir, som var paa Tinget.

Thorgeir laa syg i sin Bod af en stor Byld paa

Foden. Efter Thorkels Raad gif Saam og Thorbjørn til Boden, mens Thorgeir sov og havde strakt den syge Fod ud under Fodklædet. Thorbjørn stillede sig an, som om han var daarlig til Vens af Alderdom, ravede og greb fat i den sovendes daarlige Fod og klemte den haardt. Da nu Thorgeir sprang op i Brede og spurgte, hvad dette skulde betyde, sagde Thorkel: „Det er rimeligt, Frænde! at din Fod sviber meget, saa stort Men, som der har været i den. Men det kan dog være, at det ikke sviber den gamle Mand mindre, at hans Søn er død, og at han ingen Bøder faar, og det er at vente, at den ser sig ikke overalt for, som har meget at tænke paa.“ — „Ikke tænkte jeg,“ sagde Thorgeir, „at jeg havde dræbt hans Søn; dette kan han ikke hævne paa mig.“ — „Ikke vilde han hævne sig paa dig, og han foer haardere frem, end han vilde. Men han venter sig nogen Trøst af dig. Det er nu Mandedaad at hjælpe en gammel og trængende Mand. Det er en Nødvendighed for ham at føre Sag efter sin Søn; men alle Høvdinge unddrage denne Mand deres Hjælp og vise sig deri meget umandige.“ Thorgeir vilde i Førstningen heller ej have med Sagen at gjøre; men Thorkel trængte stærkt ind paa ham og sluttede til sidst krænket: „Det kan vel være, at Thorkel med Vokken kommer der, hvor hans Ord er mere agtet;“ da lovede Thorgeir at hjælpe Saam.

Da Sagen skulde for Retten, var Gravnel i sin Bod; han troede ikke, at Saam vilde gjøre Alvor af det. Men Saam fremførte sin Sag; og hos ham stode som hans Hjælpere Thjofstarsønnerne med et stort Følge af Venner fra Bestfjordene; thi de vare vennescæle Mænd. Da Gravnel hørte dette, sprang han op og ilede med sine Mænd til Tingstedet for, som han sagde, at gjøre Smaasfolk kjede af at søge Sag mod ham. Men der var

for stor Overmagt til, at han kunde komme Saam nær, saa at denne fik sin Sag ført til Ende, og Dommen faldt saaledes, at Gravnel skulde være fredløs, hvorefter han strax drog hjem til Udalbol.

Saam derimod blev paa Tinget, indtil det var endt, og gif meget fry omkring. Men da han ved Afstedden takkede Thjostarsønnerne for deres Hjælp og lod meget vel tilfreds, advarede Thorgeir ham om, at Sejren endnu ikke var vunden, Gravnel vilde nok holde sig paa Udalbol, og Saam vilde komme til at bukke sig dybere for ham end forhen.

Domhaveren maatte nemlig selv sørge for, at Dommen blev fuldbjrdet. Han maatte selv hjemsøge den dønte paa hans Gaard 14 Nætter efter Vaabentaget (d. e. Folks Opbrud fra Tinget). Thjostarsønnerne ledjagede derfor med 40 væbnede Mænd Thorbjørn og Saam til Østlandet og vare med dem den Dag, da de rede til Udalbol. De kom der uforvarende, toge Gravnel og hans Mænd til Fange og tilføjede dem den Slam at hænge dem op ved Benene, med gennemstutne Haser, paa en Stang, som var lagt fra Udburet (Forraadshuset) til Stuehuset for at tørre Klæder paa den. Saam gav nu Gravnel Balget mellem tvende Aar: at blive dræbt eller afstaa fra sin Gaard og Godord og selv forlade Herredet og ikke bo nærmere end østen for Fjotsdalsherredet. Gravnel valgte det sidste, mest, sagde han, for sine Søners Skyld, og samme Dag maatte han flytte fra Udalbol med det Løssøre, som Saam vilde unde ham, og det var ikke meget. Men Thortel sagde, at Saam vilde komme til at fortryde, at han skjænkede Gravnel Livet.

Saam tog nu Udalbol i Besiddelse; men han lod Thorbjørn bo paa Leikstaale. Han gjorde stort Gilde for alle Føkuldbølerne og bød sig til at være deres

Gode; Folk samthkkede, men tænkte dog forskjelligt derom. Thjofstarssønnerne lode ved samme Vejlighed den saa meget omtalte Hingst Freysgode hente. Thorgeit fandt den ikke bedre end andre Heste, snarere værre, saa meget ondt, som den havde voldet. „Jeg vil ikke,“ sagde han, „at den skal volde flere Drab; det vil nu ogsaa være billigt, at den tager ham, som ejer ham.“ De ledte da Hesten til Brinken af en stejl Klippe, bandt et Klæde over Hovedet paa den og drev den ud over Klippen, og saaledes døde den. Siden opbrændte de Gudehovet med Billederne og droge saa hjem til Torstefjorden, hædrede med rige Gaver af Saam.

Da Gravnel hørte, at Freysgode var dræbt og Hovet brændt, sagde han: „Jeg tænker, det er Daarskab at tro paa Guderne,“ og siden den Tid blotede han aldrig. Han var da flyttet til Fjotsdal, østen for Sagarfjot, og havde kjøbt sig en liden Gaard der paa Borg, da han ingen Penge havde; det var daarlige Bygninger, og Jorderne vare tæt tilgroede med Skov, saa han fik Ejendommen billig. Men han fældede Skoven og ryddede Jorden, nærende sig imens med Fiskefangst i Elven, opdrættede Kvæg og havde med alt saa stort Held, at han snart havde rejst sig en ny og prægtig Gaard, som han kaldte Gravnelsskab. Snart øgedes med hans Penge ogsaa hans Anseelse i Bygden; thi han var langt spagere end før. Mange kom med hans Minde og fæstede Bo i hans Nærhed, og alle maatte love ham deres Bistand, men han lovede dem sin Beskyttelse, og han underlagde sig et større og folkerigere Høvdingdømme end før.

Sex Aar gif hen. Saam og Gravnel mødtes ofte uden at omtale deres Mellemværende. Da hændte det sig, at en Broder til Saam, der var Rjæbmand og hed Eyvind, kom hjem fra Udlandet og gif i Land ved Reydsarfjord, øst for Fjotsdalen. Derfra red han med sine

Barer paa 16 Kløvaflede Heste og to Mænd, samt to af Saams Huskarle, der vare sendte ham i Møde, ad Jøtulsdalen til; de vare fem vogne i Følge samt en Dreng, Egvinds Skosvend. Bejen førte dem gennem Gravntels Høvdingsdømme og tæt forbi hans Gaard. Han fik deres Færd at vide, samlede sine nærmeste Tingmænd og red efter Egvind, atten Mænd i Følge. Han naaede ham mellem Myrene oppe paa Heden mellem Fliotsdalen og Jøtulsdalen, og efter en haard Strid, som kostede Gravntel tolv Mand, laa Egvind og hans fire Følgemænd paa Pladsen. Hans Skosvend havde skyndt sig til Abalbol. Saam samlede strax Folt, og de rede op over Heden, tyve Mand stærke; men de kom for sent til at hjælpe Egvind og kunde heller ej indhente Gravntel, som slap ned i sit Herred; Saam kunde ikke følge ham did, men red hjem til Abalbol.

Gravntel samlede nu imidlertid en større Styrke og hjemstøgte et Par Dage efter Saam med 70 Mænd i Følge. Han kom uventet til Abalbol og tager Saam i Sengen og leder ham ud. „Seg har nu Magt over dit Liv,“ siger han; „men jeg vil ikke være værre mod dig, end du var imod mig. Derfor vil jeg tilbyde dig to Vilkaar: at blive dræbt strax er det ene, det andet er, at jeg ene vil raade og dømme os imellem.“ Saam valgte Livet, og Gravntel dømte da saaledes: „Du skal drage bort fra Abalbol ned til Leikstaale og ned sætte dig der paa din Gaard; du skal tage med dig den Rigdom, som Egvind har besiddet, men du skal ikke herfra have mere Guds end det, som du har bragt hid; alt det kan du føre bort med dig. Jeg vil igjen overtage mit Godord og ligesaa min Gaard og Bolig. Jeg ser, at mit Guds har faaet en stor Tilvæxt; men du skal ingen Gavn have deraf. For din Broder Egvind skal ingen Bøder gives; thi du paatalte saa stammelig Sagen efter

eders Frænde. Og saa have I nu faaet rigelige Bøder for Einar, siden du har haft min Magt og mit Guds i seer Bintre; og ikke tykkes mig Gyvinds og hans Mænds Drab mere værd end min og mine Mænds Mishandling; du drev mig fra Egnen, men jeg finder mig i, at du sidder paa Leikstaale; og du vil kunne komme ud af det, hvis du ikke hovmoder dig til din egen Skam. Min Undermand skal du være, saa længe vi to leve. Og det kan du være sikker paa, at du skal blive værre faren, jo mere ondt vi faa imellem os."

Saaledes blev det. Gravnel havde nu to store Gaarde og to Godord. Men Saam sad paa Leikstaale om Vinteren, var tabs og ilde tilfreds. Da Dagene begyndte at længes, red han helt vester paa til Torstefjord og bad Thjofstarssønnerne om Raad og Hjælp. Men Thorgeir sagde: „Der er lang Vej mellem os. Det er nu gaaet, som jeg formodebe, da du skjænkede Gravnel Livet. Det er nu let at se, hvilken Forskiel der er paa eders Klogskab. Vi kunne ikke tillade, at din Vanstæbne udsætter os for Fare, heller ikke tør vi oftere sætte vor Hæder i Bøve. Men vi ville tilbyde dig at komme her med hele din Slægt under vor Bestyttelse, hvis du tror, at det er mindre fortrædeligt at være her end i Gravnels Nærhed.“ Saam svarede, at dertil havde han ingen Syft. Brødrene hørte ham gode Gaver, men han vilde ikke modtage dem og sagde, at de vare smaalige i Tænkemaade. Han drog nu hjem til Leikstaale og boede der til sin Alderdom; men nogen Oprijsning fik han aldrig. Gravnel derimod sad i stor Anseelse paa sin Gaard til sin Død, og hans Sønner fik Høvdingbømmet efter ham.

III.

Islands Forfatning; Altinget.

Af de nye meddelte seer Fortællinger ser man, at Høvdingdømmet eller „Gobordet“ var en Værdighed, som ikke bortgaves ved Valg af Herredsmændene, men som var arvelig i den første Høvdinges Slægt. Fremdeles ser man, at Høvdingen ingenlunde var Bøndernes Herre eller Regent, men kun deres Ansører, at hans Hverv, næst at forestaa Gudstjenesten som Gode, væsentlig kun var at opretholde Herredsfreden, hvorhos det ventedes af ham, at han i paakommende Tilfælde stod Herredsmændene ved Siden med Raad og Daad. Kunde han magte en Uroftister alene, saa gjorde han det; hvis ikke, maatte Herredsmændene hjælpe ham, saaledes som imod Thorolv Heljarstind. I de fire næste Fortællinger spejler sig et nyt Trin i Udviklingen af Samfundsforholdene paa Island. Vi se her Høvdingerne ikke i Kamp med ringere, alment forhadte Ubaadsmænd; men Bygd staar mod Bygd (Bidedøler mod Batnsdøler), Herredsmænd søge Støtte mod deres egne Høvdinge hos andre Høvdinge (Steinar mod Thorstein hos Einar og Odd, Saam mod Gravntel hos Thorgeir), ja Høvding staar mod Høvding (Snorre mod Arnkel). Til Afgjærelsen af slige Stridigheder tyr man ikke til nogen Overhøvding, saaledes som til Kongen i de andre nordiske Lande, men til en dømmende Myndighed. Den dannes fra først af paa et Ting, til hvilket ikke alene Mændene fra et enkelt Herred, men fra flere, samliggende Herreder med deres Høvdinge i Spidsen, søge hen; her for Retten og Loven staa da baade Høvdingerne og de andre Bønder som Ligemænd, som tvistende Parter lige over for hverandre. Det første,

der prøves paa Tinget, er mindeligt Forlig; opnaas det ikke, saa fældes Dom; denne er vel ingenlunde altid i Stand til at forekomme senere Strid og Selvtægt, naar Uenigheden har ophidset Videnstaberne, men den har dog aabenbart sin Virkning til at gjøre Parternes Stilling henholdsvis bedre eller værre. Der har altsaa dannet sig større Tinglag — saadanne som de, vi have set samlede under Hunavatns-, Tværaa- og Thorsnæstinget —, og disse ere i Virkeligheden Forbund mellem flere mindre Samfund af frie, lige stillede Mænd til fælles Retspleje. Vi saae ovenfor saadanne Tinglag paa tre ulige Tidspunkter. Thorstein Ingemundssøn er Søn af en Landnamsmænd; det Ting, hvor han, endnu en ung Mand, mødes med sine Modstandere — Berg og Finboge —, synes her endnu nærmest at maatte opfattes som Herredsting, idet Bidedal ikke synes at udgjøre et Herred for sig; i det mindste tales der ikke om nogen Høvding for denne Bygd. Thorstein Egilssøn og Steinar Önundssøn ere Sønnesønner af Landnamsmænd, men have begge endnu deres Fædre i Vide. Snorre er Sønnesøns Søn af en Landnamsmænd; hans Strid med Arnkel falder altsaa paa en Tid, da allerede for længst det næste Skridt i Udviklingen var gjort, idet de forskjellige Tinglag vare samlede i et hele Den omfattende Forbund med fælles Møder for hele Den. — Skjont ældre i Tiden end Fortællingerne om Steinar og Snorre, viser Fortællingen om Gravnel os dog allerede Altinget i Virksomhed, og det allerede som „første Instans“, idet Saam strax støvner Gravnel for Altinget. Men de ældre Underthing — „Baarting“, som de kaldtes, fordi de holdtes om Baaren — bleve dog ikke afflavede eller betydningsløse: under hele Frihedstiden afgjordes en Mængde Sager ved dem og kom aldrig til Altinget.

Med Altingets Oprettelse gik det til paa følgende Raade. Da Island var vide bygget, drog en Landnamsmand paa Østlandet, Ulbljot, til Norge for at undersøge de norske Love; der var nemlig Uoverensstemmelse mellem de Love eller snarere Retsædvaner, hvorefter man afgjorde Sager ved de forskjellige Ting i Landet. Ulbljot var i tre Aar i Norge hos Lagmanden Thorleiv Spage og vendte da tilbage til Island. Han lod dernæst Landet gennemrejse af sin Fostbroder Grim Gjedesto for at finde et passende Sted til et Møde af alle Landets Bønder. Et saadant Sted fandtes paa Sønderlandet ved Dlfus- eller, som det ogsaa fra nu af kaldtes, Tingvallavatn (d. e. Tingslette-Søen) østen for Reykjavik. At man valgte dette Sted, som synes noget affides for Nord- og Østlænderne, hængte uden Tvivl sammen med, at man allerede da havde begyndt at ty langvejs fra til det ældste Ting paa Øen, det nærliggende Kjalarnes-Ting i Ingolvs Landnam. I Aaret 929 samledes Altinget til et konstituerende Møde; her fremlagde Ulbljot sine Love, som efter Ares frodes Forsikring nærmest vare dannede efter den norske Guletingslov (for Norges Bestland). De bleve vedtagne, og det næste Aar (930) afholdtes den første ordentlige Altingsamling. Høvdingen Ravn Hængsøn valgtes til Tingformand eller, som det kaldtes, „Lovfigemand“ og havde siden i 20 Somre denne Værdighed (930—949)*. Til Altinget lagdes Afgifter,

*) De her i Teksten foretagne Endringer ere i Overensstemmelse med de nyeste Undersøgelser om den oprindelige Ordning af den islandske Fristats Institutioner. Dertil maa dog bemærkes, at det ikke med Bestemthed kan afgøres, om der er bleven afholdt nogen Altingsamling i Aaret 929, thiønt dette med temmelig stor Sandsynlighed synes at kunne uledes af Rilderne. Derimod er det sikkert, at den første ordentlige Altingsamling fandt Sted i Aaret 930, og at Ravn Hængsøn (men ikke Ulbljot)

som ubredebes af hver Mand i Landet; dernæst bleve en Del Jorder, som vare forbrudte ved et Nord, gjorte til Alminding og henlagte til Bodplads, Græsning og Bedfang for Tingmændene under Tingtiden. Det vedtoges, at Altinget skulde holdes i 1½ Dage i Forsommeren; senere skodes Samlingsdagene lidt ud, saa at Tinget kom til at vare fra nogle Dage før Midtsommer til nogle Dage ind i Juli.

En Menneſteſælver gif hen: det var uden Tvivl i den Tid, at Tinglagene samlede sig. Men Grænserne mellem disse vare ikke faste, saa det kunde blive uvist, hvor en Mand's rette Børneting var. Da denne Uvis-
hed havde voldet megen Strid og Forvirring under en stor Sag om en Høvding's Indebrænding, foreslog Thord Geller fra Vestlandet (en Søn af Od den grundriges Sønnesøn, Olav Feilan paa Hvam) at ordne Landets Retsinddeling og nærmere fastsætte Altingets Myndighed. Dette skete — 965 — ved Landets Inddeling i Fjerdinge og Oprettelsen af „Fjerdingssdomme“. Tinglagene bleve da fordelte saaledes, at der var tre i hver af de fire Fjerdinge, undtagen i Nordfjordsfjerdingen, hvor der var fire, altsaa ialt 13 Tinglag*). Hvert Tinglag skulde omfatte 3 Godord; kun paa Nordlandet maa der i Begyndelsen have været færre; thi det siges bestemt, at der var 9 Godord i hver Fjerding, ialt 36 „gamle“ Godord; senere blev der

var den første Lovfigemand, hvilken Stilling han beklædte i 20 Aar.

B. G.

*) Næmlig fra Reykjavik østen om: Kjalarnes-, Arnæs- og Rangaa-Ting i Sønderfjerdingen; Skaptafells-, Sunnudals- og Ribjafells- eller Mule-Ting i Østfjordsfjerdingen; Tings-, Vabla- eller Øfjords-, Hegrænæs- og Hinnavatns-Ting i Nordfjordsfjerdingen; endelig Torfessjords-, Thorsnæs- og Tværaa-Ting i Vestfjordsfjerdingen.

ved flere Godords Deling og nyes Oprettelse flere Godord. Domstolene indrettedes nu saaledes, at „Baartinget“ i hvert Tinglag blev Bærning for alle de Mænd, der hørte til Laget, og Fjerdingsdommen paa Altinget Overret for hele Fjerdingen, dog saaledes, at en Sag af større Betydning ogsaa fra første Færd kunde bringes for vedkommende, d. v. s. Sagvolberens, den sagsøgte, Fjerdingsret paa Altinget. Paa Baartinget udnævntes Retten af de 3 Goder; hver udnævnte 12 Mænd blandt sine Tingmænd, og hele Retten bestod altsaa af 36 Dommere. Baartinget skulde holdes i Sommerens 4de Uge, d. e. i Maj Maaned; Goderne satte det, og det maatte ikke være mere end 8 og ikke mindre end 4 Dage. Fra Baartinget kunde man bringe sin Sag for Fjerdingsdommene paa Altinget. Disse Domstole dannedes atter af Goderne ved Tingets Begyndelse. Hver af de 36 gamle Goder udnævnte een Dommer blandt sine Tingmænd. Hver Fjerdingsret bestod altsaa af 9 Dommere*).

Ni og tredive Aar efter de fire Fjerdingsdommes Oprettelse dannedes en Slags sælles højeste Ret for hele Landet. Anledningen hertil fortælles saaledes (i Njaals Saga, Kap. 97). Den mægtige, lovvise Bonde Njaal Thorgeirssøn paa Bergthorshvol i Rangaa-Tinglag vilde skaffe sin Fostersøn, Høstuld Thraaenssøn, et Godord, men kunde intet faa at købe. Folk plejede paa Altinget at søge Raad hos ham i deres Sager, da han var meget kyndig i de saare kunstige Rettergangsregler. Ellers

*) De her i Teksten foretagne Endringer ere baade i Overensstemmelse med de nyeste Undersøgelser og med Dr. Rosenbergs senere Opfattelse af dette Spørgsmaal i „Nordboernes Landslov“ II, S. 135, hvor han selv hævder, at hver Fjerdingsret kun bestod af 9 (og ikke som i 1. Dpl. af denne Bog: 36) Dommere.

plejede han at give gode Raad, saa at Sagerne sædvanlig bragtes til en god Ende ved Fjerdingssdommen. Men nu gav han idel gale Raad, saa at kun saa Sager vare afgjorte, da Altingstiden var udløben. Næste Aar vare Folk meget vrede paa hverandre og gabe hverandre Skyld for Sagernes skjæve Gang hidtil, saa at det var nær ved, at Sværdene skulde stikke dem imellem. Da stod Njaal op og foreslog Oprettelsen af en ny, femte Domstol, som han kaldte „Femterdom“. For den skulde komme alle de Sager, som angik ulovlig Omgang paa Tinge, alle falske Vidnebsblyd og urigtig Udnævnelse af Rævnings, alle Sager, som vare standsede ved Mobbomme (d. e. hvor Dommerne vare uenige), samt Sager, hvori man havde prøvet paa Bestikkelse. Femterdommen skulde bestaa af 48 Dommere, 1 udnævnt af hver Gode; men da der ikke var saa mange Goder, maatte man tillade Oprettelsen af nye Godord, saaledes at de Tingmænd, der vilde, kunde slutte sig til de nye Goder. Paa den Maade blev der Vejlighed til at skaffe Høstulb et Godord. Det kunde dog nok være, at der ved denne Fremstilling ster Njaal nogen Uret; om end Ønsket at skaffe Høstulb et Godord har været Anledning for ham til at drive Sagen igjennem, saa er det dog rimeligt, at saa retfindig og lovvis en Mand, som Njaal ellers skildres at være, har villet have den nye Domstol oprettet for sine Landsmænds Skyld, fordi der virkelig var Trang til en saadan Forandring. Hvorom alting er, blev dette Forslag lovtaget, og dermed var — i Aaret 1004 — i det væsentlige den islandske Retsforfatning fuldendt.

Paa Altinget stables altsaa hvert Aar paa ny den øverste dømmende Magt i Landet gjennem de her nævnte Domstole. Men her dannedes tillige den lovgivende Magt gjennem Lovretten. Denne blev sat paa følgende Maade. Paa Tingletten i nordvestlig Retning fra

Lovhæjret (se Fig. 4) var indrettet tre Rader Sæder i Kredse uden om hinanden. Paa den midterste Rad toge Høvdingerne Plads. Hver Høvding udnævnte blandt sine Tingmænd to Raadgivere, af hvilke han lod den ene sidde foran sig, den anden bag ved sig. Denne Forsamling, som altsaa efter Aar 1004, da der var 48 Høvdinge, talte 144 Medlemmer*), hvoraf de 96 raadgivende, og hvor desuden Lovfigemanden og senere Bisperne bleve selvskrevne Medlemmer, drøftede alle Lovforslag, samt gav tillige alle Bevillinger, der fremtraadte som Undtagelser fra Loven (f. Ex. naar man i et Tinglag vilde flytte Baartings-Stedet eller forlorte Tiden for Baartinget, eller naar man, imod Regelen, vilde sætte Femterdommen senere end Fjerdingdommene). Forsædet i Lovretten førtes af Lovfigemanden, som tillige i det hele forestod Altinget og var Landets ypperste Mand. Han valgtes af Lovretten, oprindeligt paa ubestemt Tid, senere hvert tredje Aar, men kunde da gjenvælges. Hans Hverv, hvorfor han oppebar Løn, var at kundgjøre, naar Altinget skulde sættes, anvise Domstolene deres Plads, sammenkalde Lovretten, holde Orden under Møderne, lede Lovrettens Forhandlinger, samt endelig at „sige Folket Lov“, d. e. foredrage alle Lovene, som han altsaa maatte kunne huske udenad, indtil man kom saa vidt, at man fik dem opskrevne; hermed skulde han være færdig i Løbet af 3 Aar. Han var altsaa en Slags levende Lovsamling; deraf hans Embedes Navn. I den kristne Tid blev det ogsaa hans Hverv

*) For Resten havde Lovretten allerede efter 965 det samme Antal Medlemmer, idet det, for at forhindre, at Nordfjerdingen, hvor der var 12 Goder, skulde faa for mange Stemmer i Forhold til de andre, bestemtes, at der fra hver af de andre Fjerdinge skulde, foruden de 9 Goder, møde tre stemmeberettigede Medlemmer, saa at hver Fjerding, trods Godernes forskellige Antal, raadede over 12 Stemmer i Lovretten. E. G.

at angive Tiden for Kirkefesterne for det kommende Aar. Naar Lovretten var sat, havde han sin Plads midt i Kredsen, medens Almuen, d. e. alle Bønderne, stode udenom. Til ham rettede Talerne deres Ord. Naar der skulde stemmes i Lovretten, maatte hvert Medlem gjøre Ed paa at ville stemme det retteste, han vidste. Stemmeslerhed gjorde Udslaget, dog saaledes, at, naar Lovsigemanden, der stemte med, holdt med Mindretallet, skulde Flertallet have to Stemmer mere end hint for at sætte sin Mening igjennem.

Den islandste Fristatsforfatning var, som man vil skjønne, helt igjennem et Stormandsvælde. Høvdinge-^{Arvelighed} værdigheden var arvelig. Den kunde vel deles, sælges, altsaa gaa over i andre Hænder, men dette var en fri Sag for Besidderen; Tingmændene bleve ikke spurgte. Naar nye Godord oprettedes, bestemte Høvdingerne, hvem der skulde have dem; naar en Gode forbrød sit Godord, bestemte ligeledes hans Medgoder, hvilken Bonde der skulde have det i hans Steb. Der var altsaa paa intet Punkt Valg tilstede undtagen for saa vidt, at, naar et nyt Godord oprettedes, Tingmændene havde Frihed til at blive ved det gamle eller slutte sig til det nye (noget svarende til Sognebaandsløsning); ogsaa tyder Fortællingen om, hvorledes Saam bemægtigede sig Gravnkels Godord, paa, at i flige Tilfælde Tingmændenes Samtykke til Overtagelsen kunde findes fornødent, vel især hvor den nye Høvding var en mindre anset Mand. Alle Dommere udnævntes af Høvdingerne. Den Lovgivende Forsamling bestod af Høvdingerne og de af dem selv udnævnte Medhjælpere. Det fortælles, at Njaal, samtidig med at han foreslog Femterdommens Oprettelse, tillige foreslog, at Lovrettens midterste Bænk skulde besættes ved Valg paa de viseste Mænd i Landet. Men der findes ikke Spor til, at noget saadant senere iagttoges; ellers vilde Island have været det første Land

i Verden, som havde haft en „Folkerepræsentation“ et valgt Folleraad. Som det var, minder Lovretten snarest om de Forsamlinger, som andensteds i Norden kaldtes Herredage, hvor kun Adels og den høiere Gejstlighed mødte som selvstændige Medlemmer. Men der er dog den store Forskjel, at paa Island de øvrige frie bosatte Mænd — „Bønderne“ — ej alene kunde, men skulde være med ved Altinget, idet Høvdingerne blandt dem maatte søge baade Dommere og Lovretsmedhjælpere. Derfor vare Bønderne i et Godord forpligtede til i et vist Tal — hver niende Bønde — at følge med Høvdingen til Tinget, men fik da ogsaa Tingrejsselsøn. Heri laa en Godkjendelse af Bøndernes Ret til at have et Ord med i Laget om Samfundets Sager. Hermed hænger det ogsaa sammen, at Høvdingerne, naar de vare komne hjem fra Altinget, skulde sammenkalde de hjemmenværende Bønder i Tinglaget til et „Vejdsmøde“ og der, som en Slags levende Rigsdagstidende, meddele dem, hvad mærkeligt der var foregaaet, og især hvilke nye Love der var vedtaget paa Altinget. Saaledes droges alle ind i det fælles Samfundsliv. Et vigtigt Værn mod Forurettelse habdes i den Ret, som tilkom Parterne i en Rets sag, til at udflyde blandt de af Goderne udnævnte Dommere dem, som turde ventes at ville dømme partielt (nemlig paa Grund af Frændskab o. s. v.), hvorom der var udsærlige Regler; denne Domstolens „Rydning“ var en vigtig Del af Rettergangen. Ligeledes maa det mærkes, at til Høvdingernes Magt var knyttet strænge Forpligtelser; forsmøgte en Gode noget med Hensyn f. Ex. til Baartingets Sammenkaldelse, Dommernes Udnævnelse eller overhoved noget vigtigere Høvdingehverv, kunde han blive bødefældt, ja miste sit Godord ved Dom, naar det ved Søgemaal krævedes af den, hvis Ret havde lidt ved Forførmelsen; ja i flere slige Tilfælde kunde Sag anlægges af hvem

som helst. I det hele maa det ikke glemmes, hvad vi alt have set Prøver paa, at for Retten vare alle (d. e. alle Bønder) lige, enten de vare Høvdinger eller ej; en anden Sag var det, at det for den mindre ansete, mindre storættede og mindre venneføle Mand kunde være farligt at søge sin Ret mod den mægtigere uden andres Hjælp (Saam mod Gravnel) og vanstelig at gjøre en fældet Dom gjældende mod en Stormand; men Grundsætningen var dog utvivlsom og langt fra magtesløs.

Dette var saa meget vigtigere, som snart sagt alt Samsundslib paa Island bestod i Rettergang. Der var nemlig i den islandske Fristat egentlig ingen udøvende Magt. Lovfigemanden havde slet ingen saadan eller Midler til at gjøre den gjældende (Politi eller Soldater); for saa vidt kan han aldeles ikke lignedes med Præsidenten i nyere Tidens Republikker. Goderne havde lige saa lidt nogen egentlig Øvrighedsmagt, hvis man herved mener en stadig virkende og i Borgernes Liv indgribende Myndighed, som udspringer fra en øverste Statsmagt. Goderne vare jo nemlig hverken valgte af Herredsmændene eller „ansatte“ af nogen Regering; de vare fødte til at være Herredsmændenes Formænd, naar de mødtes paa Ting, samt deres Støtte med Raad og Daad ellers, især med Hensyn til at holde Ro i Herredet. Skulde noget ligne en mere stadig Styrelse, saa maatte det være, hvad der fandt Sted paa Samsundsordningens allerneederste Trin, nemlig i Keppet. Dette var en Underdeling af Herredet, svarende til, hvad vi nu vilde kalde Kommune. Hele Landet var inddelt i saadanne Kepper, hvert omfattende mindst 20 Bønder. Keppsmændene havde tre faste Møder aarlig, men kunde ogsaa samles ellers. Deres Raadslagninger og Beslutninger angik de fattige, Fordeling af Menighedens

Dyrder, gjenfribig Hjælp i Ulykkestilfælde, Forholdsregler mod Uroftiftere. Af Ræpsmændene valgtes 5 „Sogneforstandere“ (sóknarmenn), som paa Ræpets Begne udførte Ræpsmændenes Beslutninger. Her var altsaa ligesom en stadig virkende Styrelse. Men det maa vel mærkes, at Uenighed i Retsfager maatte afgjøres for en egen Domstol — Ræpsdommen — og i Rettergangs Form. Ogsaa her viser sig da den Hovedegenhed ved den islandste Forfatning, at der til at gjøre en Samfundsplicht gjældende mod den, som overtraadte den, altid hørte Sags Anlæg, og at, bortset fra de Tilfælde, hvor „Soknarmændene“ skulde paa Ræpets Begne sagsøge Landstrygere i Ræppet, var ingen som helst Øvrighed forpligtet til at søge nogen for noget: dette var den forurettedes egen Sag (i Drabssager den dræbtes nærmeste Frænde, som da kaldtes „Eftermaalsmand“). Fremdeles, naar Dom var fældet, saa maatte man i Bægringstilfælde selv iværksætte Dommen. Dette gjaldt om de største Straffe, f. Ex. om Landsforvisning, ja den fuldstændige Fredløshed: ingen Øvrighed tog sig af at udføre Straffen paa den dømte, der gif fri fra Tinge; men, var han dømt, saa var det tilladt, hvem der vilde, at dræbe ham, og det skulde være sært, om en Mand ikke havde en Fjende, som gjerne paatog sig dette Arbejde. Ligeledes med alle de mange Bødestrafte: ingen Foged indbrev dem; Domshaveren maatte, hvis Bøden ikke blev frivillig udredet, gaa til den dømte med Benner og Naboer samt Goden i Følge; der blev da sat Ramsret over den dømte, og han blev dømt paa ny til et værre Onde for sin Brangvillighed, og saaledes fremdeles, indtil han blev fredløs eller „Stovgangsmand“. Selv ved de ubetydeligste Forseelser maatte der Rettergang til: naar t. Ex. Mængden paa Tinge trængte sig for tæt sammen om Dommerne, udnævnte Goderne strax Mænd

til at beskytte Retten, altsaa en Slags Politi; men disse Mænd havde ikke Lov til at bruge Vold mod nogen. De drog en Fure i Jorden om Dommernes Sæde; gif nogen over Furen og vilde ikke strax gaa tilbage, blev han dømt til tre Marks Bøde, som dog Dombogterne selv maatte søge ham for og, om fornødent, selv ind-drive.

Altsaa: Bonden fuldstændig Herre i sin Gaard og fuldstændig fri lige over for Samfundsmagten; denne kommer ikke til ham med noget Krav (undtagen de faa Udgifter til Tingrejselsen samt til Goderne og Lovfigemanden), men han maa komme til den (d. e. til Goderne, til Tinget), naar han vil den noget; intet som helst Statsformynderskab, men Afgang til Undersøgelse og Dom efter Loven paa ethvert Punkt og paa ethvert Omraade*). Hvis det er Selv-

*) I hvilken Grad Forestillingen om Rettergangs Anvendelighed havde gennemtrængt den almindelige Tænkemaade, kan ses af følgende lille Fortælling, der tillige kan danne en Overgang til, hvad vi i det følgende skulle fortælle om Kristendommens Indførelse. Vi ville talde den

Sjengangerne paa Frodaa.

Paa Frodaa, en Gaard i Snorre Godes Høvdingdømme, boede Bonden Thorodd, gift med Snorres Søster Thurid; de havde en Søn, Kjartan. Paa Gaarden var som Fledføring (optagen i Huset) en Mand, der hed Thore Bidlæg. En Vinter hændte det sig, at Faarehyrden paa Gaarden døde i Uvid og, siges der, begyndte at gaa igjen; da nu en Nat Thore Bidlæg var gaaet ud, kom Gjenfærdet efter ham og kastede ham saa stærkt mod Dørstolpen, at han døde deraf. Siden viste Faarehyrden og Thore Bidlæg sig sammen til stor Rædsel for Husfolkene, af hvilke syv døde efter hverandre. Kort før Jul tog Thorodd ud paa Søen med fem Huskarle og omkom, uden at man kunde finde deres Lig. Thurid og Kjartan

sthyrelse, at Samfundets Medlemmer i enhver Samfunds-Kreds — Familie, Kommune, Stat — ere stillede

både da Foll til Gravøl. Men den første Aften, da man var kommen til Sæde, kom Thorodd Bonde ind med alle sine døde Huskarle, ganske vaade. De gik tavse forbi Bænkene hen til Ilden, agtede ikke paa nogens Gilsen og satte sig ved Ilden; Foll flyttede bort; men Gjenførbene bleve siddende, til Ilden gik ud. Saalebes gik det hver Dag, saa længe Gildet varede. Dagen efter, at Gjæsterne vare rejste, kom Thorodd ind med sit Følge; de satte sig ved Ilden og vrede Vandet af deres Klæder; og strax efter kom Thore Bidlæg med sine Følgesvende, fulde af Jord, og ryste deres Klæder mod Follene. Kjartan lod da gjøre en særskilt Lavgild til Gjengangerne og en mindre Ild til Husfollene, og saalebes havde man deres Betsøg hele Julen igjennem. Noget Tid efter bleve igjen flere Husfoll syge og døde, saa at af 30 Husfoll, Mænd og Kvinder, som havde været der om Høsten, vare nu 18 døde; men 5 vare flygtede bort af Rædsel. I denne Nød tyede Kjartan om Raad til sin Morbroder, Snorre Gode. Der var just — kort forinden var Kristendommen lovtagen — kommet en Præst til Helgafell. Ham sendte Snorre med Kjartan til Frodaa og raadte til at sagsøge alle Gjengangerne ved Dørdom (Ret, sat ved Husets Dør), samt lade Præsten holde Gudstjeneste. Kjartan fik desuden med sig Snorres Søn, Thord, og Foll fra Nabogaardene. De kom en Aften til Frodaa og fandt Gjengangerne som sædvanlig siddende ved Ilden. Kjartan og Thord stævnedes Gjengangerne, fordi de uden Tilladelse gik der i Huset og stilte Foll ved Liv og Helsen. Saa blev der sat Dørdom og Sagen foretagen ganske som paa Tinge med Vidneførsel og Domsældelse. Da Dommen var fældet over Thore Bidlæg, stod han op og sagde: „Gildet har jeg, mens sidde jeg maatte,“ og gik ud af Døren lige over for den, hvor Ketten sad. Da Faarehyrbens Dom var fældet, sagde han: „Fare skal jeg, og det havde sømmet sig før.“ Og saaledes blev den ene sagsøgt efter den anden; men da Raben kom til Thorodd Bonde selv, stod han op og sagde: „Der er nu ingen Fred længer; lader os nu alle fly!“ Derpaa gik Præsten med Sievand og Helligdomme (Helgenlevninger) gjennem

paa deres egne Ben, nødte til at raade og hjælpe sig selv, til idelig at komme overens om, hvad der skal gjælde som Regel iblandt dem, og til selv at paatale det, om Regelen overtrædes, saa har Selvhjælps- og Selvfstyrelsesgrundføetningen aldrig været gjen-nemføert fuldstændigere end i det Samfund af frie Jord-ejere, som havde skabt den islandske Fristat.

Altinget blev Midtpunktet for det islandske Sam-fundsliv i Middelalderen. Her mødtes aarlig Folt fra hele Landet, som ellers ikke kunde komme sammen; her afgjordes ej alene Retstrætter og Lovgivningsfager, men ogsaa mangfoldige private Sager, som Handeler, Trolo-velser osv. Altinget var, hvad Landstingene hos os vare i ældre Tider, eller, paa en Maade, hvad en Ho-vedstad i nyere Tid er for et Land. Da det derhos var Stuepladsen for nogle af de mærkeligste Tildragelser, som ville blive omtalte i det følgende, kan det ikke være af Vejen at kaste et Blik paa den Egn og det Sted, hvor Tinget holdtes.

Naar man fra Reykjavik drager over den Fjæld-række, som mod Ost omslutter Fagefjordens sydsøstre Hjørne, kommer man til en stor Indsø, den største paa Island, Ölfus- eller Tingvallavatn (d. e. Ting-slette-Søen). Fra dennes nordlige Ende strækker sig en bred Dalsænkning op mod den for længst udbrændte

Suset og holdt saa Messe. Men fra den Tid af mærkede man ikke mere til Spøgeriet paa Frodaa.

(Det sande i denne Fortælling er aabenbart, at Gaarden har været hjemstøgt af en smitsom Syge, som Overtroen har sat i Forbindelse med de først afdødes Magt som Gjenføerd. Men, saa levende denne Forestilling end har været, er den dog bleven overvunden af de efterlevendes Tro paa en loblig ud-ført Rettergangs Magt, selv over de døde.)

Vulkan Skjaldbreid. I forbums Tider, længe før Landet blev fundet, har denne Vulkan udsendt uhyre Lavastrømme, som mod Syd have flydt lige ned til Havet og saaledes ogsaa udfyldt Dalsænkningen nord for Ting-

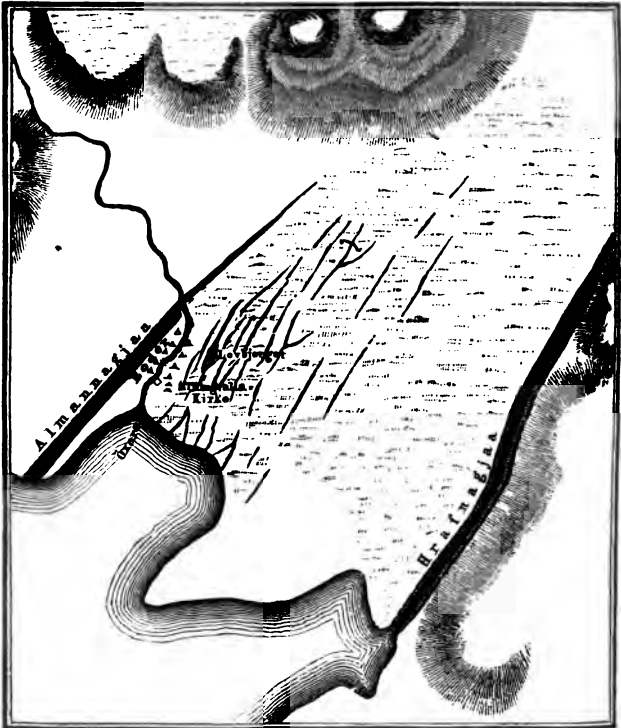

Fig. 1.

valla vatn. Af denne svagt straanende Lavasette er et stort Stykke af en Miles Bredde ud imod Søen sunket ned, idet det underliggende Jordsmøn har givet efter som Følge af underjordiske Rystelser. Derved opstod en Mængde Revner i Lavaen fra Nordøst mod Sydvest,

men især de to uhyre Nebner, som næsten jævnt løbende med hinanden i over en Mils Længde betegne de Vinier, hvor den synkende Lava har brudt sig løs fra den øvrige Masse; den vestlige af disse Nebner kaldes *Almannagjaa* (Allemands-Kløften), den østlige *Grafnagjaa* (Ravne-Kløften). Det er en Selvsølge, at *Almannagjaaens* vestre Bæg og *Grafnagjaaens* østre Bæg ere højest og stejlest (se den højsøjede Gjennemsnitstegning Fig. 2). *Almannagjaaen* er fra den vestre, lodrette Bægs Overkant til Bunden 140 Fod dyb og omtrent lige saa bred. Lidt norden for, hvor *Kløften* tager sin Begyndelse, medens den stejle Vestbæg endnu fort-

Fig. 2.

A. *Almannagjaa*. — B. *Grafnagjaa*. — C. *Tingsletten*.

ættes et Stykke mod Nord, falder *Dyaraaen* i en smuk Fos ned over Skrænten og gennemstrømmer i sydlig Retning den vestlige Del af den sunkne Lavamark, d. e. *Tingsletten*, indtil den naaer Søen. Kun paa eet Sted kunde man vest fra komme ned i *Almannagjaa*, nemlig ad en meget stejl trappedannet Sti (se Fig. 3). For at komme fra *Gjaaen* op paa *Tingsletten* fulgte man dens Bund mod Nord indtil et Stykke nedenfor *Dyaraaens* Drejning mod Øst; her førte en snæver og brat Sti ned ad den Ryg, som *Gjaaens* østre Bæg har stude ved *Slettens* Synkning (se det højsøjede Billede Fig. 4). Vejen fra *Tingsletten* ned i *Almannagjaa* var altsaa et Pas, der var let at forsvare.

Tingsletten — „*Tingvoldene*“ („*Volde*“ betyde i det gamle Sprog flad Mark) — hævede sig svagt mod Nord og Øst. Den var bevoget med Græs og

Fig. 8.

Nedstigningen fra Vest i Almannagjaa. Til venstre i Baggrunden ses Gjaens østre og lavere Bæg.

Kraftlov. Tingmændenes Boder laa paa begge Sider af Dyraaen; hist og her ses Grundstenene endnu. Altingets Midtpunkt var Lovbjærget*). Det var ikke et

*) Lovbjærget var det almindelige Forlyndelsessted paa Altinget. Her havde Lovfogemanden sin Plads, hvorfra han før den

Bjærg i sædvanlig Mening, men en fremspringende Lavamasse, der ved Spalter i Lavaen var skarpt afskilt fra den øvrige Slette og bandede en naturlig Fæstning. To af de tidligere omtalte Revner, som Lavasletten har flaaet ved sin Synkning, løbe nemlig sammen imod Nord og mødes næsten mod Sydøst. Kun en smal Hals

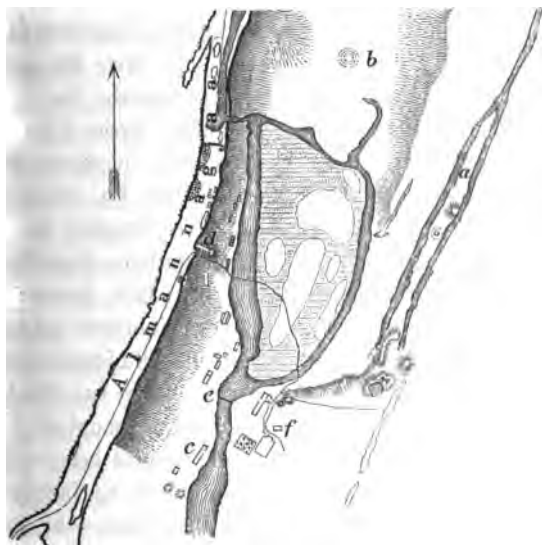

Fig. 4.

Kort over Tingsletten. *a.* Lovbjærget. — *b.* Lovretten. — *c.* Njaals Bod. — *d.* Snorre Godes Bod. — *e.* En Bro over Dyraraen. — *f.* Tingvallakirken.

uden for eller omkring Lovbjærget forsamlede Mængde kundgjorde dels nye af Lovretten vedtagne Love, dels Benaadninger tilstaaede af Lovretten, dels Kalenderen for det følgende Aar o. s. v. Fra Lovbjærget foretoges ogsaa af private Parter Rysninger, Stævninger og Opfordringer til Dommerne om at paa-dømme Sager eller til Gøderne om at danne Eksekutionsretter o. s. v. — Derimod havde hverken Lovretten eller Domstolene deres Plads paa Lovbjærget.

B. G.

forbinder som en Bro Lovbjærget med den øvrige Lavamark. Det er den eneste Vej, ad hvilken man kan komme ud paa Lovbjærget; thi Kevnerne ere flere Favne brede og mange Gange saa dybe, med stejle Sider og fyldte med Vand paa de øverste 4 Favne nær.

Det var et storladent Syn, man i Tingtiden havde fra Lovbjærget. Over de sorte Kløfter, som omgave det, og over Lavamarkens græs- og buskrige Klader saae man mod Vest og Øst de to Gjaers høje, sorte Bægge, bag hvilke de fjærnere graa Bjærgrygge hævede sig; fjærnt imod Nord løftede det skjoldbannede, brede Skjaldbreib sin snebælte Jæse, mod Vest og Syd vandrede Bliffet ud over Tingfletten, hvor Naen bugtede sig, hvor Tingmændenes Boder laa, og hvor deres Kvinder færdedes, indtil Søens brede, blanke Klade sluttede Synskredsen; og over det hele hvælvede sig den høje Himmel, tit sludfuld, med drivende Skyer, men stundum ogsaa klar og blaa, og da straalende af Nordens Midtsommersol hele Døgnet rundt paa saa Timer nær. Der var Plads til at trække Sejret i denne Tingsal, og Smaafolk i aandelig Mening var det heller ej, som mødtes der. — Nu er der tyft og tomt, hvor saa mangt lumst og snedigt, saa mangt viist og mandigt Ord har lydt, hvor i de to lyse Sommeruger Kvindelatter og Elstovskvad have klinget, og hvor mere end een Gang Sværdene have klirret. Men Anden, som var over det Folk, der holdt Møde paa disse Steder, har givet sig Vidnessbyrd i Sagaen, som skulle staa, fjendes og beundres af Menneskene, naar maaske en ny Jorddrystelse har kastet „Tingvolvenes“ Lavamasser omkring imellem hverandre.

IV.

Kristendommen indføres.

Vi have set, at der blandt de første Nybyggere var Kristne, t. Ex. Da den grundrige; da hun ikke vilde hænges paa hedenst Wiis, lod hun sig begrave paa Stranden. Men, hedder det i Landnamshogen, „siden efter spildtes hendes Frænders Tro“; de allerfleste Landnamsmænd vare Hedninger, og Hedenskabets raadete i fuld Kraft paa Island indtil henimod Aar 1000.

Dog maa det ikke glemmes, at der alt tidlig findes Exempler paa vise Mænd, som havde højere Anseelse om de guddommelige Ting end deres samtids i Almindelighed. Mærkeligt nok synes de gjerne at have hørt til Slægter, hvis Stammefædre havde været gudfrygtige Hedninger. Saaledes fortælles om Ingolv Ornsøns Sønnesøn Thorkel Thorsteins søn Maane, som var Lovsigemand i 15 Somre (den fjerde i Rækken), at han, da han skulde dø, lod sig bære ud i Solskinnet og „gav sig den Gud i Hænde, som havde skabt Solen“. „Han havde og“, hedder det videre, „først saa rent et Liv som de kristne Mænd, der ere allersædeligst.“ Ligeledes med Freyhøfkeren Ingemund gamles Søn, den før nævnte Thorstein, hvem vi alt have set vise hen til „ham, der har skabt Solen og hele Verden“. Ved en anden Lejlighed kommer denne rene Tro frem hos ham i Forbindelse med et Træl, som ogsaa tyder paa mere Menneskesølelse, end ellers var sædvanligt. En af hans Frænder havde udsat et Barn, som han havde avlet med en Frille. Thorsteins Broder Thore, som havde faaet Godordet efter Ingemund, led af den Svagthed, at han undertiden fik Versærtergang og da i sin Vildelse gjorde Ulykker. Da han en Dag klagede over denne Vanstæbne

til Thorstein, svarede denne, at han vilde se at hjælpe ham, om Thore vilde lade Godordet gaa over paa hans Vt; da Thore havde sagt Ja hertil, siger Thorstein: „Nu vil jeg paakalde ham, som har stabt Solen; thi ham holder jeg for den mægtigste, at dette Onde maa gaa af dig, og for hans Skyld vil jeg, at du til Gjengjæld skal opføre det udsatte Barn, for at han, som har stabt Mennesket, kan vende ham til sig; thi det aner mig, at dette vil ske.“ — Og det skete ogsaa; thi dette Barn — hans Navn var Thorkel Krassa — blev siden en af dem, som villigst toge ved Kristendommen og byggede Kirker ved sin Gaard.

Heller ej maa det overses, at vistnok allerede temmelig lang Tid, inden nogen tænkte paa ligefrem at prædike Kristendommen paa Island, have enkelte Mænd været Kristne. Man kan slutte dette af Fortællingen*) om Thorleiv Kristne, fra det 10de Aarhundredes sidste Fjerdedel; da den ogsaa i andre Henseender oplyser Forholdet mellem den gamle og den nye Tro, bør den meddeles her.

Helge Thorgilssøn, kaldet Broddhelge, en mægtig, rig og meget pengegridsk Mand, var Høvding i Bopnafjord paa Østlandet og havde stor Indflydelse i alle Østfjordsbygderne. Han havde for en anden, fra hans egen Side høist uretfærdig Sags Skyld fattet Nag til Thorleiv Kristne, som boede paa Gaarden Krossavil i Reydarfjord. Da Thorleiv var noget langt fra Haanden for ham, maatte han bie paa en Lejlighed til at komme ham til Livs; en saadan tilbød sig, da Hovgybjæn (Præstinden) ved det Hov, hvortil Thorleiv var skyldig at yde „Hovtold“, kom til Helge Thorgilssøn, som var hendes Frænde, og klagede over, at Thorleiv undlod at betale

*) I „Bopnafjordingerues Saga“.

denne Afgift. Helge lovede at tage sig af Sagen og henvendte sig til en raff og gjæv Mand Ketil med Tilnavn digre, som boede i Hjøtsbølen; da han først havde faaet denne til at indgaa Venstabs med sig, kom han frem med sin Anmodning, at Ketil skulde stævne Thorleiv til det næste Vaarting i Sunnubdal ved Vopnassjord for Forsømmelse med at yde Hovtold; saa vilde Helge møde mandstærk paa Tinget og sørge for at faa Thorleiv dømt. Ketil havde ikke videre Lyst til at paa-tage sig Vrendet, da Thorleiv var en venneseel Mand, og sagde, at, havde han vidst dette forud, saa vilde han ikke have sluttet Venstabs med Helge; men den første Tjeneste, han blev opfordret til at yde sin nye Ven, vilde han dog ikke sige Nej til. Han red da en Dag selv tiende til Krossavik. Thorleiv stod ude og modtog Ketil venlig og bød ham til Gjæst hos sig. Dette tog Ketil dog ikke imod, men kom frem med sit Vrende, nemlig at hente Hovtolden, som Thorleiv skyldte. „Det er ikke, fordi jeg er smaalig af mig,“ svarede Thorleiv, „at alt tykkes mig ilde bortgivet, som lægges til den Brug.“ — „Da er det dog Daarstabs,“ sagde Ketil, „at du tykkes at have bedre Forstand end alle andre Mænd, siden du ikke vil betale sliig lovlig Skyld.“ Thorleiv svarede: „Jeg lærer mig ikke om, hvad du siger om denne Sag.“ Ketil kaldte da Folk til Vidne og stævnedes Thorleiv Kristne. Da Stævningen var fremsagt, bød Thorleiv atter Ketil og hans Mænd indenfor og sagde, at Vejret ikke var til at stole paa. Men Ketil vilde drage bort strax. Thorleiv bad ham da vende om, hvis det blev haardt Vejr. Ketil og hans Mænd rebe deres Vej; men de vare ikke komne langt, før Vejret kom over dem, saa de maatte vende om, og sent paa Aftenen kom de tilbage til Krossavik meget udmatte. Thorleiv tog godt imod dem, og de sad der to Døgn „vejrfaste“, og jo længere det

varede, des bedre bleve de beværte. Da omsider Ketil skulde rejse, sagde han: „Vi have nydt god Forplejning her, og du har viist dig, Thorleiv, som den gjæveste Mand, og det vil jeg lønne dig med at lobe Sagen mod dig falde, og jeg vil være din Ven fra nu af.“ Thorleiv svarede: „Meget tykkes mig dit Benskab værdt; men ikke agter jeg det stort, om Sagen mod mig falder bort eller ej; jeg kan kalde den Stalbroder til min Hjælp, som ikke tillader, at sligt times mig.“ Dermed skiltes de; men da Tingtiden kom, og Helge troede, at han nu skulde faa Ram paa Thorleiv, sagde Ketil ham, hvordan alt var gaaet til; og siden Thorleiv ikke var lovlig stævnet, kunde han ikke sagsøges paa Tinget. Helge blev meget vred paa Ketil; men Thorleiv kom ikke til at betale Hovtold.

Man ser heraf, hvorledes den nye Tro kunde bringe Mænd i Strid med de gjældende Love, uden dog at vække religiøs Forargelse, samt hvorledes Troen virkede mildnende paa Tænkemaaden hos de ædlere Sjæle og derved atter gjorde Indtryk selv paa Hedninger. Men, i det hele hang Hedenskabet fast i Sindene, og Kristendommen fik ikke aldeles med Læmpe Magt med Islændingernes haarde Hjerter. Den første, som forkyndte den nye Tro paa Island, var den Thorvald vidfærle, som var med Svend Tvefjæg, da han som ung hærjede i Skotland, og som der frelst Kongesønnens Liv. Han var bleven døbt i Saxland af en Biskop Fridrek og bad nu denne fare med sig til Island for at udbrede Kristendommen der. De toge ind hos Thorvalds Fader Rodran, Bonde paa Gilsaa i Vatnadal paa Nordlandet. Der vare de en Vinter og forkyndte Troen, og nogle Mænd toge ved den. Siden gik ogsaa Rodran over.

Denne Omvendelse fortælles i den større „Olav

Tryggvessøns Saga" paa en Maade, som vel bærer Spor af senere Opdigtelser, men som ikke des mindre giver et ganske levende Billede af, hvordan de mindre begavede Hedninger fra først af bleve vundne for Kristendommen, som for mange kun var en ny Overtro, der uddreb en gammel. Det hedder, at da Rodran saae, hvordan Fridref og Thorvald samt de nyomvendte højtideligholdt en Kirkefest, og „da han hørte Klokkernes Lyd og den fagre Kirkefang og lugtede Røgelsen og saae Bispen i prægtigt Skrud og alle dem, som gif ham til Gaande, Klædte i hvide Klæder, og hele Huset skinnende af Borgfærternes fagre Lys“, saa tyktes han godt herom og søgte Samtale med sin Søn Thorvald og sagde ham, at han syntes, der var den Ulighed mellem dennes Gud og hans egne Guder, at hin glædede sig ved det Lys, som disse afstjæde. For Resten mente han, at Bispen var Thorvalds „Spaamand“, som sagde ham alt, hvad Thorvald forkyndte om sin Gud. Men Rodran havde selv, sagde han, en „Spaamand“, som „gjorde ham stor Nytte og varede ham ad om uftete Ting, tog Vare paa hans Rvæg og minde ham om alt, hvad han skulde gjøre eller lade“. Denne Spaamand boede i en stor Sten, der laa nær ved Gaarden. Thorvald spurgte nu, om Rodran vilde tage ved Troen, hvis hans Gud kunde drive denne Spaamand bort og saaledes vise sig som den stærkeste. Dertil var den gamle villig. Bisp Fridref viede da Vand, gif ud med det til Stenen og hældte det over denne. Den næste Nat kom Spaamanden i en Drøm til Rodran med misfornøjet Mashed og ligesom skjælvende af Rædsel og Klagede over, at Rodran havde ladet disse Mænd komme hid, som „have hældt togende Vand over min Bolig, saa at mine Børn lide stor Kval af de brændende Draaber, der løbe ned igjennem Taget“. Dagen efter hældte Bispen paa ny Vand

over Stenen, og næste Nat kom „den ræntefulde Djævel“ paa ny til Rodran og saae da meget værre ud end ellers, med en sort ussel Skindkjortel paa. Han bad Rodran meget om at jage de fremmede Mænd bort. Endelig den tredje Nat kom han og klagede over, at nu havde Bispen brændt hele hans Herberg og ødt hans Klæder og alt hans Eje; derfor maatte han nu drage bort; men nu kunde Rodran se til, om nogen anden vilde passere hans Guds saa godt, som han hidtil havde gjort. Rodran mente, at, da det havde viist sig, at hans gamle Gud ikke var saa kraftig, som han havde troet, var det billigt, at han tuede „til den Guds Skjul, der var meget bedre og stærkere“. Og dermed stiktes de, „med mere Uvilje end Venstabs“, og Rodran lod sig døbe tillige med sin Hustru og sine Hjemmemænd.

Thorvald og Fridret havde dog ikke al den Fremgang, som de kunde ønske: thi Thorvalds Broder Orm stred haardt imod og søgte, det bedste han kunde, at holde Folk fra at tage ved Kristendommen. Da drog de over i Rabodalen Bidedal og satte Bo paa Lækjamot; herfra fore de i fire Aar omkring i Landet og prædikede Troen. Der i Egnen hændtes det, da de en Gang vare til Gilde hos Bonden Olav paa Haukagil, at to meget flemme Bersærker kom til Gildesgaarden. De hed begge to Hauk og vare ivrige Hedninger. De udæskede Fridret til at øve flige Jdrætter, som de kunde: vade barfode i Dueild og falde paa Vaaben uden at faares. Han sagde ikke Nej. Tre store Baal bleve tændte paa langs i Driftshallen. Bispen gik frem i sit Skrud og stænkede Vievand over det ene af Baalene. Haukerne kom farende ind, tudende og bidende i deres Skjolbrande, med dragne Sværd. De løb ustabte gennem de to første Baal, men, da de kom til det tredje, faldt de i Jlden og fandt enten strax Bane derved eller bleve stærkt forbrændte og

bleve paa Bispen's Bud ihjesslagne. — De to Benner drog ogsaa til Vestfjordene og mødte der megen Modstand; men paa Nordlandet gik flere og flere Stormænd over, saa Hedningerne begyndte at rejse sig imod dem, især da en af de nyomvendte havde bygget en Kirke ved sin Gaard. En Sommer var det kommet saa vidt, at Thorvald prædikede Troen paa Altinget. Men Hedningerne, som ledebef af Bonden Hedin fra Svalbard (paa Nordlandet ved Vffjord), stode haardt imod og gjorde bl. a. dette Ridvers om de Kristne:

„Børn har Bispen
baaret ni;
til dem alle
er Thorvald Fader.“

Thorvald dræbte de to Skjalde, som havde gjort Beriset, hvorfor Bispen satte ham strængt i Kette. Paa deres Rejser kom de atter til Vestlandet, til Lagaadal, og nu fik de ogsaa der en Bonde til at lade sig døbe; ogsaa hændtes det, at en Bondesøn, Ingemund, som kun var fem Aar gammel, kom løslig til Fridrek og bad om at blive døbt. Smidlertid syntes dog Hedningerne endnu at være dem for stærke. Paa Hegransæs-Ling bleve de endog dømted fredløse; skjønt det Tog mislykkedes, som Hedningerne foretog, 200 Mand stærke, til Lækjamot for at dræbe Thorvald og Bispen, drog disse dog Sommeren efter til Norge, og Thorvald kom aldrig siden hjem.

Den næste Kristendomsforkynder hed Stefner Thorgil's søn. Han var bleven kristnet i Danmark og havde fulgt med Olav Tryggvessøn fra Island til Norge, da denne Konge fortrængte Haakon Jarl (995). Paa Olavs Opfordring drog han til Island, hvor han gik frem med Vold, begyndte at bryde Høvene ned og

sjønderhugge Gudebilleberne. Hedningerne bleve da meget opirrede. Stefner selv blev forfulgt, og paa Altinget (996) blev det lovtaget, at enhver kristen Mand's nærmeste Frænder selv skulde sagsøge ham som „Gubniding“ (Gudsbespotter). Stefner maatte da skyndsomst fly til Norge (997).

I Norge levede den Gang en Præst ved Navn Thangbrand, en krigerisk og voldsom Mand, som Kong Olav havde taget til Præst for sin Hird, men som, under Paaskud af at bekæmpe Hedningerne, jævnlig foer i Viking og hærjede paa de Egne af Landet, hvor Kristendommen ikke havde fundet god Modtagelse. Kongen blev saa vred herover, at han vilde jage ham bort; men Thangbrand bad ham heller paalægge ham et voveligt Foretagende, og han fik da det Vrende at kristne Island. Han sejlede did om Sommeren 997 og kom til Østlandet ved Alptafjord tæt ved Østre Horn. Ingen vilde tage mod ham eller hans Følge undtagen den mægtige Høvding Hall paa Na, til hvem han havde Bud fra Kong Olav. Hall lod de Kristne rejse Telte paa hans Tun (den indhegnede Hjemmemark) og samtalte jævnlig med Thangbrand. Da han hørte om Englene og ellers om den nye Tro, især om den vældige Kæmpeengel Mikael, hvis Sværd fælder Dragen, og da han blev Vidne til de Kristnes Guds-tjeneste med Sang, Røgtelse og brændende Rjærter, da tyktes han godt derom, og i Paasken 998 lod han sig døbe med hele sit Hus i Naen, der løb forbi hans Gaard, som ogsaa derfor fik Navnet Thvotta (d. e. Tvæt-Na). Om Sommeren drog Hall til Altinget, og hans Exempel virkede meget, saa at flere Storbønder lode sig kristne, deriblandt Gissur hvide paa Mossell og hans Svigersøn Hjalte Skægges søn fra Thjorsaadal, begge paa Sønderlandet. Men Hedningerne stode skarpt imod dem, og blandt andet fortælles, at en Mand, de kaldte Gal-dre-Hedin, fordi han kunde galdre (synge Tryllesange),

blev kjøbt af Hedningerne til at „fælde Jord“ under Thangbrand, d. v. s. faa Jorden til at synke under ham; det skete ogsaa, siges der, at, medens Thangbrand var paa Rejse, sank en Dag pludselig hans Hest ned; men han sprang af og kom til at staa paa Kanden af det Svælg, der havde aabnet sig. Efter Altinget drog Thangbrand til Nordlandet og døbte ogsaa der en Del Folk. I to Aar drog han omkring i hele Landet, men foer ikke altid med Bæmpe. Det var ej alene Versærker, han fældede — i denne Henseende fortælles omtrent samme Historie om ham som om Bisp Fridrek —, men ogsaa andre, som havde fornærmet ham med Nidviser eller med at nægte ham Rejssekost og Ophold. Han maatte da til sidst vende hjem til Norge (999).

Der var nu stor Splid paa Island mellem Hedningerne og Kristmændene. Da Hjalte Stæggesøn paa selve Lovbjærget havde sagt en Kvæbling til Gudernes Haan:

Gjæk for Guder maa bæve,
grant ligner Freya en Tæve,

blev han sagsøgt af den ivrige Hedning Runolv Gode i Rangaa Tinglaget og dømt landsflygtig som Gudniding. Han sejlede til Norge og fulgtes snart did af Gissur hvide. De bleve vel modtagne af Kong Olav, hos hvem ogsaa andre Islændinger opholdt sig, deriblandt den unge Rjartan Olavsøn fra Lagaadal paa Vestlandet (om hvem senere). Paa samme Tid kom Thangbrand hjem og klagede meget over Islændingernes Brangvilje og Trolddom. Kongen blev saa vred, at han vilde lade de unge Islændinger dræbe. Men Gissur og Hjalte gik i Forbøn for dem og sagde, at Troen kunde nok vinde Fremgang paa Island, men ikke naar Thangbrand skulde udbrede den; thi hans Voldsomhed og Drab tyktes Folk utaale-

lige. Saa maatte Gissur og Hjalte love at skaffe Troen Sejr paa Island, og paa dette Billaar bleve de fangne Islændinger satte paa fri Fod; men de maatte blive tilbage i Norge som Gisle, medens Gissur og Hjalte drog til Island.

Om Vaaren Aar 1000 landede de først paa Vestmannæerne og maatte derfra liste sig i Land, fordi Runolv Gode havde Magten i Kyflandet. Da var netop Altinget samlet. De standsede først i Olfus og sendte derfra Bud til Frænder og Venner, at de skulde samles om dem. Derpaa rede de fylkede frem paa Tingvoldene og toge ind i Asgrim Ellidagrimssøns Bød; han var Gissurs Søstersøn. Hedningerne flokkede sig da ogsaa fuldvæbnede, og det tegnede til, at der vilde blive Strid Dagen efter.

Om Morgenen sang en Præst, som Kongen havde medgivet Gissur, Messe for de Kristne ved Vestfjordingernes Bøder. Derfra gik de alle i Tog til Lovbjærget med syv præsteklædte Mænd og to Kors i Spidsen og med Røgelsekar, hvorfra Duft strømmede ud over hele Lovbjærget, baade med og mod Vinden, sagdes der. Gissur og Hjalte kom nu frem med deres Vrende, at alle Islændinger skulde tage ved Troen. Der opstod strax Røre; baade Kristne og Hedninger sagde sig løs fra Lovfællesskab med hverandre, og Tummelen øgedes, da en Mand kom løbende og sagde, at der var udbrudt Jordbrand (d. e. et vulkansk Udbrud) i Olfus. Det er intet Under, raabte Hedningerne, at Guderne vredes over saadanne Taler, som her føres. Men Snorre Gode, dengang endnu Hedning, var saa fornuftig at spørge: „Hvad vare Guderne da vrede for, da Graunet brændte, som vi her staa paa?“ Tummelen stillebes, og man gik fra Lovbjærget.

Alle de Kristne bade nu Hall fra Østlandet (han var i Mellemtiden flyttet fra Thvottaa til Sida-Bygden og kaldtes

derfor almindelig Sida-Hall*) om at foresige Lov for dem; de vilde altsaa danne en Stat for sig, med deres egen Lovfigemand. Men Hall fandt et bedre Raad. Dengang var Thorgeir Thorkelssøn Gode fra Hjosavatn (paa Nördlandet) Lovfigemand. Han var Hedning. Til ham gik Hall og gav ham et halvt Hundrede i Sølv**), for at han skulde „sige“ (d. e. foreslaa) en ny Lov, hvorefter Daaben blev paabudt i hele Landet og alle Hove og Gudebilleber erklærede for uhellige, samt al Blotning forbudt under Straf af den mindre Frebløshed. Kunsten var at faa alle til at vedtage en saadan Lov. Thorgeir gik til sin Bod, lagde sig ned med et Skind over sit Hoved for at tænke uforstyrret og blev liggende et helt Døgn.

Imens holdt Hedningerne Stævne og besluttede at blote to Mænd af hver Fjerding. Gissur og Hjalte holdt ligeledes Møde med de Kristne. Ogsaa de vilde have, at man skulde ofre Mennesker for Sejr, to af hver Fjerding, dog ikke Ubaadsmænd, som Hedningerne plejede, men de bedste Mænd, og heller ej skulde de dræbes, men „helliges“ som

*) Denne Forklaring af Navnet Sida-Hall er mindre sandsynlig. Hall benævnes i Kilderne stadig Sida-Hall, og man har ingen Efterretning om, at han nogen Sinde er flyttet fra Thvottaa. Rimeligere er, at Hall har faaet sit Tilnavn enten efter et Godebysmme i Eggen Sida eller efter den Familie, de saaløbte „Sida-Mænd“, hvortil han hørte, og hvis Stamsfader Hrollaug ifølge Are frodes Vidnesbyrd boede „øster paa Sida“. (Jfr. Dr. Råmund: Bidrag til en hist.-topograf. Beskr. af Island II, S. 312.)

B. G.

**) Enhederne i den islandste Værdiberegning vare: en Dre, en Mark (= 8 Dre) og et Hundrede (= 120 Dre). Et Hundrede i Sølv indeholdt omtrent samme Sølvængde som 480 Kr., men svarer i Værdi til 4800 Kr. i nugældende Mønt (jfr. S. 35, Anm.). Et halvt Hundrede i Sølv svarer altsaa til 2400 Kr. nu.

B. G.

en Sejrs gave til vor Herre Jesus Kristus" og „døde hos sig Legemets Lyster og Kjødets vrange Begjærigheder, leve mildelig med Retfærd og Sagtmødighed i denne Verden og ofre sig til vor Herre Krist for at nyde evigt Liv med ham i Himmerig". De tilbød sig begge for Sønderfjædingen, og andre meldte sig fra Østfjordene, nemlig Hall og den før nævnte Thorleiv Kristne, samt fra Nordlandet; men fra Vestlandet meldte sig kun een, indtil Orm Kobransøn, der hidtil havde været saa ivrig Hedning, kom til og sagde, at, om hans Broder Thorvald vidfærlig havde været der, vilde den anden Mand ikke fattes; nu vilde han tilbyde sig i Stedet.

Dagen efter stævnedes Thorgeir Folk til Dobbjærget. Da alle vare samlede, holdt han en lang Tale, hvori han forestillede sine Landsmænd, hvor ilde det vilde være, om de ikke fremtidig skulde have een Lov og Landet derved ødes. (Han fortalte dem ogsaa om to Konger, den ene i Norge, den anden i Danmark, som længe havde haft Ufred med hinanden, indtil deres Mænd stiftede Fred imellem dem.) Saaledes skulde nu Islænderne ogsaa stifte Fred med hverandre og begge Parter give noget efter; „thi sandt er det, at slide (iturive) vi Loven, saa slide vi Fredden". Han vendte sin Tale saa snibdt, at ingen af Parterne vidste, hvilken Lov han vilde forkynde, men alle lovede at lade hans Ord staa ved Magt. Da forkyndte han som Lov, at alle skulde lade sig døbe og holde kristen Lov. Men af de hedenste Love skulde kun de gjælde, som tillode Børns Udsættelse samt at æde Hestekjød; „thi," sagde Thorgeir, „de, som mest have modstaaet Kristendommen, ville knap kunne begribe, at det stemmer overens at opføre alle Børn, som sødes, saa vel fattige som rige Mænds, og dog forbyde Folk den Menneskesjød, som er den kraftigste for hele Folket." At blote til Guderne skulde straffes med Fredløshed, naar det blev

bevist ved Vidner; men at blote i Løn var ikke strafskyldigt. Alle Tingmændene bleve primsignede (foreløbig indvie), og mange af dem døptes, og siden bleve Folk døpte hjemme i Herrederne trindt om i Landet.) Da Runold Gode blev primsignet og efter Skik og Brug fik Salt i Munden til Minde om Frelserens Ord: „Fere Verdens Salt“, sagde Hjalte Skæggesøn: „Nu lære vi dog den gamle Gode at gumle paa Saltet.“

Ligesom Olav Tryggvessøn havde virket meget med til at faa Kristendommen indført paa Island gjennem sin Indflydelse paa de tit nævnte Stormænd, saaledes lod ogsaa den næste kristne Konge og Kristendoms-kæmpe i Norge Olav den hellige det være sig magtpaaliggende at virke til Kristendommens Befæstelse paa Island. Skjønt Landet var frit, og skjønt, som vi senere skulle se, netop Olav den hellige gjorde et frugtesløst Forsøg paa at faa Fodfæste ved Islands Ryster, kunde en norsk Konge dog altid udøve nogen Indflydelse paa den fjærne Os Forhold gjennem de Islændinger, som søgte til ham og bleve hans Hirdmænd. Olav gav Tømmer til Opførelse af en Kirke paa Tingvoldene ved Oraraa, og paa hans Tilskyndelse affskaffede Lovretten de før nævnte sidste Levninger af Hedenstak i Lovgivningen. Men i Hjerterne levede længe endnu hedenste Forestillinger og hedenst Sindelag. >

V.

Fortællinger fra Tiden omkring Crosskiftet.

Der er intet Afsnit i de islandste Bondeslægters Historie, for hvis Vedkommende Efterretningerne ere saa udsørlige, eller ved hvilket Sagamændene have dvæ-

let med saa megen Forkjærlighed, som den Menneftesalder, der begynder nogle Aar før Kristendommens Indførelse og naaer en Fjerdedel ind i det 11te Hundredaar. Og dette er intet Under; thi til dette Tidsrum høre de mærkeligste Hændelser, de mest udmærkede Personer — i ondt og godt —, som det islandfke Samfund har ejet. Det er, som om Ræmpeaanden, der havde ført dem over Havet, endnu engang vilde folde sig rigtig ud i dette nye Samfund af Nordboer, for at de næfte Slægtled kunde blive des bedre fliktede til at opfatte og gjengive faa vel alle de fælles-nordifke, hjemme fra medbragte Minder om Ræmpeaandens fordums Storbærker fom de frifte Minder om de nærmefte Tiders Daad og Kampe baade paa Island og andenfteds i Norden. Det kan man i det mindfte fige med Sandhed, at albrig har der i den nordifke Folkeftammes hiftorifke Levnedsløb været famlet i faa kort Tid en forholdsvis faa talrig Kreds af Mænd og Kvinder, faa store baade i Dpofrelse og Egentjærhed, baade i Kjærlighed og i Had, baade i Udelmod og Sneidighed, og altid i stolt Dødsforagt, eller i det hele faa lige i Væfen med Oldtidfagnenes Helte og Heltinder, ja felfv mindende om Gudestikkelserne, fom paa Island i det her paapegede Tidfiftet. Det vil derfor, tænker jeg, findes rimeligt, om vi give os bedft Stunder paa dette Stade og lade de gamle Sagamænd fortælle noget udførligere end hidtil, ifær for at de fmaa Træf, fom male Hjemlivet og Folkets hele Maade at være paa, kunne komme nogenlunde fylbig med.

Vi begynde med en Elftovshiftorie. Den er ikke flørre i Grundfiftet, end at vi omtrent kunne lade Sagamanden felfv have Ordet hele Tiden. Det er Fortællingen om

1.

Gunløg Drømstunge og Helga den fagre.

Vi have allerede talt om Egil Skallagrímssøns Søn Thorstein Egilssøn og hans Strid med Steinar. Efter Faderens Død var han Hoved for „Myremændenes“ Slægt — saaledes kaldtes den, fordi dens Hovedsæde, Borg, paa Nordfiden af Borgarfjorden, laa i en noget flad, af Moser eller „Myrer“ opfyldt Strækning. Thorstein var gift med en højbaaren Kvinde Jofrid og havde faaet flere Børn med hende paa den Tid, da denne Fortælling begynder. Han var, siges der, en stor Høvding, rig, mild og sagtmødig, ikke sin Faders Vigemand i Vægt og Styrke, men kyndig i mangt og vennsæl hos alle. Han var ogsaa en smuk Mand, med lyst Haar og dejlige Øjne.

En Vinter havde han som Gæst paa Borg en Østmand (d. v. s. Nordmand) ved Navn Bergfinn, en aldrende, kløgtig Mand, som bl. a. havde megen Gammen af Drømmethydning. Han paa Baaren spurgte Thorstein ham en Dag, om han havde Lust til at ride med ham op under Balfjæld, hvor Borgarfjordingerne havde deres Tingsted, og hvor, efter hvad der var sagt ham, Bøggene paa hans Tingbod vare faldne ned. Østmanden var villig hertil, og de rede op med nogle Huskarle og Lømreredskaber. Tæt ved Tingstedet boede en af Thorsteins Landsfæder (d. e. Fæstere); ham bød Thorstein tage Hakke og Spade med, og, saa snart de kom til Bodtosterne, toge de ibrig fat paa Arbejdet.

Solen skinnede varmt; da de vare færdige, fæde de hede og mødige i Boden, og saa faldt Thorstein i Søvn. Han lod ilde i Søvn; men Bergfinn lod ham nyde sin Drøm og spurgte ham, da han vaagnede, hvad han havde drømt. Thorstein vilde først ikke fortælle det;

men, da paa Hjembejen Bergfinn paa ny spurgte, siger Thorstein: „Om jeg siger dig Drømmen, skal du raade den, som den er til.“ Bergfinn vilde vove paa det. Det var da Thorsteins Drøm, at han havde tyktes, der paa Mønningen af hans Hustag sad en saare fager Svane, som hørte ham til og var det bedste, han ejede. Da kom fra Fjældene en stor Ørn, der satte sig hos Svanen og streg venlig til hende; den var forstøjet og havde Jærnklor; men hun tyktes godt om den. Lidt efter kom en anden Ørn flyvende sønden fra og satte sig hos hende, og strax kom de to Ørne i Kamp og strede skarpt og længe, og saa endte deres Leg, at de faldt bøde ned paa hver sin Side af Taget. Svanen sad sorgfuld efter; men saa kom en Falk vesten fra og satte sig hos Svanen, og med ham fløj hun bort. Thorstein mente, det var en lidet mærkelig Drøm, og at den varslende om Bindenes Retning i den kommende Sommer. Men Østmanden mente, at Fuglene vare Menneskers Fylgjer*); Jofrid maatte være frugtfuld og vilde føde et Pige-barn, til hvilket to Mænd vilde bejle, og som de vilde lade Livet for; men en tredje vilde blive gift med hende. Thorstein fandt, at dette var en daarlig og uvenskabelig Ublægning og fattede Uvilje til Østmanden, som rejste bort om Sommeren og dermed er ude af Sagaen.

Da Altings-Tiden kom, og Thorstein skulde ride til Tings, bød han ved Afstedden Jofrid at udsætte det Barn, hun med det første vilde føde, hvis det blev et Pige-barn, men lade det leve, hvis det blev en Dreng. I den hedenske Tid hændte det nu og da, at Fattigfolk, som havde en stor Børneskole, udsatte deres Børn; dog

*) Følgeaander eller Skjtsaander, som fulgte Mennesket Livet igjennem, og som stundum aabenbarede sig i en synlig Skikkelse, sædvanlig svarende til Menneskets særegne Karakter; slikt var altid Forvarfel.

tyktes det en meget ond Gjerning. Jofrid sagde: „Dette er usømmelig talt, og ikke kan du finde det rigtigt at gjøre dette, saa rig en Mand, som du er.“ — „Du kjender mit Sind,“ svarede Thorstein, „at det ikke gaar godt, om der afviges derfra.“ Dermed red han bort; men Jofrid fødte kort efter et saare fagert Pigebarn. Kvinderne vilde bære det til hende; men hun lod sin Faarehyrde kalde, bød ham tage hendes egen Ridehest og ride nord paa med Barnet til Thorsteins Søster Thorgerd Egilsdatter, som var gift med den rige og mægtige Bonde Olav Høskuldsøn, for sin Pragt kaldet Paa, paa Gaarden Hjarðarholt i Lagaadalen, samt bede hende sørge for det; men selv skulde han se at komme bort fra Landet for at undgaa Thorsteins Brede. Saaledes skete det; men til Thorstein sagde Jofrid, da han kom hjem, at Barnet var udsat, og at Faarehyrden havde stjaalet Hesten og var løben bort med den. — Sex Vintre efter hændte det, at Thorstein var til Gilde hos sin Svoger Olav Paa paa Hjarðarholt. En Dag sad han og talte med sin Søster i Højsædet; men lige over for paa en Bænk sad tre Smaapiger. „Hvad tyktes dig, Broder, om disse Pigebørn?“ sagde Thorgerd. „Helt vel,“ svarer han; „dog er den ene allerfagrest; hun har Olavs Lækkelighed, men den lyse Lød og Ansigtstrækkene efter os Myremænd.“ — „Det er vist,“ siger Thorgerd, „at hun har den lyse Lød og Ansigtstrækkene efter os Myremænd; men hun har ikke Olav Paa's Lækkelighed, thi hun er ikke hans Datter.“ Da Thorstein nu spurgte, hvem hun da var, fortalte Thorgerd ham alting og bad ham tilgive sin Kvinde og Søster deres Uhdighed. Thorstein sagde: „Jeg kan ikke ville eder til Livs for dette; alt vender sig dog, som det skal, og I have godt og vel udslettet min Daarskab. Jeg lider denne Pige saa godt, at jeg holder det for en stor

Skat at eje saa fagert et Barn. Men hvad hedder hun?" — „Helga hedder hun,“ siger Thorgerd. „Helga den jagre,“ siger Thorstein. „Nu skal du gjøre hende rede til at rejse med mig.“ Thorstein førte da Helga med sig til Borg, og der opfostredes hun med stor Omhu og Kjærlighed af Fader og Moder og alle Frænder.

Højt oppe i Hvitaabalen, som øst fra strækker sig ned til Borgarfjord, ligger Gaarden Gilsbakke. Den ejedes af Illuge svarte, som nedstammede fra en stor Slægt i Norge, og som næst efter Thorstein var den største Høvding i Borgarfjordens Tinglag. Han havde to Sønner, Hermund og Gunløg, begge udmærkede sig ved gode Evner. Gunløg, har man sagt, var tidlig stor og stærk; hans Haar var lysebrunt, Øjnene sorte, Næsen noget styg, dog Anfigtet tækkeligt; han var midjefmal og hærdebred, en meget urolig Mand af Sindelag og tidlig fremadstræbende og i alle Maader egenfindig og haard, og en stor Stjald, dog mest til at digte Ribviser; og kaldtes han derfor Gunløg „Ormstunge“.

Da Gunløg var femten Vintre gammel, bad han sin Fader om Rejsepenge for at fare udenlands; men Illuge var sen til det og mente, at Gunløg ikke vilde tækkes Folk udenlands, siden han var slem at komme ud af det med hjemme. En Morgen kom Illuge ud og saae, at hans Udebur — det Udhus, hvori man plejede at have alle Varer og Fødemidler gjemte — var lukket op og sex Sætte med Varer slæbte ud og Heste sadlede. I det samme kom Gunløg til og sagde, at han havde taget Sættene ud; han vilde have dem til sin Rejse. „Du skal ikke tage Magten fra mig,“ sagde Illuge, „og ikke rejse, før jeg vil,“ og saa kastede han Baresættene ind igjen. Men Gunløg red sin Vej og kom om Aftenen ned til Borg. Thorstein bød ham Ophold der, og dette tog han imod.

Han var to Halvaar paa Borg og lærte Lovhyn-
dighed af Thorstein og var vel lidt af alle. Jævnlig
morede han og Helga sig med Tavlspil, og de tyktes
strax godt om hinanden. De vare næsten lige gamle.
Helga var saa fager, at det er vise Mænds Udjagn, at
hun har været den fagreste Kvinde paa Island. Hendes
Haar var saa stort, at det kunde helt indhulle hende, og
saa fagert som Gulb; og intet Pigevalg tyktes Mage
til Helga den fagre i hele Borgarfjord og videre om-
kring.

En Dag, da Mænd sad i Stuen paa Borg, sagde
Gumløg til Thorstein: „En Del er der i Lovene, som
du ikke har lært mig: at fæste mig Kvinde.“ — „Det
er en ringe Ting,“ siger Thorstein og lærte ham Frem-
gangsmaaden. Da sagde Gumløg: „Nu skal du høre,
om jeg har skjønnet det ret; nu vil jeg tage dig i
Haand og lade, som jeg fæster mig din Datter Helga.“
— „Dette finder jeg unødigt,“ siger han; men Gumløg
tog ham strax i Haanden og sagde: „Føj mig nu heri!“
— „Hjør, som du vil,“ siger Thorstein; „men det skulle
de vide, som ere her tilstede, at dette skal være som usagt,
og der skal ikke være nogen Underfundighed under.“ Derpaa
nævnte Gumløg sig Bidner og fæstede Helga og spørger,
om det var rigtigt saaledes. Thorstein sagde Ja dertil,
og dette var til stor Gammen for de tilstedeværende.

I tre Aar var Gumløg skiftevis paa Borg og hjemme
paa Gilsbakke. I den Tid var det, at Landet blev kristnet.
Da Gumløg var 18 Vintre gammel, bad han igjen sin
Fader om Lov til at fare udenlands. Nu sagde Illuge
Ja til det og kjøbte et Skib, som stod i Gudaaen (en lille
Aa, der løber ud i Borgarfjorden tæt østen for Borg), og
gav Gumløg Halvpart i det. Medens de gjorde Skibet
rede og ladede det, var Gumløg paa Borg. En Dag
spurgte Thorstein Gumløg, om han vilde ride med ham

op til hans Heste i Langebandsbalden (vest for Borg). De rede, til de kom til en Sæter, Thorstein havde; der gik fire af hans Stodheste, røde af Løb; men Hingsten især var smuk og ung. Thorstein hød Gunløg den til Gave; men han vilde ikke have den, da han skulde rejse ud af Landet. De rede til et andet Stod; der var Hingsten graa, med fire Hopper. Det var den bedste Hingst i Borgarfjord, og den hød Thorstein Gunløg til Gave. Han svarer: „Lige saa lidt vil jeg have den som den anden; men hvi byder du mig ikke det, jeg helst vilde have?“ — „Hvad er det?“ — „Helga den fagre, din Datter.“ — Thorstein svarer: „Dette lader sig ikke afgjøre saa raft,“ og talte om andre Ting. De rede hjemad ned langs med Långaa. „Jeg vil vide,“ siger Gunløg, „hvad du vil svare paa min Bejlen.“ — Thorstein svarer: „Jeg agter ikke paa din Snak.“ — Gunløg mælte: „Dette er mit Alvor og ikke Snak.“ — „Du skulde først vide, hvad du selv vil,“ siger Thorstein; „har du ikke nu lavet dig til Udenlandsfærd? Og saa lader du, som du vil gifte dig. Det staar ikke lige med dig og Helga, siden du er saa ustabig, og den Sag kan der ikke blive noget af.“ — Gunløg mælte: „Hvor højt agter du at sætte din Datter, siden du ikke vil gifte hende med Illuge svartes Søn? Eller hvem er der i Borgarfjord, som er mere anset end han?“ Thorstein svarer: „Jeg vil ikke her give mig i Mandjævning, og var du sliig Mand, som han er, saa havde jeg næppe viist dig bort.“ — „Hvem vil du da heller gifte din Datter med end med mig?“ spurgte Gunløg. — Thorstein svarer: „Her er stort og godt Mandvalg; Thorfinn paa Raudamel har syv Sønner, og de ere alle dygtige Mænd.“ — Gunløg siger: „Thorfinn er ikke min Faders Jævning; thi selv dig skorter det paa noget mod ham. Eller hvad kan du sætte imod, at han vovebe sig

imod Thorgrim Gode, Kjallaks Søn, paa Thorsnæs-ting og mod hans Sønner og ene drev Sagen igjennem?")*) — Thorstein svarer: „Jeg jog Steinar bort**), og dette tyktes snarest et stort Foretagende.“ Gunløg svarede: „Dertil fik du Hjælp af din Fader Egil; men det vil dog ikke endes godt for ret mange Bønder at nægte mig deres Svogerstab.“ — Thorstein svarer: „Brug du Tvang mod dem der oppe ved Fjældene! Her ude paa Myrterne kommer du ingen Vej dermed.“

Om Kvælden kom de hjem, og den næste Dag rider Gunløg op til Gilsballe og beder sin Fader ride med sig paa Frieri til Borg. Illuge fandt, at hans Søn var meget ustadig, siden han nys vilde rejse udenlands og nu havde travlt med Frieri; men Gunløg sagde, at han alligevel vilde udenlands, og saa rede de begge til Borg. Da de kom til Samtale med Thorstein, fremsatte Illuge sit Værende, „og du kjender,“ sagde han, „Gunløgs Væ og vor Formue, og fra vor Side skal der hverken blive sparet paa Fordegods eller Høvdingdømme, hvis det kan hjælpe.“ — Thorstein svarer: „Jeg har kun det imod Gunløg, at han er ustadig, og om han var dig lig i Sindelag, vilde jeg ikke være sen til at slaa til.“ — Illuge svarer: „Dette vil blive Venstabsbrud imellem os, hvis du ikke finder vor Slægt god nok.“ — Thorstein svarer: „For dine Ords og vort Venstabs Skyld skal Gunløg have Lovning paa Helga, men ikke fæste hende

*) Denne Trætte var om Illuges Hustru Ingeborgs Medgift. Illuge havde hundrede (120) Mænd med sig og tiltvang sig først Pengenes Idbetaling. Men imens havde Kjallakingerne faaet Forstærkning af Frænder og Venner, som hidtil af Storm havde været holdte tilbage fra Tinget. De gjorde strax Anfald paa Illuge, og først efter noget Mandefald fik Snorre Gode de stridende stille ad (Gyrbyggja-Saga, Kap. 17).

**) Er fortalt ovenfor i Stykket II., 4.

og vente tre Vintre. Gunløg skal fare udenlands og danne sig efter gode (d. v. s. fornemme) Mænds Sæder; men jeg skal være løst fra al Aftale, hvis han da ikke kommer ud, eller jeg ikke synes om hans Væsen." Dermed skiltes de. Illuge rider hjem, men Gunløg til Skibet. Snart fik de god Vær og kom til Norge og sejlede ind i Trondhjemsfjord til Nidaros.

Vi gad gjerne følge Gunløg noget nærmere paa hans Udenlandsfærd. Men da Pladsen er knap, maa vi nøjes med at melde helt kort, hvad der nu hændtes ham. —

Han var næppe kommen i Land i Norge og steded for Høvdingen der, Erik Jarl Haakonssøn paa Blade, før han spildte denne Stormands Yndest. Han kom nemlig strax i Mundhuggeri med en Hirdmand, og saa spurgte Jarlen ham: „Hvor gammel er du, Jærlending?“ Gunløg svarer: „Jeg er atten Vintre.“ — „Det indestaar jeg dig for,“ siger Jarlen, „at du bliver ikke atten til.“ — Gunløg mælte, men temmelig lavt: „Bed du ikke ondt over mig, men bed heller for dig selv.“ — „Hvad sagde du nu, Jærlending?“ spurgte Jarlen. — „Som jeg tænker, det burde være, at du ikke skulde nedbede Forbandelser over mig, men heller bede om Lykke for dig selv.“ — „Hvorledes da?“ — „At du ikke maa faa sliq Død som Haakon Jarl, din Fader*!“ — Jarlen blev blodrød i Ansigtet og vilde ladet „denne Galning“ gribe strax; men Helga den fagre Broder Skule, som var Jarlens Hirdmand, gik i Forbøn for sin Fostbroder, og saa fik han Frist til at skynde sig ud af Landet.

Gunløg kom til England, til Kong Adalraad. Til Væ for denne Konge digtede han en Drapa og fik i Drageløn en Skarlagenskatte, helt igjennem foret med

*) Som blev dræbt i Svinesien af sin Træl Karer.

det bedste Skind og med Guldbæmmer ned til Skjødterne; ogsaa blev han optagen i Kongens Hird. Mens han var der, dræbte han en kæmpestærk Slagsbroder og Ransmand, som havde laant Penge af ham og ikke vilde betale dem igjen. Kongen havde til denne Kamp givet ham et godt Sværd, og, da Gunløg drog bort for, som han kvad i et Vers, at opfylde sit Løfte: at gjæste tre Konger og to Jarler, fik han endnu af Kong Abalraad en Guldring af sex Dros (o: $\frac{3}{8}$ K) Vægt. „Dg derfor,“ sagde Kongen, da han rakte ham den, „skal du love mig at komme tilbage næste Høst; thi jeg vil ikke slippe dig for din Fdrætsmandigheds Skyld.“ Fra England foer han til Kong Sigtrygg Silkeskjæg*) i Dublin og fik for et Versdigt om ham en ny Klædning og en god Guldring. Paa Orknøerne besøgte han fremdeles Sigurd Jarl Hlodbverssøn, om hvem han ogsaa digtede et Kvad, som Jarlen belønnede med en bred sølvbeslaet Dye. Derfra sejlede han til en Stad ved Gøtaelvns Munding og drog derpaa op i Vester-Gøtland til Sigurd Jarl i Skara; her hændtes det en Aften, da man morede sig med at gjøre Mandjævning mellem Jarlen og Erik Jarl i Norge og til sidst tog Gunløg til Opmand, at han i en Bise gav Erik Jarl Fortrinnet. Da dette kom Erik for Dye, lod han sin Brede mod Gunløg fare og lod det komme ud blandt Folk, at Gunløg skulde have Fred for ham, om han kom til Norge.

Fra Vester-Gøtland drog Gunløg nord paa til Upsland i Sverige til Kong Olav Erikssøn, som kaldtes Skjødronning. Det var om Vaaren, han kom til Upsala, just som der var Ting. Han gik frem for Kongen

*) Han hørte, ligesom Od den grundriges Mand, Olav hvide, til den Række norske Konger, som fra omtr. 850 til 1170 herskede over Dublin og det omliggende Land.

og hilste ham og sagde, hvem han var. „Ravn!“ siger Kongen, „hvad Slags Mand er han der paa Island?“ Da rejste sig en Mand paa den anden Bænk, stor og rask at se til, gik hen foran Kongen og mælte: „Herre!“ siger han, „han er af den bedste Art og selv en rask Mand.“ Gunløg fik da Sæde ved Siden af Ravn, som var hans Landsmand og Søn af Høvdingen Dnund paa Mosfell paa Sönderlandet; Sommeren forinden var han faret fra Island først til Norge og siden til Sverige. De blev snart gode Venner, og en Dag, da Tinget led mod Enden, vilde de begge fremsige hver sit Kvæde for Kongen. „Nu vil jeg fremsige mit Kvæde, Herre!“ siger Ravn. — „Det kan ste,“ siger Kongen. — „Da vil jeg dog først fremsige mit Kvæde,“ siger Gunløg, „om I saa tykkes.“ — „Jeg har Ret til at fremsige mit først,“ siger Ravn, „da jeg kom først til eder.“ — Gunløg mælte: „Hvor mødtes vore Fædre saaledes, at min Fader var din Faders Hætsjolle? Ingenstedes! Saa skal det og være mellem os to.“ — Ravn svarer: „Lad os dog te os saa høvifte, at vi ikke hype Riv herom, men lade Kongen raade.“ — „Gunløg,“ sagde Kongen, „skal tale først, fordi han bliver vred, om han ikke faar sin Vilje.“ Da han havde fremsagt Kvædet, som var en Drapa, spurgte Kongen Ravn, hvordan det var digtet. „Godt,“ sagde han; „det er et stordigtet Kvæde; men ufagert og noget stivladent, som Gunløg selv er af Sindelag.“ Da Ravn derpaa havde fremsat sit Kvæde, og Gunløg skulde fige sin Mening derom, sagde han: „Dette er et fagert Kvæde, som Ravn selv er, men lidet anseligt; eller hvi digter du kun en Flok*) om Kongen?“ — „Lad os ikke tale mere herom,“ svarer Ravn; „vi kunne vel siden en

*) „Flok“ var et kortere og mindre kunstigt Slags Kvæde end „Drapa“.

Gang tage den Sag fat." Noget Tid efter gjorde Ravn sig rede til at rejse bort. Inden han rejste, sagde han til Gunløg: „Nu er det forbi med vort Vensteb, fordi du vilde nedfætte mig her for Høvdingen; nu skal jeg en Gang i Fremtiden gjøre dig lige saa stor Bænere, som du vilde gjøre mig her.“ — „Din Trusel strækker mig ikke,“ svarer Gunløg, „og aldrig skal det ske, at jeg bliver agtet mindre end du.“ Dermed skiltes de.

Ravn foer om Sommeren til Island og kom dertil i Altingstiden. Paa Tinget traf han sin Frænde, Skapte Thoroddsøn fra Hjalle i Alfusbygden, som var bleven Lovfigemand efter Thorgeir*). Paa Ravn's Opfordring gif denne mægtige Mand til Thorstein Egilssøn for at bejle for Ravn til Helga; thi, sagde Ravn, Gunløg er nu bleven alt for hoven til, at han skulde huffe paa denne Sag (nemlig hans Forlovelse med Helga). Thorstein vilde ikke bryde sit Ord til Gunløg; tre Vintre vare forløbne, men ikke den tredje Sommer; men løb denne til Ende, uden at han kom, saa kunde de komme igjen den næste Sommer og se, hvad der kunde tyktes raadeligt. Gunløg kom ikke den Sommer. Da Frieriet fornyedes Sommeren efter, gif Thorstein til Aluge og spurgte ham, om han nu ikke var løst fra enhver Aftale med Gunløg. Dette kunde Aluge ikke nægte, og Thorstein fæstede da Helga til Ravn, saaledes at Brylluppet skulde staa paa Borg til Efteraaret, om Gunløg ikke kom denne Sommer; thi i saa Fald skulde dog Løftet til ham staa ved Magt. Men Helga var ilde til Mode ved dette nye Giftermaal.

Samme Sommer, som Ravn foer til Island, drog

* Thorgeir var Lovfigemand fra 985 til 1001; efter ham kom Grim Svertingsøn (1002—1003) og dernæst Skapte (1004—1030).

Gunløg efter sit Løfte til Kong Abalraad i England og var der Vinteren over. Om Vaaren bad han om Drlov. Men da ventede man et stort Krigstog af Danerne mod England. Derfor vilde Abalraad ikke slippe sin Hirdmand, og Gunløg fandt sig forpligtet til at blive hos ham. Men Danerne kom ikke om Sommeren, og efter Midsommerstid fik Gunløg Drlov. Han foer til Norge, hvor Eric Jarl nu tog vel imod ham og fik ham bragt ud til et islandsk Skib, som nylig var sejlet fra Nidaros og nu laa for Modvind ved Udløbet af Trondhjemsfjorden. Skibets Fører var den navnkundige Halfred Banraade-skjald fra Nordlandet, som i sin Tid havde været Olav Tryggvessøns Hirdskjald og bedste Ven. Han tog vel imod Gunløg, og de sejlede sammen til Island. Det var da sent paa Sommeren.

Paa Vejen spurgte Halfred, om Gunløg havde hørt noget til Ravens Frieri til Helga, og fortalte ham, hvad han vidste derom, samt lagde til, at efter manges Ord var Ravn ikke mindre rask end Gunløg. — Gunløg kvad da:

„Østen-Stormene stride
 (stilt er nu Vejret) maa vildt med
 Skjærgaards-Skien en Stund blandt
 skumhøje Braadsøer tumle;
 gaa maa selv, før han graaner,
 Gulbets Øder i Døden:
 det kun mig nager, om nogen
 nævner ej jævnraft med Ravn mig.“ *)

*) Denne og de følgende „Biser“ (d. e. „Strofer“ eller „Vers“ efter Nutidsprogbrug) ere digtede i Drottkvæde-Bersemaal. Vi ville senere tale lidt mere om Islændingernes Skjaldskab. Her skulle vi kun forklare de nu til Dags underlig lydende Om-
 skrivninger, som vare et Hovedtræk i Skjaldenes Digtning.

En anden Gang, da Hålfred talte om, hvor rask en Mand Ravn var — det havde han selv engang haft Prøve paa — og om Helgas Vænhed, kvad Sunløg:

„Vældig han Odins=Veirets
vingede Lyn kan svinge;
tungt dog ham vorder at tækkes,
tror jeg, linhylllet Fylla.
Ikke har Lyngfist=Veirets
løbflære Bærerste glemt, at
Lavl vi to tit i Ungdoms=
Tiden blidelig leged.“ *)

„Dette er godt digtet,“ siger Hålfred.

Da de kom til Jylland (ved Fraunhavn paa Mel-rakkaslette, den nordligste Punt paa Jylland), hændtes det, at Sunløg ved en Brydeleg forvred sin Fod, saa at den hovnede meget, og han maatte ligge nogle Dage. Derved sintedes hans allerede lange Hjemfærd end mere; da han en Løverbagskvæld kom til Gilsballe, hørte han, at Folkene paa Borg i samme Stund fæde ved Bryllupsbordet.

Stjærgaards-Skien, den Ski, hvorpaa man færdes i Stjærgaardene : de af Stjær opfyldte Farvande, er Skibet. — Guldet's Dder er Helten, som ikke sparer paa gyldne Gaver; her mener Sunløg sig selv, hentydende til Erik Tarks Spaadom om, at han skulde dø ung.

*) Odins=Veiret er Kampen; dets Lyn er Sværdet. — Fylla er en af Mafnyerne; Skjaldene bruge tit et Gubinde-navn i Forening med en eller anden Betegnelse, der minder om Kvindens Udseende, Klædebragt, Punt eller Gjerning, for at betegne den Kvinde, de ville hædre; her menes naturligvis Helga. — Lyngfist, d. e. Hugorm, her brugt i Stedet for Drage, snarest med Tanken paa Fa avner, som rugede paa den store Stat paa Heden. Ormens Veje er altsaa Guldet. Guldet's Bærerste er den guldsmykkede Kvinde, her Helga.

Han vilde da strax have redet til Borg; men hans Fader Illuge fandt det uraadeligt, og desuden var Gunløg usfør for Fodens Skyld, saa der blev intet af.

Bed Brylluppet paa Borg lagde man Mærke til, at Bruden var meget sørgmodig, og sandt er det jo, som man plejer at sige, at gammel Kjærlighed rustet ikke. Efter Brylluppet drog Ravn til Mosfell med sin Kvinde. En Nat lod han ilde i Søvne og vaagne, og, da Helga spurgte, hvad han havde drømt, svarede han:

„Saar-mat i din Arm jeg,
Ornbo-Smykke! mig tykte:
rød, min Brud! paa dit Vølster
Blodfosjen stod fra mit Hjærte.
Mægted ej mer (om Lig sligt
minder, Blomster-Benindel)
Skumdrik-Skjæntersten slank at
Skjaldens Saarkilber stille.“*)

„Aldrig skal jeg græde derover,“ mælte Helga, „og I have sveget mig ilde, og nu er vist Gunløg kommen til Landet,“ og derved græd hun veget. Da hun fik at vide, at Gunløg var kommen, gjorde hun sig saa strid mod Ravn, at han ikke kunde holde hende hjemme, men maatte følge hende tilbage til Borg, og liden Glæde havde han af Samlivet med hende.

Nogen Tid efter bleve Illuge og hans Hus budne til Bryllupsgilde i Bygden. Da de andre gjorde sig rede til at fare afsted, sad Gunløg i Stuen og rørte sig

*) Ormens Bo, det samme som Ormens Leje, altsaa Guldet. Skumdrik-Skjæntersten; i Grundskriftet staaer ordret: „det letflydende Østfisks Njorun“; Njorun er et Guldindenaavn, altsaa: Guldinden, der iskjænter det letflydende, d. e. stummende, Øl, en Benævnelser, der hentyder til Kvinden, for saa vidt hun byder Gjæsten velkommen med Hornet.

ikke: han vilde ikke med. „Bist skal du med,“ sagde Illuge, „og tag dig ikke slikt saa nær, at du traar efter een Kvinde. Lad, som du ikke agter det; det vil aldrig storte dig paa Kvinder.“ Gunløg søjede Faderen. Men ved Gildet vare ogsaa Folkene fra Borg. Kvinderne sad paa Tværbænken, Helga den fagre næst Bruden, og tit kastede hun sine Øjne paa Gunløg, saa det sandedes, at Djelefast røbe, om Kvinde hnder Mand. Gunløg var da stabselig klædt og havde paa sig det gode Klædebon, som Kong Sigtrygg i Dublin havde givet ham, og han tyktes at udmærke sig meget fremfor andre Mænd baade ved sin Væxt, Styrke og Skjønhed. Dagen kom, da man skulde stilles, og Kvinderne vare ved at lave sig til Afreisen; da gik Gunløg hen til Helga og talte længe med hende. Han kvad flere Vers til hende og gav hende Rappen Adalraads gave, som var et kosteligt Stykke; hun takkede meget for Gaven. Derpaa gik Gunløg ud paa Gaardspladsen, hvor Hestene stode sadlede. Han sprang op paa en af dem og red i Firspring hen ad Tunet, hvor Ravn stod, saa han maatte fare til Side. Gunløg mælte: „Spring du ikke til Side, Ravn! Denne Gang har du intet at ræddes for af mig; men du veed, hvad du har fortjent.“ Ravn sagde i en Rase, at Gunløg vel kunde finde andre lige saa fagre Kvinder, hvortil Gunløg svarede, at det vel var muligt, men det syntes han ikke. Illuge og Thorstein løb til og fik dem skilte ad.

Folk rede derpaa hjem; men Helga vilde nu slet ikke være længer hos Ravn.

Om Sommeren paa Altinget, da Folk vare samlede paa Lovbjærget, stod Gunløg Drmstunge op og æstede Ravn til Holmgang med tre Nætters Frist paa Holmen i Dyraa (se Fig. 4). „Dette er vel budet, som var at vente af dig,“ sagde Ravn, „og jeg er rede, naar som helst

du vil." Deres Frænder tyktes ilde om det; men da var Holmgang endnu lovlig. Da Dagen kom, fulgte Illuge og hans ældste Søn Hermund med Gunløg paa Holmen; med Ravn fulgte selve Skapte Lovsigemand samt hans Fader og andre Frænder. Hermund holdt Skjold for Gunløg og en af Ravns Frænder for ham*). Ravn hug først. Han rammede Overtanten af Gunløgs Skjold, saa Sværdet brast under Hjaltet; men Odden sprang ned bag Skjoldet og ridsede Gunløgs Kind. Da løb Fædrene imellem dem. „Nu mener jeg, at Ravn er overvunden, da han er vaabenløs“, sagde Gunløg. „Og jeg mener, at du er overvunden, da du er saaret,“ svarede Ravn. Gunløg var da meget vred og sagde til Illuge: „Det vil jeg ønske, at jeg og Ravn maa mødes saa-

*) For ret at forstaa dette maa man vide, at der var lige saa ubørlige og strænge Love for Holmgang som for Dueller i senere Tider. Ifølge en anden, rigtignok ikke saa særdeles paalidelig Saga vare disse Love følgende: „Der skulde være et Skind, hvorpaa de kæmpende skulde staa, 5 Alen i Udstrækning, med Løkker i Hjørnerne, som fæstedes med Trængler i Jorden. Uden om Skindet skulde være tre Rum eller Bede, affregede paa Jorden, og i Hjørnerne paa det yderste stillede fire Stænger, som kaldtes Hasler. Dette var „haslet Bold“. For hver af de stridende skulde en Mand „holde Skjold“ (for at afsøge utilladte Hug af Modparten, Oprindelsen til Sekundanter). Hver Kæmper havde Lov at bruge tre Skjolde efter hverandre; blev det sidste kløvet, skulde han gaa ind paa Skindet, om han end før var traadt uden for det, og dække sig med Sværdet. Den ubæsfede havde første Hug. Blev nogen saaret, var han fri for at stride længer. Satte nogen en Fod udenfor Haslerne, saa veg han, satte han begge Fødder udenfor, saa flyede han og var overvunden. Blev han vaabenløs, var han overvunden. Den, som var mest saaret, skulde bøde — „løse sig af Holm med“ — tre Mark Sølv [0: 1½, 2 Sølv = 24 Dre = 96 Kr. i Værdi lige med 960 Kr. nu; jfr. S. 85, Anm. og 79, Anm. 2. — B. G.] (Kormaks Saga Kapitel 10.)

ledes en anden Gang, at du, Fader, er for langt af Led til at stille os ad." Dermed skiltes de og gik hver til sine Boder. Men Dagen efter blev det vedtaget i Lovretten, at Holmgang fra nu af skulde være afføstet (som Retsafgjørelse).

Under denne Altingsfamling hændtes det, at en Morgen, da Hermund og Gynløg vare gaaede ned til Ngaraa for at to sig, saae de mange Kvinder paa den anden Side af Aaen og blandt dem Helga den fagre. Da mælte Hermund: „Ser du Helga, din Veninde, derovre?" — „Visselig ser jeg hende," sagde Gynløg og kvad en „Vise", hvori han sagde, at Kvinden er stabt til at volde Ufred mellem Mænd. Derefter gik han over Broen og talte en Stund med Helga. Da de gik tilbage over Aaen, spød Helga og stirrede længe efter Gynløg. Gynløg saae sig tilbage og kvad denne „Vise":

„Linsmykt Bal-Mø lod den
lyse Braa-Maane paa mig
højt under Brynsø-Himlen
høge-tindrende skinne;
men hin Glans fra den gilbe
Guld-Ternes Dienlaags-Stjærner
voldte mig selv mine Sorger
siden og Ring-Disens Kvide."*)

Nogen Tid efter, at Gynløg var kommen hjem til Gidsballe, vaagnede han en Morgen, da han laa i sin Ktøve inden for „Sætet", og alle andre vare staaede op

*) Bal-Mø, Balthyrje, er en smigrende Betegnelse for den ædelbaarne Kvinde. — Braa-Maane, d. e. Braaernes, Brynneses Maaene: Djet. — Brynsøen er Djet; Himlen, som hvælver sig over Brynneses Sø, er Panden. — Ring-Dis, d. e. ring-smykket Gudinde, Fædersord om en Kvinde.

og gaaede til deres Arbejde, ved, at tolv Mænd kom fuldvæbnede ind i Staaen*) og blandt dem Ravn Snundsøn. Gunløg sprang strax op og greb sine Baaden. Ravn sagde: „Dig truer slet ingen Fare; det er mit Værende hid, som du nu skal høre. Du hør mig Holmgang i Sommer paa Altinget, og den syntes dig ikke at blive prøvet. Nu vil jeg byde dig, at vi fare bort fra Island i Sommer og gaa paa Holm i Norge; der ville vore Frænder vel ikke staa os i Vejen.“ Gunløg svarede: „Det er mandig talt, og dette Tilbud tager jeg gjerne imod af dig, Ravn; men kom nu her og tag til Takke med, hvad du vil!“ Ravn vilde dog ikke blive, men red bort. Deres Frænder tyktes ilde om dette; men de kunde ikke gjøre noget derved, da Gunløg og Ravn selv vare saa opfattede derpaa; og desuden maatte det gaa, som Stæbnen vilde.

Kort efter fik Ravn Skibslejlighed til Norge og var om Vinteren i Nidaros og ventede paa Gunløg; men han hørte ikke noget til ham, og den næste Vinter opholdt han sig paa Jæmtlandsgrænsen, i Levånger. Gunløg kom først sent paa Efteraaret afsted og havde Modvind, saa at han den første Vinter maatte opholde sig

*) Staaen, som var det sælles Soveværelse saa vel for Familien som for Tyende og Trælle, var indrettet paa lignende Maade som Stuen (jfr. Tillæget bag i Bogen). Langs hver Sidevæg løb der en Forhøjning, som kaldtes Sæt (som altsaa svarer til Pallen i Stuen), og paa disse Forhøjninger laa Folkene, medens Familien i Regelen laa i smaa afpanelede Sengelamre eller Alkover i den inderste Ende af Staaen (jfr. Tværpallen i Stuen) eller, som det i Sagaerne hedder, „inden for Sætet“ (∴ ved den modsatte Gavlæg af den, hvorigennem Indgangen til Staaen førte). Med Hensyn til Staaens Indretning henvises i øvrigt til B. Gudmundsøn: Privatboligen paa Island i Sagatiden samt delvis i det øvrige Norden, 1889, S. 206—227.

paa Ortnø hos Sigurd Jarl. Da denne om Vaaren foer paa Krigstog, var Gunløg med ham og udmærkede sig i mange Kampe. Først den anden Høst fik han Vejligbed med en Ridsmandsstude til Norge. Her blev han vel modtagen hos Erl Jarl; men denne, som havde hørt om Trætten mellem Gunløg og Ravn, forbyd Holmgangen i sit Rige, saa at Gunløg maatte slaa sig til Ro hos Jarlen; men han var for det meste temmelig saamælt. En Dag saae han paa Marken uden for Kongsgaarden en Del Hirdmænd samlede for at se paa en Raabenleg mellem to Mænd, som de sagde forestillede Gunløg og Ravn; og der hørtes sige, at Islændingerne gav smaa Hug og ikke hufte et givet Ord videre godt. Gunløg gif tabs derfra; men lidt efter gif han til Jarlen og sagde, at han ikke kunde bøje hans Hirdsmænds Haan, og nu vilde han bede om Orlov og Rejvisere ind til Levanger. Jarlen havde hørt, at Ravn var rejst fra Levanger til Sverige, og derfor gav han Gunløg, hvad han bad om.

Gunløg og hans Ledfagere, syv i Tallet, hvoriblandt hans Frænde Thorkel, kom til Levanger en Aften, just som Ravn var rejst derfra om Morgenens. De drog da strax efter ham op igjennem Bærdal, og den tredje Dags Morgen ved Solopgang fik de to Modstandere Øje paa hinanden. Ravn og hans Ledfagere, fem i Tallet, deriblandt hans Frænder Grim og Olav, stode paa et lidet Næs, som gif ud i en Fjældsø; dette Næs kaldtes Dinganæs. Da de mødtes, spurgte Ravn, om de to skulde stride ene, eller deres Ledfagere skulde slaas med, saa at der var lige mange paa hver Side. Gunløg var lige glad; men Grim og Olav sagde, de vilde ikke staa og se paa, at de to sloges, og det samme sagde Thorkel. Gunløg bad da Jarlens Mænd, som havde fulgt ham, sidde hos og ikke hjælpe nogen af Parterne, men være Bidner til deres Møde, og saa gjorde de.

Det blev en haard Strid, og alle kæmpede hjært. Grim og Olav gik begge mod Gumløg, men faldt begge, uden at have saaret ham; ligeledes faldt Thorvald for Ravens Haand. Dernæst sloges de to indbyrdes med store Hug og hidfig Samgang og søgte begge voldsomt ind paa hinanden. Gumløg havde Sværdet Abalraads-gave, som var det bedste Vaaben, og hug omsider saa vældigt til Ravn, at Sværdet tog Joden af ham. Ravn faldt dog ikke, men hoppede hen til en Træstub og støttede Stumpen paa den. „Nu er du usør til Kamp,“ sagde Gumløg, „og jeg vil ikke slaas længer med dig.“ — „Sandt er det,“ sagde Ravn, „at det nu stuar meget ringere til med mig, men dog kunde jeg vel due noget endnu, om jeg fik noget at drikke.“ — „Saa svig mig da ikke, mens jeg bringer dig Vand i min Hjælm,“ sagde Gumløg. Ravn lovede det; men da Gumløg bragte ham Vandet i sin Hjælm, strakte han den venstre Haand ud imod det, men hug i det samme med Sværdet i den højre Haand Gumløg et saare stort Saar. „Ibe svog du mig nu,“ siger Gumløg, „og usømmelig for en Kæmpe har du nu tet dig, saa godt som jeg troede dig.“ Ravn svarer: „Sandt er det; men det drev mig, at jeg ikke kan unde dig Helga den fagre Javntag.“ Derpaa sloges de endnu noget, og det blev Enden, at Gumløg dræbte Ravn. Da gik Jarlens Mænd frem og tilbandt Gumløgs Hovedsaar; men imens sad han og kvad denne Viser:

„Modig gik os i Møde
 Møbets Røn i Spyddør;
 stridsvant Ravn fremstævned
 støt i Sværd-Slag-Haglen.
 Tit i Morges og tet Malm-
 Tungen om Gumløg runged;

Blod for dens Braad randt, Hærmænd
hold! paa Dinganæsvolde.“*)

Siden begrav de de døde og førte Gunløg til Levanger, hvor han laa tre Nætter og fik al Præstehjælp; dernæst ubaandede han og blev jordet i Kirken. Men alle tyktes baade Gunløgs og Ravens Død stor Skade, saaledes som det var gaaet til dermed.

Da disse Hændelser rygtedes til Island, kom der megen Ufred mellem Illuge, som ikke kunde finde sig i, at Gunløg skulde ligge uden Bøder, og Onund, som ikke vilde give Bøder. Tre af Onunds Frænder kom til at undgælde derfor, idet Illuge og hans Søn Hermund dræbte dem, og for dem blev der aldrig givet Bøder.

Imens giftede Thorstein Egilssøn sin Datter Helga med en Mand ved Navn Thorkel Hallsønsøn, som boede vester paa i Graundal. Helga flyttede i Gaarde til ham, men holdt ikke meget af ham; thi hun kunde aldrig faa Gunløg af Tankerne, skjønt han var død; og dog var Thorkel en rask Mand, rig paa Guds og en god Stjald. De havde Børn sammen, ikke helt faa. Men det var Helgas største Gammen at tage Rappen Gunløgs gave frem og se længe paa den. En Gang kom der stor Sot paa Gaarden, og mange laa længe syge. Helga blev da ogsaa utilpas, men laa ikke. En Løverbag Aften sad

*) „Mødets Røn“. Jævnlig nævnes den udmærkede Kriger som et Træ i Kampens Røde, ofte med Betegnelse af et enkelt Slags Træ. Meningen er, at han rager op, mægtig bredende sig, blandt de andre Stridsmænd, som det store Træ blandt de mindre. Rønnen var et mere anset Træ i Oldtiden end nu til Dags, hos Finnerne et helligt Træ. [Rønnen var ogsaa hos Islænderne et helligt Træ. B. G.] — „Hærmænd hold!“ er Liltale til den Mand, som bandt Gunløgs Saar.

- Helga i Ildhuset*) og havde lagt sit Hoved paa Thor-
kels, sin Husbondes, Skjød og sendte Bud efter Rappen
Gulløgsgave. Da Rappen bragtes til hende, rejste hun
sig og bredte den ud for sig og saae paa den en Stund;
og siden sank hun tilbage i sin Husbondes Favn og var
affjælet. Thorkel kvad da denne „Vise“:

„Ormglangsprud, i min Arm brat
udaanded Viljebaanden;
Gud tog linsfager Lovn fra
Livet, min Viv den gode.
Tit gjordes Tiden, veed jeg,
tung for den unge Kvinde:
tungere, tror jeg, og længer
traar dog Manden ad Mare.“**)

Helga blev ført til Kirke, men Thorkel boede der
siden efter, og tyktes det, som venteligt var, alle en stor
Tidende, at Helga var falden fra. Og dermed slutter
denne Saga.

*) Det var en almindelig Skik paa Island i Sagatiden at sidde
i Ildhuset (d. e. Køkkenet), medens Maden kogte, baade for at
nyde godt af den Varme, der udgik fra Ilden, og fryde sig ved
Synet af den smukke Flamme i Luksmørket. Dette kaldtes „at
sidde ved Maaltidsilde“. En lignende Skik kjendes endnu i
Skotland. B. G.

**) Ormglangsprud, prydet med Ormens Glans, d. e. Gul-
det. — Lovn, Navnet paa en af Freyas Ledfagerinder (i Slægt
med Ordet at „love“ i Betydning af „elste“), her som et Hæders-
navn om Kvinden. — traar, d. e. længes, nemlig efter den
hedengangne Hustru.

2.

Gudrun Osivisdatter.*)

Vi have i den foregaaende Fortælling hørt tale om den pragtelstende Høvding Olav Høstulds søn Paa paa Hjarðarholt i Vagaadal (en af de smaa Dale, som øst fra munde ud i Svamsfjorden, og som alle hørte under Thorsnæs Ting). Han var Sønnestøn af Landnamsmanden Dale-Koll, hvem Død den grundrige havde givet Land og dertil en af sine Sønnedøtre til Ægte. Olavs Fader Høstuld havde avlet ham med en i Norge kjøbt Trælvvinde, som siden viste sig at være den irske Konge Myr-Kjartans Datter; Vikinger havde bortført hende. Baade for denne hans højbyrdige Mødreneslægts Skyld og for hans egen Fagerhed og Raffhed havde Høstuld næsten foretrukket sin Frillesøn for sine ægte Sønner og sørget for, at han ikke kom til at staa tilbage for dem. Derfor havde han skaffet ham saa stort et Giftermaal som Egil Skallagrims søns Datter Thorgerd fra Borg og bygget Hjarðarholt til ham, samt givet ham Jordegods og Høvdingdømme, saa han blev Slægtens anseeligste Mand. Da dette efter Faderens Død vakte Broderen Thorleifs Nag, tilbød Olav denne at fostre hans Søn Bolle; thi den, som fostrede en andens Søn, holdtes for at kjende Fostersønnens Fader for sin Overmand; baade herved og ved at hjælpe Thorleif ved flere Lejligheder med Raad og Daad, opnaaede Olav at staa sig godt med ham. Bolle opdrog han med ikke mindre Omhu end sin egen jævnaldrende Søn (med Thorgerd) Kjartan, hvem han havde givet Navn efter sin Morfader, Færgekongen. Paa den Tid, da denne Fortælling

*) Uddrag af Vardøernes Saga (som findes hel hos N. M. Petersen: „Islændernes Færd“, 3dje Bind).

begyndte — nogle Aar, før Kristendommen blev lovtagen —, vare disse to Søstrebørn og Fostbrødre raske, unge Mænd, udmærkede ved Fagerhed og affens Idret; dog var Kjartan baade smukkere og mere vaabendygtig end Volle.

Fra Nordenden af Hvamsfjorden strækker Sælingsdalen sig nord efter. I denne Dal, som ogsaa hørte til Thorsnæs Tinglag, var Osiv Helges søn paa Gaarden Laugar en af de mest ansete Bønder. Paa fædrene Side stammede han fra Od den grundriges Broder Bjørn Ketils søn og paa mødrene Side fra ingen mindre Mand end den navnkundige Ganger-Rolf, som 911 tvang den franske Konge Karl den ensoldige til at afstaa sig Normandiet. Osiv havde fem raske Sønner; men mest Ny gif dog af hans Datter Gudrun, som paa den Tid var den væneste Kvinde paa Island, derhos saa yndesfuld, at „al Pynt, som andre Kvinder havde paa, saae ud som Duffestads ved Siden af hendes“; i sin Tale var hun snild og snar, og meget gavmild. Hun var ældste Barn, og da Moderen var død, forestod hun, endnu helt ung, Husboldningen og Brødrenes Opfostring.

Da Gudrun ikke var mere end femten Aar gammel, kom en Mand af Bygdelaget, Thorvald Halvors søn, fra Garpdal og bejlede til hende hos hendes Fader. Osiv gav hende bort, uden at spørge hende selv ad; han satte som Vilkaar, at Gudrun skulde eje Hælvten med Thorvald af alt deres Gods, enten saa deres Samliv varede kort eller længe, og at hendes Mand skulde kjøbe hende Smykker, saa at ingen Kone havde dem bedre. Gudrun holdt ikke videre af Thorvald og var meget usjfsom med Hensyn til Smykkerne. Ogsaa begyndte det at volde ond Dmtale, at en gift Mand fra Nabolaget, Thord Ingunns søn, fik sin Gang paa Garpdal. Engang bad Gudrun Thorvald om at kjøbe

hende et nyt Smykke. Han sagde Nej og gav hende en Lindhest. Da sagde Gudrun: „Du har givet mig, hvad vi Kvinder søtte megen Pris paa: en fager Ansigtslød.“ Men da Thord samme Aften kom til Gaarden, fortalte hun, hvad der var sket, og spurgte, hvordan hun skulde gjengjælde det. Han smilede og raadede hende til at sy Thorvald en Skjorte med saa stor Åbning i Halsen, at den blev som en Kvinde's Særk; naar han da havde taget den paa, kunde hun sige sig skilt fra ham; thi han havde da baaret Kvindelæder, og dette var Skilsmissegjærd. Hun gjorde samme Paar efter dette Raad og flyttede hjem til Vaugar.

Den næste Sommer drog Folk til Altinget. I Følge med Vaugar-Folkene red Thord Ingunnssøn, saa at han og Gudrun jævnlig fulgtes ad. En Dag, da de saaledes rede sammen, sagde Gudrun: „Er det sandt, Thord, at din Kone Æd gaar jævnlig med Byger og med Husebaand villede om Venene lige ned til Antelen?“ Han svarede, at dette havde han ikke mærket. „Saa er der vel ikke noget om; men hvorfor kalde Folk hende da Drog= (Duge-) Æd?“ — Dette Navn, mente Thord, maatte hun have faaet for nylig. „Men hun vil dog komme til at bære det længe,“ sagde Gudrun. Paa Altinget talte Thord jævnlig med Gudrun, og det blev omtalt imellem dem, at Thord kunde sige sig skilt fra sin Hustru, fordi hun havde baaret Karlekæder. Hun vidste han ikke, om han skulde gjøre det strax paa Tinget eller hjemme i Herredet. Gudrun svarede, efter en Stunds Betænkning: „Næd Mand's Sag stydes ud til Aften.“ Da sprang Thord strax op, gik til Lovbjærget og tog Vidner paa, at han sagde sig skilt fra Æd, fordi hun gik klædt som Karlsfolk. Da han kom hjem, skiftede han med Æd, begjæde til Gudrun og fik hende til at gætte, samt hæde nu paa Vaugar hos sin Svigerfader.

Gudrun havde ikke længe Gavn af Samlivet med den Mand, hun selv havde valgt sig. Først stete det, at hans frastilte Kvinde D, da hun en Dag havde udspejdet, at Thord var alene hjemme, fordi Gudrun var til Sæters, red om Natten, kun fulgt af sin Faarehyrde, til Laugar, og da — siger Sagaen — var hun til visse Klædt i Brog. Hun havde et kort Sværd med sig, fandt Thord i Sengen og hug ham store Saar i Haanden og i Brystet; men, da hun i Iveren havde hugget sit Sværd fast i Sengekanten, løb hun ud og red bort. Dsviv, som var vaagnet, vilde fare efter hende; men Thord mødte sig og sagde, at D kun havde gjort, hvad hun burde. Siden, da Saarene vare nogenlunde lægte, paa tog Thord sig at hjælpe sin endnu levende Moder mod nogle troldfyndige Naboer, som stjal fra hende. I Anledning af denne Sag foer han en Dag paa en Færgebaad ud over Svamsfjorden for at hjemssøge Troldpakket; men de rejste ved Galdresange Uvejrs imod ham, saa at Fartøjet drev vester ud i Havet og kentrede, og der druknede Thord med alle sine Vedsagere.

Gudrun var nu Enke. Paa den Tid begyndte Rjartan at komme jævnlig til Laugar, sædvanlig fulgt af Bolle; thi Rjartan holdt saa meget af ham, at han ingensteds tog hen uden at have Fostbroderen med sig. Rjartan gjorde meget af at tale med Gudrun; thi hun var baade fager, forstandig og ordsnuib, og det var alles Mening, at blandt Ungdommen der paa Egnen passede de to bedst for hinanden. Engang sagde dog Olav til sin Søn: „Jeg veed ikke, hvoraf det kommer, at jeg altid bliver mod i Hu, naar du tager til Laugar og taler med Gudrun. Det er ikke, fordi jeg jo holder Gudrun for en hyperlig Kvinde og i alle Maader passende til dig; men det bæres mig for, skjønt jeg ikke vil spaa det, at det ikke vil gaa os ret lykkelig med hende.“ Rjartan mente, at

det vilde gaa bedre, end hans Fader tænkte, og vedblev at komme til Laugar.

Saaledes led nogen Tid. Da besluttede Kjartan at fare udenlands. Han red syd over til sin Morbroder Thorstein Egilssøn paa Borg og fik ved hans Hjælp Halvpart i et Skib, som ud paa Sommeren skulde gaa til Norge. Derpaa red han hjem til Hjarðarholt og nogle Dage senere til Laugar for at fortælle Gudrun, hvad han havde for. Gudrun mente, det var en hastig Beslutning, og lod til at tykkes ilde derom. „Lad dette ikke tykkes dig ilde,“ sagde Kjartan; „jeg skal se paa anden Maade at gjøre dig til Vilje.“ — „Gjør det,“ sagde Gudrun; „jeg skal strax sige dig, hvad jeg ønsker. Jeg vil fare udenlands med dig i Sommer; og naar du tillader det, saa vil jeg finde mig i din overilede Beslutning; thi mig huer Island ikke, naar du er borte.“ Dette, mente Kjartan, kunde ikke ske, fordi hun ikke kunde undværes hjemme, medens hendes Brødre vare smaa. „Men vi paa mig i tre Aar!“ sluttede han. Dette vilde Gudrun dog ikke love, og dermed skiltes de ad.

Da Tiden kom, sejlede Kjartan og Bolle til Norge og kom til Nidaros (Trondhjem). Da var Olav Tryggvessøn Konge i Norge. Med ham gjorde Kjartan Bekjendtskab derved, at de prøvede Styrke i Svømning, uden at Kjartan vidste, at det var Kongen, han brødes med under Vandet og til sin Skarme blev overvunden af. Kongen tykkes saa godt om den raske Svømmer, at han gav ham sin Rappe. Siden tegnede det en Stund til, at Kjartan skulde komme galt affted. En Dag havde han været Bidne til, hvorledes Kongen vilde true Trønderne til at tage ved den kristne Tro, og kom til at tale derom med sine Landsmænd i deres Herberg; thi der var da mange Islændinger i Nidaros. Kjartan sagde da, at han tyktes

meget ilde om Kongens Afbærd og ikke vilde være nogens Rådingsmand, saa længe han kunde staa paa sine Ben og bruge sine Baaben, samt at han vilde brænde Kongen inde. Dette fik Kongen at vide af sine Spejdere, og den næste Dag lod han Islændingerne stævne til Ting og spurgte dem, om de vilde lade sig døbe. Hertil viste de liden Lyft. Kongen sagde, at de valgte det Raar, der vilde blive dem selv værst; „men hvem af eder,“ sagde han, „var det, som vilde brænde mig inde?“ — „I mener vel,“ svarede Rjartan, „at den Mand, som har sagt det, ikke tør staa ved det; men her ser du Manden.“ — „Se kan jeg dig,“ sagde Kongen, „og du har ikke Smaating i Sinde. Det er dog ikke dig forelagt at staa over mit Hoved (blive min Banemand), og jeg kunde have Skjel til at sørge for, at du ikke skulde indebrænde flere Konger. Da jeg imidlertid ikke veed, om dit Hjærte svarer til dine Ord, vil jeg ikke for denne Sags Skyld tage dig af Live. Maaſte du ogsaa vil holde saa meget fastere ved Troen, som du taler mere imod den, end andre. Farer nu bort i Fred fra dette Møde, jeg skal ikke pine eder til at tage ved Kristendommen denne Gang; thi Gud siger saa, at han vil ikke nødt Mands Tjeneste.“ Herpaa svarede Rjartan, efter Samraad med sine Vandsmænd, at han lovede at tage ved Troen, „saaledes, at jeg, naar jeg næste Vinter kommer til Island, ikke bryder mig stort om Thor og Odin“. Ved Juletid lod Rjartan sig ogsaa døbe tillige med Volle og de andre Islændinger, som vare dragne ud med dem, og Rjartan var nu i Kongens Hird og i stor Underst hos ham.

Den næste Sommer var det, at Thangbrand kom tilbage fra Island med temmelig uforrettet Sag. Derover blev Kongen meget vred, og da, Sommeren efter, Hjalte Stæggesøn og Gisfur Hvite drog til Island for at forkynde Troen, beholdt Olav Tryggvesson, som tid-

ligere meldt, fire Islændinger tilbage som Gissler og blandt dem Kjartan. Men Volle havde Frihed til at rejse og gjorde sig rede til at fare med Gissur og Hjalte. Før han seilede, sagde han til Kjartan: „Jeg vil vente dig næste Vinter paa Island, hvis du til Sommer kan rive dig bedre Løs end nu; men, saa vidt jeg kan skjønne, vil Kongen ingeniunde lade dig fare, og vistnok vil du finde Liden Gammen paa Island, nu da du sidder saa jævnlig og taler med Kongens Søster Ingeborg.“ Hun opholdt sig nemlig dengang hos sin Broder og var den fagreste Kvinde i Norge. Kjartan svarede: „Kom ikke med saadan Snak, men hils Frænder og Venner!“

Kort efter at Volle var kommen hjem til Hjarðarholt, red han over til Laugar. Gudrun spurgte ham meget ud om hans Rejser og om Kjartan. Volle priste hans Lykke og sagde, at det ikke skulde undre ham, om Kjartan ad Nare kun vilde finde Liden Glæde paa Island. Gudrun spurgte, om der var andet, der holdt ham fast end Kongens Venstab. Hertil svarede Volle, at det var i alles Munde, hvad Venstab der var imellem Kjartan og Kongens Søster Ingeborg, og at Kongen vistnok heller vilde give ham hende til Hustru end lade ham fare. Gudrun sagde, det var jo en glædelig Tidende; Kjartan fortjente vist at faa en god Kone; og dermed gif hun bort, helt rød i Hovedet. Senere hen spurgte han en Gang Gudrun, hvad hun vilde svare, hvis han beilede til hende. „Tal ikke til mig om slegt!“ svarede Gudrun. „Jeg vil ikke gifte mig, saa længe jeg hører, at Kjartan er i Live.“ Volle mente, at saa vilde hun komme til at bide længe. Nogen Tid gif hen. Da bad Volle sin Fosterfader Olav Paa om at understøtte hans Frieri. Olav tyktes ikke derom, men overlod det til Volle at gjøre, hvad han vilde. Han red da med Olavs to Sønner Haldor og Steinthor over til Laugar, selv tolvte,

og bejlede hos Osviv til Gudrun. Osviv svarede: „Du veed vel, Holle, at Gudrun er Enke og altsaa maa svare for sig selv; men mig huer dette Gifte.“ Osviv henvendte sig nu til Gudrun, som først sagde Nej; men da Faderen blev vred og talte om, at han, saa længe han levede, vilde raade for sine Børn i de Ting, som han skjønnede bedre end de, saa gav hun efter. Bryllupsgildet blev Vinteren efter holdt paa Langar med stor Pragt, og Holle boede der; men Forstaaelsen mellem ham og Gudrun var ikke den bedste.

Imidlertid var Rjartan hos Kong Olav i Norge. Man fik Eibende om, at Kristendommen var lovtagen paa Island. Nu kunde Rjartan rejse og bad Kongen om Orlov. Olav vilde nødig give slip paa ham og lod ham forstaa, at han i Norge kunde gjøre et Giftermaal, som der ikke var Mage til paa Island. Men Rjartan vilde afsted. Før Afreisen gif han til Kongens Søster Ingeborg og fortalte, at han nu var sejskærdig til Island. Hun sagde: „Heri har du nok mere fulgt dit eget Sind, Rjartan! end andres Tilskyndelse.“ Hun aabnede dernæst et Skrin, der stod hos hende, og tog ud af det et hvidt, guldbævet Hovedlin. Det gav hun Rjartan, og sagde, at det vilde passe til at pryde Gudrun Osvivsbatters Hoved. „Giv hende det til Brudegave,“ sagde hun; „de islandfke Kvinder skulle dog se, at din Samtale=Beninde i Norge ikke var af Trælleæt.“ Uden om Dinet var en Bøse til at gjemme det i af kostelig vævet Løj, og det var i det hele en stor Stat. „Jeg kan ikke følge dig, og far nu vel og hil!“ Derpaa stod Rjartan op og omfavnede hende, og man troede for vist, at det faldt dem tungt at skilles ad. Kongen fulgte Rjartan til Bryggen, hvor han gav ham et hyppeligt Sværd og sagde, at han haabede, ingen Meen skulde times ham, saa længe han bar det, samt formanede ham til at holde fast

ved sin Tro og elste Gud. Rjartan takkede Kongen med fagre Ord; men, idet han gik ud paa Skibet, stod Kongen og saae efter ham og sagde: „Ypperlig er Rjartan og hans Slægt; men stor Harm er det, at man har saa ondt ved at forekomme Menneflæts Støbne.“

Da Rjartan kom til Island, spurgte han Gudruns Giftermaal og lod, som han ikke brød sig videre derom. Mens han endnu laa ved Borgarfjord i Færd med at sælge sine Varer, fik han Besøg af flere Frænder og Slægtsvenner, deriblandt sin gifte Søster Thurid og hendes Veninde, Hrevna, Datter af en Storbonde ved Navn Nassejir Døekoll (o: Brushoved), som boede nord paa i Videdal. En Dag havde Veninderne faaet Rjartans Skibskifte lukket op, mens han var ude, og taget en hel Del frem af, hvad der var i den. Til sidst fik de fat paa Hovedlinet Ingeborgsgave, som de fandt saare fagert, og efter Thurids Opmuntring tog Hrevna det paa. I det samme kom Rjartan ind i Bøden. „Det klæder dig smukt, Hrevna!“ sagde han, da han havde set paa hende, „og det er nok bedst, at jeg ejer begge Dele, baade Lin og Mø.“ Hrevna mente, at han var noget hastig til at bejle, og tog Linet af. Men denne Sammentomst blev dog Ophav til, at Rjartan senere bejlede til Hrevna og fik hende. Brylluppet stod med stor Pragt paa Hjarðarholt, og Rjartan gav Hrevna Linet i Brudgave. De to fattede snart god Kjærlighed til hinanden.

Imidlertid boede Volle og Gudrun hos Døiv. Da Gudrun spurgte, at Rjartan var kommen hjem, lod hun Volle høre, at han havde løjet for hende; men ellers rørte hun ikke videre ved denne Sag, hvorvel hun aabenbart var ilde til Mode. — Det havde fra gammel Tid været Skik mellem Olav Paa og Døiv, at de høde hinanden til Gildes om Vinteren. Da der første Gang efter Rjartans Hjemkomst skulde være Gilde hos Døiv,

fit Olav ham med Nød og næppe til at tage med, og han var ved Gilbet meget tvær mod Bolle, medens denne var munter og venlig; dog løb alt roligt af denne Gang. Næste Høst, da Kjartan imens var bleven gift, stod Gilbet paa Hjarðarholt, og Gudrun var da med til det i Følge med sin Fader og Bolle. En Dag, som Kjartan var i Færd med at klæde sig i sin Alkove, hørte han nogle af Kvinderne tale udenfor i Skaalen om, hvortledes Kvinderne skulde stikkes til Sæde. Da raabte Kjartan ud: „Hrevna skal sidde i Højsædet og i alle Raader nyde den største Ære, mens jeg er i Live.“ Gudrun, som ellers altid havde plejet at sidde øverst, naar Familierne vare samlede til Gilbe, stiftede Farve ved Kjartans Ord, men sagde intet. Siden vilde hun have Hrevna til at tage Hovedlinet paa; men Kjartan forbyd det. Dog fik hun Hrevna til at vise sig Linet i Smug. Hun fløg det ud og saae paa det en Stund, men sagde intet. — Da Laugarfollene vare i Færd med at drage hjem, savnebe Kjartan sit Sværd Kongegaven paa det Søm, hvor det plejede at hænge. Olav Paa sendte da en Mand med i de bortbragendes Følge, og, da Thorolv Dsvivssøn undet Hjemfærdens engang red til Side til noget Krat, hvor der var Mosebund, passede Olavs Spejder paa og søgte siden paa dette Sted og fandt Sværdet uden Stebe nedstakket ved en Kilde, saa at det var aabenbart, at Thorolv havde villet stjæle det. Kjartan var meget vred, og det var kun med Nøje, at Olav Paa fik ham til at lade denne Sag gaa hen upaatakt.

Om Vinteren skulde der være Gilbe paa Laugar, og Hjarðholttingerne vare indbudne. Efter sin Svigermøder Thorgerds Opfordring tog Hrevna Linet med sig for at have det paa ved Gilbet; men da Tiden kom for Kvinderne til at pynte sig, var Linet borte, og ingen vidste, hvem der havde taget det. Atter maatte Olav stille

Rjartans Brede, og han holdt sig rolig, medens Gildet varede; men ved Afslæden kom han frem med sine Klager både over Sværbet og Vinet og krævede saa vel dette som den aldrig siden fundne Sværbslede tilbage. Velle afviste Beskyldningen for Tyveri; men saa tog Gudrun Ordet og sagde til Rjartan: „Du rører her op i noget, som du helst skulde tie med; er der nogen her, som har haft Del i, at Vinet er bortt, saa tænker jeg, at de have taget deres Gjæld. I kan nu selv tro, hvad I ville, men mig skal det være kjært, om der er handlet saaledes med Vinet, at det vil være en daarlig Pjunt for Grevna herefter.“ Dermed skiltes de ad i Brede.

Nogen Tid efter samlede Rjartan tresindstyve Mænd og red til Daugar, hvor der kun var saa Mænd samlede. Han omringede Stuehuset og truede enhver med Dødsen, som prøvede paa at gaa ud, om det saa var i det nødvendigste Ørend, og dermed holdt han ved i tre Dage, inden han drog hjem, saa at Daugarmændene fik stor Skam deraf. Men hvor haardt Rjartan end her havde krænklet Gudrun i hendes Slægt og Husbond, kom det dog for Dagen, at han ikke havde glemt, at hun havde tyktes ham hyppest af alle; thi, da Grevna efter hans Hjenkomst gjækkende sagde, at han nok ved dette Besøg havde talt med Gudrun, og at denne havde haft Vinet paa, saa svarede Rjartan, rød i Hovedet af Brede: „Jeg har ikke mærket noget til det, du taler om, Grevna! og heller ej behøver Gudrun et Søn at pynke sig med for at synes fattere end alle andre Kvinder.“

Nu var imidlertid Fjendskabet mellem Hjarðholttingerne og Daugarmændene ubodeligt, og det var at vente, at det vilde bryde ud ved den første Lejlighed. Kort efter skjedde Rjartan en ny Beskæmmelse til den forrige. Velle havde kjøbt et Stykke Jord af sin Nabo Thotaren paa Selingsbals-Lunga, men ikke taget Vidne paa Hændelen.

Ræppe fik Rjartan det at vide, før han red selv tolvte til Tunga og tvang Thoraren til at sælge sig den samme Jord, saaledes at Rjartan tog Vidne paa Handelen, hvorved den blev urygkelig. Da dette rygtedes i alle Bredefjordsdalene, sagde Gudrun til sin Mand: „Nu tykkes mig, har Rjartan forelagt dig to haarde Raar: enten maa du rømme Herredet med Skam, eller ogsaa maa du i alle eders Møder vise dig raskere end hidtil.“ Dertil svarede Volle ikke noget; men det viste sig snart, at Gudruns Ord ikke vare helt spildte.

Tredje Paaske-dag samme Vinter foretog Rjartan sig at ride selv anden — hans Følgesvend hed Aan den sorte — forbi Laugar til Gaarden Hol, hvor Thord Ingunnssøns fraskilte Kvinde, Ed, endnu boede hos sin Broder Knut. Undervejs traf han sammen med en Kvinde, som tillige med sine Sønner boede til Huse paa Laugar, og som de kaldte Thorhalla Sladderhant. Paa hendes Spørgsmaal fortalte han hende, naar og ad hvilken Vej han vilde ride tilbage. Hun kom om Aftenen til Laugar og fortalte dette, samt lagde til, at der var ingen Ting, som Rjartan heller talte om end om det Jordkjøb, han havde sluttet med Thoraren. Da sagde Gudrun: „Rjartan kan sagtens te sig saa overmodig, som han vil; thi det have vi Prøver paa, at, hvor meget han end fornærmer andre, tør ingen svinge sit Sværd imod ham.“ Men da Dagen kom, paa hvilken Rjartan havde sagt, at han vilde ride hjem, var Gudrun oppe før nogen anden tidlig om Morgen. Hun gik til sin Broder Ospaks Seng, rustede ham vaagen og spurgte, hvad han tænkte at foretage sig den Dag. Ospak svarede, at de skulde sidde hjemme; der var nu ikke stort at syse med. „Det passede vel,“ sagde hun, „om I vare en Bondes Døtre! Efter al den Skam, som Rjartan har gjort eder, ligge I her og sove, medens han rider selv

anden her forbi Gaarden. Slige Mænd som J have Hukommelse som Svin. Nu har jeg rent opgivet Haa- bet om, at J ville søge Kjartan hjemme, siden J ikke tør møde ham, saa mange som J ere, medens han rider her forbi selv anden." Oskaf sagde, at hun tog stærkt paa Vej, men sprang dog op og klæbte sig paa og tog sine Baaben, og ligesaa gjorde de andre Brødre. Volle tav stille til alt dette; og, da Gudrun forlangte, at han skulde tage med, undskyldte han sig med Frændskabet mellem ham og Kjartan og den Kjærlighedsgjæld, han stod i til Olav Paa for Opfostringen i hans Hus. „Deri har du Ret,“ sagde Gudrun; „men du har ikke den Lykke at kunne være alle til Pas; mellem os og med vort Samliv er det ude, om du nægter at tage med.“ Saa søjede Volle sig, og de rede, 11 Mænd i Tallet, deriblandt Thorhallas Søner, ud til en Dal, som Kjartan havde sagt, han vilde ride igjennem; de lagde sig i Skjul i en Kløft, som laa paa Siden af Fjældet, lidt lavere end der, hvor Kjartan vilde komme ridende hen ad Fjældklien.

Smidlertid havde Kjartan været nogle Dage paa Hol. Ud advarede ham mod at ride hjem uden større Følge; men han vilde ikke lade sig kysse af noget, og da hendes Broder og endnu en Mand havde fulgt ham paa Vej et Stykke, fik han dem til at drage hjem; „thi,“ sagde han, „Thorolv den Tyv skal ikke have det at se ad, at jeg ikke tør ride min Vej uden stort Følge.“ Han havde da kun med sig Alan den sorte og saa Thoraren fra Tunga, som var kommen i Følge med ham.

De rede raft frem langs Dalen, indtil de kom lige for Kløften; da saae de Bagholdet og kjendte Mændene. Kjartan sprang strax af Hesten, og de søgte mod hverandre. Kjartan kastede først sit Spyd mod Thorolvs Skjold; det gik igjennem Skjoldet og overfær den store

Muskel paa Overarmen, saa at Thorolv ikke kunde bruge sin Arm mere. Derpaa drog Kjartan sit Sværd; men det var ikke Kongegaven; thi denne Koftbarhed havde han, siden den en Gang havde været borte, laadet ligge gjemt i sin Kiste. Thorhallas Sønner søgte mod Thoraren, Mød Kjartan og Aan strede Osbivs Sønner. Det blev en haard Strid. Stjont Kjartans Sværd gav sig, saa han maatte rette det under Foden, og stjont Aan, efter tappert Modværge, laa paa Jorden med Indvolvene ud af Livet, fik Kjartan dog Foden hugget af en af Osbivs Sønner, og ikke et Stridt veg han for de andre. Imens stod Bolle hos og saae til. „Hvad!“ raabte Kjartan, „Bolle, min Frænde! Hvi drog du hjemme fra, naar du vilde staa rolig hos? Nu er det bedst at tage fat og prøve, hvad Fodbider duer til.“ Saaledes kaldtes Bolles Sværd. Bolle tav; men, da Ospal æggede ham og huffede ham paa, at, hvis Kjartan nu undslap, vilde de alle komme til at lide megen Guld, da traaf han Fodbider og vendte sig mod Kjartan. „Bisfelig, Frænde,“ sagde denne, „agter du nu at søve Nibdingsværst; men heller vil jeg dog tage Døden af din Haand end give dig den!“ Og dermed kastede han sit Haaben og vilde ikke værge sig længer; men Bolle gav ham i Tavshed Banesaar. Kjartan segnede om i Bolles Arme, som strax angreb Gjerningen og lyste sig Drabet paa Haand (d. v. s. kaldte de tilstedeværende til Vidne paa, at han var Drabsmanden og maatte bære Følgerne, en Fremgangsmaade, hvorved Drabet blev en ærlig Sag; ellers var det Mord).

Striden standsede strax. Medens de andre Saugar-mænd drog hjem, hjalp Bolle Thoraren med at føre Kjartans Lig til Tunga og red derpaa hjem til Saugar. Gudrun gif ud imod ham og spurgte, hvad Tid det nu var paa Dagen. Han svarede, at det var nær ved Aften.

(henved Kl. 3). „Storbærkerne vogte,“ sagde hun da: „jeg har spundet Garn til tolv Alen, og du har fældet Kjartan!“ — „Sent,“ svarede Bolle, „vil denne Banheltsdaad gaa mig af Hu, om du end ikke minder mig derom.“ — „Ikke regner jeg sligt for Banheld,“ sagde Gudrun; „mig tykkes, du var i større Agt det Aar, Kjartan var i Norge, end siden, da han traadte dig under Fod; men sidst nævner jeg det, som dog er det bedste, at Hrevna ikke stal gaa leende i Seng i Aften.“ — Da svarede Bolle og var meget vred: „Uvist tykkes mig, om hun blegner mere ved denne Tidende end du, og det bæres mig for, at det vilde oprøre dig mindre, om jeg laa vejen paa Bold, og Kjartan kom og meldte dig det.“ — Gudrun sagde da: „Tænk ikke sligt! Jeg er dig i Sandhed taknemlig; thi nu veed jeg, at du gjærne fremmer mine Ønsker.“

Kjartans Drab blev Ophav til en lang Strid imellem de to Familier. Olav Paa holdt saa længe, han kunde, sin Haand over Bolle og fik sine andre Sønner, som vare fire i Tallet, til foreløbig at nøjes med at fælde Thorhallas Sønner, hvilket de gjorde, inden endnu Kjartans Lig var jordet. Og saa førte han Søgsmålet ved det næste Thorsnæs-Ting saaledes, at Døvivs Sønner bleve landsflygtige; men Bolle gav han Lov til at sone Drabet med Penge. Hermed vare imidlertid Sønerne meget misfornøjede, og ikke mindre beres og Kjartans Moder, Thorgerd. Dette viste sig, da Olav Paa var død, hvilket skete tre Aar efter Kjartans Fald. Bolle havde i Mellemtiden kjøbt Gaarden Tunga og boede der. En Dag, om Vinteren efter Davs Død, red Thorgerd ud med sin Søn Haldor, den ældste af de efterlevende Brødre, og lagde Vejen forbi Tunga. Da de kom i

Nærheden af Gaarden, vendte hun sin Hest imod den og spurgte Sønnen: „Hvad hedder den Gaard?“ — „Det veed du vel, Moder,“ svarede Halbor; „den hedder Tunga.“ — „Hvem bor der?“ — „Det veed du nok, Moder!“ — Dybt sultende sagde Thorgerd: „Bisfelig veed jeg, at der bor Wolle, eders Broders Banemand. Saare ulige ere I eders gjæve Frænder, siden I ikke ville hævne sig en Broder som Kjartan. Saaledes vilde ikke eders Morfader Egil have tet sig, og ondt er det at eje daadløse Sønner. Bedre sammene det sig, om I havde været eders Faders Døtre og vare gifte bort. Det gaar nu, Halbor, som Ordsproget siger, at der er Fæt i hver en Æt. Dette siger jeg dig, Halbor, fordi du skalde være den ypperste af jer Brødre. Lad os nu vende om! Dette var mit vigtigste Ørende at minde eder herom, hvis I havde glemt det.“ — „Vi skal ikke,“ sagde Halbor, „lægge dig det til Last, hvis det skalde gaa os af Minde; du minder os tit nok.“

Ved Thorgerds Veggelse kom det saa vidt, at Halbor og hans Brødre besluttede at sælde Wolle og sit flere andre Mænd i Lag med sig, deriblandt en stærk Slagskæmpe, Helge Hardbeins søn, som nylig var kommen til Landet og var bleven giftet ind i en Familie, der fra gammel Tid var Olav Paas Venner. En Dag rede de, ni Mænd i Følge, til Sælingsdal, og Thorgerd tog med, hvor meget de end søgte at holde hende tilbage. De fik Held til at komme over Wolle, da han var ene med Gudrun i en Sæterstue, langt fra Gaarden. De sprang af Hestene uden for Sæteren, og Wolle, som kjendte Halbors Røst, bad da Gudrun gaa ud. Hun vilde nødig, men søjede ham til sidst og gik fra Sæteren ned til en neben for den løbende Bæk, hvor hun gav sig til at tvætte sit Værrud. Imens havde Wolle rustet sig, og en kort Kamp opstod i Sæterbøren, under hvilken Wolle sælbede

to Mænd med Fodbider; men Helge Hærbæinsøn stak ham med sit svære Krogspyd gennem Skjoldet og Livet, og til sidst hug Kjartans Broder Steinthor hans Hoved af. Idet de gik ud af Sæterhytten, sagde Thorgerd, at nu vilde Gudrun en Stund have nok at gjøre med at rebe Volles røde Loffer. Men Gudrun kom op fra Bækken og spurgte, hvordan det var gaaet. Hun var iført en Kjortel af Ramtøj (et ubekjendt Stof) med et tæt sluttende Liv af Badmel og havde paa Hovedet et Klæde, der var viklet rundt om Hovedet og stift opbundet. Hun havde ogsaa knyttet om sig et Forklæde med indvævede blaa Figurer og med Frynser for nedent. Helge Hærbæinsøn gik hen til hende, greb en Flig af Forklædet og tørrede Blodet af sit Spyd. Gudrun saae paa ham og smilte. Da sagde Halbor, at dette var stammelig og grumt handlet; men Helge bad ham ikke tage sig det nær; „thi,“ sagde han, „jeg tror, at under dette Forklæde bor min Hovedbane.“ Men Gudrun fulgte rolig Drabsmændene et Stykke paa Vej og talte med dem, til hun havde faaet Rebe paa, hvem der havde været med i Færden.

Helges Anelse gik siden i Opfyldelse. Gudrun var frugtbar, da Volle blev dræbt, og den Søn, hun fødte derefter, og som ogsaa blev kaldet Volle, blev virkelig Helges Banemand; thi Gudrun glemte ikke selv og sørge for, at hendes Sønner heller ej glemte, da Tiden kom. Efter hendes Mand's Drab fik hun sin Faders gamle Ven Snorre Gode paa Helgafell til at bytte Gaard og Bolig med sig, saa at han fra den Tid boede paa Tunga i Sælingsdal og hun paa Helgafell. Der opfostrede hun sine Sønner Thorleif og Volle, af hvilke hun især elskede Volle. Da de vare store nok dertil, det vil sige, da Volle var 12 Aar gammel, fik Gudrun, efter

Samraad med Snorre Gode og ved hans Hjælp, et Forbund i Stand mellem en Del Mænd af Tinglaget mod Helge Hardbeinssøn, og, da alt var aftalt, kaldte hun en Dag sine Sønner ud i sin Urtegaard. De saae der Klæder udbredte paa Græsset: en Skjorte og Buxer, som vare fulde af gamle Blodpletter. Det var Bolles Klæder, som Gudrun havde gjemt, som de vare tagne af hans Dig. „Disse Klæder,“ sagde hun, „som I her stue, maa give eder Sind til at hævne eders Fader. Herom vil jeg ikke bruge mange Ord; thi hvad skulde Ord forslaa, hvis I ikke røres ved slige Mindelser som disse!“ — Vi ville ikke opholde os videre ved Fortællingen om, hvorledes Helge blev dræbt. Det skete for øvrigt, ligesom med Bolle, i en Sæterhytte, hvor Helge var selv tredje. Ved denne Lejlighed hændtes det, da en af Angriberne tog fat paa Næsbjælken for at rykke Taget af Sæteren, at han fik et Stik i Hovedet af Helges Spyd ud igjennem Sæterbøren og segnede om med de Ord, at „man kunde mærke, der var Folk der inde,“ — „som sandt og var,“ siger Sagaen til. —

Nogen Tid efter giftede Gudrun sig for fjerde Gang med en Mand ved Navn Thorkel Gholvssøn, ved hvem hun blev Moder til Geller, som atter var Farfader til Are Frode, den islandste Sagaskrivnings Fader. Thorkel blev en stor og meget anset Høvding, men omkom efter nogle Aars Forløb paa Søen, saa at Gudrun overlevede ham med. Ogsaa Snorre Gode overlevede hun, og efter ham arvede Bolle Bolles søn, som var gift med hans Datter, Gaarden Tunga. Paa sine gamle Dage blev Gudrun meget gudsfrygtig; hun var den første Kvinde paa Island, som lærte Davids Salmer, og hun tilbragte en Del af hver Nat i Kirken med Bøn. Da hendes Sønner vare gifte og havde vogne Børn, levede hun som Eneboerke paa Helga-

fell; thi hendes Sønner vare bosatte paa andre Steder, og hun agtedes endnu stedsse for den gjæveste blandt sine Jævnninger. Til sidst blev hun blind. Hun døde paa Helgafell og blev begravet der.

En Dag, ikke længe før hendes Død, besøgte Bolle Bollessøn hende; thi hun syntes meget godt om, at han jævnlig kom og saae til hende. Han sad længe hos hende og talte om mangt og meget. Da sagde Bolle: „Vil du sige mig, Moder, hvem af dine Mænd du holdt mest af?“ — „Thorkel,“ svarede hun, „var den mægtigste, men ingen var fremmeligere end Bolle og tækkeligere i alt sit Væsen. Thord Ingunnssøn var en meget klog Mand og stor Lovmand; om Thorvald vil jeg ikke tale.“ — „Ja, det skjønner jeg nok,“ sagde Bolle, „hvad du her siger mig om dine Husbønders Væsen og Færd; men du har ikke sagt mig, hvem du elskede mest.“ — „Strængt æfter du dette, min Søn! Men skal jeg sige det til nogen, maa det helst være til dig: ham var jeg værst, som jeg elskede mest!“ — „Visselig,“ sagde Bolle, „har du nu talt oprigtig“, og nu mente han, at han vidste, hvad han ønskede at vide.

3.

Gunnar paa Glidarende.*)

Fra Bredefjordsdalene under Thorsnæs-Ting paa Vesterlandet, hvor vi hidtil længe have opholdt os, ville vi nu vende os til Rangaa-Tinglaget paa Sønderlandet. Om Storbønde-Slægterne paa denne Egn høves, især i den vidtløftige „Njaals-Saga“, Fortællinger, som

*) Uddraget af „Njaals-Saga“, som findes fuldstændig oversat i 2det Bind af N. M. Petersen: „Historiske Fortællinger om Islændernes Færd hjemme og ude“.

mere end nogen anden islandsk Slægtsfaga kaste Lys over Folkets Væsen og Liv, og især over dets Retstilstande. Heraf ville vi derfor meddele nogle større Stykker, gjennem hvilke Læseren tillige vil gjøre Bekjendtskab med adskillige Mænd, som høre til de ypperligste, der nogen Sinde have levet paa Island, først og fremmest de to Naboe og Benner, Gunnar paa Hlidarende og Njaal paa Bergthorshol. Men Fortællingen begynder paa-feligst i Bredefjordsdalene; thi derfra og just fra den Høvdingeslægt, som den foregaaende Fortælling har gjort os fortrolig med — Olav Paas — kom til Sønderlandet en Kvinde, der fik stor Indflydelse paa de ypperste Rangaa-Bønders Skæbne i hin urolige og kraftige Tid nærmest før og efter Kristendommens Doptagning.

Denne Kvinde var Hallgerd Høstuldsdatter, Søster til Olav Paa. Om hendes Barndom fortælles følgende:

En Gang havde hendes Fader Høstuld Dalekollssøn Gilde, og han sad da med sin Broder Grut, som holdtes for en meget viis Mand, og saae paa Ørrenes Lege. Hallgerd var stor af sin Alder og fager, og hendes Haar var blankt som Silke og saa langt, at det naaede hende til Bæltet. Høstuld kaldte hende til sig. Hun kom strax. Han tog hende under Hagen og kysede hende. Hun sprang tilbage til de andre Pigebørn; men Høstuld sagde til sin Broder: „Hvad tykkes dig om dette Pigebarn? Er hun ikke fager?“ Grut tav. Høstuld spurgte anden Gang. „Fager nok er Pigen,“ svarede da Grut, „og det ville mange komme til at undgælde; men jeg veed ikke, hvordan Tyvssøjen ere komne i vor Slægt.“ Høstuld blev vred; men det viste sig siden, at Grut her havde været fremshynet.

Helt ung blev Hallgerd gift, men imod sin Vilje; sin Mand raadte hun Bane, fordi han havde slaaet

hende, og hendes Fader maatte give store Bøder til den dræbtes Frænder. Saa blev hun gift, efter sit eget Sind, med en rask Mand ved Navn Olum, som hun holdt meget af, og hvem hun fødte en Datter. Men ham mistede hun, ligesom til Straf for sin første Mand's Drab. Den Mand nemlig, som paa hendes Opfordring havde dræbt hin, en af hendes Faders Hjemmemænd ved Navn Thjostolv, en stridig og ondskabsfuld gammel Karl, ham fik hun Olum til at tage i Huset, og det varede da ikke længe, før Thjostolv yppede Riv med Olum og fik Lejlighed til at sælbe ham, til stor Sorg for Hallgerd, som saaledes anden Gang blev Enke. Hun sad efter den Tid paa sin Mand's Gaard Laugarnes i Kjalarnes-Tinglaget paa Sønderlandet.

Paa denne Tid boede Gunnar Haamunds søn et Stykke længere mod Øst paa Sydlandet paa Gaarden Hlidarende*). Det siges om ham, at han var høj af Væxt og stærk og særdeles vaabenduelig: han kunde hugge med Sværd og kaste med Spyd lige saa godt med den venstre Haand som med den højre, og svinge sit Sværd saa hurtig, at det saae ud, som om der var tre Sværd i Luften; dertil var han den ypperligste Bueskytte; han kunde springe højere end sin egen Højde med alle sine Hærklæder paa og lige saa langt baglængs som fremad;

*) Hlidarende, d. e. Liens Ende, saaledes kaldet, fordi Gaarden laa yderst paa Hljotsklid, som man kaldte Sydalfaldet af den Bjærgryg, der øst fra strækker sig frem nord for Aaen Markarssjot, og som ender med den trehjørne Vulkan „Thrihyrning“. Markarssjot kommer fra flere Fjæler, er bred og dyb og deler sig efter et kort Løb i flere Arme, som omsluttede de saakaldte „Landøer“, der mest bestaa af tilfjællt Land. Nær ved Stranden paa en af disse Landøer laa Njaals Gaard Bergthorsbof. Mange Gaarde, som nævnes i det følgende, laa i Markarssjots Dalstrøg samt paa begge Affald af Thrihyrning.

han svømmede som en Sæl, og ikke var der nogen Leg, hvori nogen var hans Jævning. Han var ogsaa fager af Udseende, med lysladent Anslyn, lige, noget opadstaaende Næse, blaa og hvasse Øjne, røde Kinder, tykt, lyst og smukt faldende Haar. Af Sind var han sagtmødig, gavmild, venfast, men sen til at slutte Venstabs. Han havde ogsaa en anseelig Formue, som han styrede sammen med sine yngre Brødre Kolstjæg og Hjort, der boede hos ham tillige med deres Moder Kannveig.

Da Gunnar alt i nogle Aar havde været sin egen Mand efter Faderens Død, foer han udenlands med Kolstjæg. Han stred med Vikinger under Den Hisingen ved Gøtaelvns Udløb og fik Sejr; ved denne Lejlighed gav en Storbonde paa Hisingen ved Navn Olver ham et saare godt Sværd. Siden sejlede han ind i Østersøen og sælgede der ved Øhsjel (Øsel) to troldkyndige Vikinger og Ubaadsmænd; den ene fratog han en hypperlig Spyd=Øre (Hellebard), som han siden ejede til sin Død; ogsaa tog han alt Vikingernes røvede Gods, som deres Træl, en hørtagen dansk Mand, viste ham, hvorfor Gunnar førte ham tilbage til hans Frænder. I Hedeby gjæstede han Kong Harald Gormsøn og fik af ham ved Afstedens en Hædersklædning, et Par guldsømmede Handsker og et Bandedbaand med Guldknuder paa. Sidst var han hos Haakon Jarl, som gav ham en Guldring.

Nogen Tid efter Hjemkomsten red Gunnar og Kolstjæg til Altinget og tog ind i Rangaaboernes Bod hos deres Frænder; thi Gunnar havde en stor Slægt i Tinglaget. Der kom mange for at hilse paa ham og spørge om Tidender udenlands fra; han var venlig og munter mod alle, og alle tyktes godt om ham. En Dag, da han gik fra Lovbjærget, saae han ved Mosfellingerens Bod en fager, vel klædt Kvinde, som hilste ham ved Navn. Han besvarede høflig hendes Hilsen og spurgte,

Hvad hun hed. Hun sagde, at hun hed Hallgerd og var Høstuld Dalekollssøns Datter. De kom i Samtale om hans Udenlandsfærd. Hun var klædt faaledes, at hun havde en rød Kjortel paa, rigt prydet med Besætninger, og en bræmmet Skarlagens-Kaabe. Haalet var udslaget og faldt hende ned over Brystet. Gunnar var isørt den Skarlagens-Klædning, som Kong Harald havde givet ham, og havde Guldringen Jarls gave paa Armen. De talte længe sammen. Til sidst spurgte han hende, om hun var ugift. Hun svarede Ja, samt at der ikke var mange, som vilde vove at bejle til hende. „Holder du ingen for god nok til dig?“ spurgte han. — „Det nok,“ sagde hun; „men jeg er vanstelig i Mandvalg.“ — „Hvad vil du svare, hvis jeg bejler til dig?“ — „Det har du ikke i Sinde.“ — „Jo!“ sagde han. — „Hvis det er dit Alvor,“ svarede hun, „saa tal med min Fader!“ Gunnar gik strax til Lærdøernes Bod og fandt Høstuld og hans Broder Hrut. Da han kom frem med sit Vrende, sagde Hrut, at han ikke fandt, Gistet var sømmeligt. „Hvorfor ikke?“ sagde Gunnar. Hrut sagde: „Jeg vil svare dig herpaa, som sandt er: Du er en raft og hypperlig Mand; men hun har sine onde som sine gode Sider, og jeg vil ikke svige dig i noget.“ Gunnar vilde ikke nøjes dermed. Hrut sagde da: „Jeg veed, at I begge hige efter at gistes; og naar alt kommer til alt, saa er det ogsaa eder, som løbe mest Fare derved“; og derpaa forklarede han hele Hallgerds Tænkemaade. Gunnar tyktes vel, at ikke alt var, som det burde være; men til sidst sluttede de dog Overenskomsten. Hallgerd blev hentet, og hun fæstede sig med sine Frænders Minde til Gunnar, hvorhos det bestemtes, at Gildet skulde staa paa Glidarende.

Paa Hjemvejen fulgtes Gunnar med sin Nabo og Ven Njaal Thorgeirssøn, som boede paa Gaarden Bergthors hvol i Landørerne. Om Njaal hedder det

i Sagaen, at han var en rig Mand, vakker at se til, dog uden Stjæg, sin Tids ypperste Lovmand, viis og fremsynet, som gjerne gav Folk Raad, og hans Raad vare altid de bedste, mild, retfindig og saare hjælpsom. Hans Husfrue hed Bergthora. De havde tre Sønner og tre Døtre; Sønnerne hed Skarphedin, Grim, og Helge; de vare ved denne Tid giste Mænd, men boede dog hjemme hos deres Forældre; desuden fostredes paa Bergthorsbhol en uægte Søn af Njaal, som hed Høskuld. — Da Gunnar meldte Njaal, at han havde bejlet til Hallgerd, blev han meget betænkelig derved. Gunnar spurgte, hvi han fandt det saa uraadeligt. „Hun vil afstedkomme alt ondt, naar hun kommer hertil,“ sagde Njaal. „Udrig skal hun dog spille vort Benstak,“ sagde Gunnar. „Det vil dog ikke blive langt derfra,“ svarede Njaal, „og du vil altid komme til at raade Bod paa hendes Brøst.“

Da Tiden kom, stod Brylluppet paa Hlidarende med stor Pragt, og det blev et Dobbeltbryllup, idet Hallgerds 15aarige Datter Thorgerd Glumsdatter med det samme blev bortgIVEN til en storættet Bonde fra Rabolaget, Thraaen Sigfusssøn fra Grytaa, saa at man her kom til at sande det gamle Ord: „Een vil have Moderen, og een vil have Datteren; thi saar hver Mand.“ Men om Thraaen saa vi siden meget at høre.

Gunnar og Njaal plejede skiftevis at gjøre Gjæstebud for hinanden om Vinteren. Den første Gang, da Gunnar efter sit Giftermaal gjæstede paa Bergthorsbhol, hændtes det, at Helge Njaals søn var borte med sin Hustru Thorhalla Nasgrimsdatter, da Gildet begyndte, og først kom hjem nogle Dage efter. Husfruen Bergthora kom da med sin Sønnekone hen til Tværbænken, hvor Kvinderne sad, og sagde til Hallgerd: „Du maa give Blads for denne Kvinde.“ — „Jeg giver ikke Blads,“

sagde Hallgerd, „og vil ikke lade mig stubbe hen i Krogen.“ — „Jeg maa dog raade her,“ sagde Bergthora, hvorpaa Thorhalla satte sig. Lidt efter bar Bergthora Vand frem til Haandtvæt. Da hun kom til Hallgerd, greb denne hendes Haand og sagde: „J passe dog godt til hinanden, du og Njaal: du har en knortet Negl paa hver Finger, og han har intet Skjæg.“ — „Det er sandt nok,“ sagde Bergthora; „men vi lade ikke hinanden noget høre derfor. Skjæg havde din første Husbond, og alligevel raadte du ham Bane.“ — Hallgerd sagde: „Lidet nytter det mig at eje den raskeste Mand paa Island, hvis du ikke hævner dette, Gunnar!“ Gunnar sprang meget vred op og sagde, at han ikke vilde være hendes Rastekjæp. Men siden, da Gjæsterne drog hjem, sagde Hallgerd til Bergthora: „Kom dog i Hu, at vi ikke dermed ere skilte“, hvortil Bergthora svarede, at dette skulde blive hende til liden Vaade.

Sommeren derefter, da Gunnar skulde ride til Altinget, sagde han til sin Husfrue: „Vær nu rolig, mens jeg er borte, og viis ingen Uartighed mod mine Venner, naar du har med dem at gjøre!“ — „Trolbene tage dine Venner!“ sagde Hallgerd. Gunnar mærkede nok, hedder det i Sagaen, at det ikke var godt at skifte Ord med hende, og red sin Vej. Ogsaa Njaal red til Tings med alle sine Sønner, saa Husfruerne vare ene hjemme og raadede ene baade paa Hlidarende og paa Bergthorshvol. Det hændtes nu, at Bergthora sendte en Træl ved Navn Svart op i Markarfljotsdalen, hvor Njaal ejede Jorder, til et Sted, som hed Rødestride, der laa i Nærheden af Hlidarendes Jorder, for at hugge Ved. Dette fik Hallgerd at vide, og hun bød da en Mand, hun længe havde haft i sin Tjeneste, en stor Afgjærningsmand ved Navn Kol, at fare til Rødestride og finde Svart, samt gav ham en Dre. „Hvad

skal jeg der?" spurgte Kol. „Spørger du derom," svarede hun, „lig en Nidding, som du er? Slaa ham ihjel, skal du!" Kol mente, det vilde gjælde hans Liv; men da Hallgerd spurgte, om han var ræd, tog han meget opbragt Øren og red affted og fandt Svart. Han saae en Stund paa, at denne huggede Bed, samt at Trællene førte Beddet bort. Til sidst, da Svart var ene, foer Kol ind paa ham, raabende: „Der er flere, der kunne hugge dygtig, end du," og gav ham Banesaar og red saa hjem til Hlidarende.

Hallgerd sendte strax Bud til Tinget og lod Gunnar vide, hvad der var sket. Han sagde det til Njaal og bød ham „Selvømme", d. v. s. overlod til ham at bestemme Bøden. „Det vil falde dig vanskeligt," sagde Njaal, „at give Bøder for alle Hallgerds Uvorenheder, og andensteds vil det volde større Ulykker end her, hvor vi have med hinanden at gjøre." Han bestemte Bøden til 12 Dre Sølv*) paa det Vilkaar, sagde han, „at hvis der hænder noget fra vor Gaard, som du kommer til at kjende i, saa skal du ikke stille Kjendelsen højere." Gunnar udredede Pengene, og de droge fiden hjem, hver til sit.

Da Bergthora saae Pengene, der vare bødede for Svart, sagde hun: „Dette er blevet vel forligt; men lige saa meget skal der snart bødtes for Kol." Dette blev ingen Løgn. En Gang, da Njaal og hans Søner vare borte for at se til en Gaard, han havde i Nærheden af det noget fraliggende Bjærg Thorolvsfjæld, kom en fremmed Mand ridende til Bergthors-hvol og bød sig i Tjeneste der. Bergthora fæstede ham — thi, sagde hun, da han spurgte, hvem hun var: „Jeg

*) 0: den almindelige Bød for en Træls Drab, der svarer til 480 Kr. i nugældende Mønt (jfr. S. 35 Anm. og S. 131). V. G.

er Njaals Kone og fæster Lyende lige saa vel som han"; men hun gjorde det kun paa Vilkaar, at den fremmede, som kaldte sig Atle, skulde udføre alt, hvad hun paa-lagde ham, selv om det var Manddrab. Da Njaal kom hjem og saae den nye Huskarl, sagde han til Bergthoras rosende Dmtale: „Storvirkende er han vel; men hvor godvirkende han er, veed jeg ikke.“ Der blev snart For-trolighed mellem Atle og Skarphedin Njaals søn. Men om Sommeren, da Njaal og hans Søner vare paa Altinget (ligesom ogsaa Gunnar), hændtes det, at Skarp-hedin en Gang, ved at se sin Fader tage en Pengepung frem, spurgte, hvad det var for Penge; da nu Njaal svarede, at det var de Penge, Gunnar havde bødet for Svart, sagde Skarphedin: „Dem kan du faa Brug for,“ og lo derved ved sig selv. Det varede heller ikke længe, før der kom Bud til Altinget, at Atle havde dræbt Kol ude ved en Sæter; efter Drabet havde Atle mødt en af Gunnars Arbejdsmænd og sagt til ham: „Se til, at I passe paa Kol, han er falden af sin Hest.“ — „Har du dræbt ham?“ havde Manden spurgt, hvortil Atle havde svaret: „Det vil tykkes Hallgerd, at han ikke er selvdød.“ — Da Skarphedin hørte, hvad der var sket, sagde han: „Nu blive Trællene Storbærksmænd; før fløj de paa hverandre, og det tog ingen sig nær; men nu vil de flaa hverandre ihjel,“ og han trak paa Smilebaandet derved. Sagen blev forliget, idet Gunnar efter sit Løfte lod „Svart og Kol være lige dyre“ og fik de 12 Øre Sølv tilbage.

Bergthora og Njaal vilde have Atle til at vende hjem til Østlandet, hvor han var kommen fra; men han vilde heller udsætte sig for at dø end skifte Hus-bonde; kun bad han om, at der, hvis han blev dræbt, ikke maatte blive bødet for ham som for en Træl, og dette lovede Njaal, idet han lagde til: „Men Bergthora

vil love dig det, som hun nok vil sørge for at holde: at der kommer Mandhævn efter dig."

Vinteren derefter fik Hallgerd hentet en Mand til Hlidarende, som hed Brynjolv, Slegfredsøn af en af hendes Frænder, som boede længst nord paa ved Bjarnar- (d. e. Bjerne-) fjord. Gunnar tyktes ilde om Brynjolv; men fordi han var Hallgerds Frænde og paa hendes Forord, tog han ham i sin Tjeneste. Atter vare Mændene paa Altinget, da der kom Bud, at Brynjolv havde dræbt Atle. Da Njaal og Gunnar taltes ved om Sagen, sagde Skarphedin, som stod hos: „Hallgerd lader ikke vore Huskarle dø af Velde," hvortil Gunnar svarede: „Din Moder vil ogsaa sørge for, at Hug skifte om i Gaardene." — „Det ser kun alt for meget ud dertil," sagde Njaal og bestemte Bøden til Hundrede i Sølvs*). Gunnar fandt Bøden lovlig stor, men betalte den. Hallgerd var misfornøjet med, at der var bødet for Atle som for en fri Mand, og, da Gunnar dertil svarede, at han ikke vilde gjøre Njaals Hjemmemænd til Uvodemænd (og derved nedfætte deres Husbondes Anseelse), sagde Hallgerd: „J ligner hinanden; seje ere J begge." — „Det vil vise sig," sagde Gunnar og var længe kold imod hende.

Hos Njaal var en Mand, som hed Thord, kaldet Døfingsøn (d. e. den frigivnes Søn), en stor, stærk Mand, der havde fostret alle Njaals Sønner og næsten regnedes med til Familien. Ham fik Bergthora til, den næste Sommer, at drage ud og dræbe Brynjolv, skjønt han aldrig før havde øvet Manddrab. Njaal og Gunnar forligtes ogsaa herom, saaledes at Bøden blev sat til et Hundrede i Sølvs ligesom for Atle.

*) 3: 120 Dre (= 7½ S) Sølvs (= 480 Kr., svarende til 4800 Kr. nu), hvilket var den almindelige Mandebod for en fri Mand.

Nogen Tid efter kom en Mand af anset Slægt Sigmund Lambessøn fra Udlandet til Island og besøgte Gunnar, der indbød ham til at være om Vinteren paa Hlidarende. Denne Sigmund var en stor, smuk Mand, dannet og idrætuelig og en god Skjald, men urolig, spodst og trættekjer. Sigmund vilde kun tage mod Tilbudet, naar det ogsaa maatte gjælde en Ven, han havde med sig, en Svensker ved Navn Skjold, som Rygtet sagde var slem at omgaas. Gunnar samtykkede deri, men varede Sigmund ad, at han ikke skulde strax fare til, naar Husfruen vilde ægge ham til noget; „thi“, sagde han, „hun tager sig mangt fore, som er langt fra min Vilje.“ Sigmund og Skjold blev der da, og Hallgerd var meget venlig imod dem. En Gang lod hun til Gunnar falde et Ord om, at det var ærgerligt med det Hundrede i Sølv, som var bødte for hendes Frænde Brynjold; hun skulde dog se at hævne ham. Gunnar sendte da strax sin Broder Kolfjæg til Njaal og lod ham sige, at Thord skulde tage sig i Vare. Imidlertid havde Hallgerd tit Samtaler saa vel med Sigmund og Skjold som med sin Svigersøn Thraaen Sigfusson paa Grytaa, og hun fik dem alle tre til at love at dræbe Thord. Om Sommeren udsjorte de det, saaledes at Sigmund og Skjold fældte den gamle Mand, men Thraaen stod hos. Før han saldt, sagde Thord, at Skarphedin vilde hævne ham, og, da Hallgerd ytrede sin Tilfredshed ved Budslabet om Thords Drab, sagde hendes Svigermoder Kanneveig til Sigmund: „Det er et gammelt Ord, at kort Stund glæder Haand sig ved Fug. Dog vil Gunnar løse dig ud af denne Sag; men, hvis Hallgerd endnu en Gang narrer dig, vil det vorde din Bane.“ Da Bergthora fik at vide, hvad der var sket, sagde hun, at hun ikke vilde skjælde Hallgerd

kom røde Pletter paa Kinderne, som ellers vare blege. — Om Aftenen, da Njaal var kommen i Seng, hørte han, at en Døe rørte ved Bjælken og klang højt, og, da han saae ud i Staalet, vare Skjoldene tagne ned fra Væggen. Han sagde: „Hvem har taget vore Skjolde ned?“ — „Dine Sønner gif ud med dem,“ sagde Bergthora. Njaal stak Fjodderne i Skoene og gif om bag ved Husene; der saae han sine Sønner stævne fra Gaarden. Han raabte: „Hvorhen, Skarphedin?“ — „At lede efter Faar.“ — „J vilde ikke være væbnede, hvis J havde dette i Sinde; J maa have et andet Verende.“ — „Vi skulle fange Lag, Fader!“ — „Hvis saa er, saa gif Fangsten maa lykkes eder!“ Da han kom ind i Sengen igjen, sagde Njaal til sin Husfrue: „Dine Sønner vare ude, alle væbnede, og du maa have ægget dem til noget.“ — „Meget skal jeg takke dem,“ svarede Bergthora, „om de melde mig Sigmunds Drab.“

Den samme Morgen vare Sigmund og Skjold ude for at se efter nogle Stodheste. Der traf Brødrene dem. Skarphedin fældede Sigmund med sin Døe, som kaldtes Rimmegygge (d. e. Kampens Troldevinde)*), og Grim og Helge dræbte Skjold. De lyfte sig Drabene paa Haand og drog hjem. Da Njaal hørte, hvad der var sket, sagde han: „Til Lykke med eders Mandighed! Her skal ej tilstaa Selvdømme, som Sagerne nu staa.“

Hallgerd var meget harmfuld og æggede tit Gun-

*) Denne Døe skal ifølge Traditionen have existeret paa Island endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede og være ført ned til Kjøbenhavn af Gehejmearkivar Thorkelin. Den paagjældende Døe, som i hvert Fald har været ældgammel, er nu tabt, men en Afbildning af den (tegnet i Aaret 1804 af Biskop Steingrímur Jónsson) findes i »Árbók hins íslenska fornleifafjelags« for 1893.

nar, at han skulde lægge Sag an mod Njaals Sønner; men han lod tre Ting — altsaa tre Aar — gaa hen uden at gjøre noget. Da kom Gunnar en Gang i en Bannstælg, hvor han trængte til et godt Raad, og søgte til Njaal. Da denne havde sagt ham Bæst, og Gunnar havde sagt Tak derfor, stod Njaal op og gav sin Ven Haanden og sagde: „Længe nok har din Frænde Sigmund ligget usødet.“ — „For længe siden,“ sagde Gunnar, „er der givet Bøde for ham; dog vil jeg ikke vise min Hæder fra mig.“ Njaal vilde, at Gunnar skulde bestemme Bøden, og han satte den da til to Hundreder i Sølv. Saaledes forligtes disse to Mænd og bleve siden altid gode Venner.

Det fik man at se, da der kom Aar paa Island, og Gunnar, som længe selv havde hjulpet andre, til sidst selv kom i Forlegenhed. Han henvendte sig da forgæves til en nærboende Mand Ottel paa Kirkebø om at faa Hø og Mad til Kjøbs. Men da dette rygtedes paa Bergthorshvol, og Njaal hørte, at det var ilde gjort at nægte en Mand som Gunnar en Handel, sagde Bergthora: „Hvad vil du tale meget om det? Det er langt gjævere, at du giver ham baade Mad og Hø, da det ikke storker dig derpaa.“ Njaal og hans Sønner førte da femten Heste med Hø og fem Heste med Mad til Hlidarende og gav Gunnar det, sigende: „Jeg beder dig aldrig at ty til andre end mig, naar du behøver noget,“ hvortil Gunnar svarede: „Gode ere dine Gaver; men endnu større Pris sætter jeg paa dit og dine Sønners Benflab.“

Nu vender Fortællingen sig andensteds hen, og vi skulle se, at Hallgerds urolige Sind, som ikke havde mægtet at sætte Splid mellem Gunnar og Njaal, dog

til sidst bragte hendes Husbond i Trætte med andre Mænd, som ikke kunde lignedes med Njaal. Hun kunde ikke finde sig i, at Dikæl paa Kirkebø ustraffet skulde have afflaaet Gunnar en Billighed. Derfor, da Gunnar havde budet en stor Del Rynbinger fra Østlandet til Hlidarende, naar de droge hjemad fra Altinget, og Udburet endnu var tarveligt forsynet, fik Hallgerd en Træl, som Gunnar tidligere havde kjøbt af Dikæl, til at ride til Kirkebø om Natten, bryde Udburet op, plyndre det og sætte Ild paa det, samt bringe hende Varerne. Da Gunnars Gæster kom til Hlidarende, blev der sat Mad for dem, deriblandt Ost. Gunnar vidste, at der nylig ikke havde været Ost i Huset, og spurgte, hvor det kom fra. „Fra det Sted,“ svarede hun, „at du gjerne kan spise det; men det er ellers ikke Mænds Sag at bryde sig om Madlavning.“ Gunnar sagde i Brede: „Ild er det, hvis jeg skulde være Tyvshæler,“ og gav hende en Rindheft. Hun svarede, at „den Hest skulde hun mindes og lønne, hvis hun kunde“. Den Stund kom, om end sent, da hun fik Lejlighed til at holde sit Løfte.

Dikæl troede, at hans Udbur var brændt af Waade. Men Trællen havde tabt sit Vælte og sin Rind paa Bejen hjem til Hlidarende. De bleve fundne og kjendte af hans forðums Medtjenere paa Kirkebø, og dette vakte Mistanken. Dikæl og hans Broder Skamkel, som boede hos ham, søgte Raad hos en Mand i Tinglaget, der var vide kjendt for sin Snildhed, Mørð Balgards søn paa Hov. Han raadte dem til at lade Tiggertvinder gaa ud og tigge paa Gaardene i Eggen og bringe til Hov alt, hvad de fik. Fra Hlidarende bragte de bl. a. en Del Osteskiver. Dem satte Mørð sammen, saa de danede en hel Ost, og da de prøvede den i Ostekarrene, som brugtes paa Kirkebø, saa passede de nøje deri.

Saaledes opdagedes det, at Hallgerd havde ladet stjæle paa Kirkebø.

Da dette rygtedes, drog Gunnar, paa Broderen Kolfstjægs Raad, til Kirkebø for at tilbyde Forlig. Han gjorde Ottel det ene Tilbud hæderligere end det andet — først gode Mænds Bølgift, saa dobbelte Bøder og sit Venstab, til sidst Selvdømme; men Skamkel, som var ondskabsfuld og trættefjær, fik sin noget enfoldige Broder til at afflaa alle Budene og styde Sagen ind under Høvdingerne Gissur hvide og Geir Gode, som vare i Frændskab med Ottel. Dernæst paatog Skamkel sig at tale med Gissur; stjont denne sagde, at Sagen skulde afgjøres ved Mægling i Mindelighed, bragte Skamkel sin Broder det løgnagtige Budskab, at Gissur havde sagt, at Sagen skulde forfølges for Retten og til en Begyndelse Gunnar stævnes for Hæleri og Hallgerd for Tyveri. Dette onde Raad iværksattes. Ottel og Skamkel rebe selv tolvte til Hlidarende, hvor de fandt Gunnar paa Tunet. Ottel fremsagde strax Stævningen og spurgte til sidst: „Var det rigtigt, Bonde?“ — „J vide det vel selv,“ svarede Gunnar og var meget vred. Men da Njaal hørte, hvad stet var, lovede han Gunnar, at denne Sag skulde falde ud til hans Hæder. Ved Njaals gode Raad gif det ogsaa saaledes paa Tinget, at Gissur opdagede, hvorledes Skamkel havde forvansket Sandheden, og derved blev han og Geir Gode villige til at slutte Forlig paa det Vilkaar, at Gunnar selv dømte i Sagen. Han sælbede da den Dom, at Tingene skulde erstattes, men Trællen skulde tilhøre Ottel — „thi Ørene klæde bedst der, hvor de voge“; paa den anden Side var Stævningen stet af Haan, og derfor skulde Ottel bøde Tingenes Værdi. Gissur sagde, at den Dom skulde staa ved Magt, men bad dog Gunnar skjænte Ottel sit Venstab.

til sidst bragte hendes Husbond i Trætte med andre Mænd, som ikke kunde lignedes med Njaal. Hun kunde ikke finde sig i, at Ottel paa Kirkebø ustraffet skulde have afflaaet Gunnar en Villighed. Derfor, da Gunnar havde budet en stor Del Rynbinger fra Østlandet til Hlidarende, naar de drog hjemad fra Altinget, og Udburet endnu var tarveligt forsynet, fik Hallgerd en Træl, som Gunnar tidligere havde kjøbt af Ottel, til at ride til Kirkebø om Natten, bryde Udburet op, plyndre det og sætte Ild paa det, samt bringe hende Barerne. Da Gunnars Gæster kom til Hlidarende, blev der sat Mad for dem, deriblandt Øst. Gunnar vidste, at der nylig ikke havde været Øst i Huset, og spurgte, hvor det kom fra. „Fra det Sted,“ svarede hun, „at du gjerne kan spise det; men det er ellers ikke Mænds Sag at bryde sig om Madlavning.“ Gunnar sagde i Brede: „Ild er det, hvis jeg skulde være Tyvshæler,“ og gav hende en Rindhest. Hun svarede, at „den Hest skulde hun mindes og lønne, hvis hun kunde“. Den Stund kom, om end sent, da hun fik Lejlighed til at holde sit Løfte.

Ottel troede, at hans Udbur var brændt af Waade. Men Trællen havde tabt sit Vælte og sin Kniv paa Bejen hjem til Hlidarende. De bleve fundne og kjendte af hans forðums Medtjenere paa Kirkebø, og dette vakte Mistanken. Ottel og hans Broder Skamkel, som boede hos ham, søgte Raad hos en Mand i Tinglaget, der var vide kjendt for sin Snildhed, Mørð-Balgards søn paa Hov. Han raadte dem til at lade Tiggertvinder gaa ud og tigge paa Gaardene i Egnen og bringe til Hov alt, hvad de fik. Fra Hlidarende bragte de bl. a. en Del Østeskiver. Dem satte Mørð sammen, saa de dannede en hel Øst, og da de prøvede den i Østearrene, som brugtes paa Kirkebø, saa passede de nøje deri.

Saaledes opdagedes det, at Hallgerd havde ladet stjæle paa Kirkebø.

Da dette rygtedes, drog Gunnar, paa Broderen Rolfkjægs Raad, til Kirkebø for at tilbyde Forlig. Han gjorde Ottel det ene Tilbud hæderligere end det andet — først gode Mænds Boldgift, saa dobbelte Bøder og sit Vensteb, til sidst Selvdømme; men Skamkel, som var ondskabsfuld og trættekjær, fik sin noget enfoldige Broder til at afflaa alle Budene og styde Sagen ind under Høvdingerne Gissur hvide og Geir Gode, som vare i Frændsteb med Ottel. Dernæst paatog Skamkel sig at tale med Gissur; skjønt denne sagde, at Sagen skulde afgjøres ved Mægling i Mindelighed, bragte Skamkel sin Broder det løgnagtige Budsteb, at Gissur havde sagt, at Sagen skulde forfølges for Retten og til en Begyndelse Gunnar stævnes for Hæleri og Hallgerd for Tyveri. Dette onde Raad iværksattes. Ottel og Skamkel rebe selv tolvte til Hlidarende, hvor de fandt Gunnar paa Tunet. Ottel fremsagde strax Stævningen og spurgte til sidst: „Var det rigtigt, Bønde?“ — „J vide det vel selv,“ svarede Gunnar og var meget vred. Men da Njaal hørte, hvad steb var, lovede han Gunnar, at denne Sag skulde falde ud til hans Hæder. Ved Njaals gode Raad gif det ogsaa saaledes paa Tinget, at Gissur opdagede, hvorledes Skamkel havde forvansket Sandheden, og derved blev han og Geir Gode villige til at slutte Forlig paa det Vilkaar, at Gunnar selv dømte i Sagen. Han fældede da den Dom, at Tingene skulde erstattes, men Trællen skulde tilhøre Ottel — „thi Ørene klæde bedst der, hvor de vøge“; paa den anden Side var Stævningen steb af Haan, og derfor skulde Ottel bøde Tingenes Værdi. Gissur sagde, at den Dom skulde staa ved Magt, men bad dog Gunnar skjænke Ottel sit Vensteb.

Hertil svarede Gunnar Nej og raadede ved Afsteden Dtkel til at holde Fred eller drage bort fra Egnen.

Dermed var dog Striden ikke til Ende. En Dag gik Gunnar paa sit Sædland og saeede Korn; han havde lagt fra sig sin guldvævede Silkekappe og en liden Haandøxe, han havde med sig. Da kom han til at sande de gamle Ord:

Fra sine Vaaben
vige man ej paa Mark
en Fods Bredde bort;
ingen veed,
naar han ude paa Vej
faar Brug for Egg og Odd.

I det samme kom nemlig Dtkel og Skamkel tillige med en Del andre Mænd ridende ned over Sædlandet, paa Vej til Gaarden Dal sønder paa, hvor de vare budne til Gilde. I det Gunnar rejste sig fra sin liden Stilling ved Lyden af Hestetravet, kom Dtkel farende i Hirspring ind paa ham og ristede ham en stor Rist i Øret med sin Spore. Gunnar kaldte de andre til Bidne paa den Haan, der var viist ham; men Skamkel sagde: „Ulykken er ikke saa stor, Bonde! Ellers var du nok ikke mindre vred paa Tinget, da du tog imod Selvdømmet, og du stod med din Spydhøxe i Haanden.“ Gunnar sagde: „Næste Gang vi mødes, skal du saa Spydhøxen at se.“ Dermed skiltes de.

Nogle Dage efter kom Gunnars Faarehyrde ridende i stærk Fart ind paa Tunet og meldte, at han havde set otte Mænd ride i Følge langs Markarfljot; da Gunnar sagde, at det maatte være Dtkel, søjede Hyrden til, at han havde hørt, hvorledes Skamkel havde fortalt sønder paa Dal, at Gunnar græb, den Gang de red paa ham. Gunnar sagde: „Vi skulle ikke være ordshye;

men herefter skal du ikke øve andet Arbejde, end dig selv lyfter." Derpaa gik han ind, tog sit Skjold, gjorde sig med Sværdet Øversgave, satte sin Hjelme paa Hovedet og tog sin Spydhøge, saa det klang højt i den. Det hørte hans gamle Moder Rannveig. „Bred er du nu min Søn, og aldrig saa jeg dig saadan før.“ Gunnar svarede ikke, gik ud til sin Hest; satte Spydstaven i Jorden, svang sig i Sadelen og red af Gaarde. Rannveig gik ind i Stuen, hvor Mændene vare samlede, og der var højrøstet Tale. „Højt tale I nu,“ sagde hun; „men højere klang det i Spydhøgen, da Gunnar gik ud.“ — „Det er Barsel om Ryt,“ sagde Kolskjæg, tog sine Baaben og skyndte sig afsted efter Gunnar. „Det er godt,“ sagde Hallgerd; „nu ville de saa at vide, om han gaar grædende fra dem.“

Gunnar red ned til Ranga (som et Stykke vest for Hlidarende løber ud i Markarfljots nordre Arm), til et Badested, hvor Kirkebønderne maatte over Naen. Her bandt han sin Hest og ventede paa dem. De kom snart, og Gunnar gav sig strax i Kamp med dem. Han fik først sit Skjold gjennemboret af Spyd. Men slux skød han Skjoldet ned for sig, drog sit Sværd og svang det saa rapt, at ingen kunde følge det med Øjnene, og hug Haanden af sin første Angriber. Skamkel vilde anfælde ham bag fra med en stor Øxe; men Gunnar vendte sig i det samme, drev sin Spydhøge imod ham, slog først Øxen af Haanden paa ham, gjennemborede derpaa ham selv og kastede hans Kropp op i Luften, saa han faldt paa Hovedet i Veræltet ved Badet. En tredje Mand kastede sit Spyd mod Gunnar; men Gunnar greb det i Luften og sendte det tilbage, saa det gik igjennem Manden. Dikel hug efter Gunnars Fod; men Gunnar sprang i Vejret over Hugget og gjennemborede derpaa Dikel. Saa kom Kolskjæg til, og de dræbte da i For-

ening de øvrige, saa at otte Mand laa døde. Saa fast red Gunnar op fra Badet, at han sløj fremad over Hesten og kom staaende ned. „Haardt rider du nu, Frændel!“ — „Saadan noget lod Stamfel mig høre, da de rede paa mig,“ sagde Gunnar. — „Det er nu hævnnet,“ sagde Kolskjæg. — „Jkke veed jeg dog,“ svarede Gunnar, „om jeg skal agtes for saa meget mindre djærv end andre, som det er mig mere imod end andre at dræbe Mænd.“

Dette store Manddrab spurgtes vide omkring. Njaal, hvem Gunnar strax søgte til, lovede ham, at Sagen skulde ende hæderlig for ham; men da Gunnar bad ham om Heldraad, sagde Njaal: „Dræb aldrig mere end een Gang i samme Slægtlinie, og bryd aldrig noget Forlig, som gode Mænd slutte mellem dig og andre; thi da vil du kun have kort Tid at leve i; men ellers vil du blive en gammel Mand.“ — „Veed du,“ sagde Gunnar, „hvad der vil blive dig selv til Bane?“ — „Jeg veed det,“ svarede Njaal. — „Hvad da?“ — „Det, som alle mindst monne tro.“

Geir Gode havde Eftermaalet efter Ottel og lagde Sag an mod Gunnar paa Altinget. Men han gjorde berved en Fejl, som Gunnar efter Njaals Raad førte sig til Nytte. Mellem de dræbte var en Østmand. For hans Drab var Geir ikke berettiget til at lægge Sag an, da hans rette Eftermaalsmænd vare i Norge. Jkke des mindre havde Geir taget ham med baade i Stævningen og i den Formular, hvormed han udnævnte Saarvidnerne (Mænd af Nabolaget, som skulde vidne, at, hvor, hvorledes og af hvem Drabet var øvet). Paa Grund heraf, samt da Ottel selv havde tirret Gunnar ved at ride paa ham, kunde Gunnar erklære hele Sagsgivelsen for ugyldig som vrangt fremsat og desuden, da Goden havde gjort sig skyldig i en Embedsfejl, sagsøge ham til at straffes med den mindre Fredløshed. Under disse Omstændigheder, samt da Gunnars Venner vare

meget mandstærke tilstede paa Tinget, fandt Geir Gode og hans Venner det raadeligst at indgaa Forlig, saa at Boldgiftsmænd skulde kjende i Sagen, og disse dømte da, at Starkel skulde ligge bodløs, Ottels Drab og Sporehugget gaa op imod hinanden og de andres Drab bødes med Penge, hvilke Gunnars Venner strax skøde sammen paa Tinget, saa at han virkelig fik den største Hæder af denne Sag. Men det varede ikke saa meget længe, inden Gunnar atter fik Brug for sin Sphæxe og siden for Njaals gode Raad.

Paa Nordfiden af Bjærget Thrihyrning og ned ad Rangaas til boede to Bønder, som vare Svogre, idet den ene, Egil, var gift med en Søster til den anden, Starkad. De havde hver tre Sønner og en Datter, som nu vare voksne; men disse sex unge Mænd vare alle overmodige og trættekjære. Starkad havde en rød Hest, som mange mente var et udmærket Dyr, mod hvilket næppe nogen Hest kunde staa sig i Kamp; det var nemlig en yndet Morstab at hidse Hingste i Kamp mod hinanden og se, hvilken der kunde staa sig. Engang da Søstendebørnene og adskillige fremmede vare sammen paa Starkads Gaard, kom Talen paa Hesten, og alle vare, som rimeligt, enige om, at ingen vilde vove Hestekamp mod den; kun Starkads Datter Hildigunn var af en anden Mening; hun sagde, at Gunnar paa Hlidarende havde en brun Hest, som hun nok turde vove mod deres røde og mod alle andre. De unge Mænd habde da Starkad om Lov til at byde Gunnar op til Hestekamp; han tillod det nødig og kun med det Paalæg, at de paa ingen Maade maatte drille eller narre Gunnar. Da de kom til Hlidarendes med deres Venner, var Gunnar ikke meget for at inblade sig med dem for det onde Rys Skuld, der gik om dem; men da de trængte ind paa ham, sagde han dog Ja, og Tiden til Hestekampen blev aftalt. Star-

lads sønnerne pralede af, at Gunnar havde frøgtet for, at hans Hest skulde komme til kort; men Hildigunn sagde: „Det vil ofte findes, at Gunnar er sen til at give sig i Kæft med en vanstelig Sag, men haardnakket, naar han ej kan slippe for det.“

Da Tiden kom til Hestekampen, vare mange Mænd samlede af begge Parters Frænder og Venner. Og saa Njaal og hans Søner vare tilstede, og Starphedin vilde have Lob til at hidse Gunnars Hest; men Gunnar vilde selv gjøre det: „J ville kun tale eller gjøre lidt,“ sagde han, „inden det er galt fat mellem eder; noget senere skal det dog gaa, thiønt Enden vil blive den samme.“ Han hidsede da selv sin Hest; men Starkads ældste Søn Thorgeir og Egils ældste Søn Kol hidsede Starkads Hest. Dyrene sprang imod hinanden og bedes længe, saa at ingen turde komme dem nær, og det var en stor Morstab for Folk; men ingen af Hestene havde endnu overvundet den anden. Da overlagde Thorgeir og Kol, at de vilde puffe deres Hest over paa Gunnar, saa at han kunde falde omkuld derved. Men i det samme drev Gunnar sin saa stærkt frem, at, idet Hestene stødte sammen, faldt Thorgeir og Kol bag over og deres Hest oven paa dem. De sprang op og løb ind paa Gunnar; men han tog Kol i Nakken og kastede ham til Jorden, saa han laa sansesløs. Thorgeir slog da med sin Hestestav Gunnars Hest i Hovedet, saa det ene Øje gik ud; men Gunnar gav Thorgeir et Klap, saa han laa ved det, hvorpaa Gunnar hød sin Broder Kolstjæg hugge Hovedet af Hesten; thi med den Lyde skulde den ikke leve. Medens dette skete, rejste Thorgeir sig og greb sine Vaaben, og det var nær kommet til Kamp med det samme, især da Starphedin var meget opfat paa at bruge Kimmegge; men Njaal fik dem stilte ad for denne Gang, dog ikke uden at

Thorgeir truebe med at dræbe Gunnar, fordi han havde slaaet ham.

Ud paa Baaren vare Gunnar og hans Brødre Kollstjæg og Hjort, hvilken sidste nu var vogen, budne til Gilde hos en Ven af dem, som var i Svogerstab med Njaal, nemlig Asgrim Ellidagrims søn paa Tunga i Hvitaadalen. Dette fik Starlabs sønnerne og Egils sønnerne at vide, og, da Tiden kom, at Gunnar og hans Brødre kunde ventes hjem, drog de ned til Rangaas ved Gaarden Knafaholar, hvor han maatte komme over Aaen; de vare ialt tredive Mand, femten fra hver Gaard, deriblandt begge Vønderne. Ved Bortfærden sagde Thorgeir til sin Søster Hilbigunn: „Denne Haand skal vise dig Gunnar død i Aften.“ — „Før tænker jeg,“ svarede hun, „at du vil hænge med Hovedet efter eders Møde.“

Gunnar havde, medens han bebede paa Hjemreisen, haft en Drøm. Han syntes, han red med sine Brødre forbi Knafaholar, og der bleve de anfaldne af en stor Flok Ulve; de dræbte mange af dem, men til sidst fik en af dem Bugt med Hjort og rev ham Hjærtet ud af Bryttet; men Gunnar huggede den midt over, og saa flyede de andre. „Nu er det mit Raad, Frænde,“ sagde han til Hjort, „at du rider tilbage til Tunga.“ — „Det vil jeg ikke,“ svarede Hjort; „om jeg end ser den visse Død for mig, vil jeg dog sælge dig.“

De red videre og kom over Aaen og forbi Knafaholar. „Ser du, Frænde,“ sagde Kollstjæg, „der stikker Sphd op bag Højene og væbne de Mænd!“ Brødrene søgte da efter Gunnars Raad i Firspring tilbage til Aaen og ud paa et Næs. „Hvor løber du nu hen, Gunnar?“ raabte Kol Egils søn til ham, idet han sprængte forbi dem. Kollstjæg svarede: „Det kan du melde, naar Dagen er ude.“

Det blev en Kamp endnu farligere end den med

Ottel og Stamfel. Der faldt mange Mænd blandt Angriberne for Hlidarende-Brødrenes vældige Hug og Stik. Kol gik djævt frem mod Kolstjæg og stak ham i Laaret, mens han stred mod en anden; men Kolstjæg hug ham med sit Sax (kort Sværd) over Venet, saa at Foden gik af. Kol støttede paa den anden Fod og paa Stumpen og saae ned. „Du behøver ikke at se saa nøje til,“ sagde Kolstjæg; „du ser ikke fejl: af er Foden.“ Og saa faldt Kol. Da Faderen saae Sønnen falde, foer han mod Gunnar; men denne tog ham paa Spydhøgen og kastede ham ud i Rangaa. Hjort blev dræbt af en Østmand, som havde været Gjæst hos Egils, og Gunnar hævnede ham strax. Ogsaa begge de andre Egils sønner bleve dræbte; i alt laa fjorten Mænd paa Balpladsen. Saa raabte Starkad til Thorgeir: „Lad os nu fly; det er ikke Mennecker, vi have med at gjøre!“ Men, inden de slap derfra, mærkede Gunnar dem til Afsted, saa Hilbigunn, da de kom hjem, og hun skulde forbinde deres Saar, havde god Grund til at sige: „J maatte have givet meget til, at J ikke havde øvet Fjendskab mod Gunnar.“

Ogsaa denne Drabsfag slap Gunnar endnu godt fra ved Njaals Visdom. Njaal overdrog nemlig Gunnar forskellige Søgemaal, som han selv havde at gjøre gjældende mod Starkad og Thorgeir, saa vel som mod en Broder til Egil, der havde Eftermaalet efter ham og hans Søner. Han lod dernæst Gunnar stævne Vidner paa Drabsstedet, de dræbte grave op og, da Saarene vare synede, erklære dem alle for at ligge paa deres Gjerning, fordi de havde lagt sig i Baghold for ham. Da Sagen, saaledes forberedt, kom for Altinget, kunde Gunnar erklære de imod ham fremsatte Stævninger for ugyldige, og Starkad samt hans Venner — der for øvrigt havde taget Starkads Frænde, den listige Mørk

Balgardsøn paa Hov, til Raadgiver — maatte finde sig i det Forlig, som Njaal tillige med andre gode Mænd af Fjerdingen bestemte, og atter fik Gunnar Hjælp af sine mange Venner til strax at betale Bøderne.

Men Thorgeir Starfadsøn var ikke tilfreds med dette Udfald. Han søgte tit til Mørd for at tale om, hvorledes de dog engang skulde faa Ram paa Gunnar. Mørd raadebe ham til at slaa sig sammen med en Mand, der kunde have noget til Gavn at hævne paa Gunnar, nemlig Ottels Søn Thorgeir, som imens var bleven voksen, og som let kunde ægges til at hævne sin Faders Drab. „Men naar I komme sammen med Gunnar,“ sagde Mørd, „saa skal du holde dig tilbage og lade Gunnar dræbe ham; saa har han dræbt to Gange i samme Slægtlinie, og dette har Njaal engang spaaet ham, vil blive Aarsag til hans Død.“ Dette Raad blev fulgt. De to Navner, Thorgeir Starfadsøn og Thorgeir Ottelsøn, sluttede lønligt Forbund mod Gunnar. Men det var ikke saa let at komme ham til Livs. Den første Gang, de prøvede derpaa, laa de fire og tyve Mand stærke paa Lur i Skoven paa Thrifhyrning. Dette fik Njaal Nys om og advarede Gunnar, som samlede Folk til sig, og saa skyndte Angriberne sig bort. Oven i Rjøbet maatte de nu, for at faa Forlig med Gunnar, hvis Sag Njaal førte paa Tinget, afstaa ham noget Jordegods, uden at Mørd med al sin Kløgt kunde hindre det; thi Gunnar havde Loven paa sin Side, og „med Lov skal man Land bygge, men med Ulov øder man det,“ sagde Njaal. Men en anden Gang passede Navnerne Gunnar op, tretten Mænd i Følge, og i denne Kamp gik det, som Mørd havde sagt, at Gunnar gav Thorgeir Ottelsøn Banehug, foruden at han dræbte mange andre Mænd.

Nu var Gunnars Stilling bleven mislig; thi han fik

nu for Alvor med mægtige Mænd at gjøre, nemlig Gissur hvide og Geir Gode, som vare Thorgeir Dikelsøns Frænder og Eftermaalsmænd. Der blev vel ved Njaals Anstrængelser mæglet Forlig; men Vilkaarene kunde ikke blive bedre, end at der maatte gives temmelig store Bøder, og Gunnar og Kolskjæg maatte forpligte sig til at rejse udenlands og blive borte i tre Aar. „Lad mig nu se, min Ven!“ sagde Njaal til Gunnar, da de rede hjem sammen fra Akinget, „at du holder dette Forlig, og tænk paa, hvad vi have talt sammen, at du nu har øvet to Drab i samme Slægtlinie. Ligesom den forrige Udenlandsrejse var dig til megen Hæder, saaledes vil denne blive dig til endnu langt større. Du vil komme tilbage æret og anset og blive en gammel Mand, og ingen her paa Landet vil vove at træde dig paa Foden; men, hvis du ikke holder Forliget, vil du blive dræbt, og dette er ilde at vide for dem, som ere dine Venner.“ Gunnar sagde, at han ikke agtede at bryde Forliget, og de rede hjem hver til sit.

Brødrene fik sig Stibslejlighed til Viken i Norge. Deres Gods blev bragt om Bord, de rede om til Venner og Frænder og toge Afsted, og næste Dag om Morgenens rede de sammen fra Hlidarende, efter at Gunnar havde taget Afsted med hver især af Gaardens Folk. De rede ned til Markarfljot og langs med Naen. Da snublede Gunnars Hest; han sprang af Ryggen paa den og kom derved til at se op til Lien og til sin Gaard, som laa der i Solskinnet. „Fager er Lien,“ sagde Gunnar, „saa den aldrig har tyktes mig saa skjøn, Agrene gule og Tunet flaaet; jeg vil ride hjem igjen og aldrig fare udenlands.“ — „Gjør ikke dine Venner den Glæde,“ sagde Kolskjæg, „at du bryder Forliget; thi ingen Mand vil tiltro dig det, og da vil det gaa, som Njaal har sagt.“ — „Jeg vil ingensteds fare, og jeg vil ønske, at

du gjorde ligesaa." — „Nej," svarede Rolfkjæg, „hverken skal jeg i dette bryde mit Ord eller i noget andet, hvor Folk have sat Vid til mig. Der er da intet andet for, end at vi maa stilles ad; men hilts mine Frænder og min Moder, at jeg ikke tænker mere at se Island; thi jeg vil spørge din Død, min Frænde, og da har jeg ingen Lyst til at komme tilbage." Dermed stilles de, og Gunnar red tilbage, men Rolfkjæg til Skibet.

Den paafølgende Vinter gjordes intet Forsøg mod Gunnar. Han havde alt tidligere indgaaet nøje Venstabs med sin Konebroder Olav Paa paa Hjarðarholt, som havde givet ham blandt andre gode Gaver en Hund, han havde fanget paa Island. „Den er stor," sagde Olav, „og saa god en Ledsager som en rask Mand; dertil kommer, at den har Mennekevid. Han vil gå ad enhver Mand, som han veed er din Uven, men aldrig ad dine Venner; han ser ogsaa paa hver Mand, om han vil dig vel eller ilde, og vil vove sit Liv for dig"; og da Olav havde sagt til Hunden: „Nu skal du følge Gunnar og være ham saa gavnlig, som du kan," gif Hunden strax hen til Gunnar og lagde sig ved hans Fødder. Den hed Saam, og den havde hidtil afholdt Gunnars Uvenner fra at søge ham paa Hlidarende. Nu, da Gunnar havde brudt Forliget, viste Olav Paa ham det yderligere Venstabs at byde ham til sig paa Hjarðarholt; saa var han i det mindste et godt Stykke fra sine Fjender og ude af Fjerbingen. Men Gunnar kunde ikke betvemme sig til at forlade sin Hjemstav.

Om Sommeren paa Altinget tillyste Gissur hvide Gunnars Fredløshed (hvormed fulgte, at hvem der vilde, havde Lov at dræbe ham), og med det samme stævnedes han alle Gunnars Uvenner til Møde i Almannagjaen for at aftale et Tog imod ham. De vare fyrrethve Mænd i dette Forbund. Da det rygteedes, tilbød Njaal

Gunnar, at Starphedin og Høstuld maatte være hos ham, siden nu Rolfstjæg var borte, og „sætte deres Liv paa hans Liv“. — „Ikke vil jeg,“ svarede Gunnar, „at dine Sønner skulle dræbes for min Skyld; andet har du forstyldt af mig.“ — „Det vil dog nok komme alligevel,“ sagde Njaal; „did ville alle Uraad vende sig, naar du er død, hvor mine Sønner ere.“ — „Det er ikke ubenteligt,“ sagde Gunnar; „men jeg vilde nødig være Skyld deri.“

Om Høsten sendte Mørð Valgarðsøn Bud rundt til de forbundne, at man nu vilde kunne træffe Gunnar ene hjemme, da hans Folk vare ved Højbjergningen paa Øerne i Markarfljot. De samlede da strax og drog under Gissur hvides Anførsel ad Hlidarende til. Efter Mørðs Raad greb de paa Bejen en Bonde, Gunnars nærmeste Grande, og tvang ham til at gaa ene til Gaarden og lokke Saam bort til en Hulvej, hvor de imens laa skjulte. Hunden, som kjendte Bonden, fulgte ham, indtil den saae Mændene; saa foer den løs paa Bonden; men en af de forbundne satte den sin Øje i Hovedet, saa at den tumlede om med et Hyl, saa frygteligt, at det forfærbede dem alle. Gunnar hørte det. „Haardt er der nu leget med dig, Saam, min Foster-søn!“ sagde han, „og saa er Meningen vel, at der skal være kort imellem os to.“ — Slaalen var bygget ene af Bjælker med et Bræddetag. Dmtrent midt i Tagets Sideflader var der Glugger nærmest ved Sideaasene*)

*) Taget, som var et Mastag (ikke et Spærttag) opretholdtes ved Hjælp af Nase, en Mønningaas og to Sideaase, hvis Ender hvilede paa Gavlene, medens de i øvrigt understøttedes af en Række Stolper (sfr. Tillæget bag i Bogen) og Tværtræer. Med Henhyn til en nærmere Forklaring af dette af mange Oldforskere saa omtvistede Sted henvises til „Privatbol. paa Island i Sagatiden“, S. 148—148. B. G.

med Skobder for. Der inden for var et Loftskammer, hvor Gunnar sov med Hallgerd. Der vare de nu ene tilfammen tillige med hans gamle Moder Rannveig. Mændene havde nærmet sig Gaarden; men de vidste ikke, om Gunnar var i Huset. I Følget var en Østmand ved Navn Thorgrim, Broder til den Østmand, som havde fældet Gunnars Broder Hjort ved Knafaholar, og som Gunnar igjen havde dræbt. Han gif hen til Skaalen og krøb op til Sluggen. Gunnar saae, at der kom en rød Kjørtel frem for Sluggen, stak med sin Spydsøxe efter ham og traf ham midt paa Livet. Han styrte ned fra Bæggen, men kunde dog gaa hen til de andre, som havde sat sig paa Marken. Gissur spurgte, om Gunnar var hjemme. „Det maa I selv vide,“ svarede Thorgrim; „men at hans Spydsøxe er hjemme, det har jeg faaet at vide,“ og dermed faldt han dødt om.

De søgte da alle hen til Huset. Men Gunnar hilste dem saaledes med Pilestød fra Sluggen, at mange bleve saarede, og ingen kunde komme ham nær. Tre Gange søgte de at komme op i Huset, og tre Gange vege de tilbage, og mange vare da saarede. Da sagde Gunnar: „Der ligger en Pil ude paa Taget; det er en af deres; den vil jeg skyde paa dem, og de ville faa Skam af at saares med deres egne Vaaben.“ — „Gjør ikke det, min Søn,“ sagde Rannveig, „og æg dem ikke, nu da de have dræget sig tilbage.“ Men Gunnar tog Pilen og stød den af og saarede en Mand haardt. „Der kom en Haand ud,“ sagde Gissur, „med en Gulbring paa og tog en Pil, der laa paa Taget; der vilde vist ikke blive søgt udenfor, hvis der var nok indenfor; lad os derfor anfælde paa ny!“ — Mørð sagde: „Lad os brænde ham inde!“ — „Aldrig skal dette ske,“ sagde Gissur, „selv om jeg vidste, at det gjaldt mit Liv. Det var bedre, du gav noget Raad, som buede, saa snu en Mand, som du

gjælder for at være.“ Mørð raabede da til at tage nogle Reb, som laa der paa Marken, surre dem om Hovederne af Tagaasene med den ene Ende og lade den anden gaa om nogle store Stene og saaledes, ligesom med Binder, drage Nassbjællerne tillige med Tagværket af Staaen. Dette gjorde de, og da det foregik ved Gavlen, kunde Gunnar ikke mærke det, før Taget stred af Huset. Men endnu stød han saa fast og tit med Buen, at ingen kunde komme op paa Loftet, og anden Gang raabede Mørð til at brænde ham inde. „Jeg veed ikke,“ sagde Gissur, „hvor du vil tale om det, som ingen anden vil; det skal aldrig ske.“ I det samme sprang en af Angriberne op ad Bæggen og fik Hælb til at hugge Gunnars Buestræng over. Gunnar gjennemboede baade ham og hans Broder, der vilde hævne ham; men uden Bue kunde han dog ikke i Længden holde sine Fjender i Afstand. Han sagde da til Hallgerd: „Giv mig to Lokker af dit Haar og sno mig dem, du og min Moder, til en Buestræng!“ — „Gjælder det noget?“ spurgte Hallgerd. — „Mit Liv gjælder det; thi de skulle aldrig saa Magt med mig, saa længe jeg kan bruge min Bue.“ — „Da skal jeg nu,“ sagde hun, „hufte dig den Rindhest, du gav mig, og jeg bryder mig ikke om, enten du værger dig længe eller kort.“ — „Hver har noget,“ svarede Gunnar, „hvormed han gjør sig navnkundig, og jeg skal ikke bede dig længer derom.“ — Men Rannveig sagde: „Ild stikker du dig, og din Stam vil mindes længe.“ Gunnar værge sig endnu mandig og længe, saa at to Mænd vare dræbte og sexten Mænd saarede, mange med Livskaar, inden de til sidst fik ham dræbt. — „En stor Kæmpe have vi nu fældet,“ sagde Gissur, „og det har kostet os Møje nok, og hans Modstand vil mindes, saa længe Folk bo i Landet.“ Derpaa sagde han til Rannveig: „Vil du unde vore to Mænd Jord, saa at

de blive hylslagte?" — „Sagtens to,“ svarede hun, „da jeg gjerne undte jer alle den.“ — „Du er undskyldt,“ sagde han, „at du taler saa; thi du har mistet meget.“

Gunnar blev dræbt i Aaret 990, altsaa 10 Aar, før Kristendommen blev lovtagen. Han blev hylslagt ved Hlidarende. Men Kannveig blev saa haard mod Hallgerd, at denne ikke troede sit Liv sikkert og flyttede med sin yngste Søn Grane til sin gifte Datter paa Grytaa, som dengang var ene hjemme, da hendes Mand var udenlands; den ældste Søn Høgne blev paa Hlidarende hos sin Bedstemoder og styrede Gaarden. Kannveig havde gjemt Sphæren og forbudt at røre ved den, før nogen vilde hævne Gunnar. Dette havde Høgne og hans Ven Starphedin Njaalsøn god Lyft til, især efter at de en Aften ude ved Gunnars Høj havde hørt den døde kvæde en Sang, hvori Diktvædet var: „Heller dø end vige“. Det varede da heller ej længe, før Kannveig en Nat fra sin Seng hørte, at det klang i Sphæren. Hun foer op, gaaft rasende, og raabte: „Hvo rører Sphæren, som jeg har forbudt alle at komme til.“ — „Jeg tænker,“ sagde Høgne, som stod med den i Haanden, rede til at drage ud, „at bringe min Fader den, at han kan have den med til Valhal og fremvise den der paa Vaabenting.“ — „Først,“ svarede hun, „maa du bære den og hævne din Fader; thi Sphædet meldte Mands Vane eller fleres.“ Det gik da ogsaa saaledes, at Høgne og Starphedin i den Nat dræbte fire af Gunnars Fjender, deriblandt Starfad og hans Søn Thorgeir. De havde ogsaa fat paa Mord; men han bad om Fred og lovede fuld Mandebod. Paa dette Vilkaar sluttedes der Forlig paa Herredstinget, saa at Gunnar nød den Hæder i sin Grav, at der blev bødet for ham, skjønt han var falden frebløs, altsaa uheldig efter Loven. Men, havde Starphedin vidst, hvad der skulde times ham og hans Slægt

af Mørds onde Raad, saa havde han ikke ladet denne slippe saa let fra det.

Om Kolstjæg fortælles, at han gik ind i Danetongen Svend Tvestjægs Hird og i Danmark tog ved den kristne Tro og lod sig døbe, samt at han siden foer øster paa til Gardarige (Rusland) og derfra til Mikla-gaard, hvor han blev Høvding for Børingerne til sin Død.

4.

Njaal og hans Sønner.

„Naar du er død, ville alle Uraad vende sig did, hvor mine Sønner ere,“ havde Njaal sagt til Gunnar. Vi skulle se, hvorledes denne Spaadom gik i Opfyldelse, og hvorledes til sidst ansete Mænd og Slægter fra alle Kanter af Island droges ind i Striden.

Sommeren før Gunnars Fald vare Njaals Sønner Grim og Helge dragne udenlands. Paa denne Rejse fik de sig baade en Ven og en Fjende. Vennen var en smuk, stor og kampbjærb Mand, som, engang da de vare i Kamp med Vifinger med eet Skib mod tretten, kom dem til Undsætning som Høvding for ti Skibe i Sigurd Orknø-Jarls Tjeneste. Han hed Kaare Sølmunds-søn, deres Landsmand, af god Byrd fra Nordlandet; han fulgte siden hjem med Brødrene, bejlede til deres Søster Helga, fik hende og tog stadig Bolig paa Bergthorsbhol, medens han lod sine Ejendomme styre af andre. Fjenden var en Mand, som boede dem nær, og som Njaal længe havde været gode Venner med, nemlig Hallgerds Svigersøn Thraaen Sigfusson paa Grytaa. Han var rejst udenlands samtidig med Kolstjæg og havde vundet stor Andest hos Norges daværende Styrrer, Haakon Blade-Jarl. Han havde ogsaa været sine gode Venner og Na-

boer hjemme fra til adskillig Gavn. Men til sidst hændtes noget, som lagde Grunden til bittert Fjendstab imellem dem. Daade Thraaen og Njaals sønnerne laa seilfærdige, hver med sit Skib, i Trondhjemsfjorden, da en Misgjerningsmand, en Islænding ved Navn Frapp, som grovelig havde krænket Jarlen, kom til Stranden og bad om Skjul for Jarlens Brede samt om Overfart til Island; han bød derfor gode Guldringe, som han havde ranet fra Haakons Gudebilleder. Njaals sønnerne afviste ham, men Thraaen tog ham om Bord, gjemte ham med Vift for Jarlens Mansgælle og sejlede bort med ham. I sin Brede overfaldt Jarlen Njaals sønnerne, som han sagde maatte være Thraaens Medvidere, fangede dem efter bjærv Modstand og vilde ladet dem bræbe; kun ved stort Held samt Raares Hjælp slap de ud af Dødsfaren. Da de havde lidt alt dette for Thraaens Skyld, mente de, at de kunde have Ret til en Godtgjørelse af ham for Skam og Skade; men det mente han ikke, og saaledes bleve de Uvenner.

Efter Hjemkomsten talte de jævnlig om dette Ødekrav, saa deres Mening herom blev kjendt blandt Folk; og dette gjorde de uden først at raadspøre sig med deres Fader. Da de saa kom til ham og vilde have Raad om, hvad de skulde gjøre ved Thraaen, svarede Njaal, at, havde de først henvendt sig til ham, skulde Sagen slet ikke være kommen paa Tale; nu maatte de gaa videre og kræve Thraaen. „Men,“ sagde han, thi trods sin Sagtmodighed vidste han dog vel, hvad Wren bød — „kun saa vidt skulde I gaa i Ord, som I agte at gaa i Gjerning, om man farer ilde mod Jer.“

Saa drog de en Dag til Grytaa, de fire Njaals sønner — Starphebin, Grim, Helge og Høstulb — samt Raare. Thraaen stod i Døren og havde ved Siden sin Skydsling fra Norge, Frapp, samt Grane Gunnars søn, der jo efter Faderens Død var flyttet til Grytaa

med sin Moder Hallgerd. Hun stod bag ved Mændene i Forstuen. Da Kjaalsønnerne kom op for Døren, og ingen hørte dem velkommen, sagde Starphedin: „Alle være vi velkomne!“ — „Jagen,“ sagde Hallgerd, „vil her sige, at I ere velkomne.“ — Starphedin svarede: „Intet mægte dine Ord; thi du er enten en Krogtærling (en Kærling, som puffes i Krogen) eller en Skjæge.“ — „Løn skal du faa for dette Ord,“ sagde hun, „før du farer hjem.“ Paa Helges Spørgsmaal, om Thraaen vilde give dem Bøder, svarede han spodst og afflaaende. Hrapp lagde Drillerier til. „Det var nu et Held,“ sagde han, „at den fik Huggene, hvem de tilkom: I kom i Knibe, men vi slap.“ — „Liden Lykke var det,“ sagde Helge, „at bryde Tro og Love mod Jarlen og faa dig i Stedet.“ — „Lykkes du ikke,“ sagde Hrapp, „at det var mig, som skulde give Bøder? Jeg vil høre, som mig lykkes passende.“ — „Have vi noget at stifte, bliver det ikke dig til Vaade,“ sagde Helge. — „Stift ikke Ord med Hrapp,“ tog Starphedin til Orde, „men giv ham tød Vælg for graa!“ — Hrapp sagde: „Di du stille, Starphedin, jeg skal ikke spare at sætte dig min Øxe i Hovedet.“ — „Prøves skal det endnu“, siger Starphedin, „hvem af os der skal lægge Sten i Dyrse over den andens Hoved.“ Da raabte til sidst Hallgerd: „Farer hjem, I Møgskjæglinger! Saa ville vi kalde eder herester og eders Fader den skjægløse Gubbe.“ Saaledes gød denne ondskabsfulde Kvinde sin Tunges Gift i Striden og gjorde Forlig umuligt, og er dette sidste Gang, hun omtales i Sagaen.

Den Dag kom snart, da Bergthora kunde melde sine Sønner og sin Svigerføn, at Thraaen var ude paa Rejse, og hvor han vilde komme paa Hjemvejen. De hærklædte sig alle om Morgenen; om Starphedin siges der, at han havde sit Skjold mærket med en Hjort, men

Raares Skjoldmærke var en Løve. Njaal vaagne og spurgte, hvor de vilde hen. „At lede om Faar,“ sagde Skarphedin. — „Saa heb det sig engang før,“ sagde Njaal; „men da bebede I Mænd.“ Skarphedin lo og sagde: „Høre I, hvad han siger, Gubben? (Betydning til Hallgerds Skjælsord) Ej er han uden Mistanke.“ De traf Thraaen med hans Følge, otte Mænd ialt, ved Markarshjot. Der udførte Skarphedin, hvad Raare med rette kaldte en Mandedaad, som ogsaa gjorde ham meget navntundig. Da de to Flokke fik Øje paa hverandre, havde de Naen imellem sig. Den var frossen paa Siderne; men i Midten var der en aaben Kende, som kun nogle Steder var islagt, saa at der var ligesom Broer over den. Medens nu de andre tre Njaalsønner og Raare søgte hen til en af disse Broer, løb Skarphedin ned til Naen, tog Fart paa Isen ud til Kenden, sprang over denne og gled i strygende Fart videre, Jod foran Jod, lige hen til, hvor Thraaen stod med sine Mænd paa Isen og var i Færd med at sætte sin Hjelm paa. Idet Skarphedin foer forbi ham, sbang han Kimmeghyge og hug ham i Hovedet, Kævende det ned til Tænderne. En Mand kastede et Skjold hen for Jødderne af ham, for at han skulde falde over det: men han hoppede over og kom glidende lige til Enden af Isen. Imens vare de andre komne over Isbroen, og i den nu paafølgende Kamp fældede de endnu fire Mænd, deriblandt Ophavsmanden til det hele, Grapp. Han viste sig i øvrigt til sidst som en rask Mand, hvad han saa ellers var. Helge huggede nemlig i det første Anfald Haanden af ham; men idet den faldt til Jorden, sagde Grapp: „Her gjorde du en høist fornøden Gjerning; thi denne Haand har voldet mange Meen og Bane.“ — „Det skal der nu være en Ende paa,“ sagde Grim og løb sit Spyd igjennem ham. Kun tre vare tilovers, som fik Fred. Den ene var Orane

Gunnars søn, hvem Skarphedin ikke vilde dræbe af Benstab for Broderen Høgne paa Hlibarende; men det kom han siden til at fortryde, som Helge, der havde arvet noget af sin Faders Fremsynethed, ogsaa spaaede ham. Men Njaal sagde, da de kom hjem og meldte alt: „Dette er store Tidender, og uden Tvivl vil det lede til een af mine Søners Død, om ikke til endnu mere.“

Smidlertid gjorde han sit bedste for, at Thraaens Drab ingen Følger skulde have. Der var mange Eftermaalsmænd; thi Thraaen havde mange Brødre. Men een af disse, Ketil Sigfus søn paa Mørk, var tilige Njaals Sviger søn, og gjennem ham fik Njaal sluttet Forlig, saa at de toge mod Bøder. Njaal gjorde mere endnu for at sikre Freden. Thraaen efterlod sig en Søn Høstuld, som Ketil paa Mørk tog til sig. Da nogen Tid var lebet, red Njaal til Mørk, hvor han blev vel modtagen. Om Aftenen kaldte han Drengen Høstuld til sig, viste ham et Fingerguld (en Fingerring af Guld). Drengen saae paa det og stak det paa Fingeren. „Vil du tage imod det som Gave?“ spurgte Njaal. — „Det vil jeg,“ svarede Drengen. — „Veed du, hvad der blev din Faders Bane?“ siger Njaal. — „Jeg veed, at Skarphedin vog ham,“ svarede Drengen; „men det behøve vi ikke mere at hufte paa, siden Forlig er gjort og fulde Bøder givne derfor.“ — „Bedre er dette svaret, end jeg spurgte,“ sagde Njaal, „og du vil nok blive en god Mand.“ — „Gode tykkes mig dine Spaadomme,“ siger Høstuld; „thi jeg veed, at du kan spaa og aldrig lyver.“ — Njaal sagde: „Nu vil jeg byde dig Opfostring, hvis du vil tage derimod.“ Drengen vilde gjerne tage mod denne Hæder, og det blev da Enden paa Sagen, at Høstuld fulgte med Njaal til Bergthorshvol. Her voksede han op og blev en stærk og vakker Mand. Han var blid i Tale, gavmild, havde gode Ord til alle og var

vennesæl. Njaal holdt meget af ham, og mellem ham og Njaals sønnerne var der den bedste Forstaaelse.

Da Høstuldb var vogen, besluttede Njaal at sørge for hans Giftermaal, og hans Tanker faldt da paa en storættet og anselig Kvinde, nemlig Hildigunn Star-kadsdatter, som vi før have omtalt, hun, som altid advarede sin Fader og sin Broder Thorgeir mod at hyppes Riv med Gunnar; det har vel ogsaa været Njaals Mening at udsone Star-kads og Thorgeirs Fald for Skarphedins Haand ved at faa deres Datter og Søster gift med en, der stod ham saa nær, som Tilfældet nu var med hans Fostersøn Høstuldb Thraaenssøn. Hildigunn levede efter sin Faders Død hos sin Farbroder, Flose Thords søn, som boede paa Gaarden Svinafell i Skaptafells Tinglag paa Østlandet. Han var en stærk og ilfindet Mand og en stor Høvding der paa Eggen. Njaal kom i Spidsen for et stort Følge, hvoriblandt hans egne Sønner og Raare samt Høstuldb Thraaenssøns Farbrødre, Sigfussønnerne. Da han forebragte sit Værende, svarede Flose vel derpaa; men Hildigunn vilde kun have Høstuldb, hvis han var Høvding, og Njaal lovede da at se, hvad han kunde gjøre for at opfylde dette Vilkaar. Han bar sig da ad, som tidligere er fortalt: derved at Femterdommen stiftedes og for den Sags Skyld nye Godord indrettedes, fik Njaal Lejlighed til at staffe Høstuldb Thraaenssøn et Godord paa Sønderlandet paa Hvitanes, hvorfor han siden kaldtes Høstuldb Hvitanesgode. Fremdeles gav han sin Fostersøn en god Gaard, Borsabø, vestlig for Bergthorsbøl; der bosatte han sig med Hildigunn, og der var den bedste Forstaaelse mellem dem paa Borsabø og dem paa Bergthorsbøl.

Dette var nu godt og vel. Men Thraaen havde en Svoger, Dytting. Han havde ikke faaet Del i Bøderne for Thraaen og mente, han havde Lov til, uagtet For-

liget, at hævne ham. Det gik ud over den, som egentlig var mindst skyldig, nemlig Njaals Slegfredsøn Høstuldb, hvem Dytting engang overfaldt selvemte og dræbte, efter at Høstuldb havde fældet to Mænd for ham; herved havde Dyttings to Brødre hjulpet ham. Høstulds Moder Frodny, hvem Njaal havde bosat i Rabolaget, bragte ved sin Faarehyrdes Hjælp Liget til Bergthorsbvol; hun lod, som om hun troede, at der endnu var Liv i ham, og at Njaal kunde læge hans Saar. Det var tidlig om Morgenen, da de kom til Gaarden. Frodny lod Liget sætte ind i Faarehuset op til Væggen, gik ind og bankede paa Døren, og saa snart en Huskarl aabnede den, ilede hun ind ad den og hen til Njaals Seng. „Stat op,“ sagde hun, „fra Lejet hos min Medbejlerste og gik ud, og hun og dine Sønner med, for at se din Søn Høstuldb!“ De stod op og gik efter hende til Faarehuset. Hun løftede Dygten op og sagde: „Her er din Søn Høstuldb, Njaal! og han er meget saaret og trænger til Lægehjælp.“ — Njaal sagde: „Dødsmærke ser jeg paa ham og intet Livsmærke. Men hvi har du ikke ydet ham Lighjælp? hans Kæsebor ere aabne.“ — „Det tiltænkte jeg Skarphedin,“ sagde hun. Skarphedin gik hen og ydede ham Lighjælp. „Hvem siger du har dræbt ham?“ sagde Skarphedin til sin Fader. — Njaal sagde: „Dytting paa Saamstad og hans Brødre.“ — Frodny sagde: „I dine Hænder lægger jeg det, Skarphedin, at hævne din Broder, og jeg venter, du vil te dig vel herved, skjønt han ikke er ægtefødt.“ — Bergthora sagde: „Underlig høre I eder ad. I øve Drab for ringe Aarsagers Skyld; men sliq Udaad, som denne, ville I sagtens mælte og syde, saa det ikke bliver til noget.“ — „Vor Moder ægger os nu med lovlig Grund,“ sagde Skarphedin, og dermed fore de strax ud og angreb Dytting og hans Brødre. Disse fældedes; men Dytting undkom. Han søgte nu gjennem sin Hustrus Brodersøn

Høstulv Hvitanesgode at faa Forlig med Njaal, hvilket denne ogsaa indgik, dog uden sine Sønners Vidende; thi, mente han, det var ikke værdt, de vare med ved Forligets Afslutning; men, var det sluttet af ham, vilde de holde det. Det gjorde de ogsaa; men Høstulv Njaalsøn havde en blindfødt Søn, som hed Amunde; han var ikke med i Forliget, og han dræbte siden Dytting paa Baartinget i hans Bod, og det fortælles, at han i det Øjeblik, da han vilde udføre Drabet, fik sit Syn, men strax efter mistede det igjen og aldrig siden blev seende. Ogsaa herfor fik Njaal i Forening med Høstulv Hvitanesgode mæglet Forlig. Men dog skulde Thraaens Drab aale mere Strid, og faa megen, at Njaal til sidst med al sin Visdom ikke længer kunde dæmme for Ulykkens Strøm.

Han havde selv givet Anledning dertil netop ved sine Forsøg paa at standse Ufreden, og just ved det, som hidtil lod til at være faldet bedst ud. Da han nemlig havde skaffet Høstulv Thraaenssøn det nye Godord, havde han derved traadt den træffeste og farligste Mand der paa Eggen paa Fjødberne: Mørð Balgards søn paa Hob. Han var Gode; men da Høstulv Thraaenssøn var bleven Fjødving med den Ret, at hvem der vilde, kunde give sig under hans Godord, og da han var klog og venneføel, saa gabe mange af Mørðs Tingmænd sig under ham, hvorved Mørð led Staar baade i Anseelse og Indtægter. Hvad han ikke selv saa surt til dette, saa ærgrede hans gamle Fader Balgard graa sig derved, da han, hjemkommen fra Udlandet, saa deres gamle Tingsted tomt og Boderne nedbrudte, og ved hans Æggelser kom det saa vidt, at Mørð besluttede at arbejde paa at faa baade Høstulv Hvitanesgode og Njaals Slægt af Bejen.

Hermed bar han sig saaledes ad, at han først søgte at vinde begge Parters Venstreb for senere at kunne

sætte ondt imellem dem. Dette lykkes ikke med Høstuld, som med stor Harm afviste hans Bøggelser og sagde, at han heller vilde lide Døden af Njaals Sønnen, end tilføje det Hus noget ondt. Men det lykkes med Starphedin og hans Brødre, som jo ogsaa vidste med sig selv, at de vare Ophavsmænd til Høstulds Faders Død, og derfor lettere kunde forestille sig, at han bar Nag til dem. Mørk fortalte dem t. Ex., at Høstuld, en Gang de vare til Gilde hos ham, vilde have ladet dem indebrænde, men var bleven forhindret deri, da Høgne Gunnarsøn var kommen til Borsabø den samme Nat, — eller at Høstuld havde fulgt dem med overlegen Mandstyrke paa Vej for at dræbe dem; men saa havde hans Følgesvende tabt Modet, da det kom til Stykket. Og saa meget udrettede Mørk til sidst med sin Snak, at Njaals sønnerne troede ham, naar han paastod, at, dræbte de ikke Høstuld, saa vilde Høstuld dræbe dem. „Hvad tale de om der inden for?“ spurgte Bergthora en Gang sin Husbond, da Sønnen og Mørk havde lønlig Samtale. „Ikke er jeg med i deres Raad,“ svarede Njaal, „kjønt jeg ellers sjælden var ubelukt, naar Raadene vare gode.“ Der var nu opstaaet Kulde mellem Høstuld og Njaals sønnerne, og det kom paa Tale en Gang, da han besøgte sin Hustrus Farbroder Flose paa Svinafell. Flose tilbød at skaffe ham Ejendom der øster paa, saa at han var længere af Vejen; men det vilde han ikke, for at det ikke skulde se ud, som om han var ræd for Njaals sønnerne.

Saa skete det en Dag, at Njaals sønnerne samt Kaare og Mørk rede sammen til Borsabø for at dræbe Høstuld. De traf ham paa Marken i Færd med at saa Byg. Han havde en rød Starlagensskappe paa, som Flose en Gang havde givet ham, bar en Kurv med Sædekorn i den ene Haand og sit Sværd i den anden. Da han saae dem

komme, vilde han fly; men Starphedin satte ham Rimmege i Hovedet med de Ord: „Tænk aldrig at undslippe Døden, Hvitanesgode!“ Høstuld raabte, idet han segnede: „Gud hjælp mig og tilgiv eder!“ — thi nogle Aar efter Thraaens Fald var Kristendommen kommen til Island, og Njaal havde strax taget ved den og ladet sine Børn og Husfolk døbe, samt virket med til, at Troen blev lovtagen paa Altinget. — Men de andre fire Angribere gave Høstuld hver sit Saar, for at Skylden kunde være fælles. Paa Hjemvejen stilte Mørk sig fra de andre. Men, da de kom hjem og meldte Njaal, hvad de havde gjort, sagde han: „Harmtidende er dette, og ilde er det slikt at vide. Sandelig gaar dette mig nær, og heller vilde jeg have mistet to Søner, naar Høstuld var bleven i Live.“ — „Du er at undskyldes,“ sagde Starphedin, „du er en gammel Mand, og det kan man let skjønne, at dette maa gaa dig nær.“ — „Det er ej alene for min Alderdoms Skyld,“ sagde Njaal; „men jeg veed bedre end I, hvad deraf vil følge.“ — „Hvad da?“ — „Min og min Hustrus og alle mine Søners Død,“ svarede Njaal. — „Hvad spaar du mig?“ sagde Raare. — „Tungt vil det falde dem at gaa imod din Lykke,“ sagde Njaal; „du vil vist blive dem alle for stærk.“

Hildegunn fandt sin Husbonds Lig. En Hyrde sagde hende, at Starphedin havde lyst sig Drabet paa Haand. „Mandig Daad vilde det have været,“ sagde hun og saae paa den døde, „hvis een Mand havde gjort det.“ Derpaa tog hun Skappen, han havde paa, tørrede alt Blodet af med den, svøbte den sammen om Blodet og gjemte den i sin Kiste. Imens havde Mørk, efter Aftale med Starphedin, styndt sig til Grytaa og meldt Drabet til Høstulds Moder Thorgerd og hans Farbroder Ketil fra Mørk, som efter Thraaens Død havde bosat sig paa Grytaa. Mørk stillede sig an, som om han var meget

opbragt over Drabet. Han vilde nemlig, efter Aftale med Skarphedin, bringe det til, at Eftermaalsmændene og navnlig Ketil, som var nærmest, overdroge ham (Mørð) Sagens Anlæg; naar det saa under Sagsførelsen paa Tinget kom frem, at han selv havde taget Del i Drabet, vilde dette kunne bruges af Njaals sønnerne som en Afvisningsgrund, da naturligvis en af Drabsmændene ikke kunde føre Sag mod de andre; derved vilde da hele Sagsførelsen være spildt for den Gang, og heraf kunde mulig nye Ulykker opstaa. Hans Plan lykkedes. Da Thorgerd krævede af Ketil, at han skulde paatage sig Eftermaalet efter hendes Søn, vred han sig ved det; „thi,” sagde han, „nær er Næsen ved Djet, eftersom jeg er gift med Njaals Datter;“ og des villigere var han til at overlade Mørð at forberede Sagen til Tinget. Mørð tog da — dette var det første Skridt — ned til Borsfabø, udnævnte efter Loven de ni nærmeste Raboer til Vidner, viste dem Høstulds Saar og nævnte, hvem han ansaa for Ophavsmand til hvert af de fire Saar; men til det femte, nemlig det, han selv havde flaaet, nævnte han ingen Ophavsmand. Derefter stævnedes han de ni Raboer til at møde paa næste Alting og vidne om Drabet efter Mørðs Opgivelse. Et saadant Udsagn kaldtes „Rvid“ og gjaldt for lovligt Bevis med Hensyn til selve Gjerningen, men krævedes ogsaa i lovlig Form, for at Dom skulde kunne fældes.

Høstulds Drab spurgtes imidlertid hele Landet over og vakte megen ond Dmtale. Njaals Søner maatte være betænkte paa at skaffe sig Hjælpere paa Tinget, og de vendte sig først til Helge Njaals søns Svigerfader og Njaals gamle Ven, den før nævnte Naa grim Ellidagrims søn paa Tunga. Han sendte atter Bud til to Stormænd i andre Fjerdinger, nemlig til Gudmund den mægtige paa Mødrubellir, den største Høvding

paa Nordlandet, som stadig holdt hundrede Tyender paa sin Gaard, samt til Snorre Gode, som dengang allerede var flyttet fra Helgafell til Sælingsbals-Lunga. Asgrim kunde da vente, at de i det mindste ikke vilde udeblive fra Tinget.

Da Flose Thordsøn fik Høstulds Drab at vide, blev han meget harmfuld. Han sendte Bud til Venner og Frænder, haade den dræbtes og sine egne, at de skulde møde ham paa forud betegnede Steder, naar han red vester paa til Altinget og staa ham bi ved Sægsmaalet. En af de mægtigste blandt de Mænd, han saaledes henvendte sig til, var den førnævnte Hall fra Sida, som først havde taget mod Thangbrand og ved ham var bleven ombendt til Kristendommen. Da Tingstiden nærmede sig, red Flose øster fra, og efterhaanden samlede sig mange Mænd til ham. Paa Vejen kom han ogsaa til Vorfabø; naturligvis vilde han se til sin Broderdatter. Hilbigunn havde gjort prægtige Anstalter til Floses Modtagelse, tjælbet Stuerne som til Gilde og rejst et stort Højsæde for ham. Han kom om Morgenen og vilde kun tøve der, mens han og hans Følge aad Dagverb. Da han kom ind og saae Højsædet, kastede han det ud paa Gulvet og sagde vredt: „Hverken er jeg Konge eller Jarl, saa man behøver ikke at lave Højsæde til mig og drive Gjælt med mig.“ Thi han kunde jo nok skjønne, at Hilbigunn vilde have ham til at gjøre hende noget til Vilje, som hun sagtens mente, det ikke vilde være let at faa ham til. Hun svarede: „Det er ilde, om det mishager dig; vi gjorde det i en god Mening.“ — „Mener du mig det godt“, sagde han, „saa vil det, du gjør, rose sig selv, hvis det er godt, og laste sig selv, hvis det er ondt.“ — „Endnu kan det blive til, hvad det skal,“ sagde hun og lo koldt derved; „vi ville faa mere at gjøre med hinanden, inden Enden

tager." De satte sig til Bords. Hilbigunn gik ud og kom tilbage, gik hen til Flose, strøg Haaret fra Øjnene og brast i Graad. „Kummerfuld er du nu, Frænke!“ sagde Flose, „men dog er det vel, at du græder for en god Mand.“ — „Hvad Eftermaal skal jeg have af dig?“ sagde hun, „eller hvad Hjælp vil du yde mig?“ — Flose svarede: „Jeg vil forsøge din Sag efter Lov og Ret eller slutte Forlig efter gode Mænds Skjøn, saa vi kunne have Hæder deraf.“ — „Hævne vilde Høstuld dig,“ sagde hun, „om han var din Eftermaalsmand.“ — Flose svarede: „Ikke florter det dig paa Grumhed, og jeg ser nok, hvad du vil.“ Derpaa gik hun til sin Kiste, tog Kappen Flosesgave, gik ind i Stuen og hen til Flose, og uden at sige et Ord, kastede hun den over ham, saa at de størkede Blodklumper raslede trindt om ned ad ham, og sagde: „Denne Kappe, Flose, gav du Høstuld, og jeg vil nu give dig den igjen; i den blev han dræbt. Kalder jeg saa Gud og gode Mænd til Vidne paa, at jeg besværges dig ved Kristi Kraft og ved din Manddom, at du hævner alle de Saar, som han havde paa sig; hvis ikke; da hedde du hver Mands Riding!“ Flose rev Kappen af sig og sagde: „Du er et Uthjste! du saae gjerne, at vi gjorde, hvad der vilde vorde os allerværst. Rolde ere Kvinderaad!“ og saa rystet var han, at han snart var rød som Blod, snart gusten som Hø, snart blaa som Hel. Siden rev Flose videre, og flere og flere støbte til ham, deriblandt ogsaa Mørd, Ketil fra Mørd og Grane Gunnarssøn, som stadig endnu opholdt sig paa Grytaa. Ketil sagde ved deres Møde, at han var villig til Forlig; men Grane, som mest havde arvet sin Moders Sind og hendes Had til Njaals Hus, vilde have Mandhævn. De fulgtes nu alle til Tinget: men paa Bejen havde Mørd og Flose mange lønlige Samtaler.

Imidlertid vare ogsaa Njaal og hans Søner redne

hjemme fra; „thi“, sagde Njaal, „det sømmer sig ikke for mig at svigte eders Sag, saa længe jeg lever. Jeg haaber, at mange paa Tinget vil give mig et godt Lov, og min Nærværelse der vil altid gavne, aldrig skade eder.“ Med dem var i Følge Kaare Sølmundsøn, deres Svoger, og Thorhall, en Søn af Nasgrim Ellidagrimsøn, som Njaal havde taget til Opfostring og opvært i Lovkyndighed. Paa Vejen stødte Hjalte Skæggessøn til dem (han, som tillige med Gissur Hvite havde sat Kristendommens Lovtagning igjennem), og de fulgtes ad til Nasgrim Ellidagrimsøn, som tog imod dem med stor Ære; men den næste Dag rebe de alle tilsammen til Altinget.

Nogle Dage efter Tingets Begyndelse stod Nasgrim op og sagde til Njaals Sønner, som delte Bod med ham: „Lad os nu gaa ud og se os efter Venner, at vi ikke skulle bukke under for Overmagten.“ De gik da ud, først Nasgrim, dernæst Helge Njaalsøn, saa Kaare Sølmundsøn, saa Grim Njaalsøn, saa Starphedin, saa Thorhall Nasgrimsøn og sidst to Bønder, Frænder af Njaal, som havde sluttet sig til dem. De gik først til Gissur Hvite, Nasgrims Morbroder; han lovede villig at hjælpe dem. — Derpaa gik de til Vlfusingernes Bod, blandt hvilke Skapte Thoroddsøn var den ypperste Høvding; han var tillige Lovfigemand. Han sad paa Bænken, hød Nasgrim velkommen og at sætte sig. Men Nasgrim sagde, han havde andet Ærende og bad om Hjælp paa Tinget. Skapte sagde: „Jeg havde ikke tænkt, at eders Bryderier skulde komme inden for mine Bægge.“ — „Ide er det svaret“, sagde Nasgrim, „at være senest til at hjælpe Mænd, naar der staar mest paa Spil.“ — „Hvad er det for en Mand“, sagde Skapte, „han som fire Mænd gaa foran, den store, blege, uheldbringende Mand, der ser saa barst ud og ligner en Trolld?“ — Manden

svarede: „Starpheðin heðder jeg, og du har tit set mig paa Tinge. Men saa meget klogere er jeg end du, at jeg ikke behøver at spørge, hvad du heðder. Du heðder Skapte Thoroddsøn; men før kalbte du dig Þorsteuldr, da du havde dræbt Ketil fra Elliba: da gjorde du dig selv kuldet (rageðe Hovedet) og smurte dit Hoved ind i Tjære; saa fatte du Trælle til at stære Græstørr op, hvor du krøb under om Ratten; saa foer du wil Thorolv paa Eyre, og han bar dig om Børd i sine Mælsfætte.“ *) — Derpaa gif de ud og til Snorre Gøðes Bød. Snorre vilde ikke love mere end paa ingen Maad? at være dem imøð eller yðe deres Uvenner nogen Bistand. „Men“, sagde han, „hvad er det for en Mand, som fire gaa foran, den blege Mand, med de skarpe Træf, han som smiler og viser Tænderne og har Øgen til Rebe paa Aegelen?“ — „Heðin, heðder jeg“, svarede han; „somme kalbe mig Starpheðin. Hvad vil du fige mig mere?“ — „Det, at du ser mig hjært ud; men bog, spaar jeg, er din meste Bylke forbi, og saa blive dine Dage.“ — „Vel er det; thi det er en Gjøld, vi alle skulle betale. Men du trænger snarere til at hæbne din Fader**), end til at spaa mig ilde.“ — „Det have mange sagt før“, sagde Snorre, „og sligt vrebess jeg ikke øver.“ — Derpaa gif de til Stagaafførdingerne (fra Nordlandet). Der traf de Hæfr de'n rige, som rast afvise Masgrim. „Men jeg vil bog spørge“, sagde han, „hvad det er for en Mand, den blege der, som fire Mænd gaa foran, og som ser saa uhyggelig ud, som om han var kommen ud af Høvets Klipper (var en Hævtrold)?“ — Starpheðin svarede: „Brød du dig ikke om, dit Mælsfæss,

*) Den Hændelse, som Starpheðin her figter til, er øllers ukjendt.

**) Snorres Fader og dennes Banemand være begge dræbte i Snorres Barndom.

hvem jeg er. Jeg tør gaa frem der, hvor du ligger og lurar paa mig og ræddes lidet, om slige Svende komme paa min Vej. Du skulde heller søge din Søster op, som de førte bort fra dit Hus, uden at du turde røre dig derved." — Dernæst kom de til Gudmund den mægtige; han vilde just ikke love ligefrem Hjælp, men lod dog velvillig nok og vilde i det mindste ikke være dem imod. Aasgrim talte ham. Gudmund sagde: „Der er en Mand der henne i eders Flot, som jeg en Tid har set paa, og han tykkes mig ræddeligere end nogen, jeg før har set." — „Hvem er det?" spurgte Aasgrim. — „Ham, som fire gaa foran, med det brune Haar, blegt Ansigt, stor af Væxt og saa raft at se til, at jeg heller vil have ham end ti Mænd i mit Følge; men dog ser Manden ud til at have Ulykken med sig." — Skarphedin sagde: „Det er mig, du mener, og hver have vi faaet sin Ulykke: jeg maa høre for Høstuld Hvitanesgodes Drab; men om dig have Thorkel Haak og Thorer Helgesøn ført Haansord ud blandt Folk." — Derpaa gik de til Thorkel Haaks Bod; han var Søn af Thorgeir Gode fra Ljosavatn, — ham som var Lovfigemand, da Kristendommen blev lovtagen —, og han var navnkundig af flere Heltegjerninger udenlands. Inden de gik ind til ham, bad Aasgrim Skarphedin om ikke at blande sig i Samtalen. Skarphedin smilte derved; han var klædt saaledes, at han havde en blaa Kjortel, blaastribebe Broge, høje, sorte Støvler og et Svøbelte om Livet; i Haanden bar han Himmegylde, havde et let Skjold paa Armen, et Silkesmykke om Hovedet og Haaret strøget bag Ørene. Heller ej Thorkel Haak vilde have med deres Sag at gjøre, men spurgte til sig: „Hvem er den store, forførelige Mand, som fire gaa foran, med det blege, skarpe Ansigt, der ser saa uhykkelig og farlig ud?" — „Jeg hedder Skarphedin; men du skulde ikke bruge Haddings-

ord mod sagesløs Mand. Aldrig har jeg strebet med min Fader, som du med din. Eibet har du ogsaa rebet til Atinget eller givet dig af med Tingsager, og det passer bedre for dig at sidde paa din Gaard med din Smule Husfolk og lave Mælk. Du skulde ogsaa først stange dine Tænder og faa Trævlerne ud af det Hoppeljud, som du aad, før du drog til Tinge; din Hyrde saae det og undrede sig over, at du øvede sliig Vederstyggelighed." Da sprang Thorkel Gaak op, greb sit Sværd og sagde: „Dette Sværd fik jeg i Sverige og vog med det den største Ræmpe og siden mange Mænd; kan jeg naa dig, skal jeg drive det igjennem dig, og det skal du have for dine Udvæmsord." Skarphedin stod med løftet Øxe, smilede og sagde: „Denne Øxe havde jeg i min Haand, da jeg sprang tolv Alen over Markarfljot og vog Thraaen Sigfusson; der stode otte Mænd hos, og ingen fik mig fat; men aldrig har jeg løftet Vaaben mod Mand, uden det har ramt ham"; og i det samme sprang han ind paa Thorkel og raabte: „Gjør nu eet af to, Thorkel Gaak! Stik dit Sværd ind og sæt dig, eller jeg sætter dig Øgen i Hovedet og kløver dig ned i dine Hærder!" Da satte Thorkel sig ned, og de gik ud af Bøden.*)

„Hvor skulle vi nu gaa hen?" spurgte Skarphedin. Naasgrim svarede: „Hjem til vor Bød." — „Saa gaa vi til Bøden, kjede af at tigge," sagde Skarphedin. Men, da Gudmund den mægtige hørte, hvad Skam der var overgaaet hans Uvindsmand Thorkel Gaak, hød han sin Broder Einar fra Tværaa — en meget dygtig og klog

*) Det meste, af hvad Skarphedin lader Gudmund og Thorkel Gaak høre, fortælles udsærlig i Bjofabatningernes Saga, som især handler om Slægter i Tings- og Badla-Tingslagene, og hvori Gudmund den mægtige er Hovedpersonen.

Mand — at staa Njaals sønnerne bi med alle sine Mænd. — Imidlertid nærmede Dagen sig, da Sagen skulde for Retten. Asgrim vilde, at de strax skulde komme frem med den Indsigelse, de havde imod Søgsmålet: at Mørð havde anlagt Sagen, skjønt han selv var Drabsmand. Men Thorhall var ikke for intet Njaals Lærling. Han sagde, de skulde vente hermed; thi fik Modparterne strax dette at vide, saa kunde de endnu, inden Sagen faldt i Rette, lade ny Stævning foretage af en anden Mand, og saa var Søgsmålet lovligt. De ventede da. Fredag Aften vare Folk samlede omkring Fjerdingretten; Dommerne vare udnævnte, og Sigfus sønnerne, som nu selv havde overtaget Sagsførelsen, medens Mørð havde været klog nok til helt at drage sig ud af den, havde fremstillet Nævnsmændene (Saarvidnerne) og indbudt Modparten til at vrage dem, om han havde nogen lovlig Indsigelse imod dem. Da stod den unge Thorhall op og gjorde Forbud mod Nævnsmandstoget, fordi den Mand havde æftet „Rvid“, der selv var falden under Lovens Straf, og nu meldte han, at Mørð havde Del i Høstulds Drab og havde givet ham det femte Saar, som han ikke havde nævnt nogen Ophavsmand til. Men dermed var Søgsmålet blevet ulovligt. Da stod Njaal op og bad Sagsøgerne og deres Benner høre hans Ord, inden de gik. „Saa synes mig“, sagde han, „som denne Sag maa falde af sig selv, og det med rette; thi af ond Rod er den runden. Det vil jeg lade eder vide, at jeg elskede Høstuld mere end mine Sønner, og, da jeg spurgte, han var dræbt, tyktes mig slukt mine Dines bedste Bys, og heller vilde jeg miste alle mine Sønner, naar han havde levet. Nu beder jeg eder, at det maa undes mig at faa Forlig sluttet paa mine Søners Vegne, og ønsker jeg, at de maa kjende deri, som ere bedst stiktede dertil.“ Derom bade ogsaa Gissur hvide og Hjalte Stjæggessøn,

og Hall fra Sida opfordrede Flose til at sige Ja. Flose gif da ind paa det: tolv Boldgiftsmænd skulde kjende i Sagen, sege udnævnte fra hver Side. Disse Mænd udnævntes, og det blev bestemt, at de skulde tage Plads i Lovretten for at raadslaa, medens alle andre gif bort.

Blandt Boldgiftsmændene var Snorre Gode. Paa ham faldt Lodden at nævne først Pengebodens Størrelse. Han foreslog tredobbelt Mandebod eller sege Hundreder i Sølv*). Det fandt de andre rigtigt. Fremdeles vilde Snorre, at den skulde betales der paa Tinget. Dette mente Gissur hvilde var ugjærligt, da Njaal næppe havde faa mange Penge med sig. „Jeg veed, hvad Snorre vil,“ sagde da Gudmund den mægtige; „han vil, at alle vi Boldgiftsmænd skulle styde til, som vi ere Dannemænd til, og det vil da mangen efterligne.“ Dertil var Hall fra Sida og de øvrige af Flose udnævnte Boldgiftsmænd ogsaa villige. Hall fik det Hverv at kundgjøre Kjendelsen. Der blev ringet, og Folk strømmede op til Lovbjærget. Hall stod op og kundgjorde Kjendelsen og Boldgiftsmændenes Beslutning at give Penge til, samt bad „hele det samlede Folk, at hver vilde give noget for Guds Skyld“. Njaal takkede. Skarphedin stod hos ham tavs og trak Læberne op til et Smil. Man gav sig til at samle Pengene: Njaals sønnerne og Kaare havde eet Hundrede, Njaal selv eet Hundrede. Resten var snart samlet, faa der fattedes ikke en Penning. Til sidst tog Njaal en

*) 3: 90 Mark (= 45 S) Sølv = 2880 Kr. (svarende til 28800 Kr. nu), hvilket var segedobbelt (ikke som i Sagaen meddelt tredobbelt) Mandebod (jfr. S. 130, Anm.). Med Hensyn til Forklaringen af dette Sagasted („tredobbelt Mandebod“) henvises i øvrigt til min Afhandling »Mangjöld-hundrad« i „Germanistische Abhandlungen zum I.XX. Geburtstag Konrad von Maurers“ (Göttingen 1893), S. 520. S. G.

Slæktjole af Silke*) tillige med et Par fine Damestøvler og lagde det oven paa Sølvbunken.

Nu skulde Mandeboden overgives. Hall hentede Flose, men Njaal sine Sønner, for at de, naar Bøden var modtagen, kunde love hverandre Fred og Trygghed. „Nu er vor Sag i en god Gænge,“ sagde Njaal til dem; „vi ere nu forligte Mænd; vi skulle nu mødes fra begge Sider og tilsige hverandre Trygghed. Nu vil jeg bede eder, mine Sønner, at I ikke forspilbe noget.“ Skarphedin strøg sig over Panden og smilte. Alle gik nu atter til Lovretten. Da Flose saae Sølvbunken, sagde han: „Det er mange skjønne Penge og rundelig udredebe, som venteligt var.“ Derpaa tog han Kjolen og svang den og spurgte, hvem der havde lagt den til. Ingen svarede. Anden Gang spurgte han og lo derved; men ingen svarede. „Hvor kan det være,“ vedblev han, „at ingen veed, hvo der har ejet dette Stykke? Eller tør I ikke sige det?“ — Skarphedin sagde: „Hvem mener du har givet det?“ — Flose sagde: „Vil du vide det, saa skal jeg sige dig, at jeg tænker, din Fader har givet det, den skjægløse Gubbe; mange, som se ham, vide ikke, om han er en Kvinde eller et Karlsfolk.“ — Skarphedin sagde: „Det er et skammeligt Ord, at haane en gammel Mand. Ogsaa kunne I vide, at han er en Mand; thi han har avlet Sønner, og saa af vore Frænder have ligget ugilde ved vor Gaard, uden at vi jo have hævnnet dem.“ Derpaa tog Skarphedin Kjolen til sig og slængte et Par blaa Buxer til Flose og sagde, at dem trængte han mere til; „thi du er Brud til Trolben i Svine-

*) Med Hensyn til dette Klædningsstykkets Bestaaffenhed henvises til min Afhandling om Klædebragten i Sagatiden i „Grundriss der germanischen Philologie“ II. Bd., 2. Abth., S. 238—239 og 244.

fjæld, som man siger hver niende Nat gjør dig til sin Kone.“ *) Da sparkede Flose til Bengene og sagde, han vilde ikke have en Hvid deraf, og dermed skiltes de uforligte; saa nu var der ikke andet at vente, end at der vilde blive prøvet Mandhævn for Høstuld. — Nogle blandt dem, som havde studt Benge til, talte om, at hver skulde tage sit tilbage; men Gudmund den mægtige vilde paa ingen Maade tage noget igjen, som han een Gang havde givet; Snorre raadede da til at lade Bengene blive samlede i Forvaring hos Gissur hvide og Hjalte Skjæggesøn; „thi“, sagde han, „det vil ikke vare længe, før der vil blive Brug for dem.“

Flose stævnebe alle sine Venner i denne Sag til Almannagjaen. De mødte, fem Snefe, og lovede hverandre at hjælpes ad, til alle Njaals sønnerne vare dræbte. De kaarede Flose til deres Høvding og aftalte, at de skulde samles paa Thrihyrningshals (Bjærgghalsen eller Nafsen mellem Thrihyrning og Bjærgget Lindfjæld øst for) paa en bestemt Dag otte Uger før Vinteren. Denne Aftale skulde holdes strengt hemmelig; og alt blev der gjort Ed paa.

Folk droge hjem fra Altinget. Njaal og hans Sønner vare hjemme paa Bergthorshvol. Der var paa

*) Buzerne skulle formodentlig sige saa meget, som at Flose kunde trænge til et Mærke paa, at han var Mand, siden det nok var uvist, om han ikke var en Kvinde og det en Trolds Frille. [Angaaende en nærmere Forklaring af dette Sted samt om den Skik i Almindelighed ved Udbetalingen af en Mandebod at søje en „Vennegave“ til den udbetalte Sum som Legn paa, at det gode Forhold, som havde fundet Sted mellem Parterne, før end deres ved Dom eller Forlig afgjorte Mellemværende var opstaaet, nu var gjenoprettet, henvises til J. Frigner: „Sprogl. og kulturhist. Studier“ i Kristiania Vidensk.-Selsk. Forhandl. 1880, Nr. 16, S. 9—10. B. G.]

Gaarden der en-ældgammel Kærling, som plejede at føre megen tosset Snak. En Dag tog hun'en Kjøp i Haanden og gav sig til at prygle paa en Staf Arver, som laa bag Huset, og bad, at den aldrig maatte trives. Starphedin lo og spurgte, hvi hun yppede Kiv med Staffen. „Denne Staf“, svarede Kærlingen, „vil blive brugt til at tænde Ild med, naar Njaal Vonde og min Fosterbatter Bergthora indebrændes. Kast den i Vandet eller brænd den strag!“ Starphedin mente, at det var ikke Umagen værdt; skulde det saa være, vilde man nok saa noget at tænde med. Noget Tid senere hændte det sig, at en Vondesøn paa en Gaard i Arnes-Linglag en Aften, da der var otte Uger til Vinteren, hørte et stort Brag, saa det tyktes ham, at baade Jord og Himmel stjalv. Han saae derpaa i Vester en Ilbring komme frem og i Ringen en Mand paa en graa Hest. Han kom farende med en luende Brand i Haanden og var sort som Beg. Ibet han red forbi Drengen, sagde han et Vers om, at Flose's Færd var, som Kjøvlen foer rundt; i det samme Stød han Branden mod Fjældene i Øst, og der blev en stor Ild, og Manden red ind i Ilden og blev borte der. Dette blev meldt Hjalte Skjæggesøn, som sagde, at det var et Vandridt (Trolberidt) og Barsel for store Tidender.

Samme Dag, det var en Drottens Dag (Søndag), da der var sunget Messe, red Flose hjemme fra, og paa Ugens anden Dag ved Midasten (M. 6) mødtes de forbundne efter Aftale paa Thrifhrningshals nord for Markarfljot; der tøvde de til henad Aften. Om Morgenen paa denne Dag vare Grim og Helge dragne til en nærliggende Gaard, hvor de agtede at blive Dagen og Natten over. Der fik de Rundskab om, at Sigfus'sønnerne og Grane Gunnar'søn vare blevne sete til Hest og hærklæbte paa Vej op til Thrifhrningshals. „Da maa Flose være

kommen østen fra," sagde Helge, "og vi, Grim, skulle være der, hvor Skarphedin er." Grim sagde, at saa skulde det være, og de gav sig strax paa Hjemvejen. — Men henad Aften sagde Bergthora til sine Husfæller: "Nu skal I vælge jer den Mad i Kvælb', som hver især holder mest af; thi denne Aften er den sidste, jeg bærer Mad frem for mine Husfæller." De sagde, at det skulde ikke være. Men hun sagde, at det dog blev saaledes, og til Tegn derpaa skulde de faa at se, at Grim og Helge vilde komme hjem samme Aften, skjønt de havde agtet at blive borte om Natten. Saa blev der sat Mad paa Bordet. Njaal sagde: "Underligt synes det mig nu; mig tykkes, jeg ser hele Stuen over, at Gavl væggene ere borte, men hele Bordet og Maden lutter Blod." Alle forfærbedes, men Skarphedin bad dem ikke ved Sorg eller stygge Læber give Anledning til ond Dmtale. Inden Bordene vare tagne bort, kom Grim og Helge hjem og fortalte, hvad de havde faaet at vide. Dette voldte stor Skræk i Huset; men Njaal hød, at ingen maatte gaa i Seng. Flose og hans Mænd nærmede sig Gaarden langsomt og tæt sluttede. Njaal stod udenfor med sine Sønner og Kaare og sine Hjemmemænd, ialt henved tredive Mænd. Flose standsede sit Tog og sagde: "Lad os nu se, hvad de ville gjøre; thi hvis de blive udenfor, tror jeg aldrig, vi kunne komme dem til Livs." — "Da er vor Færd falden ilde ud," sagde Grane Gunnars søn, "om vi ikke skulle gaa dem paa Livet." — "Det skal heller ej være saa," siger Flose; "vi skulle gaa dem paa Livet, om de end staa udenfor; men vi ville da tabe saa meget, at saa skulle kunne sige, hvo der sejrede." — Da Njaal havde set deres Flok, sagde han, at alle skulde gaa ind; thi ilde var det gaaet dem, der søgte ind paa Gunnar, og han var dog ene; men her var Huset stærkt, og man vilde da ikke let kunne komme dem nær. Skarphedin

mente, at Gunnars Drabsmænd vare saa gjæve Mænd, at de ikke vilde indebrænde ham; „men disse,“ sagde han, „ville strax bruge Ild, naar intet andet hjælper; men jeg har ikke Lyft til at lade mig indebrænde som en Ræv i sin Hule.“ — Njaal sagde: „Det gaar nu som før, at mine Sønner ville give mig Raad og ikke brhde sig om mig; saa gjorde J ikke, da J vare yngre, og ebers Raad havde da bedre Fremgang.“ — „Lad os gjøre, som vor Fader vil!“ sagde Helge, „det vil gavne os mest.“ — „Ikke veed jeg det forvist,“ sagde Skarphedin; „thi han er nu feig (d. e. viet til Døden). Men gjerne kan jeg gjøre min Fader det til Vilje at brænde inde med ham; thi jeg ræddes ikke for min Død.“ — Han sagde derpaa til Raare: „lad os følges ad, Maag!“ — „Det har jeg i Sinde,“ sagde Raare; „men er os andet tilstiftet, saa vil det ste, og vi kunne ikke gjøre noget derved.“ — „Hævndu da os, som vi dig,“ siger Skarphedin, „om vi leve efter dig.“ — Dertil sagde han Ja, og de gik alle ind. — Nu ere de dødsens, da de ere gaaede ind,“ sagde Flose, og hød Folk flokke sig tæt om Huset ved alle Indgange. Først stak en Mand efter Skarphedin med sit Spyd. Skarphedin hug Spydet over for ham og berefter over Skjoldet, saa at Øren tog hele hans Ansigt bort, og han faldt. Raare sagde: „Han slap ikke fra dig, og du er bjærvest af os.“ — „Ikke veed jeg det saa vist,“ sagde Skarphedin og trak Læberne op og lo. Grim og Helge stak nu ud med Spyd og saarede mange; men Flose og hans Mænd fik intet ubrettet.

Da sagde Flose: „Vi have lidt stor Mandskade. Nu maa vi tage et andet Raad. Nu have vi to Raar, og intet af dem er godt: det ene at vende om, og det bliver vor Bane; det andet at høre Ild til og brænde dem inde, og det er et stort Ansvar for Gud, da de selv ere

kriftne Mænd; men dog maa vi gribe til den Udvej." De gjorde da store Baal ved Dørene. Da sagde Skarphedin: „Nu gjør I Ild op, Svende! Skal I nu til at tage Mod?" — Grane Gunnars søn svarede: „Saa skal det være, og du skal ikke have større Hede behov til at bage ved." — „Det lønner du mig, som du er Mand til, at jeg hævne din Fader," sagde Skarphedin. Kvinderne hældte nu Vand og Syre (gammel sur Vælle) i Ilden og slukkede den. Da blev en vaer, at der over Tværtræerne*) var et Loft, men bag Huset stod en Arvestaf; han raadte da til at bane sig Vej udenfra op paa Loftet og bære Ild derind og bruge Arverne til Tønder. Dette gjorde de, og snart stod Taget og Loftet i Lue. Da toge alle Kvindfolkene til at jamre sig. Njaal sagde: „Bærer ved godt Mod og mæler ikke Angstord! Det er kun en Vyge, og der vil være langt til en anden slig. Det skal I og tro, at Gud er saa mistundelig, at han ej vil lade os brænde baade i denne og den anden Verden."

Da Huset stod helt i Lue, gik Njaal til Døren og raabte paa Flose og spurgte: „Vil du tage mod noget Forlig med mine Sønner eller unde nogen Mand Udgang?" Flose sagde, at nu skulde det have en Ende med dem, og han vilde ikke gaa, før Njaals Sønner vare døde; men Kvinder, Børn og Huskarle kunde gaa ud.

*) Ovenpaa de høje Stolper (jfr. Lilløget bag i Vogen) laa der i Højde med Bærgenes øverste Kant Bjælker, der kaldtes Stavlægjer; imellem disse strakte sig ofte (ikke altid) tværs over Staaen flere Tværtræer, ovenpaa hvilke der i enkelte Tilfælde (som hos Gunnar og Njaal) blev lagt et Loft i Staaens ene Ende, der var aabent ind imod Staaen. Et saadant Loft benyttedes af nogle Familier som Sovelammer (jfr. S. 151) i Steden for de almindelige smaa Sengetamre eller Alkover „indensfor Sætet" (jfr. S. 100, Anm.). B. G.

Njaal hød da Helges Kone Thorhalla Asgrimsdatter gaa først ud og med hende de andre; hun lovede ved Afsteden at ægge sin Fader Asgrim og sine Brødre til at hævne denne Mandskade. Grimis Kone Astrid fik Helge til at tage en Kvindelaabe og Hovedbug paa og saaledes prøve paa at slippe ud i Kvindeflokken; i den var ogsaa Starp-hedins Kone Thorhild og de to Njaalsdøtre, som vare hjemme, Thorgerd og Helga, Kaares Husfru. Da Flose saae Helge, sagde han: „Det er en høj Kvinde der og herdebred; tag hende fat og hold paa hende.“ Helge havde sit Sværd i Haanden; han kastede Raaben, hug til en Mand og slog Foden af ham; men da kom Flose til og hug ham over Halsen, saa Hovedet gik af.

Flose gik nu til Husdøren og kaldte Njaal og Bergthora ud og sagde: „Udgang vil jeg byde dig Njaal Bonde; det er ikke værd, at du brænder inde.“ Njaal svarede: „Ej vil jeg gaa ud; jeg er en gammel Mand og lidet stiftet til at hævne mine Sønner; og jeg vil ikke leve med Skam.“ — Flose sagde da til Bergthora: „Gaf du ud, Husfrue! Dig vil jeg for ingen Pris indebrænde.“ — Hun svarede: „Jeg blev ung gift med Njaal. Jeg har lovet ham, at „eet skulde gaa over os begge.“ — Da gik de ind. Bergthora spurgte: „Hvad skulle vi nu gjøre? — „Gaa til vort Hvilested,“ sagde Njaal, „og lægge os ned. Jeg har længe længtes efter No.“ Høst de gamle var Kaares og Helgas Søn Thord, som endnu var Barn. Ham vilde Bergthora lade være ud. „Det har du lovet mig, Bedstemoder,“ siger Drengen, „at vi to aldrig skulde skilles ad, mens jeg vil være hos dig; men mig tykkes det meget bedre at dø med dig og Njaal end at leve efter eder.“ — Hun bar da Drengen til Sengen. Njaal hød sin Bryde (øverste Huskarl) lægge Mærke til, hvor de lagde sig — „thi jeg agter nu ikke mere at røre mig“, sagde han, „enten

faa Røg eller Hede piner mig" — samt at brede Huden af en nyflagtet Oxe, som laa der, over dem. De lagde sig da i Sengen med Drengen imellem sig, signede sig og Drengen og anbefalede deres Aand til Gud, og det var det sidste Ord, man hørte af dem. Men Bryden bredte Huden over dem og gif saa ud. Ketil fra Mørt tog imod ham og spurgte, hvordan det gif hans Svigerfader Njaal. Bryden sagde det. „Stor Harm er os tilskiftet,“ sagde Ketil, „at vi skulle have saa megen Ulykke sammen.“

Starphebin saae sin Fader lægge sig og sagde: „Lidlig gaar vor Fader til Sengs, og er det venteligt nok: han er en gammel Mand.“ Nu toge Starphebin, Raare og Grim Brandene, alt som de faldt ned, og kastede dem ud paa Angriberne. Udefra kastede de Spyd ind paa dem; men de fangede dem alle i Luften og sendte dem tilbage. Da forbød Flose sine Mænd at stifte Vaaben med dem; de skulde lade Ilden gjøre Resten. Lidt efter faldt Tag-spærene ned. „Nu maa min Fader være død,“ sagde Starphebin, „og man har dog hverken hørt ham stønne eller hoste.“ De gif ud til Enden af Huset. Der laa en nedfalden Tværbjælke ind over Bæggens Kant, meget brændt i Midten. Raare raadte da til, at de skulde løbe ud paa Enden af den og springe ned; her kunde de maa- ste slippe usete bort, da Røgen drev ad denne Kant. Starphebin vilde, at Raare skulde gaa forrest. — „Det har hver Mand Lov til“, sagde Raare, „at bjærge Livet, mens han kan. Men sliq vil da sagtens vor Skilsmisse blive, at vi aldrig ses mere; thi, naar jeg først springer ud af Ilden, vil jeg ikke have Sind til at springe tilbage i den, og saa maa hver fare sin Led.“ — „Det glæder mig,“ siger Starphebin, „hvis du kommer bort, Raag, at du vil hævne mig.“ Raare tog en luende Senge-

stok*) i Haanden, løb ud paa Bjælken og kastede Stokken paa dem dernede. De sprang til Side og han ned paa Jorden og bort i Røgen. Hans Klæder og Haar brændte, og Folk saae noget glødende fare langs med Røgen; men de troede, det var Ønister af den udkastede Stok. Raare løb, til han kom til en Bæk, kastede sig i den for at flukke Ilden i sine Klæder og lagde sig i en Grøft for at hvile sig.

Skarphedin tren ned paa Bjælken strag efter Raare; men, idet han satte Foden paa den inderste Ende, brast Bjælken over i Midten, og han faldt ned inden for Væggen. Han klavrede op ad denne; men da faldt en af Sideaafene**) ned paa ham og kastede ham ind ad. „Nu ser jeg, hvordan det skal være,“ sagde han og gik langs med Sidevæggen. Gunnar Lambessøn, en af de Mænd, som han havde skaanet, da Thraaen blev dræbt, var klavret op paa Sidevæggen og saae ind. Han

*) I Grundsproget staar »setstokkr«, som betegner en bred og svær Plante, der, rejst paa Kant, begrænsede „Sætet“ (jvfr. S. 100, Anm.) eller Follenes Soveplads fortil, men som ogsaa kunde betegne en Plante, der begrænsede hvert enkelt Sengested fortil, hvorfor Ordet paa Dansk bedst kan gjengives ved „Sengestok“ (jfr. „Privatbol. paa Isl. i Sagat.“, S. 217—18 og 220). Disse Sengestokke eller „Sætstokke“ vare undertiden prægtigt udskaarne og stattedes meget højt, saa at flere af Landnamsmændene tog dem med fra Hjemmet, da de rejste til Island. Naar de nærmede sig Landet, kastede de dem i Havet, ligesom deres Højsædesstøtter (jfr. ovenf. S. 8—9 og 13), for derved at søge Spaadom om, hvor de skulde ned sætte sig, idet de vilde bygge deres Gaard der, hvor „Sætstokkene“ drev i Land; thi disse stod for dem som Tegn paa en huslig Lykke. Herved er den Misforstaaelse (som findes i flere Afhandlinger og Ordbøger), at Sætstokkene skulde betegne det samme som Højsædesfulerne, foranlediget.

B. G.

**) Jfr. Side 150, Anm.

B. G.

fit Øje paa Skarphedin. „Græder du nu, Skarphedin?“ sagde han. — „Na nej,“ svarede denne; „men sandt er det, at det bider i Øjnene. Men jeg synes, du ler.“ — „Det gjør jeg, og det har jeg aldrig gjort, siden du vog Thraaen paa Markarfljot.“ — „Her skal du faa en Mindegave,“ sagde Skarphedin, og tog en Rindtand op af Lommen, som han havde hugget af Thraaen, og kastede den i Ansigtet paa Gunnar, og strax laa hans ene Øje paa Rinden. Derpaa gif Skarphedin hen til Grim. De tog hinanden i Haand og traadte de nedfaldende Brande ned; men midt i Stuen faldt Grim om og var død. Da løb der et stort Brag; Tagdækningen styrtebe ind, og Skarphedin blev klemt inde mellem den og Gavlen.

Det var nu Morgen. En Mand kom ridende til Flose og meldte, at han nys havde talt med Raare, som de troede var indebrændt med de andre. Raares Sværd var blaanet paa Eggen og blødt; men han havde sagt, han skulde hærde det i Sigfusfønnernes og de andre Brandmænds Blod. Flose mælte: „Sagt har du os det, som ej lover os Fred og Ro; thi den Mand er nu kommen bort, som gaar næst Gunnar paa Hlibarende i alle Dele. I skulle nu ogsaa vide, I Sigfusøunner og andre Brandmænd, at her vil blive stort Eftermaal efter denne Brand, og at mangan Mand vil miste sit Hoved og somme alt deres Guds.“ Derfor vilde han byde dem alle hjem til sig øfter paa. En af Mændene kvad en Bise, hvori han pralede af Gjerningen. „Noget andet skulle vi rose os af,“ sagde Flose, „end af, at Njaal er indebrændt; thi det er os ingen Ære.“ Han gif med Grane Gunnarsøn om ved Gavlen, hvor det endnu brændte; stundum blussede Ilden op, stundum sank den sammen. Da hørte de inde i Ilden, hvor der blev kvædet en Bise:

„Jævnt og smaat kun J evned,
 Jættetævers Vtmænd!
 Brynregns-Bygen i Slagets
 Drag at holde tilbage.
 Turde paa Sværde-Ting kun
 — trygt jeg det kvæder — frygtløst
 mod mine Venner J møde,
 mærke de skulde jer Huldet.“ *)

Grane sagde: „Mon Starphedin har kvædet den Bise levende eller død?“ — „Det vil jeg ikke bryde mit Hoved med,“ sagde Flose. Men nu, mente han, var det Tid at skynde sig bort, inden Herredets Folk blev samlede. Folk skyndte sig da til deres Heste og rede bort. — Dette skete i Aaret 1011.

Eftermaalet efter Njaal og hans Sønner blev den største Tingtrætte, som havde været for paa Altinget, og voldte mangan Mands Bane. Hermed gif det, kort at melde, saaledes til.

Saa snart Kaare havde pustet ud, drog han til Hjalte Skjæggessøn i Thjorsaadal, som blev yderst opbragt og lovede ham sin Hjælp til at forfølge Brand-sagen. De rede øster paa til Njaals Brodersøn, Thor-geir Skorargeir, den nærmeste Blodsfrænde og derfor den rette Eftermaalsmand. I Forening fulgtes disse saa til Brandstedet og søgte Eigene frem for at jorde dem. Njaals og Bergthoras samt Drengens Dig laa ubrændte under Drekuden. Hjalte fandt Njaals Mafyn saa klart, at han aldrig havde set Mage dertil paa et Dig. Starphedin stod op mod Gavlæggen med aabne

*) Jættetævers Vtmænd er et Haansord om Angriberne. — Brynregn d. e. Laarer. — Sværde-Ting, Striden, hvor Sværdene jo have Ordet.

Øjne, sammenbidte Læber, og Hænderne lagte i Kors; Fødderne vare helt forbrændte, men ellers var han ubrændt undtagen to Korsmærker paa Bryst og Ryg, som man mente han havde givet sig selv. Men alle fandt det bedre at være hos den døde Starphedin, end man havde tænkt; thi ingen ræddedes for ham. Rimmeghyge sad i Bæggen*), breven ind i den til midt paa Færnet, saa at Væggen var ufsadt af Heden; den vilde Kaare, at Thorgeir skulde bære; thi han var nu, sagde han, den største Mand i Slægten. De fandt ogsaa Grim's Ben og Levninger af Kærlingen, som havde spaaet om Arvestaffens; ialt bleve ni Lig fundne, som derpaa førtes til Kirke og jordsæstebes.

Den næste Mand, Kaare opsogte, var Nasgrim paa Tunga. Herhen havde allerede Thorhalla bragt Budskabet, og Nasgrim havde budet alle de brandlidte Ophold paa sin Gaard. Da Thorhall Njaalsfostre hørte om sin Fosterfaders Død, svulmede han af Harm, og Blodet stod ham ud af Ørene, indtil han faldt i Afmagt. Da han kom til sig selv, sagde han, at han „havde teet sig umandig, men at han dog vilde ønske, han kunde hævne det paa nogen af dem, som havde indebrændt Njaal.“ Nasgrim havde alt, før Kaare kom, henvendt sig til Gissur hvide paa Mosfell og faaet hans Løfte om Hjælp; paa hans Raad gif Kaare, Thorhall og Thorgeir til Mørk Valgardssøn paa Hov og truede ham til at overtage Sagens Førelse mod Flose og de andre Brandmænd. Mørk indlebede da Sagen ved først i Vidners Baahør at tillyse sig den ham af

*) Bæggene vare nemlig, ligesom i Almindelighed paa Island (sfr. Tillæget bag i Bogen), opførte af Jord og Kampesten og derfor ikke opbrændte.

Thorgeir overdragne Sag mod Flose Thordssøn „for Lovnævnt Anfald paa Helge Njaalssøn med Hærnesaar, Gullskaar eller Marvsaar, saa han fik Bane deraf,“ og ved dernæst at udnævne „Kvid“, d. v. s. ni Nævns-mænd, som stævnedes til at vidne paa Tinget om Drabet.

Imidlertid laa heller ej Flose ledig. Om Vinteren rejste han vidt omkring i Ost- og Nordfjerdingen og bad om Tinghjælp; mange Stormænd lovede ham den, nogle for Penge; men den bedste Støtte havde Flose dog hos Hall paa Sida. Da Tingtiden nærmede sig — det var altsaa om Sommeren 1012 —, drog han med alle de hundrede Brandmænd, som havde været hos ham om Vinteren, til Tinget; væbnede og fyllede togede de frem paa Tingvoldene ved Aaen og søgte saa til deres Hoder. Strax efter kom Raare og hans Benner: Thorgeir Storargeir og hans Brødre, Hjalte Skæggesøn, Gisfur hvide, Mørd Valgardssøn og Nasgrim Ellidagrimssøn samt hans Søn Thorhall; denne var paa den Tid syg af Hulbenstak i Foden, saa han ikke kunde gaa, men han vilde dog med til Tinget, og af ham ventede Faderen sig stor Gavn. Hver af dem havde saa mange Følgemænd med, som han kunde saa paa Benene. Og saa denne Skare kom fylket og væbnet til Tingvoldene, og søgte dernæst hver til sine Hoder. Mange Høvdinge og andre Bønder fra alle Landets Egne vare ogsaa komne tilstede, saa at der albrig havde været noget saa talrig besøgt Alting.

Dagene før Sagen skulde for Retten brugte begge Parter til at sikre sig Bistand hos andre Høvdinge. Flose opsogte blandt andre en lovklog og gjerrig Mand fra Vestlandet, Gholv Bølværksøn, og ved at give ham en svær Arming, værd tolv Hundrede Alen graa-

brunstribet Badmel*), fik han ham til at paatage sig det farlige Hverv at lede Børnet i Sagen; men det skulde holdes skjult, og især det, at Eholv havde taget Penge for at føre Sagen; thi dette var forbudt. Kort efter gik Eholv imidlertid til Snorre Godes Bod. De taltes ved en Stund. Med eet greb Snorre hans Haand, strøg Ærmet op og saae Ringen. „Er den kjøbt eller giben?“ spurgte Snorre. — Eholv tav. „Fuldt vel ser jeg,“ sagde Snorre, „at du har faaet den til Gave; gib den kun ikke koster dig dit Liv!“ — Paa den anden Side drog Raare, Aasgrim og Gissur om for at bede om Hjælp. Hos Skapte Lovfigemand bleve de brat afviste, men Gudmund den mægtige lovede at hjælpe dem med al Magt, og Snorre Gode sagde, at han ikke vilde møde ved Retten med dem, men derimod holde sit Mand-

*) Ved Siden af den ovenfor (S. 79, Anm. 2) omtalte Værdiberegning i Sølvs brugte man ogsaa en anden, naar Vælsøbet udbetaltes i Varer eller Naturalier. Grundlaget eller Normen for denne Værdiberegning var en Alen Badmel (= $\frac{3}{4}$ dansk Alen). 6 Alen hvidt Badmel eller 5 Alen graa brunstribet Badmel udgjorde, hvad man (i Mopsælning til en Dre Sølvs) kaldte en Lovsøre, hvoraf 8 udgjorde en Mark, og 120 et Hundrede. Forholdet mellem en Lovsøre og en Dre Sølvs var i det 9., 10. og den første Halvdel af det 11. Aarh. som 8:1 eller 8 Lovsøre lig med 1 Dre Sølvs. I den sidste Halvdel af det 11., 12. og 13. Aarh. var derimod Forholdet som $7\frac{1}{2}$:1 eller $7\frac{1}{2}$ Lovsøre lig med en Dre Sølvs. 12 Hundrede (o: 12×120) Alen graa brunstribet Badmel blive saaledes 288 Lovsøre = 36 Dre Sølvs = 144 Kr. (svarende til 1440 Kr. nu). Man vilde derfor i Aaret 1012 have kunnet kjøbe 1 Alen graa brunstribet Badmel for en Tisre i vore Penge, men en Tisre havde den Gang over for Varer omtr. samme Værdi som 1 Krone har nu til Dags (jfr. S. 35, Anm.). Jfr. i øvrigt med Hensyn til den i høj Grad indviklede Værdiberegning i Sagatiden min Afhandl. »Manngjöld-hundrad« (se ovenf. S. 172, Anm.), S. 538—539.

Skab fyldet ved Indgangen til Almannagjaa: naar der da, som venteligt, opstod Strid, og Flose og hans Mænd søgte hen til Kløften for at tage Stilling der, vilde Snorre drive dem tilbage; men saa skulde Nasgrim og hans Benner ogsaa love, naar de havde dræbt saa mange, som de nogenlunde kunde betale, og naar han rykkede frem for at stille de stridende ad, da strax at holde op. Tillige lod Snorre dem vide, at Flose vistnok havde givet Gholv Penge for at føre Sagen, hvilket kunde bruges imod ham.

Dagen kom, da alle Retsager skulde tillyses paa Lovhæjret. Efter forud gjort Aftale kom da Mord først frem med Sagen mod Flose for Helges Drab, nævnte Tillysningsvidner og Nævns mænd og gjorde Paastand paa, at Flose skulde være Stovgangsmand, hvem ingen maatte føde, færges eller hjælpe i nogen Maade, samt have sit Guds forbrudt. Fremdeles tillyste Thorgeir Sag mod den Mand, som havde tændt Ilden paa Bergthorshvol, og gjorde samme Paastand; Kaare sagsøgte tre andre Mænd, deriblandt Grane Gunnarssøn; Thorgeirs Brødre og Nasgrim endelig sagsøgte andre Brandmænd. Dette var den første Del af Søgsmålet for Retten; da det var forbi, gik Folk til deres Boder.

Flose spurgte Gholv, om han saae noget Børn i disse Sager. Om at nogen skulde fragaa sin Del i Gjerningen og søge at slippe fra det med Løgn, er der aldrig Tanke hos de stolte Islændinger, allermindst ved denne Lejlighed. Lovens Straf var ogsaa vis nok, saa man skulde synes, der var intet herved at gjøre. Men efter den islandske Retsforfatning var ethvert Brud paa de vedtagne Former for Rettergangen nok til at gjøre henholdsvis hele Søgsmålet eller Børnet ugyldigt, hvis Modparten blev det vaer og paatalte det. Herpaa grundede Gholv det Raad, at Flose skulde overdrage sit

Godord til sin Broder, men selv give sig i Tinglag hos Goden i Reykjadal; derved vilde han gaa over fra Østfjordsfjerdingen til Nordfjordsfjerdingen; men dette skulde han gjøre lønlig, skjønt naturligvis vidnefast. Han vilde blive sagsøgt for Østfjerdingsretten; naar han saa oplyste, at han hørte til Nordfjerdingen, var Søgsmålet urigtigt, og for dette kunde man søge Sagsøgerne for Femterretten til Fredløshedsstraf. Dette Raad fulgte Flose, saaledes at baade Godordets Overdragelse og hans Indmelding i det nordlandste Tinglag skete i al Stilhed.

Paa den Dag, da Retten skuldes holdes og Dom fældes, mødte begge Parter væbne og med Hærmærker paa deres Hjelme for at kjende hverandre. Thorhall Næsgrim søn blev tilbage i sin Faders Bod, da han ikke kunde gaa, men bad dem sende Bud til ham, naar noget kom paa. Næsgrim saae paa ham; han var blodrød i Ansigtet, og Draaber som Hagl faldt fra hans Øjne. Han lod sig bringe et kostbart Spyd, som Starphedin havde givet ham. Næsgrim sagde, da de gik bort: „Jkke var min Søn Thorhall vel til Mode, da han blev tilbage i Bodene.“

Næsgrim og de andre Sagsøgere tillige med Hjalte og Gudmund og deres Mænd samlede og drog strax hen til Østfjordingernes Ret og stillede sig sندن for den; norden for den stode Flose og hans Mænd. Mord fremsatte først sin Sag og opnævnte sine Tilhøringsvidner og Nævnsmændene, som alle vare tilstede. Efter at Tilhøringsvidnerne havde aflagt deres Vidnesbyrd, og da Nævnsmændene skulde til aflægge deres „Rvid“, gif Flose hen til Sigfus sønnerne og spurgte dem, som hofatte i den Egn, hvor Gjerningen var sket, om der var noget at indvende mod de ni Nævnsmænd. Retil fra Mord oplyste, at en af dem havde staaet Fadder til Mord og en anden var i Slægt med ham. Da skot

Gyolv op og erklærede begge disse Nævnsmænd for urigtig udnævnte og tog Vidner paa denne sin Indsigelse*). Hele Mængden udbrød, at Sagen var bleven ugyldig for Mord. Der gik Bud til Thorhall; efter dennes Raad stod Mord op og hævdede Nævnsmændstogets Gyldighed; thi Nævnsmænd kunde gjerne være i Slægtflab med den, som havde overtaget en ham selv uvedkommende Sag, naar de kun ikke vare i Slægt med den virkelige, oprindelige Sagsøger. Nu mente igjen alle, at Søgmaalet stod bedre end Bærnet.

Dette maatte Gyolv indrømme var lobligt; men han havde strax en anden Indsigelse mod Nævnsmændstoget, nemlig at to af Mændene ikke vare Bønder, men Indsiddere. Da dette meldtes Thorhall, spurgte han, om de vare Tiggere. Budet sagde, at den ene ejede Mallekvæg og Faar, den anden Trebjedelen af den Jord, de boede paa, samt at de hver havde Jldsted og en Faarehyrde. Støttet herpaa kunde Mord, efter som Thorhall raadede ham, sige, at Nævnsmændstoget var gyldigt; thi ret Nævnsmand var hver den, som ejede tre Hundreder i Jord og intet Kvæg og ligesaa den, der ejede Kvæg, men ikke Jord. Da blev der stort Raab, at nu saae det ilde ud med Gyolvs og Floses Sag. Gyolv selv vidste ikke, hvad der var Lov i dette Tilfælde, og de maatte sende Bud til Skapte Lovfigemand; han sagde, at vel var det Lov, men saa vidste det.

Nu vragede imidlertid Gyolv fire af Nævnsmændene, fordi andre vare forbigaaede, som vare nærmere ved

*) Ved ethvert Skridt i Sagens Gang krævede vedkommende Part altid nogle af de tilstedeværende til Vidne paa, hvad han havde gjort; forsømtes dette, kunde Modparten sige, at der var foregaaet noget andet. Disse Vidneæftninger for Retten traadte altsaa i Stedet for Tilførsel til Protokolken i vore Dage. Retstjejen var i strengeste Forstand mundtlig.

Gjerningsstedet, og erklærede paa denne Grund Nævns-mændsstoget for ulovligt, og det gik fra Mund til Mund, at nu stod Bærnet bedre end Søgsmålet. Men herfor vidste Thorhall ogsaa Naab; det var nemlig nok, at den større Halvdel var rettelig udnævnt. Da Mørð kom frem med dette, blev der et alment Naab, at Mørð gik godt frem, og at Flose og Eholv brugte Lovkneb. Atter vidste Eholv ikke Bested; men da man spurgte Lovsigemanden, maatte han tilstaa, at det var Lov, men det havde han ikke troet, at nogen vidste, siden Njaal var død.

Nu var der intet mere at indvende mod Nævns-mændene. De fem ret udnævnte Nævns mænd gik da frem og afslagde deres Bidnesbyrd, at Flose havde sældet Helge Njaals søn i lovnævnt Anfald; derefter stod Mørð op, og krævede Bidner paa, at Nævns mændene havde fuldført deres Hverv rigtig, og indbød Modparten til at fremkomme med lovligt Bærn, om han kunde, samt Dommerne til at høre derpaa; han indlød altsaa Sagen til Doms. „Nu glæder jeg mig ret til, Eholv,“ sagde Flose, „hvor de ville rynke Brynene og løse sig i Hovedet, naar du kommer frem med dit Bærn.“ Eholv stod da op og krævede sig Bidner paa, at han nedlagde Indsigelse mod Søgsmålet som ulovligt, fordi Sagvolberen var søgt for urigtig Domstol, da han var søgt i Østfjerdingens retten i Steedet for i Nordfjerdingens retten, hvorhos han førte Bidner paa, at Flose havde afhændet sit Godord og meldt sig ind i et andet Tinglag.

Hertil vidste Mørð ikke noget at sige. Asgrim og de andre Søgsmål, som hørte til Brandsagen, fremmedes, og der blev ikke rejst Indsigelser mod dem. Imens gik der atter Bud til Thorhall, hvad de skulde gjøre ved Eholvs sidste Indsigelse. Thorhall raadede til, at Mørð skulde stævne Flose og Eholv for Femterretten

som skyldige dels i at have givet og taget Penge for Retshjælp, hvilket medførte den mindre Fredløshed, dels for at have sørt Vidner i en dem ubedkommende Sag; de burde nemlig strax have afvist Mørds Søgemaal mod Flose som ughyldigt paa Grund af, at Flose havde skiftet Bærneting, og ikke ladet hele Forhandlingen om Nævnsmandstoget finde Sted; herfor var Straffen ogsaa Fredløshed; og to Fredløshedsdomme vare lige med en Dom til at være Skovgangsmand. Men de skulde skynde sig at stævne Sagerne for Femterretten, for at ikke Gyolv skulde komme først med sin Stævning for uret anlagt Sag; thi saa kunde de ikke stævne ham igjen.

Dette Raad blev fulgt: medens Gyolv og Flose hørte paa de andre Søgmaals Fremføttelse for Fjerdingretten og gave sig gode Stunder, gif Mørð paa Lovbjærget og fremsførte sin Stævning til at møde for Femterretten. Da Gyolv hørte dette, indrømmede han, at det var en stor Ulykke, og at der nu vist ikke var noget yderligere Middel for Sagvolberne. Ej heller kunde de, da Mørð fremsførte Sagen for Femterretten med lovlig Vidnesførsel, finde noget at sige til den, og alt gif godt, indtil da Mørð skulde indlade Sagen til Doms. Efter Loven maatte kun tre af de fire Tyloter Dommere deltage i Dommen; hver af Parterne skulde udstyde sex Mænd, men naar en af Parterne ingen vilde udstyde, skulde den anden udstyde sex til; det almindelige var imidlertid naturligt, at hver Part udstød sine sex, saa at denne Bestemmelse sjælden anvendtes. Derpaa lurede Gyolv. Da Mørð havde udstudt sex af Dommere, og indbudt Gyolv til at udstyde sex, sagde Gyolv Nej, han vilde ingen udstyde. Ikke des mindre lod Mørð Sagen gaa Doms. Men, da Dom var fældet, efter hans Paastand, stod Gyolv op og erklærede Domsfældelsen ughyldig, fordi ikke mere end 36 Mænd maatte deltage i den.

Nu stod det galt med Mørds og Næsgrims Sag. Der gik Bud til Thorhall. Da han hørte, hvorledes Mord havde forløbet sig, og hvorledes derved alle Drabsfagerne vare spildte, — en Sag kunde nemlig ikke anlægges paa ny ved samme Ting —, saa sprang han op, sat med Skarphedins Spyd i sin Byld, saa Blod og Bor flød hen ad Gulvet som en Bæk, gik ud, uden at halte, og lige frem til Femterdommen. Da han der mødte en af Floses Frænder, satte han Spydet gjennem Skjoldet og Livet paa denne Mand, saa han styrtede ned; Thorhall rystede ham af Spydet, og stod rede til at fælde den næste, som kom mod ham. Nu blev der raabt Hærraab over hele Tinget, og de rustede Skarer gik imod hverandre. Det blev et stort Slag. Mange Mænd faldt paa begge Sider, men dog flest paa Floses Side. Til sidst flygtede Floses Folt ned over Aaen og søgte hen mod Indgangen til Almannagjaa, hvor Snorre Gode havde fyldt sine Folk. Snorres Mænd dreve de andre tilbage, og de vare nu i stor Nød, da Halls Søn fra Sida, Djet, kom dem til Hjælp med sin Faders Mandskab, saa at Striden atter strængedes, skjønt Djet selv faldt. I denne Dyst faldt ogsaa Eholv Bølværksøn for Raares Spyd. Imens havde Hall selv opsøgt Snorre, og disse to lagde sig nu imellem, saa der blev gjort Stilstand, medens man klædte Døgene og forbandt de saarede.

Næste Dag samlede man paa Lovbjærget. Hall fra Sida stod op og bad med mange gode Ord Næsgrim og Njaals andre Eftermaalsmænd om at lade det komme til Forlig. I Begyndelsen vægrede de sig stærkt. Da tilbød Hall, at han vilde lade sin Søn ligge ugild, og dog tilsikre sine Modstandere Tryghed, og han bad Snorre Gode hjælpe sig med Sagen. Snorre stod da op og holdt en lang og snild Tale. Da sagde omsider Næsgrim

Ja, og ligesaa flere andre af Sagsøgerne i Brandfagen. Raare og Thorgeir vilde rigtignok ikke indgaa Forlig; men Flose tog dog heller til Takke med at faa Forlig med nogle af Sagsøgerne end med ingen af dem. Paa Gudmund den mægtiges Forslag bleve alle Sager overdragne til tolv Boldgiftsmænd. De kjendte, at der for Njaal skulde bødes tredobbelt Mandebod, for Bergthora dobbelt *), og ligeledes for Grim og Helge, men enkelt for hver af de andre; kun Starphedin skulde der ikke bødes for, da hans Drab skulde jævnes med Høskuld Hvitanesgodes, og om den lille Dreng Thord Raaresøn blev der ikke talt. Flose skulde være landflygtig i tre Aar fra den følgende Sommer saa vel som de øvrige Brandstiftere, paa Grane Gunnarsøn og tre andre nær, som aldrig maatte komme tilbage. Flose, som var bleven saaret i Striden, vilde ingen Bøder have for sine Saar. Derimod maatte Egholv ligge ubødet for sin Uretfærdigheds Skyld. Folk stilletes nu ad; Gudmund og Snorre drog hjem, hædrede med gode Gaver af Asgrim, Gisfur hvide og Hjalte Skjæggesøn, samt ogsaa af Raare og Thorgeir, som fulgte Gudmund et langt Stykke paa Vej.

Raare var derefter hos Thorgeir Skorargeir paa Holt, spejdende efter Lejlighed til at hævne sig paa Nordbrænderne, hvad jo stod ham og Thorgeir frit for, da ingen af dem havde indgaaet Forlig. De kom snart over Sigfussonnerne og angreb, ene to, femten Mænd,

*) Dobbelt og tredobbelt Mandebod skal her sikkert forstås i den sædvanlige Betydning (men ikke som S. 172 — jfr. min Afhandl. »Mangjöld-hundrad« S. 527—528), saaledes at Bøden for Njaal var 3 Hundrede i Sølv (= 14400 Kr., udbetalt med 1440 Kr.), men for Bergthora, Grim og Helge 2 Hundrede i Sølv (= 9600 Kr., udbetalt med 960 Kr.) for hver af dem, og for hver af de øvrige indebrændte 1 Hundrede i Sølv (= 4800 Kr., udbetalt med 480 Kr.).

hvoraf de dræbte de fem og jage de andre saarede paa Flugt; saa godt gif Rimmegge i Thorgeir's Haand for at hævne sin fordoms Herre. Blandt dem, som undløb, var Ketil fra Mørk; ham vilde Raare ikke dræbe, fordi de vare gifte med to Søstre, og fordi han i det hele havde opført sig gjævest. Ketil meldte dette til Flose. Denne vilde gjerne gjøre, hvad han kunde, for at faa Ende paa Slægtfejden og gav nu Hall fra Sida Fuldmagt til at hilse Thorgeir fra ham og bede om Forlig. Hall reb med dette Brev til Thorgeir, som var villig til at forliges, dog kun paa Billaar, at Raare kom med i Forliget. Men Raare vilde paa ingen Maade; thi han tyktes endnu at have sin Søn Thord at hævne. Derimod vilde han endelig, at Thorgeir skulde slutte Forlig, og truede til sidst med at blive hans Uven, hvis han ikke gjorde det. Saa skete det da, og Raare var nu helt alene i Ufreden. Men da Flose hørte, hvordan Raare havde teet sig ved denne Lejlighed, sagde han: „Saa Mænd kunne lignedes med Raare, og helst vilde jeg ønske mig hans Tænkemaade.“

Siden lod Raare udsprede, at han var draget nord paa til Gudmund den mægtige; men han opholdt sig i Løn paa Sønderlandet paa en affidesliggende, mindre Bondegaard, hvor Bonden gav ham Tilhold. Herfra drog han ud og fik Held til at angribe endnu en Del af Brandstifterne, skjønt de altid vare meget mandstærkere, og fælde mange, samt give Grane Gunnar's søn et svært Saar.

Flose rejste, da Tiden kom, udenlands ifølge det Forlig, han havde indgaaet, og havde med sig de andre landsflygtige. De strandede paa Orknø og bleve Hirdmænd hos Sigurd Jarl. Raare besluttede at rejse efter dem og dræbe, hvem han kunde naa af de øvrige. Han kom til Orknø og søgte en Aften til Jarlens Gaard, just som Folk sad til Bords. Ved Døren hørte han inde i Hallen en af Brandstifterne — det var den ensjede

Gunnar Lambessøn — fortælle om Njaals Indebrænding, og bl. a. lyve Starphedin paa, at han til sidst havde grædt. Da sprang Kaare ind og afhug Gunnars Hoved, saa det faldt paa Bordet foran Jarlen. Denne kjendte Kaare fra tidligere Tid og bød sine Mænd gribe ham; men Kaare havde været meget venfæl, mens han var i Jarlens Tjeneste, og ingen rørte sig. Da sagde Flose: „Kaare har ikke gjort det uden Grund; han har intet Forlig sluttet med os og gjorde kun, hvad han burde.“ Saa lod Jarlen ham gaa uhindret bort. Siden laante Flose Sigurd Jarl 15 Mænd til hans Irlandsstog, da han vilde hjælpe Kong Sigtrygg i Dublin mod Irlænderkongen Brian, og disse Islændinger toge tappert Del i det store Slag ved Clontarf (1014), hvor Brian sejrede. Imens drog Flose selv til Rom, hvor han fik Afløsning af Paven for sine Synder, og vendte over Norge tilbage til Island.

Kaare fik i Bretland (Wales) endnu een af Brandtisterne dræbt, den, som havde brugt de værste Gaansord, gjorde dernæst en Pilegrimsrejse til Normandiet, hvor ogsaa han fik Afløsning, og vendte omfærd tilbage til Island. Her strandede han ved Ingolvshøfde nær ved Svinafell. Mandskabet kom i Land, men Vejret var ondt, og Kaare besluttede da at prøve Floses Udelmod. De gik alle op til Svinafell. Flose var i Stuen. Han kjendte Kaare, sprang op imod ham, kysede ham og satte ham i Højsædet hos sig, samt tilbød ham Ophold der om Vinteren. Kaare modtog Tilbudet, og de bleve nu fuldkommen forligte. Helga Njaalsdatter, Kaares Hustru, var død, mens han var udenlands. Flose gav ham da Høstuld Hvitanesgodes Enke Hildigunn til Ægte; de bosatte sig paa Gaarden Breðaa. Men baade fra Flose og Kaare nedstammede store Slægter, som til Dels ere til endnu.

Gretter den stærke.

Njaals sønners Kamp og Eftermaalet efter Njaal og hans Hus vare ingenlunde den sidste Slægtfejde, men den var en af de største og navntundigste, og den kan godt gjælde som Billede paa dem i Almindelighed. Man vil have set, hvor ondt Loven havde ved at gjøre sig gjældende; hvorledes man helst undgik dens Medvirkning ved at slutte mindeligt Forlig, saa at der ingen Rettergang blev af; hvorledes man, naar Forlig ej kunde naaes, hængte sig ved den ringeste Fejl i Rettergangen for at kunne erklære denne ugyldig og gribe til Sværdet; samt hvorledes selv sluttet Forlig og fældet Dom kunde blive overtraadte. Efterhaanden, i Løbet af det 11te Hundrebaar, fik imidlertid Altinget og de der fældede Domme større Magt med Enkeltmands Selvraadighed, og det blev vanskeligere selv for en storættet Mand at slippe for en idømt Straf, endog om den var uretfærdig. Et Exempel herpaa er den stærke Gretter Asmunds søns Slæbne. Fortællingen om ham giver et noget yngre Tidsbillede end de foregaaende Stykker, og særligt er det at mærke, at man her faar en tydelig Forestilling om, hvad det vil sige at være Skovgangsmand. Man vil ogsaa faa en hel Del at høre om Trolldom og Gjenfærd, som Folk troede fuldt og fast paa; men om end Tidens Døvertro afspejler sig heri, kan man være temmelig vis paa, at baade Gretters Personlighed og Gangen i hans Liv ere historisk Sandhed; dertil har han efterladt sig alt for mange Spor i andre Sagaer saa vel som i Folkets Sagn.

Gretter Asmunds søn havde hjemme paa Nordlandet, hvor hans Fader ejede Gaarden Bjarg i Midfjordsbygden, som hørte til Hunabatus-Linglaget. I sin Barndom havde han udmærket sig ved et stridigt

Sind, Ulyst til stadigt Arbejde og Ulyst til Slagsmaal, saa at hans Fader ikke yndede ham videre. I sit 15de Aar havde han øvet sit første Drab, og, skjønt det noget nær havde været nødværge, blev han dog dømt landsflygtig i tre Aar. Han drog til Norge og øvede der mange Storbærter med at fælde Bersærter og Ransmænd til Børn for svagere Mænd og for Kvinder, der trueedes med Overlast. Engang brød han endog en Gravhøj op, hvori der boede en forfærdelig stærk og ondskabssfuld Døding, hvem han fratog alt hans Guld og et meget godt Baaben, nemlig et kort Sværd af den Slags, som kaldes Sax, hvilket han siden altid bar. Efter Hjemkomsten til Island kjædede Gretter sig paa Bjerg. Da fik han at høre, hvorledes en Bonde, Thorhall, i Forsæludal (Vidal til Vatnsdalen), var hjemføgt af et frygteligt Gjenfærd, der ødte hans Gaard og bræbte Kvæg og Menneſter, og saa drog Gretter did og indlob sig i Kamp med Gjenfærdet. Dette var hans navnkundigste Daad. Han brødes med Gjenfærdet om Natten i Husets Sovestue, og saa haard var deres Ulyst, at Borde og Bænke og Brædbevægge og Bjælker brast. Men Gjenfærdet var stærkest og drog Gretter henimod Døren for at saa ham udenfor, hvor det da vilde haft fuldstændig Magt over ham. Gretter havde hidtil sat Fødderne imod alt og strittet imod. Da de nu vare nær ved Døren, sprang han pludselig lige ind paa Gjenfærdet, som derved faldt bag over paa Dørtærstelen med Hovedet udenfor, og Gretter oven paa det. Maanen skinnede klart, og, idet de faldt, kom Gretter til at se ind i Ulystets forfærdelig rullende Øjne. Dette var, sagde han, den eneste Gang, han havde været ræd. Men Gjenfærdet, som sølte sig overbundet, gav sig nu til at tale og spaaede Gretter, at det fra nu af skulde være forbi med hans Ulyst; han skulde blive dømt fredløs og bo

ensomt, „og da lægger jeg det paa dig, at disse mine Dine altid skulle staa for dit Syn, og da vil det tykkes dig svært at være ene, og det vil blive din Død.“ Gretter havde imens draget sit Sag og afhug nu Uhyrets Hoved og satte det mellem hans Ben; dette var nemlig Midlet til at gjøre et Gjenfærd usladeligt. Nu kom ogsaa Bonden frem, som hidtil havde holdt sig skjult; de brændte Gjenfærdets Krop og grove Asken ned, og siden hørte man ikke noget til det; men dets Spaadom om Gretter gik i Opfyldelse.

Han drog nemlig nogen Tid efter atter til Norge, og paa denne Rejse hændtes ham flere Ulykker. Allerede inden Udreisen dræbte han en storættet Mand, Thorbjørn med Øgenavnet Ferdalang („paa Farten“), som havde gjort Nar af hans nys afdøde Fader og sagt, at den gamle Nasmund var bleven kvalt som en Hund af Røgen i Stuen. „Det spaar jeg dig, Ferdalang!“ sagde Gretter, som havde hørt Ordene, „at du dør ikke i Stuerøg, og dog kan det hændes, at du ikke dør af Velde, men mine Spaadomme ere hidtil ikke blevne gamle, og saa kan det gaa fremdeles; vaer dig nu, om du vil, siden undes det dig ikke!“ — og saa hug han til Thorbjørn, saa Haand og Hoved røg af ham. Rjæbmændene, som skulde haft Thorbjørn med paa Rejsen, vare godt fornøjede med at være blevne af med ham, thi han var en stortalende, trættefjær Mand, og de sejlede nu afsted og Gretter med dem. Men af dette Drab vovede en vanskelig Sag op for Gretter. Thorbjørn Ferdalang havde nemlig en Frænde og Navne, Thorbjørn DYNAMEGIN (DYE = STYRKE) i Hrutafjords-Bygden, som foretog sig at hævne ham paa Gretters Slægt, da han ikke kunde ramme Gretter selv. Efter flere frugtesløse Forsøg mod Gretters ældste, fredsomme-lige Broder Atle, der nu boede paa deres Fædrenegaard, red Thorbjørn DYNAMEGIN en Dag til Bjerg og ban-

tede paa Husdøren, og, da Atle kom ud, gjennemborede han ham med sit Sphd. „Nu gaar det løs med Drab,“ sagde Atle, idet han segnede. Drabsmanden blev ikke sagsøgt, da Gretter, som var ret Eftermaalsmand, var horte; saa denne Sag laa til ham, naar han kom hjem.

Inden den Tid var der imidlertid hændet ham en endnu større Ulykke. Skibet, han var med, kom en Aften i Storm og Snefog ind i en Fjord sønden for Stat i Norge. Skibsfolkene gik i Land, men vare meget forkomne af Kulde. Da saae de Ild brænde paa den modsatte Fjordbred, og de æggede og tiggede nu Gretter til at svømme i Uvejret over Fjorden for at hente Ild. Da han med en stivfrossen Kofte over sin nøgne Krop, med Is i Haar og Skjæg, traadte ind i Huset, hvor Ilden brændte, og hvor der var strøet Halm paa Gulvet, troede Folkene derinde, at han var en Jætte, og kastede Brande og alt, hvad de kunde saa fat i, paa ham. Han slap ud med en Brand og svømmede tilbage med den. Da Kjøbmændene den næste Dag fore over Fjorden, fandt de intet Hus mere, men en Brandtomt og Menneskeben i Asten, saa de troede og udsprede blandt Folk, at Gretter her havde øvet Nordbrand. Men de indebrændte Folk havde været rejsende Islændinger, nemlig to Sønner af en mægtig Høvding Thore Skjægges- søn paa Gard i Adalbal paa Nordlandet. Da Rytget om, at de vare indebrændte af Gretter, kom til Island netop i Altingstiden, sagsøgte Thore strax Gretter til Skovgang. Skapte, som da var Lovsigemand — det var omtrent 1016 —, indvendte, at man maatte høre begge Parter først, men Thore havde mange Venner, og ingen tog sig af Gretters Sag, og saa blev han domfældt.

Det var onde Tidender, der ventede Gretter, da

han Aaret efter kom hjem: hans Broder dræbt og han selv fredløs. Han drog hemmelig til Bjerg, hvor hans Moder Asdis nu styrede Gaarden, — en storfindet og anset Kvinde, Sønnebatter af den Føkul, Landnamsmanden Ingemund den gamles Søn, som vi tidligere have omtalt. Hun tog kjærlig imod sin Søn; men til hendes Klager over Husets Stæbne, sagde hun: „Det er et gammelt Ord, at bedst hødes Sorg ved større Sorg, og andet end Bengebøder kan trøste Mænd; og det er venteligt, at Atle bliver hævnnet, og, hvad mig selv vedkommer, kan det være uvist, hvem der bliver glædest ved vort Mellemværende, jeg eller mine Sjender.“ Gretter opsogte nogen Tid efter Thorbjørn Dyrnegin og stred med ham uden for hans Gaard og fældte ham. Gretters Moder glædede sig, da hun hørte det, og sagde, at nu kunde man se, at han slægtede sin mødrene Æt, Batnsbølerne, paa; „men,“ lagde hun til, „dette er Begyndelsen til dit fredløse Liv; det veed jeg vist, at her kan du ikke være længe for Thorbjørns Frænder.“

Gretter drog først til Vestlandet til Snorre Gode, som nu boede paa Sælingsdals-Tunga, og bad ham om Dphold. Snorre svarede: „Jeg er nu en gammel Mand og vil ikke mere give Stovgangsmænd Tilhold“; dog lovede han ved Lejlighed at tale til Gretters bedste. Gretter maatte da drage videre og fik den Vinter Dphold hos en Bonde længere sønder paa; men, da Vaaren kom, maatte han drage bort derfra og tog nu Dphold nord paa i Torsteffjords-Tinglaget. Om Sommeren gjorde Skapte Lovfigemand og Snorre sig Umage for at skaffe Gretter Fred igjen; da Thorbjørns Drab paaklagedes af hans Brødre, gjorde de nemlig gjældende, at der ikke kunde kræves Bøder derfor, da han var dræbt af en fredløs Mand, hvorimod der maatte gives fulde Bøder for Atles Drab. Vilde nu Atles og Gretters

Frænder give Afkald paa disse Bøder, saa kunde der komme Forlig i Stand, forudsat at Gretters Fjender paa dette Vilkaar vilde samtykke i, at han fik sin Fred igjen. Atles Frænder vare strax villige til at gaa ind paa denne Afgjørelse; men Thore, Faderen til de i Norge indebrændte Mænd, vilde paa ingen Maade finde sig i, at Gretter fik sin Fred, og saa vilde Thorbjørns Broder heller ikke. Tvært imod satte han og Thore hver en Pris af tre Mark (48 Lod) Sølv*) paa Gretters Hoved, hvilket tyktes Folk noget nyt; thi aldrig før var der sat større Pris paa en Skovgangsmands Hoved end tre Mark Sølv.

I Torstefjorddalene levede Gretter som Ransmand, af hvad han kunde true Smaabønderne til at give sig, og saa stor Rædsel havde de for hans store Styrke, at ingen vovede at nægte ham noget. Bønderne sloge sig da sammen for at faa ham dræbt, og engang lykkedes det dem, 30 i Tallet, at overraske ham, mens han sov, og faa ham bunden. De raadsløge først om, at en af dem skulde holde ham i Forvaring paa sin Gaard, indtil Høvdingen i Bygden — Vermund hed han —, som var rejst til Tings, kom hjem; men at passe paa Gretter turde ingen paatage sig, og saa besluttede de da at hænge ham med det samme. Mens de vare i Lag med at rejse en Galge, kom Vermunds Husfrue, Thorbjörg digre (den svære), som var en Datter af Olav Paa, ridende med fem Huskarle op igjennem Dalen. Hun slægtede sine Frænder Vardølerne paa i Storfindethed. Da hun hørte, hvem den bundne Mand „med den tykke Hals“ var, fandt hun det sært ulykkeligt, at en Mand som han, navnkundig og af ædel Byrd, skulde blive overmandet af flige Stakler, og, da han paa hendes Forlangende lovede at lade „hendes Tingmænd“ være i Ro, lod hun ham

*) 24 Ore Sølv = 96 Kr. svarende til 960 Kr. nu til Dags (jfr. S. 35, Anm.).

Løse og tog ham hjem til sin Gaard. Da hendes Mand kom hjem, billigede han vel sin Husfrues Udfærd, men vilde ikke give Gretter Ophold hos sig. Han maatte da drage andensteds hen.

Saaledes flaktede han vide omkring i Landet, ingensteds velkommen, om han end hist og her fik Lov at være en Stund, blandt andet hos Thorhall Nasgrimssøn Njaalsfostre, som nu havde taget Arv efter sin Fader, og som behandlede Gretter godt, mens han var hos ham. Til sidst maatte Gretter holde sig helt fra beboede Steder, og han opholdt sig nu en Tid lang paa Arnavatnsheben, en højtliggende Klippefuld Ødemark i den søndre Del af Sunavatns-Linglaget, hvor han byggede sig en Hytte og mest levede af Fiskeri i nogle Smaasøer. Her blev han flere Gange hjemløst af andre Skovgangsmænd, som hans Fjender købte til at slaa ham ihjel, og som han selv tog imod som Medhjælpere, fordi han var ræd for at være ene i Mørke. Men han mistænkte dem og passede paa dem og havde sine Vaaben ved Haanden Nat og Dag, saa to slige Udsendinger fik han Bugt med, just som de vilde snigmyrde ham. Saa samlede Thore Skjæggesøn 80 Mand for at tage Gretter. Men Gretter holdt Udlig med Vejene, og da han en Dag saae en stor Flok komme nord fra, tyede han op i en Klippeløst. Thore hørde sine Folk at angribe ham og mente, at det var en let Sag at tage ham. „Suppen er ikke søden,“ sagde Gretter, „fordi den er kommen i Steven; J have søgt hid langvejs fra; men det kan hændes, at nogle ville bære Mærker af Legen herfra.“ Saa strede de da en Stund, og nogle søgte at komme bag fra paa Gretter, men naaede aldrig frem, saa at Thore til sidst opgav Angrebet, da han ikke kunde begribe, hvordan det hængte sammen med Gretters Værn, og troede, at der var Trolddom med i Spillet. Det var der dog ikke; men, uden selv at vide

det, havde Gretter faaet en uventet Hjælper, en anden Stovgangsmand og stor Kæmpe, som hed Hallmund: Han stod højere oppe i Kløften og holdt ham Ryggen fri, og saa drabelig havde de begge kæmpet, at Gretter havde dræbt sex Mænd, men Hallmund tolv. Hallmund boede ellers i en stor Hule i Balljøkul, ovenfor Arnavatnshe- den, og her var Gretter nu en Stund og fik sine Saar lægte.

Men trygt var her dog ikke for Gretter at være, og efter en velsindet Frænde Thorstein Ruggessøns Raad drog han ned i Borgarfjordsdalene. Her fik han nogen Understøttelse af en mægtig Høvding ved Navn Bjørn og tog Ophold i en Hule sønden for Hvita, som gif tværs igjennem Fjældet, saa at der var to Udgange. Herfra hjem søgte han Bøndernes Hjorder i Omegnen, og de tyktes, de havde faaet en slem Gæst paa Halsen. De fik da ogsaa engang en Mand, som hed Gisle Thorsteins søn, og som var en stor Pralhans, til at prøve paa at binde an med Gretter; men de havde kun skiftet saa Hug, før Gisle tog til at løbe og Gretter efter ham, men ikke stærkere, end at der altid var nogle Alen imellem dem. Saaledes jog han ham et langt Stykke, mens han alt imellem rev Rviste af Buxtene, de kom forbi, og bandt dem til et Ris. Endelig løb han Gisle op, trak ham Skjorten over Hovedet og lod Riset danse paa hans Ryg og Sider, saa at han til sidst knap kunde slæbe sig til den nærmeste Gaard, hvor han laa syg en Ugestid. Senere gave imidlertid andre Mænd sig i Rast med Gretter, saa raske, at de dog stod for Hug, hvorfor han fældte dem, og saa maatte han efter et Par Aars Forløb fortrække derfra.

Det var paa den Tid, at han efter Hallmunds Anvisning midt inde i den vilde Geitlandsjøkul fandt en Dal med herlig Græsbevæxt, trindt omgiven af

bratte Fjæller og skjult for alle Mennesker. Gretter gøttede, at underjordigt Varme hindrede Fjællerne fra at lukke sig over dette Sted, og gjorde sig en Jordhytte i Dalens ene Ende. Han fandt i Dalen en utallig Mængde meget store og fede Faar, hvoraf han tog og slagtede til sin Føde. Men hver Aften i Skumringen hørte han Hyrderaab i Dalen, og saa Løb Faareflokkene altid hen ad samme Kant. Gretter fortalte siden, at en Halvbjætte raadede for Dalen, og at han havde Døtre, som Gretter skjæmte med, hvilket huede dem godt; „thi der kom ikke mange Folk did“. Men til sidst kjæbede han sig saa gruelig i denne Ensomhed og plagedes saaledes af sin Mørkerædsel, at han drog fra sit Skjulested og atter slaktede om mellem Bygderne, først en Tid lang paa Østlandet og siden atter paa Nordlandet.

En kort Stund fik han her blidere Naar til Løn for en ny Kæmpedaad til andres Gavn. En Gaard i Baarddal (i Tingø=Tinglaget) hjemløstes af Uvætter, som havde borttaget Husbonden og plagede Enken. Gretter drog did, kæmpede med Troldene, som boede i en Hule under en Fos, og dræbte dem, og Enken holdt ham nu skjult hos sig en Vinter. Hun var ung og fager, og da hun Sommeren efter fødte en Søn, som siden blev større og stærkere end andre, mente man, at Gretter var Fader til ham. Imidlertid fik Thore opspurgt, at Gretter var skjult i Baarddal, og sendte Mænd ud for at dræbe ham, og saa maatte han drage bort derfra. Han vendte sig da til Gudmund den mægtige paa Mødruvellir og bad ham om Hjælp. Heller ej denne store Høvding vilde dog yde ham Ophold hos sig. „Det er den eneste Udvej for dig,“ sagde han, „at du ser til at komme hen et Sted, hvor du kan være uræd for dit Liv.“ Gretter spurgte, hvor det var. Gudmund sagde: „I Skagafjord ligger en Ø, som hedder Drangø; den er saa god til Forsvar,

at ingen kan komme op paa den uden ad Stiger. Slipper du dig op, saa veed jeg ikke, hvordan nogen skulde tænke paa at søge dig enten med Sværd eller Svig, hvis du passer godt paa Stigen." — „Dette skal prøves," siger Gretter; „men jeg er nu saa mørkerød, at jeg ikke, om det gjaldt mit Liv, kan være ene." — „Det kan være, det er saa," sagde Gudmund; „men tro ingen bedre end dig selv!"

Der gik dog nogen Tid hen, inden Gretter udførte dette sit Forfæt. Af og til besøgte han sin Moder; men for det meste laa han paa Heberne og i Fjældkløfter, og paa denne Tid fik han Vejlighed til at vise Snorre Gode sin Tak for tidligere ydet Tjeneste. Snorre havde nemlig en Søn Thorodd, som han var bleven vred paa og havde jaget hjemme fra med Paalæg ikke at lade sig se igjen paa Tunga, før han havde dræbt en Skovgangsmand. Thorodd var ung og overmodig, og, da han en Dag stødte paa Gretter mellem Fjældene, hvor han da plejede at holde til, gik han rask løs paa Ræmpen. Gretter værge de sig en Stund; men til sidst gik han selv frem, og det var da en let Sag for ham at slaa Sværdet af Thorodds Haand og kaste ham til Jorden. Men saa slap han ham og lod ham gaa hjem: „ikke for din Skyld," sagde Gretter, „men for din Faders, Graahaarsgubbens Skyld; thi hans Raad have bragt de fleste til at synke i Ruæ." Da Thorodd kom hjem til Tunga og fortalte sin Fader, hvordan Gretter havde teet sig, sagde den gamle smilende: „Her er stor Forskjel paa jer to. Du angreb ham, og han kunde gjort ved dig, hvad han vilde; men klogt gjorde han; thi jeg havde næppe haft Sind til at lade dig uhævnet. Jeg skal huske Gretter dette, hvis jeg faar noget med ham at gjøre."

Gretter var nu en Stund paa Bjarg; men til sidst maatte han tænke paa at drage helt bort derfra for ej

at volde sin Moder Fortræd. „Men,“ sagde han en Dag, da de taltes ved herom, „før vil jeg dø end længer være ene.“ Han fortalte nu, hvad Gudmund den mægtige havde raadet ham til, og, da Illuge, hans Broder, som da var 15 Aar gammel, hørte det, sagde han, at han vilde følge med Gretter til Drangø; han kunde vel ikke gjøre ham stor Nytte, men vilde ikke svigte ham, saa længe han var i Live. „Jeg veed ogsaa bedre,“ lagde han til, „hvordan du har det, naar jeg er hos dig.“ Gretter vilde tage imod det, hvis hans Moder samtykkede, og dette gjorde hun af Kjærlighed til sin uslykkelige Søn, skjønt Illuge var hendes sidste Barn. Hun gav Brødrene meget Sølvs og fulgte dem et Stykke paa Vej. „Der gaar I nu bort, mine Sønner to!“ sagde hun grædende, da de skiltes, „og I ville vel dø tilfammen, men jeg faar eder aldrig mere at se. Vader nu samme Lød gaa over eder begge; men jeg veed ikke, hvad Held I ville faa paa Drangø; sagtens ville I faa Bane der. Mange ville formene eder Opholdet der. Ser eder vel for mod Svig; vaabenbidte ville I vistnok vorde, og underlig har jeg drømt. Bogter eder vel for Trolldom; saa Ting er stærkere end den.“ — „Græd ikke Moder!“ svarede Gretter; „det skal blive sagt, at du har ejet Sønner og ikke Døtre, hvis man søger os med Vaaben; og lev nu vel og lykkelig!“

Drangø ligger vestlig i Stagafjord en Milsvvej fra Land. Den nærmeste Gaard paa Kysten hedder Reyker. Did drog Gretter og Illuge, tillige med en bortløben Træl Thorbjørn med Tilnavn Glaum (d. e. den støjende), som var kommen til dem paa Bejen og havde tigget dem om at maatte være i deres Selskab. Gretter kjøbte med sin Moders Sølvs Bonden paa Reyker til at fæрге dem ud til Drangø. Da de vare komne derud, saae Gretter sig omkring vel tilfreds; thi Den var en

enefte Klippe, flad og med god Græsbevært ovenpaa, men med høje, lodrette Brinker til alle Sider, saa at man kun kunde komme op paa den ved Hjælp af Stiger, og den, som var der oppe, behøvede kun at trække den øverste Stige op for at være fuldkommen tryk. Om Sommeren var der godt med Fugle, og paa Den gif 80 Faar, som tilhørte forskellige Bønder i Skagaffjordsbørgden. Her byggede Gretter sig en Hytte og tog af Faarene til Føde. Han havde da været fredløs i 15—16 Vintre.

Da Skagaffjordsbønderne ved Slagtetid kom ud til Den for at hente deres Faar, bleve de ikke glædelig overraskede ved at se Folk gaa omkring der oppe og finde den øverste Stige trukken op, især da de hørte, at det var den navnkundige Kæmpe Gretter. De vilde have ham til at udlevere Faarene; men han vilde hverken dette eller lade nogen komme op til sig, saa de maatte fare hjem med tomme Skuder. En af dem — han hed Thorbjørn Dngul og boede paa Bidvik paa den østlige Side af Skagaffjorden — kjøbte da de andres Parter i Den mod at forpligte sig til at drive Gretter derfra.

Dette var imidlertid lettere sagt end gjort. Vel vovede Gretter sig nogle Gange i Land, svømmende over Sundet, saaledes som da han engang kom i Land til Hegranes-Ling, just da Vaartinget holdtes, og morede Folk ved at deltage i Ungdommens Brydelege og der vise sine store Kræfter. Men han var dog med al sin Djarvhed altid forsigtig ved sige Lejligheder; og, da Dngul engang kom ud til Den og søgte at lokke Gretter bort med Løfter om at hjælpe ham, samt med det samme fortalte, at nu var han (Dngul) Eneejer af Den, saa sagde Gretter, at nu gif han til visse albrig fra den; thi nu havde han kun med een Mand at gjøre. Dngul prøvede da paa at overliste ham. Han kjøbte engang en

Østmand ved Ravn Hæring, som var en stor Hjælgænger, til at klavre op paa Den bag fra, medens Øngul selv og hans Mænd holdt Gretter og hans Følge med Snak fremme ved det Sted, hvor Stigerne vare. Hæring kom virkelig op; men Muge fik i Tide Øje paa ham og jog ham tilbage ud og over Brinken, saa han knustes i Falbet. Saa maatte Øngul ro hjem igjen for denne Gang.

Nu havde Gretter været fredløs i 19 Aar. Hans Frænder søgte da paa Altinget at faa hans Fredløshed hævet; Lovsigemanden Stein Thorgestsøn (Slapte var imens død) erklærede, at ingen efter Loven kunde være fredløs længer end 20 Aar, saa at Gretters Straf vilde være forbi næste Aar. Slagaffjordsbønderne ærgrede sig imidlertid nu meget over, at Gretter saaledes skulde undslippe dem, og trængte stærkt ind paa Øngul, at han skulde opfylde sit Løfte, inden Aaret var omme.

Øngul havde en Amme, som hed Thurid; hun var meget gammel og laa stadig til Sengs; man sagde, at hun i sin Ungdom havde været trolldyndig, men mente, at hun havde glemte sine Kunster. Hende gif Øngul til og bad hende om Raad og Hjælp mod Gretter. Hun haanede ham, fordi han maatte ty til hende. Stakkelt som hun var, og krævede, at han i eet og alt skulde følge hendes Raad og først og fremmest tage hende med ud til Drangø til Samtale med Gretter. Øngul vilde nødig til det, da han tyktes, at han hidtil kun havde haft Skam af sine Drangørejser; men hun stod fast paa det. Hun blev da baaren ud i Vaaden, og de kom til Landingsstedet og raabte derfra op til Gretter, som stod oven for Stigerne. Da Øngul endnu en Gang forgjæves havde budet Gretter mindeligt Forlig, rejste Thurid sig lidt op i Vaaden og sagde, at nu kunde man vel skjønne, disse Folk vare forladte af Lykken. Til sidst raabte hun:

„Jeg ønsker dig, Gretter, at du herefter maa miste alt Held, og al Kløgt og Klogskab, Værn og Vid, jo længer du lever, og færre glade Dage venter jeg, du vil faa her, end du har haft.“ Ved disse Ord foer en Gysen gennem Gretter. „Hvad er det for noget Djævelstøj, der er i Vaaden hos dem?“ raabte han og tog en Sten og kastede den efter hende. Det var et utrolig langt Kast; men Stenen ramte dog, saa at hendes Naar brødes. Ungul maatte fejle hjem og mente, at han havde høftet endnu større Skam; men Kærlingen sagde, at dette skulde blive Ulykkers Ophav for dem beroppe.

Ud paa Høsten lod hun sig bringe ned til Stranden, hvor hun ledte blandt Drivvedet, som altid findes i stor Mængde paa Islands Kyster, især de nordlige, indtil hun fandt en stor knortet Træstump. Hun lod den glatte paa den ene Side, ristede Runer i den, overstænkede den med sit Blod og gif, mumlende Trolddomsord, mod Solen omkring Træbullen. Derpaa lod hun den kaste i Søen, og skjønt det var Baalandsvind, drev Træet med stærk Fart ud fra Land ad Drangø til.

Dagen efter gif Gretter og Illuge paa Stranden ned for Klipperne og ledte efter Brændsel. De fandt et stort knortet Stykke Træ. Illuge blev glad og vilde tage det. Gretter sagde: „Det er sendt os til Ulykke!“ og sparkebe det ud i Søen. Næste Dag fandt de atter Træet i Landingen, og nu laa det nærmere ved Stigen end den foregaaende Dag. Gretter kastede det atter i Søen. Paa den tredje Dag regnebe og blæste det, og Brødrene befalebe nu Trællen Glaum at hente Brænde. Han havde længe været misfornøjet med sit Ophold paa Den og efterladen ved sit Arbejde og gav nu ondt af sig, fordi han skulde ud i det flemme Vejr. Han slap imidlertid dengang nemt; thi Ilge ned for Stigen fandt han et stort Stykke Drivved, som han strax bar op til

Huset. „Nu har jeg gjort mit,“ sagde han, da Gretter kom ud; „gjør nu du dit lige saa godt og kløv Træet!“ Gretter blev vred og hug med Øxen af alle Kræfter i Bullen; men Øxen gled til Side og ramte hans Ben oven over Knæet, saa han fik et stort Saar. Da lagde han Mærke til Træet, at det var det samme Stykke, han to Gange havde kastet bort. Saaret blødte først lidt, og Illuge forbandt det; men tre Dage efter hovnede det meget stærkt, blev sorteblaat og saare pinefuldt, saa Gretter maatte ligge i Hytten. Illuge plejede ham, og Glaum skulde passe paa Stigerne om Dagen; om Natten blev den øverste trukken op.

Otte Dage efter, at hun havde signet Træbullen, hød Thurid Øngul at drage ud til Drangø. Han vægrede sig først: han vilde ikke gjøre sig til Nar endnu engang, og Vejret var alt for stormfuldt. Thurid skammede ham ud for hans Dumhed og sagde: „Om jeg nu maaste har nogen Del i, at Gretter er syg, tror du da ikke nok, at jeg ogsaa har nogen Del i denne Smule Blæst?“ Saa samlede han da Mænd og gik til Søs, og, da de vare komne ud paa Fjorden, lagde Stormen sig, saa de fik god Bind og naaede Øen i Aftenstumringen. Da de kom til Øen, saae de, at Stigen ikke var trukken op, og der var dog ingen paa Færde til at værgе den. De styndte sig alle op og fandt Glaum sovende oppe paa Klippen. De vækkede ham, fik at vide, hvordan det stod til i Hytten, styndte sig til den og brøde den op. Illuge greb sine Baaben og værgede længe Øren. Gretter kom ogsaa paa Benene og stak med Spyd ud igjennem Hyttens Tagværk og dræbte en af Ønguls Folk. Saa gik de op paa Taget og fik det brudt op og kom ned i Stuen. Gretter kunde kun støtte paa Knæene og havde Saret i begge Hænder; den første Mand, som sprang ned til ham, hug han midt over; men i det

samme satte Dngul ham sit Spyd mellem Skuldbrene og gav ham et stort Saar. Illuge løb til og værgebe sin Broders Ryg. Gretter selv var saa ringe, at han ikke længe kunde stride, og, da de havde klemmt Illuge inde mellem Skjolde og saaledes fanget ham, kunde de gaa til Gretter og dræbe ham med mange Saar. Han laa næsegrus paa Jorden og havde endnu Sæget i Haanden. Dngul vilde tage det, men kunde ikke vriste det ud af hans Haand. „Hvi skulle vi i nogen Maade skaane Skovgangsmanden?“ sagde Dngul og lod en hugge hans Haand af paa en Blot. Da rettede Fingrene sig ud og Sæget faldt til Jorden; Dngul tog det og hug Gretter i Hovedet, og saa stærkt var Hugget og saa haard Hovedskallen, at Eggen paa Sæget fik et stort Skaar. Endnu værre gjorde Dngul det; thi han hug Gretters Hoved fra Kroppen, hvortil han maatte bruge tre Hug. „Nu veed jeg vist,“ sagde han, „at Gretter er død.“ Da var Gretter 44 Aar gammel. Illuge vilde Dngul unde Livet, hvis han vilde sværge aldrig at hævne Gretter. Men Illuge svarede: „Havde I fældet ham i ærlig Kamp, kunde der være Tale om sigt; men nu vil jeg ikke gjøre mig til lige saa stor Ribbing, som du er, og det er snart sagt, at ingen skal være villigere til at volde eder Meen end jeg, om jeg lever.“ De førte ham da ved Daggrø til Østkanten af Øen og halskuggede ham; Glaum slog de Hovedet af, fordi han plagede dem med Skraal og Skrig, da de førte ham med sig til Land.

Dngul blev forhadet for denne Gjerning, og endnu mere da han drog til Bjerg og satte Gretters Hoved paa Gulvet for Naddis, kvædende med det samme et Vers, hvori han roste sig af sin Daad. Naddis var omgivet af mange Benner, der havde samlet sig hos hende, da Sønnernes Fald spurgtes. Hun svarede Dn-

gul strag med et andet Bers, hvori hun sagde, at Øngul skulde have flyet for Gretter som Faar for Ræv, om Gretter ikke havde været gjort usør ved Riddingskunster, og alle fandt dette sandsynligt om Sønnen, siden Moderen viste sig saa mandig.

Der rejstes et stort Eftermaal mod Øngul, ikke just for Gretters Drab — thi han var jo falden fredløs —, men fordi Øngul havde brugt Trolldom. Paa Altinget nægtebe Thore af denne Grund at betale ham den udsatte Pris, som han krævede, og da der lagdes Sag an mod ham for Trolldom og han mærkede, at han vilde blive dømt fredløs derfor, flyede han fra Tinget og drog udenlands. Han kom til sidst til Miklagaard og fik Tjeneste iblandt Børingerne.

Men i Lønøberg i Norge boede en ældre Broder til Gretter: Thorstein Dromund; han var Kjøbmand. Det fortælles, at, da Gretter paa sin anden Norgesrejse besøgte denne Broder, havde Thorstein en Morgenfundt set Gretter ligge sovende med Armene oven paa Sengklæderne. Da Gretter vaagnebe, sagde Thorstein: „Nu, Frænde, har jeg set dine Arme, og tykkes det mig nu ikke underligt, at dine Hug falde mangan Mand tungt; thi aldrig har jeg set Mage til Arme.“ Gretter bad da om at se Broderens Arme, og Thorstein blottede dem; han var en lang og spinkel Mand. Gretter lo og sagde: „Ej behøver man længe at se derpaa: Anoglerne ere som de vare hægtebe sammen i dig, og aldrig har jeg set slige Aldtænger, og knap tror jeg, du er saa stærk som en Kvinde.“ — „Maaste,“ sagde Thorstein, „og dog skal du vide, at disse tynde Arme sagtens ville hævne dig, om du da nogen Sinde skal blive hævnet.“ — Saaledes gik det ogsaa. Da Thorstein hørte om sin Broders Død, drog han efter hans Drabsmand fra Land til Land lige til Miklagaard, og der dræbte han ham midt paa

Bæringernes Ting med Gretters eget Sag, som Ongul just Lod gaa rundt blandt Mændene, for at de af Bruddet i Eggen skulde se, hvor haard Gretters Hovedskal havde været. Dette skete paa den Tid, da Harald Sigurdsøn, kaldet haarbraade, var Bæringernes Høvding, rimeligvis henved Aar 1040.

VI.

Bispetiden. Sagaskrivning.

Are Præst frode siger i sin korte Oversigt over Islands Historie indtil 1120, som kaldes „Islandingernes Bog“, at i de Dage, da Skapte Thoroddsøn var Lovsigemand — d. e. i Aarene fra 1004 til 1030 —, da „bleve mange Høvdinge og Stormænd fredløse eller landflygtige for Drabs Skyld“. Det er af denne urolige Tid, at vi i det foregaaende Afsnit have meddelt en Række Billeder, som ville have viist Læserne, hvorledes den nordiske Kæmpeaand hos disse frie stolte Bønder endnu engang aabenbarede sig baade i sin Vildhed og i sin Adel. Der fulgte nu, — hvad der ogsaa ligger i Are frodes nys anførte Ord, en roligere Tid, for hvilken to Træk ere betegnende. Det ene er det, at Kirken befæstes, og at Bisperne vinde en stedse stigende Indflydelse paa det lille Folkesamfund's Forhold, ogsaa de verdenslige. Det andet er det, at de bedste og ædleste Mænds Hu nu vender sig til en ny Fdræt: da der ikke mere var Plads til Kæmpesærd, blev det en høvdinglig Daad at optegne Minderne om Fædrenes Daad og Liv. Men imellem Kirkemagtens særegne Stilling paa Island og det aandelige Livs Art og Præg er der en Sammen-

hæng, som man maa lægge Mærke til for at begribe, hvorledes just et faa dant Landsliv kunde komme til at blomstre netop paa Island.

Are frode nævner en hel Række Bisper paa Island af fremmed Byrd lige fra Fridrek, Thorvald vidførles Ben; men de vare der kun faa Aar ad Gangen, uden fast Bispesæde (Missionsbiskopper), saa en fast kirkelig Ordning savnedes endnu længe, eftersom i Romerkirken al Ordning er knyttet til faste Bispestole og til Bispernes Myndighed. Men imens forsynedes efterhaanden Landet med indfødte Præster, og saa fik det ogsaa til sidst sin egen Bisp, ja to Bisper. En Hoveddel i denne Udvikling havde to ypperlige Mænd fra Sønderlandet, Søn og Sønnesøn af hin Gissur hvide fra Mosfell, som havde virket saa meget til, at Kristendommen blev lovtagen paa Altinget Aar 1000.

Gissur hvide sendte sin Søn Isleiv, der var født 1006, som ungt Menneſte til Klosteret Herford i Vestfalen, hvor han blev præstelært og præstebiet, og hvorfra han vendte tilbage til Island henimod Slutningen af Olav den helliges Levetid. Gissur havde bygget sig en ny Gaard, i Nærheden af Mosfell, som han kaldte Skaaleholt*). Denne Gaard overtog Isleiv tillige med Godordet efter Faderen, samt giftede sig med Dalla Thorvaldsdatter fra Bidedalen, paa mødrene Side stammende fra Ingemund den gamle. Han var altsaa Bonde og Høvding; men tillige var han ibrig Præst, og mange Mænd sendte ham deres Sønner til Oplærelse i Præstgjerning. Til sidst bade hans Landsmænd ham om at rejse udenlands paa ny og lade sig vie til Biskop, for at Island kunde faa sin egen kirkelige Tilsynsmand. Dette

*) Sædvantlig, men urigtig, skrevet Skalhølt; Navnet kommer af „Skaale“ og „Hølt“, som betyder en lille Stov.

gjorde han og blev 1055, da han var femti Aar gammel, bispeviet af Erkebispnen i Bremen. Han kom hjem 1056 og forestod nu i 24 Aar, til sin Død 1080, Islands Kirkevæsen.

Hans Eftermand blev hans ældste Søn Gissur, som blev bispeviet af Erkebispnen i Magdeburg 1082. Under ham befæstedes Kirken og Præstedømmet i flere vigtige Henseender. Han fik saaledes sat igjennem, at Tienden indførtes. Paa hans Opfordring, som støttedes af den højt ansete Høvding og Præst Sæmund frode fra Odde paa Sønderlandet, samt af Lovsigemanden Markus Skjæggessøn, blev det nemlig i Aaret 1097 lovtaget, at alle Mænd skulde tælles og sætte Værdi paa deres Gods, baade Land og Løssøre, og sværge, at det var rigtigt opgivet, og siden yde Tiende deraf. Med rette siger Ase frode, at dette var et stort Vidnesbyrd om, hvor venuesæl Bispnen var, og hvor stor Dydighed hans Landsmænd viste ham; thi dette store Paalæg — i hine Tider et nødvendigt Billaar for Kirkens Uafhængighed og Tryghed, og Kirken var atter det aandelige Livs Værn og Hjemstavn —, det kostede i de andre nordiske Lande, især i Danmark, baade da og i mer end hundrede Aar derefter haarde Kampe og Strømme af Blod, ogsaa kongeligt Blod. Ligeledes fik Gissur lovtaget, at Skaaleholt skulde fremtidig være Bispesæde, og han lagde til denne Bisppestol meget Land og Løssøre af sin Fædrenearv. Da imidlertid Nordlænderne tyktes, at Skaaleholt laa for langt af Led for dem, sendte Gissur efter et af disse foretaget Valg (1105) en af sin Faders bedste Lærlinger, Joan eller Jon Dgmundssøn, til Danmark, hvor nylig Gund var blevet Sæde for Nordens fælles Erkebisp, for at han der skulde blive viet til Bisp. Dette skete 1106. Gissur henlagde Fjerdedelen af Skaaleholts Bispedømme til den nye Bisppestol, som oprettedes paa Holar (»at

Hólum^e d. e. „ved Højene“, deraf den stundum paa Dansk brugte Form „Holum“) i Hjalteadal ved Skagafjord. Bisp Jon byggede der en stor Stenkirke og oprettede en Præstefole, med to Lærere, een i „Grammatik“, d. v. s. Latin, og een i Poesi og Musik, hvorved nærmest maa tænkes paa Messesang. Jon stiftede ogsaa det første Kloster paa Island, paa Tingøre, Hunavatningernes Tingsted, og arbejdede meget paa at udrydde Hedenskabets Levninger, bl. a. de hidtil brugte og endnu ellers i Norden brugelige Navne paa Ugedagene, forbi de til Dels indeholdt hedenske Gudnavne; paa Island siger man derfor endnu baade „Drottens Dag“ og „Søndag“; dernæst „Mandag“*), „Tredjedag“, „Midtugebag“, „Femtedag“, „Fastedag“ og „Løverbag“ (d. e. Badedag). Biskopur Isleivsson døde 1118, efter at han havde faaet sin Eftermand valgt, og Jon Dgmundsson døde 1121; han holdtes fiden for Helgen. Da var der kommet saadan Fred i Landet, at det tyktes helt mærkeligt, da en Storbonde (Havlide Maarsson) var bleven saaret i en Strid, og paa det Alting (1120), hvor Ophavsmanden til dette Saar blev dømt frebløs, saae det saa frebeligt ud, at der — hedder det i Tillæget til Landnamsbogen — kun var en eneste Staalhue at se i hele Tingmængden.

Island havde altsaa faaet sit Præstedømme og sit Munkevæsen ligesom andre Lande, og Udviklingen her var fuldbyrdet lige saa tidlig som i Norge og langt tidligere end i Sverige. Men der var stor Forskjel paa Kirkemændenes Stilling paa Island og andensteds i Norden. De dannede nemlig ikke paa Island et saadant afsluttet Samfund som i andre Lande, adskilt fra Folket og til Dels i bitter Strid med de verdslige Magthavere. For det første var det vigtigt, at Forbudet mod Præsters Egtekab aldrig blev gjældende paa Island. Men hertil

*) Men ikke „Andendag“ som Biskop Jon foreslog.

kom, at den gamle Sammenhæng mellemi Høvdingdømme og Præstedømme overførtes fra de hedenske paa de kristne Forhold. Ligesom Isleiv paa een Gang var Høvding og Præst, saaledes lode, især i Førstningen, mange andre Gøder sig præstevie, naar de havde skaffet sig Lærdom nok til at forestaa Gudstjenesten. Det blev almindeligt, at Høvdinge og andre Storbønder byggede Kirker ved deres Gaarde og lagde Gods til Kirkerne's Vedligeholdelse, men saaledes, at Indtægterne deraf bleve hos Slægten, og Vedligeholdelsen paahvilede den, ligesom i den hedenske Tid med Gudhovene. Den præsteviede Høvding blev da Præst ved sin egen Kirke, som blev Sognkirke for Omegnen; men han vedblev lige fuldt at udøve sin verdslige Magt. Senere gik dette vel af Brug; men, om ogsaa andre Mænd bleve Præster end Kirkejerne selv, saa kaldte disse dog hver sin Præst, især naar de vare Høvdinge, og den geistlige og den verdslige Magt vedbleve at staa i Forbindelse. Paa de øverste Trin gav den overordnede kirkelige Stilling, som Bisperne indtog, dem tillige, især i det første Hundrebaar, en særegen og overvejende verdslig Indflydelse, saa at de bleve ligesom Landets Styrere; om Biskop Gisfur siges det udtrykkelig, at han var paa een Gang Bisp og Konge.

Dette Forhold blev vigtigt for Landslivets Præg. I andre Lande, hvor Kirlemændene, de eneste penneførende Folk, dannede et affluttet Lag, fik det meste, som skreves, et vist kirkeligt Præg, om ikke ved andet, saa derved, at man næsten ubeløkkende brugte Romerkirkens Sprog: Latin. Især er det paafaldende, naar Minder fra Fortiden eller Beretninger om Samtiden optegnedes i dette fremmede, døde Sprog, hvorledes det, som saaledes dog var taget fra Folkemunde, blev ligesom omstøbt af det fremmede Fremstillingsmiddel, — hvad man ogsaa kan se hos vor Sage: de mange fælles nordiske Oldsagn, hvilke

udgjøre hele den første Halvdel af hans Bog, fortæller han saa pyntelig og paa en saa bredt forklarende Maade, at, var det ikke for det Høffinds Skyld, som gaar derigjennem, saa kunde Folkeaanden knap kjendes ved hans Fremstilling. Paa Island var det ogsaa de præstelærde Folk, som først nemmede at udtrykke deres Tanker i Skrift; og navnlig var det utvivlsomt saadanne Folk, maaste just Ase frode selv, som henved Slutningen af det 11te Hundrebaar fik de uhandelige og utilstrækelige Runer afløste af den latinske Bogstavskrift, — dog saaledes, at to Blydtegn, der ikke havde i denne, optoges fra det tidligere dannede oldengelske Alfabet, nemlig Runen p (svarende i Blyd til det engelske th) og Bogstavet ð (kaldet „æð“ (»ed«), svarende til vort bløde d, t. Ex. i „blød“). Men de islandske Præstemænd dannede ikke noget sluttet Lag og streve ikke for hverandre indbyrdes samt for enkelte latinske dannede, verdslige Stormænd; i det hele tænkte de sig, paa deres affides liggende Ø, ikke det øvrige Præstestab og andre latinske dannede Mænd i Verden som Læsere. De vare selv verdslige Stormænd eller levede i dagligt Samkvem med saadanne. Naar de vilde skrive noget, som deres Samtid skulde bryde sig om, saa maatte de holde sig til Mødersmaalet. Hermed var det givet, at Fremstillingen paa Bogens Blade maatte søges gjort til et saa vidt muligt tro Billede af den levende Tale, som den lød i Stuen, i Drikkehallen, paa Tinge, og hvor ellers Mennesker vare sammen, samt især, at Bogsproget maatte beholde den samme Jævnhed, Kort-
hed og Fyndighed, som udmærkede Talesproget. Og hvad angaar det Indhold, som førtes til Bogs, da maatte ogsaa dette blive Uemner, som oplydte Folkets Tanker, fremfor alt Minder om Fortidens Sagn og Fdrætter og om de Slægters Skæbner, som levede i Landet; og den, der optegnede slikt, kom ikke til at se paa det som paa

en fremmed Verdens Lummel, der brusede uden for det trange Munketammer, men som paa noget, der i højeste Grad vedkom ham selv, som hans Slægt og han selv havde taget eller naar som helst kunde komme til at tage Del i. Betragtningens Stade var ikke det, hvorpaa den enlige Lærde staaar, men det, hvorpaa den praktisk virksomme, i Samfundets Liv kraftig indgribende, verdslige Stormand staaar. Derfor blev den islandste Bogstat et rent Udtryk af, hvad der levede og rørte sig i Hjerterne hos Folkets ypperste Mænd.

Men hvad var saa dette? Hvad var det, der blev samlet af de islandste Bogmænd? og hvorledes kom de ind paa denne Slags Idræt?

Forud for og jævnsides med den præstelige Dannelse, som fik sine vigtigste Arnesteder i Skolerne paa Staaleholt og Holar, gif en verdslig Dannelse, som ingenlunde var ringe; oprindelig havde den hjemme i næsten hver Bondes Hus, men i Tidens Løb fik ogsaa den sine særskilte Arnesteder og Mestere. Den var fornemlig af tresoldig Art; men ad alle tre Beje levedes Islænderne til en væsentlig historisk Landsudvikling.

Der var først Lovkundskab. Vi have set, hvorledes unge Mænd, som Gunløg Ormstunge og Thorhall Nasgrimssøn, lærte Loven af deres Fosterfædre. Det var ingenlunde nogen let Sag; thi enhver Formel, som brugtes ved Rettergangen, skulde læres nøje udenad, saa at man ikke udsatte sig for, naar man skulde fremføre den, at tage fejl, hvorved Modstanderen kunde faa Ret til at hindre Sagens Fremme. Jo mere indviklet Rettergangen blev, des flere Ting blev der at huske og iagttage. Lovfigemanden skulde have Rede paa alt; thi han skulde i alle tvivlsomme Spørgsmaal afgjøre, hvad der var arvet Lov, og som Lovrettens Formand lede Arbejdet ved nye Loves Affattelse. Men Byrden blev med Tiden for stor

for en enkelt Mands Hukommelse, og det var derfor naturligt, at man, saa snart man havde faaet Bogskrivning med latinske Bogstaver i Gang, søgte at give de hidtil mundtlig overleverede Lovregler Skikkelse i Skrift. Paa Lovsigemanden Bergthor Ravns søns Forslag paa Altinget 1117 vedtoges dette, og Aaret efter oplæstes og vedtoges den første skrevne, i et og andet ændrede Landslov. Senere fik denne Lovbog adskillige Rettelser og Tillæg; den er kommen til Efterverdenen med det forunderlige Navn „Graagaas“, om hvis Oprindelse de Værde for øvrigt ere uenige. Denne Lovbog var Lovsigemanden forpligtet til at have hos sig og bringe med til Tinget. Island havde nu altsaa, maaske tidligere end noget andet nordisk Landstak, sin skrevne Lov, Folkets eget Værk, Frugten af mange Slægters Arbejde, det fattede Baand imellem alle Samfundets Medlemmer, med hvis Livsforhold den var udviklet, og til hvilke den passede. Lovkyndighed blev derfor ved at være anset Kundskab, og Interessen for Retshandeler virkede utvivlsomt ikke lidet til at bevare Fortidens Hændelser paa Den i Folks Minde; thi de fleste af disse hængte sammen med, og de vigtigste vare i sig selv Retsfager, som der altid blev Anledning til at komme i Hu, naar nye ligeartede Retsspørgsmaal vare paa Bane.

Dernæst var der Skjaldskab. At kunne gjøre Vers, helst paa staaende Fod, var næsten lige saa vigtigt for en velopdragen islandsk Ungling som at kunne svømme, brydes og bruge Baaden. Der omtales meget saa fremragende Mænd, som ikke tillige vare Skjalde, om end enkelte særlig udmærkede sig ved deres Gaver i denne Henseende. Dette var en svær Kunst, baade for de vanstelige Verseformers og for de mange billedlige Duftriv-

ningers Skyld.*) Paa Grund af alt dette kunstige, der hyppig gjør Tydningen af Skjaldenes Viser yderst vanskelig, har man i senere Tider for det meste vraget det hele Skjaldstab som smagløst, og det er klart nok, at

*) Den hyppigst brugte Slags Vers vare »dróttkvæð« (d. e. bestemte til at kvædes, fremføres for en Konges »drótt« eller Følge). Et saadant Vers („Vise“) bestod af fire Par Linier. Hvert Par var bundet sammen ikke ved Slutningsrim, men ved Bogstavrim, d. v. s.: to betonebe Stavelser i den første Linie, og den første (tillige betonebe) Stavelse i den anden Linie skulde begynde med samme Medlyd eller med Dobbeltmedlyd eller ogsaa med tre ulige Selvlyde. Dernæst skulde i den første af de to parrede Linier to betonebe Stavelser ende med samme Medlyd eller Dobbeltmedlyd; dette var skothending, „Safvrim“ kaldte N. N. Petersen det. Endelig skulde i den anden Linie to betonebe (men det kunde være svagt betonebe) Stavelser rimes fuldstændig: adalhending, „Sefrim“. I følgende Liniepar er Reglen fuldstændig iagttagen og de tre Slags Rim betegnede ved tre Slags udhævet Tryk:

Modig gik os i Møde

Mødets Røn i Spyddøn.

Der var imidlertid mange andre Berseformer, ældre, stundum endnu brugte, af simplere Art, og yngre til Dels endnu kunstigere, som stundum brugtes, naar en Skjald særlig vilde vise sin Færdighed. Omskrivningerne — »konningar« — vil man af de enkelte i Fortællingen om Gungløg forsøgte Efterligninger kun faa en svag Forestilling om. Det er for det meste umuligt at gjengive dem helt, naar et saadant Vers skal blive nogenlunde forstaaeligt. Det var ikke nok, at man brugte en enkelt billedlig Betegnelse, som naar man t. Ex. kaldte Havet for „Jordens Bælte“ („Hælfjending“). Man kunde end videre omskrive det ene Led af en Omskrivning og, da Jorden kaldtes Thors Moder, nævne Havet „Thors Moders Bælte“ („tvefjendt“). Ja man kunde gaa endnu videre og, da Thor kaldes „Fættefjenden“, nævne Havet som „Fættefjendens Moders Bælte“ („trekfjendt“), saaledes sjevende Billede til Billede, indtil Udtrykket blev en hel Gaade, der tit var helt anderledes svær at gætte end det Udtryk, som her er brugt til Exempel.

meget ofte kom det Skjalden mindre an paa at give sin Følelse og Tanke det sandeste, Indbildningskraften mest vækkende Udtryk end paa at vise sin Færdighed ved at overvinde saa store Vanstueligheder som muligt. Heri laa dog i Virkeligheden en Ytring af den egne Lyst til Anstrængelse og Kamp, som var Hoveddrivkraften i vore Fædres Storbaad. Desuden maa man paa den ene Side huske, at Banen havde gjort hin Tids Mennesker fortrolige med meget, som vi nu nøjsommelig maa tyde, saa at de have fattet det strax, naar de hørte det; og paa den anden Side maa man ikke overse, at ikke sjælden Omstrivningerne ere smukke i sig selv og tjene, hvor de bruges, just til at udtrykke i fylldige Billeder Digterens bevægede Stemning, ere altsaa paa sin Plads og virkelig poetiske. *) Dette være nu imidlertid, som det vil, Islændingernes Skjaldstab havde ej alene sin Betydning som Forstandsbøvelse for Ungdommen og som Middel til at udtrykke dens Følelsesliv; den blev tillige et Middel til at bevare baade Oldtidsminder og Samtidshændelser fra Glemsel. I den første Henseende var det vigtigt, at en stor Del af hine Omstrivninger bestode i Hentydninger til Gude- og Heltesagn, som fra gammel Tid levede i Folkets Minde. Man kunde ikke vide, at

*) Naar saaledes Sunnø giver Helga en Ballyrjes, en Kampgubindes Navn, og naar han beskriver, hvorledes „Braamaanen“ skinner paa ham som tindrende Høgesjine under „Brynsøens Himmel“, saa er dette ej alene kunstige Benævnelser paa Djet og Panden, bare fremsatte for ej at nævne Tingene ligesom, altsaa Kunstlerier; men man mindes just ved disse Omstrivninger om den klare Maanes stærke Glans i en frisk Frostnat, om de Gubdomsvæsener, som kaldte Kæmperne til Daad og Død, og om den stolte Høgs hvasse Djekast; men alt dette tilfammen betegner slaaende, af hvad Art Helgas Stjønhed var, og af hvad Art hele den Kvindestjønhed maatte være, som skulde henrive en nordisk Yngling: ikke Blidhed, men Højhed.

„Fættefjendens Moder“ er Jorden, uden at kjende Thorsmythen. Man kunde ikke vide, at „Mardølls (o: Freyas) Laarer“, at „Glafoes Glansløv“, at „Draupners dyre Svøb“ betyde Guld uden at kjende Sagnene om Freya og hendes Længsel, om den guldbløvede Lund uden for Odins Gaard og om Odins Ring, af hvilken andre Ringe dryppede, — den, som han lagde paa Balbers Bryst paa Baalet. Man kunde ikke vide, at „Hjadningevejr“ var Strib, uden at kjende Hjadningesagnet, at „Fyrsvold-Sæden“, „Fenjas Vært“, „Faavnens Bo“ og „Ormens Dun“ og „Niflungers Trætteæmne“ betyde Guld, uden at kjende Heltefagnene om Hrolv Krake, om Frode fredegod og om Volsunger og Niflunger. Man kunde ikke forstaa, at „Sigars Dg“ og „Hagbarðs Hest“ ere Galgen, uden at kjende Sagnet om Hagbarð og Signe o. s. v. Hver Gang sig en Omstribning forekom i et Vers, opfristedes Mindet om vedkommende Sagn, og, da til sidst færre og færre vidste ret Bested om disse Sager, paatog en kyndig Mand sig at nedskrive i korte Fortællinger de Gude- og Heltefagn, som der hyppigst gjordes Hentydninger til, netop som en Vejledning i Digtkunsten. Det er denne Bog eller Samling af Afhandlinger, som kaldes „Snorres Edda“, fordi den største Del af den er skrevet af Snorre Sturlassøn*), og som er den ene hovedkilde til Kundskab om vore Forfædres Tro og om nogle af deres skjønneste Heltefagn og Heltekvad (t. Ex. Grottesangen). Det var rimeligvis en lignende Trang, som fremkaldte den endnu vigtigere Samling af Dikt kvad om Guder og Helte — den ypperste Arv fra vore Fædre —, som man kalder Sæmunds Edda, fordi den, men

*) Den her foretagne Omring i Teksten er i Overensstemmelse med senere Udtalelser af Dr. Rosenbergs i „Nordboernes Landstid“ I, S. 146. B. G.

urigtig, er bleven tillagt Sæmund frode. — For Samtidshændelsernes Skyld var Skjalvenes Kunst dog maaste endnu vigtigere. Da det var noget, som hørte sig til, at en ædelbaaren Islænding kunde kvæde om, hvad han oplevede, opstod der i Tidernes Løb „Riser“ om snart sagt enhver mærkeligere Hændelse, som Islændinger havde været Vidner til og Deltagere i, være sig udenlands eller hjemme. Saadanne Digte tjente til Støtte for Hukommelsen, saa at selve Hændelserne lettere og sikrere kunde overleveres fra Slægt til Slægt. De bleve ligesom historiske Attstykker, som Sagamændene kunde holde sig til og virkelig idelig beraabe sig paa. Det er derfor næppe Overdrivelse at paaftaa, at uden den saa ilde omtalte islandske Skjaldekunst vilde vi hverken have Eddaerne eller Sagaerne.

Endelig var der den tredje Gren af verdslig Dannelse: selve den historiske, Sagakundskaben. Denne fostredes overalt i Familierne, mest dog utvivlsomt i Høvdingeslægterne. I de lange Vinteraftener var det fornøjeligt at tale sammen om gamle Dage. Redstamningen fra ædle Fædre var en vigtig Sag for disse stolte Mænd og Kvinder; derfor mindedes de nøje Slægtens Afledning, — og heri have vistnok Kvinderne været lige saa virksomme som Mændene. Da fremdeles de fleste store Slægter paa Island vare indbyrdes bebovrede, udstræktes den ættekyndiges Videnskab let til mange Slægter; derfor kunde et saa mærkeligt Slægtregister som „Landnamsbogen“, der omfatter snart sagt hele Dens Befolkning gennem Tiden fra Opdagelsen til efter Frihedens Tab, støttes paa mundtlig Overlevering. Men, naar der var hændet noget sær mærkeligt i en Slægt, naar den havde ejet udmærkede Mænd eller Kvinder eller havde lidt store Ulykker, saa blev dette naturligvis atter og atter fortalt saa udførlig og livlig som mulig, og saa-

ledes kunde Stoffet komme til Veje, og til Dels Formen med, for Slægtfagaer som dem, hvoraf ovenfor nogle Brudstykker og Udbrug ere meddelte. — De fleste store Slægter regne de imidlertid deres Byrd ned fra Nordens gamle Kongeætter — Ynglinger og Skjoldunger —, ja fra helt sagnagtige Helte, som Sigurd Faabnersbane; derfor fik alle de Oldsagn, som vedkom disse, og som vare medbragte af Landnamsmændene, et særeget Værd foruden det, deres Skjønhed gav dem, et Værd, som ledede til at gjentage dem, fra Slægtled til Slægtled, indtil man kunde optegne dem. Og saa var der endelig alt, hvad hjemkomne Landsmænd og fremmede Rejsende kunde melde om Hændelserne i andre Lande, især i Stammelandet Norge. Sligt spurgte man begjærlig efter, og naar det engang var fortalt, saa gik det fra Mund til Mund og tillige med alle andre Fortællinger fra Slægtled til Slægtled. Saaledes opstod Stoffet til de store Sagaer om andre Landes og Folks Skæbner og Idrætter.

I hele dette Grindrings-Arbejde havde utvivlsomt alle Islændinger deltaget mer eller mindre. Men der var dog nogle Steder, hvor man særlig lagde Vind paa at samle Fortidens Visdom — og hvor der da ogsaa fandtes Mænd, som, da Tiden var kommen, førte i Benen, hvad der hidtil var overleveret mundtlig.

Paa Gaarden Haukadal (=: Høgedal) i Arnes-Tinglag boede saaledes i det 11te Hundrebaar en Høvding, der i lige Linie stammede fra Nadod, Islands første Opdager. Han hed Hall Thorarensfson (født 995, død 1089). Are frode siger om ham, at han holdtes for den gjæveste og mildeste Mand i Landet blandt ulærde (=: ikke gejstlige) Mænd. Paa hans Gaard var ligesom en Skole, der besøgtes i kortere eller længere Tid af Stormænds-Sønner trindtom fra. Hvad de lærte der, ses især af hans ypperste Lærlings, Are Thorgils-

søns Bærk. Denne Mand, den islandste og nordste Historiefortællers Fader, stammede i lige Linie fra Landnamsvinden Ob den grundriges Sønnesøn Olav Feilan paa Hvamm, hvis Vætt atter nedlebedes baade fra Ynglingerne i Upsala og fra Ragnar Lodbrog. Han var født 1067; 7 Aar gammel kom han til Hall paa Haukadal og var hos ham i 14 Aar; han opfostreredes af Hall selv og mere særlig af dennes ældre Fostersøn Zeit, Biskop Isleivs anden Søn, der fik Haukadal efter Hall. Hvad kunde Are her ikke faa at høre! Hall selv havde faa god Futommelse, at han kunde mindes sin egen Daab ved Thangbrand, da han var tre Aar gammel, og han havde i sin Ungdom oplevet alle de mærkelige Hændelser i Skapte Lovsigemands Tid. Og hvad den gamle ikke kunde fortælle den lyttende Yngling, det kunde han høre af andre, ældre og yngre; udtrykkelig nævnes Snorre Godes Datter Thurid, som da var en gammel Kvinde, men som havde Rede paa alle Hændelser i sin Faders Liv (964—1031), — og Snorre Gode havde jo taget Del i de fleste vigtigere Stridigheder lige fra sin tidlige Ungdom af. En Mand, som gav Are Efterretninger om Norge, var en Sønnesøn af Hall fra Sida, Odd Kolsføn, som selv havde samlet sin Kundskab i Norge, bl. a. hos en Gubbe i Midaros, Thorgeir Afradskoll, „som baade var viis og saa gammel, at han boede under Midarnes (=: nuværende Trondhjem), da Haakon Jarl den mægtige blev dræbt“ (995). Are blev præstelært og præsteviet samt fik et Godord i sin Fødeegn, var altsaa baade Høvding og Præst og fik for sin „Visdoms“ Styld fik Tilnavn frobe. Om ham siges det udtrykkelig i Fortalen til Snorre Sturlassøns store Bærk, at han var den første, som skrev Bøger paa nordist Maal. Af disse have vi endnu kun den ovenfor nævnte „Islandingernes Bog“ og muligvis Grundlaget til Landnamshogen; men det

forfikkres, at han har skrevet meget mere, bl. a. en norsk Kongesaga. Som virkelig Historiegransker har han lagt megen Vægt paa at faa Orden i Tidsregningen; de vigtigste Aarstal for Hovedbegivenhederne i Nordens ældre Historie have vi fra ham, og vi bygge paa dem endnu den Dag i Dag. Han døde, 80 Aar gammel, 1148.

Are havde en Ven og ældre Samtidig, der blev Grundlægger af et andet historisk Lærdomsfæde. Det var Sæmund Sigfusson, ogsaa Høvding og Præst og hædret med Navnet *fróde*. Han var ikke mindre højbyrdig end Are; han regnede nemlig sin Slægt i lige Linie fra Harald Hiltetand og talte blandt sine islandske Forfædre Thorolv Smør, Ingemund den gamles Rejsesælle Sæmund og Hall fra Sida. Han var født 1056, og i sin Ungdom var han udenlands, især i Frankrig. Hjemkommen, boede han paa sin *Wttegaard* *Ódde* paa Sønderlandet, og her samlede han Skrifter og læse- og hørelystne Ynglinger om sig. Hans Navnkundighed var saa stor, at man senere tiltroede ham at have samlet den saakaldte ældre eller Sæmunds *Edda*. Han døde 1133; men hans *Rundstaber* og *Samlinger* gik i Arv til hans Søn *Lopt* og til dennes Søn *Jon Loptsøn*, født 1124 og død 1197, og hos ham blev atter den Mand opfoftet, som siden samlede og ordnede og vistnok udarbejdede i sin nuværende Skikkelse den store *Sagarætte* om Ynglingeætten i Sverige og Norge indtil Sverre (1177), der kaldes »*Heimskringla*« (o: *Verdens Areds*), og som er et af Verdens herligste historiske Kunstværker, — nemlig *Snorre Sturlassøn*.

Snorre spiller en Hovedrolle i den urolige Tid, som fra det 13de Hundreedaars Begyndelse afløste hine rolige Tider, da de indfødte *Visper* især havde den afgjørende Indflydelse paa *Islændingernes* *Samfundsliv*. Vi ville derfor ikke mindre end for hans Navnkundigheds Skyld

som Historiefriber, tale lidt nærmere om ham i et Slutningsstykke. Men forinden vil det ikke være af Bejen, at Læseren faar en kort Overfigt over, hvad den islandfke Bogkat bestaar af, ej heller at vi med et Par Ord berøre det Spørgsmaal, hvad Værd den har for Nutidens Nordboer, særlig for os Danfke.

Allerførft nævne vi da de to Eddaer, indeholdende det meste, vi vide om vor Folkestammes gamle religiøse Tro og ypperste Heltesagn (især det om Volsungerne, det herligste af alle). „Snorres Edda“ er oftere oversat helt eller i Udbrug, bl. a. af Nyerup; af „Sæmunds Edda“ have vi nu tre Oversættelser: Finn Magnusens, J. Winkel Horns og H. G. Møllers; men fuldt tilfredsstillende er den vanskelige Opgave endnu ikke løst*). Saa er der mytiske Sagaer — om Sagnhelte i den hedenske Tid, blandt hvilke især maa fremhæves „Volsunga Saga“, omhandlende samme Sagn som de fleste Heltekvad i Sæmunds Edda, fremdeles „Hervørs Saga“ (Tyrvingfagnet), „Frolo Krates Saga“, „Ragnar Lodbrogs Saga“, „Fritjovs Saga“ og „Orvarobds Saga“, indeholdende nogle af vore ædlest og vigtigste Heltesagn. Oversættelser af dem ere samlede i 3 Bind „Nordiske Fortidsagaer“, udgivne af det kongelige Oldskriftselskab. Dernæft er der islandfke Slægtsagaer med Islændingebogen og Landnamsbogen i Spidsen; de ere ialt nogle og tredive, flere temmelig store, nogle sande Mesterværker af fortællende Fremstilling, t. Ex. Gunløgs og Njaals Sagaer. Af dem ere de bedste oversatte, dels i N. M. Petersens tit nævnte Bog „Fortællinger om Islændernes Færd ude og hjemme“, dels i en Række Udgaver med Oversæt-

*) Hertil kan søjes, at der for Tiden udkommer en ny, illustreret Oversættelse af de gamle Edda-Sange ved Digteren K. Gjellerup.
S. G.

telser ved det nordiske Literatursamfund*). En fjerde Gruppe er historiske Sagaer om udenlandske Begivenheder. Her staar Snorres Heimskringla i Midten, overragende alle de andre Bærter; den er oversat bl. a. af Grundtvig og af P. A. Munch. Til den slutte sig særskilte Sagaer om de norske Høvdinge paa Færøerne og paa Orknøerne; fremdeles en Række norske Kongesagaer, som for det meste gjentage og ubvide Snorres Fortælling, men dog ogsaa fortsætte den indtil henimod det 13de Hundrebaars Slutning; disse findes i Ravn, af det kongelige Oldskriftselskab udgivne, „Oldnordiske Sagaer“. Sammeledes ere ogsaa oversatte de to Danmark vedkommende Sagaer: Jomsvikingernes og Ryttingernes. I senere Tider endelig dannedes Fortællinger, hvis Emner vare fremmede Sagn; blandt dem maa især nævnes den saakaldte Vilkina eller Dibril af Berns Saga af tyst Oprindelse, oversat af Ravn, og Karlamagnus Saga, en Samling franske Heltesagn, som ligger til Grund for den vel kjendte danske „Karl Magnus's Krønike“, der har været en yndet Folkebog og gjort Kongerikets Navn lige saa hjemligt i Norden som nogen af vore egne Heltes. Endelig er der en hel Del ligefrem opdigtede Fortællinger, de færreste synderlig meget værd, som man kan kalde med eet Ord *Eventyr-Sagaer***).

Det er altsaa en temmelig omfangsrig Bogstat, langt-

*) Af senere udkomne Oversættelser kan nævnes „Billeber af Livet paa Island“ ved F. W. Horn (2 Bd. 1871—74). B. G.

***) Nogle af disse knytte sig i øvrigt til Mindet om en af Nordens største Sønner; det var nemlig Karl den tolvtes Morstab, da han laa syg af sit Saar i Foden, mens Pultava belejredes, at lade sig forelæse svenske Oversættelser af nogle blandt disse Sagaer; hvor meget end Heltemodet og Styrken der ere overdrevne, søgte Kæmpeaadens yngste Søn dog sit Slægtstabs med Sagaernes *Eventyrhelte*.

fra saa ringe, som mange tro. Men hvad Indholds-
værd har den nu, særlig for Nutidens Danske? Det er,
siger man, ikke nordisk eller „oldnordisk“ Litteratur, men
islandsk; den handler forholdsvis kun lidt om Danmark
og dets Historie og er i dette Stykke endog lidet paa-
lidelig; den viser os et Mennekkeliv, som, storlabent i
visse Retninger, dog er alt for uligt Nutidens Folkeliv
og alt for indskrænket og aandelig fattigt til, at vi kunne
drage synderlig Næring deraf. — De sidste Aaastande ere
ligefrem faldte og rejste sig af Uvidenhed og Misforstaaelse.
Bisjellig ere Samfundstilstandene nu helt andre end paa
Island i det 10de og 11te Hundrebaar, og vistnok ere
de Begreber om Ret og Pligt og Sædelighed, som vi
rette eller dog dømmе vort Liv efter, i mange Stykker
helt andre end, ja modsatte dem, som raadede i Oldtiden,
søim f. Ex. naar Blodhævn tyktes hin Tids Mennekster
den strengeste Væresplicht mod Slægten, medens vi nu
vide, at Hævnen hører Herren til. Men, lytter man
nøjere efter Hjærtetslaget i hine Menneksters Bryst, lægger
man nøjere Mærke til deres hele Maade at være paa,
og sammenligner man deres hele Sjælspræg med Nutids-
nordboernes, især hvor Follevæsenet fremtræder reneft,
nemlig hos Menigmand paa Landet, saa vil man dog
føle, at her er en dyb Grundlighed; netop det bedste, vi
kunne opdage hos vor Tids Nordboer, eller som vi dog
allermest maatte ønske at finde hos dem: Værfjærhed,
Troslab mod Frænder og Venner og mod sit eget Ord,
Uerbarhed hos Kvinden, Laalmod og Udholdenhed og
kold Dødsforagt hos Manden, og saa fremfor alt dette
jævne Lune, som styr store Ord, men gjemmer sin Vilje
til Handling og spørger med Lidelsen — alt dette var i
stor Stil Grundvæsenet hos hine Tidens Islændinger,
og det træder frem i Fortællingerne om deres Færd med
en forunderlig Klarhed og Fyld. Sidestykker til Manden,

der faar Gunnars Sphdøge i Livet og saa siger: „Om Gunnar er hjemme, maa I selv vide, men at hans Sphdøge er hjemme, veed jeg,“ ville mange have oplevet i vore sidste Krige. — Bispeelig er hin tavse, dybe og stribede Handlekraftens Aand svækket i Tidernes Løb; men den er dog endnu tilstede i Folket, og det gjælder nu mere end nogen Sinde om at kalde den ret til Live; thi dør den, saa dør ogsaa det danske Folk Straadød. Skulde da ikke Aandsfrembringelser vedkomme os, som mere end noget som helst andet ere stiftede til at gjenoplive hin Aand i os, fordi de ere dens reneste Afpræg? Sagen er, at oprindeligt var denne Aand ikke særlig over Islænderne; den var den fælles nordiske Folkeaand; men medens den i Hjemlandene slappedes og trængtes tilbage ved fremmed Paavirkning, saa at den ikke fik noget rent og fuldt Udtryk i de andre Nordboers Aandsfrembringelser fra Midbelalderen, saa fandt den et Fristed paa Island, hvor den kunde aabenbare sig fylbig og klar baade i Daad og Fortælling. Man kan sige, at Islænderne vare, hvad de vare, og skrev, hvad de skrev, paa hele Nordens Begne; derfor tilhøre Frugterne af deres Arbejde hele Norden og fortjene at tilegnes af alle Nordboer som den kosteligste Fædreearv. Men gjælder dette selv om det mest særlig islandske, som jeg her nærmest har haft for Øje, nemlig Slægtsagaerne, saa gjælder det i langt højere Maal om de historiske Sagaer vedkommende Norge og Danmark og til Dels Sverige, hvilke, foruden at de lade det samme Menneske- og Folkepræg aabenbare sig i Handling og Tale, tillige meddele en rig Kundskab om vigtige Dele af Nordens Historie — og den vedkommer dog vel os Danske! — Endnu mere gjælder det om de mythiske Sagaer, der til Dels omhandle netop særlig danske Sagnhelte, og endelig allermeest om Eddaerne. Indholdet af disse sidstnævnte Dele af den islandske Litteratur er ikke

engang skabt paa Island. Landnamsmændene have bragt det med hjemme fra, for Kvadenes Vedkommende vistnok væsentlig i selve den Form, hvori vi nu have dem. Og det var Sagn og Forestillinger, som ingenlunde tilhørte Norge alene, hvorfra jo de allerfleste Landnamsmænd udgik, men som vare alle Nordboers Fælleseje. „Edda“ betyder Oldemoder*), og Indholdet af Edda-bøgerne er virkelig som en Oldemoers højtidelige Minde- og Barfelsesord til de kommende Slægter, de ældste og stærkeste Udtryk for den høje Aand, som oprindeligt var over det nordiske Folkeslag, og uden hvilken det maa dø, saa vist som Legemet dør, naar Aanden forlader det. Skulde det da ikke vedkomme os Danske, lige saa vel som vore Brødre i andre nordiske Lande, hvad denne Aand taler til os gennem sine, af Islændingerne gjemte og optegnede Kvad og Fortællinger?

Til visse, er den islandskt Bogstat end aldrig saa meget islandskt, bogstaveligt talt — og det er den, og det skal aldrig glemmes, hvad Arbejde Islændingerne her have udført — aandeligt talt er den nordisk og det oldnordisk, en Aabenbaring af vore Forfædres Aand. Ser man hen til dens Rigdom og til, hvor lidet det islandskt Folk var — i den bedste Tid næppe stort over 100,000 Mennesker**) —, og hvor lidt sammenligningsvis

*) „Edda“ som Navn paa et Skrift betyder dog egentlig „Skjaldfabss-Lære“ (Poetik), dannet af ódr (Poesi), sjønt det tidligere i Almindelighed er blevet fortolket som et andet ligelydende Ord, der betyder Oldemoder. (Sfr. R. Gislason: „En Bemærkning om Edda som Navn paa et Skrift“ i „Arb. f. nord. Oldt.“ 1884, S. 143—156). Nu mener man, at alle Eddakvadene ere yngre end Islands Bebyggelse (Sfr. F. Jónsson: „Den oldn. og oldisl. Literaturs Historie“ I, Kbhavn. 1894, S. 65—66). B. G.

**) Biskop Gissur lod Bønderne d. e. Selvejerne tælle, dog kun dem, som udredede Omkostning til Tingrejser og fik Tingrejse-løn; der var da af saadanne paa Østlandet 7 store Hundreder

det er, hvad det øvrige Norden frembragte til samme Tid, saa maa man i Sandhed forbavses over dette lille Samsunds Mandskraft og Flid, og det saa meget mere som Sagaskrivningens egentlige Blomstringstid varede forholdsvis kort: man begyndte næppe at skrive Sagaer ned stort tidligere end 1100, og i Løbet af det 13de Hundrebaar forstyrredes den indre Ro og Velvære, som havde raadet hidtil, og nye indre Kampe, langt mere omfattende end de gamle Slægtsfejder, ledede til Selvfstyrelsens Tab og dermed til det frie Mandskabs Forfald. Paa dette sørgelige Skuespil skulle vi til Slutning kaste et flygtigt Blik.

VII.

Opløsningstiden. Snorre Sturlasson. Island lægges under Norges Konge.

Det er værdt at lægge Mærke til, hvorledes de tre Hovedgrene af den nordiske Stamme: Daner, Nordmænd og Svier samt Øster, i Middelalderen gennemgik samme Skifter af Vaar, Sommer og Høst. Efter de vældige Rystelser, som fulgte med Overgangen fra Hedenskab til Kristendommen og med Normannertogene, fulgte en forholdsvis roligere Tid, hvor Kristendommens og Kirkens Befæstelse var Hovedsag for Folkene og deres Styrere. Den kan regnes i Danmark til Knud Lavards Død

(120 i hvert), paa Sønderlandet 10, paa Vestlandet 9 og paa Nordlandet 12, ialt 38 store Hundreder eller 4560. Men for hver saadan „Tingmand“ maa man regne flere Familiefædre foruden, ligesom paa de større Gaarde Ejenesefolkenes Tal kunde være meget stort.

(1131), i Norge til Harald Gille's Drab (1136), i Sverige til Erik den helliges Drab (1160); dog var i Sverige ogsaa denne Tid urolig nok. Saa kom et Tidrum fuldt af blodig indre Kamp, rejst og næret af den Forestilling, at enhver kongebaaren Mand var berettiget til Del i Kongemagten. Denne Tronsfølgekampenes Tid varede kort i Danmark; den var her forbi 1157, da Baldemar den store blev Enekonge; men i Norge endte den først, da Hertug Skule blev overvunden af Kong Haakon Haakons-søn 1240, og i Sverige, da den ene af de to stridende Kongeaetter, som tillige repræsenterede de to Stammer: Svier og Gøter, uddøde 1222 med Johan Sverkers-søn af den gøtiske Sverker-Slæggt. Saa fulgte et Tidrum af Ulykke, Kraft og Hæder, i Danmark til Baldemar Sejrs Død 1241, i Norge under Haakon og hans nærmeste Eftermænd til efter 1300, i Sverige under Birger Jarls, Magnus Ladelaas's og Marsten Thorgils Knuts-søns Styrrelse til dennes Halskugning 1306. Endelig kommer en Dpløsningstid, fuld af indre Kampe, som ender med at aabne Norden for tyffe Kræmmeres og tyffe Fyrsters Graadighed. — Den fjerde Gren af Stammen, det lille, men kraftige Sidestud paa Island, gjen-nemgik et lignende Skæbnens Kredslob, kun at alt der gik hurtigere. Til Krigen i Dvergangstiden svare Slægts-fejderne. For Tronsfølgekampe slap det islandste Samfund, da det var en Fristat, saa at her Kirkeordningens og Beldmagts-Tiden gaa ud i eet. Men saa kommer ogsaa paa Island Dpløsning og Nedgang og Frihedstab.

Den islandste Samfundsordning var, som vi have set, i Bund og Grund aristokratisk: Maagt var i Storbøndernes Hænder. En Tid lang har der været en vis Tilbøjelighed til at udstykke Høvedingemagten; et Skridt i denne Retning var de nye Godords Dpretelse, da Femterdommen blev indstiftet. Endnu mere vilde Stor-

mandsvældet være blevet brudt, hvis Njaals mærkelige Tanke havde sejret: at lægge den lovgivende og styrende Magt i Hænderne paa et valgt Raad af gode Mænd i Stedet for de selvstrevne Høvdinge. Deraf blev der jo imidlertid ikke noget; thi Gudordet kunde sælges, var og blev det dog væsentlig en til Slægten knyttet, med mange Pengesfordere forbunden Myndighed og Værdighed. Derfor stete det ved Arb og Rjeb, at flere Gudord kom paa een Haand, at altsaa Høvdingernes Tal blev mindre, og enkelte Høvdinge bleve mægtige fremfor deres Jævnlinge, saa at de vakte disses Avind. Paa lignende Maade gik det med Gaardene, der snarest maa lignedes med Familiegodser i vore Dage. Ved Arb og Giftermaal og Slægters Uddøen kunde store Ejendomme samles paa enkelte Hænder, og med en saadan Ejendom fulgte et temmelig indgribende Herredømme over alle paa dens Jorder bosatte Frimænd. Disse maatte følge Storbonden, naar han opbød dem, følte sig vel ogsaa i Regelen knyttede til ham som til et fælles Familieoverhoved; og, som det gik Landsæderne (d. e. Fæsterne) paa Godsset, gik det mangen nærboende mindre Selvejer; han maatte ty til den mægtige Nabo, naar han truedes af en anden ham overmægtig Mand, og til Gjengjæld tjene og støtte sin Bestytter. Ad flere Veje kunde det saaledes komme til, at forholdsvis saa mægtige Mænd bleve saa temmelig eneraadige over Landets Stæbne; kunde de nu ikke enes, da havde man indbyrdes Krig, og derved var Vejen aaben for fremmede Magthaveres Indgriben. Hele denne Tilstand spejler sig netop klart i Snorre Sturlassøns Levned.*)

*) Det følgende grunder sig paa „Sturlungernes Saga“, som omfatter Islands Historie fra 1117 til 1284, men især er udførlig i Skildringen af Sturlassønnernes Hændelser. Til bedre For-

Ligesom Are og Sæmund stammede Snorre fra nogle af de navnkundigste Landnamsmænd, bl. a. Egil Stalla-grimssøn, og gennem disse fra de gamle Kongeslægter i Norge, Sverige og Danmark, samt fra den Røgnvald Møre-Jarl, hvis Søn Ganger-Rolv vandt Normandiet. Sært nok kom Snorre, da han kun var tre Aar gammel, med i en Sag, der for første Gang i 60 Aar truede Landefreden. Hans Fader, Sturla Thordsøn paa Svamm i Bredefjordsdalene, sædvanlig kaldet Svamm-Sturla, havde en Arvtrætte med Præsten Paal Sævesøn paa Kehlsholt i Borgarfjordsdalene. Ved et

staaelse af de i det følgende fremstillede meget indviklede Forhold kunne efterstaaende fortattede Stamtaavler tjene:

Sturlungerne.

Svamm-Sturla, født 1115, død 1188.

Snorre (1178—1241), gift med:	Thord (1165—1237).	Sighvat (1165—1238).
1) Herbis Ber- sesdatter,	Dlav Sturla (Sag- (Hvita- mand, Islands kalb). første Lag- mand, 1272), f. 1214, d. 1284.	Sturla, Thord, gift med død 1265. Solveig Sæ- mundsdatter, død 1238.
2) Hallveig Ormsdatter; uægte Døru: Urøtja, Ingebjørg, gift med Gisleur Thorvaldsøn.		

Kehlholtingerne.

Are frode
(1067—1148).

Paal, Præst, paa Kehlsholt. Thorgils (d. 1170).

Magnus Paalsøn, gift med Hallfrid,
overdrog 1206 Kehlsholt til Snorre Sturlassøn.

Forligsmøde paa Heksholt foer Baals hidfige Husfru ind paa Sturla og stak med en Kniv efter hans Øje, raabende: „Hvi skulde jeg ikke gjøre dig Ddin lig (nemlig enøjet), ham som du i alting helst vil ligne?“ Hun ramte ham kun paa Rinden; men Sturla krævede store Bøder for dette Saar. Paal søgte Hjælp hos sin Ven, den før nævnte Jon Doptssøn paa Odde, dengang den

Odde-Vetten.

Sæmund frode, paa Odde, f. 1056, d. 1133.

—
Dopt.

—
Jon (Snorres Fostersøder) f. 1124, d. 1197.

Sæmund paa Odde, død 1222.		Orm, d. 1218.
Sønner.	Solweig, gift med Sturla Sighvatsøn.	Hallveig (d. 1241), gift med: 1) Bjørn Thorvaldsøn (to Sønner.) 2) Snorre Sturlassøn.

Haukadalsætten.

Gisfur Hvide.

Hall Thorarensøn (paa Haukadal) Biskop Isleiv,
(995—1089). f. 1006, d. 1080.

Leit Hallsostre (d. 1111), arver Biskop Gisfur,
Haukadal. død 1118.

—
Hall (d. 1150).

—
Gisfur (d. 1206).

—
Thorvald (d. 1235).

Bjørn (d. 1221), gift med Hallveig Ormsdatter.	Gisfur, gift med Inge- bjørg Snorres- datter, f. 1209, d. 1268 som Islands Jarl.
— To Sønner.	

rigeste og mægtigste Mand paa Island, og nu kom det til bittert Fjendskab mellem ham og Sturla, saa at Sturla truede med at hjemløge Jons Frænder, og Jon lovede, at for hver af hans Frænder, som Sturla dræbte, skulde tre Sturlunger døde med Livet. Til sidst maatte Sturla saa temmelig bøje sig for Jon, ja endog voldgive ham Sagen med Paal; til Gjengjæld bød Jon hans Søn Snorre, dengang tre Aar gammel, Opfostring paa Odde, hvilket jo var en stor Høflighed mod Faderen. Dette skete 1181.

Snorre var paa Odde i 16 Aar, lige til Jon Dødsjens Død. Imidlertid var Hvamm-Sturla død, og den ikke meget store Arv, der var efter ham, havde hans Enke sat overstyr, saa Snorre stod fattig og temmelig ene, da hans Fosterfader døde (1197). Det lykkedes ham imidlertid da at gjøre et rigt Giftermaal, nemlig med Herdis Berfessdatter, eneste Arving til Skallagrimsættens gamle Herresæde Borg ved Borgarfjorden, en Ejendom, hvis Værdi den norske Historiker P. A. Munch anslaar til 200,000 Spestier, naar Hensyn tages til, at Penge nu til Dags ere mindre værd end dengang*). Dette var Grundvolden til Snorres Rigdom, som han imidlertid senere øgede meget. Da han havde fiddet nogle Aar paa Borg, fik han tillige Gaarden Reykjaholt med

*) Ved Siden af de ovenfor (S. 186, Anm.) omtalte 6 Alens Dre brugte man i det 13. Aarh. i visse Egne, især paa Sydlandet, at regne med 3 Alens Dre, som altsaa kun havde den halve Værdi af en Lovøre. I Sturlunga Saga (I, 202) anslaaes Berfess samlede Formue til „otte Hundrede Hundreder“, hvilket, da denne Saga altid synes at regne med 3 Alens Dre, og Forholdet mellem Lovøre og Sølv paa denne Tid var som $7\frac{1}{2}:1$, bliver 960 Mark Sølv = 28,800 Kr., svarende til 288,000 Kr. nu til Dags. Med Hensyn til Beregningsmaaden henvises til min Afhandl. „Manngjöld-hundrad“ (se S. 172, Anm.), S. 547-548.

tilhørende Kirke; dens Ejer Magnus Præst, Søn af den førnævnte Præst Paal folgte nemlig Gaarden til Snorre for Underhold paa Livstid, og Snorre flyttede da — omtr. 1206 — til Reykjaholt, som siden var hans Hovedsæde, og som han ombyggede meget prægtigt; bl. a. byggede han en Badstue med et Bad af hugne Stene, som kunde fyldes fra en nærliggende varm Kilde, et Værk, som man meget beundrede, og hvoraf Levninger vises endnu.

Snorre var nu vistnok den rigeste Mand paa Island*). Da han i Aaret 1216 — Aaret i Forvejen var han bleven valgt til Lovsigemand — havde en Trætte paa Altinget, kunde han møde med et Følge paa 7 Hundreder (840 Mand) for, hvis det behøvedes, at gjøre Sagen af med Raaben; og da han en Winter havde mistet 120 Stude paa een Gang, lod han til ikke at ænse dette Tab, men gjorde lige fuldt sine vanlige, store Julegilder. Men hans Rigdom og Magt, vel ogsaa hans Stolthed, skaffede ham Fjender, og det for det meste i

*) Dette blev han dog først nogle Aar senere, da han (1224) indgik Formuesfællig med den rige Enke Hallveig Ormsdatter, hvem han senere ægtede, og tillige tog hendes to Sønners Formue i Forvaring, som isfølge Sturlunga Saga (I, 266) beløb sig til „otte Hundrede Hundreder“ (= 288,000 Kr., jfr. S. 238, Anm.). Til Beretningen herom sejer Sturlunga Saga: „Da var Snorre kommen i Besiddelse af en langt større Formue end nogen anden Mand paa Island“. Lægge vi den her nævnte Sum til den paa Side 238 omtalte Arven efter Berse), faar vi noget over en halv Million Kroner, men da vi mangler nøjagtige Oplysninger om forskellige andre Beløb (hvoriblandt Hallveigs egen Formue og Gaarden Reykjaholts Værdi, som han fik af Præsten Magnus Paalsøn for Underhold paa Livstid) kan man ikke beregne, hvad hans samlede Formue beløb sig til. Man begaar dog næppe nogen stor Fejl ved at anslaa denne til c. 800,000 Kr. eller muligvis henimod en Million Kroner efter den Værdi, som Pengene har nu til Dags. S. G.

hans egen Slægt eller i nær med den forbundne Slægter. Hans første alvorlige Trætte, 1216, var med en Søn af hans Fosterfader, Sæmund Jons'søn, efter Jons Død Odde-Øttens Hoved. Det var nær kommet til Slag paa Altinget, da ogsaa Sæmund var mødt mandstærk. Staalholt-Bispen fik mæglet Forlig; men, at det kunde komme saa nær til aaben Ufred, var noget nyt siden de gamle Slægtfejders Tid. Det varede heller ej længe, før den fremmede Magthaver meldte sig, som kunde høste Gavn deraf.

I Aaret 1218 drog Snorre til Norge. Han havde alt længe staaet i Forbindelse med norske Storfolk. Alereede 1212 havde han sendt et Brevskvad til den dengang mægtige Jarl Haakon Galin og senere et til dennes Hustru, Fru Kristina, hvilke Digte skaffede ham store Hædersgaver og varme Indbydelsler til at besøge Norge. Da han omsider kom afsted, efter at hans Treaar som Lovfigemand var omme, var Haakon Galin død. Det var nu Skule Jarl, der havde Magten i Norge som en Slags Formynder for den unge Konge Haakon Haakons'søn. Snorre blev modtagen med Hæder af Skule, digtede et Brevskvad til ham og blev hans og Kongens Hirdmand. I Sommeren 1219 besøgte han i Skara i Vester-götland Fru Kristina og hendes anden Mand, Vestgøtternes Lagmand Eskil af den mægtige Folkunge-Slægt, som tredive Aar senere gav Sverige Konger; ogsaa her nød den for sin Dærdom, sit Skjaldstab og sin Rigdom navnkundige islandske Høvding den største Hæder. Da han kom tilbage til Norge, ventede ham imidlertid en ubehagelig Sag. Der var udbrudt et bittert Fjendskab mellem Nordmændene og Islænderne, som just den mægtige Odde-Øt var Skyld i. Sæmund Jons'søn havde af en højt urimelig Grund afpresset norske Rjæbmænd, der besøgte Island, store Pengesummer. Til Gjengjæld

havde de dræbt hans helt ustyrbige Broder Orm Jons-
søn; saa havde igjen dennes Svigersøn Bjørn Thorvalds-
søn foretaget sig at slaa en lige saa ustyrbig Nordmand
ihjel. Stule Jarl var saa vred, at han vilde gjøre et
Krigstog til Island, og det var kun med stor Møje, at
Snorre fik ham fra det; men saa maatte han ogsaa love
Jarlen, naar han kom hjem ej alene at frede om de
norste Ridsmænd, som besøgte Island, men ogsaa at gjøre
sit bedste for at faa sine Landsmænd til at underkaste
sig Norges Konge. — Det er nu første Gang efter
lang Tids Forløb, at denne Tanke paa ny kommer frem.
Nlav den hellige havde haft den og bedet Islændingerne
om, at de til Tak for hans Venstabs og det Tømmer,
han havde sendt dem til Kirken paa Tingvoldene, vilde
afstaa ham den lille Ø Grimssø, nord for Øfjorden.
Men da havde den kloge Einar fra Tværaa i Øfjords-
dalen, Broder til Gudmund den mægtige, husket sine
Landsmænd paa, at der ved Grimssø var godt Leje for
en Hær og Flaade, og at, naar først slige Gjæster vare
komne i Nærheden, vilde det snart være ude med Islæn-
dingernes Frihed; Høvdingerne havde da enstemmig afflaet
Kong Nlavs Opfordring. Det var dengang. Nu, 200
Aar senere, maatte Snorre give et Løfte i modsat Ret-
ning. Det har vel næppe været videre alvorlig ment fra
hans Side, ej heller gjorde han noget Skridt for at faa
det opfyldt. Men Sagen var dog nu engang bragt paa
Bane, Tanken var udtalt, og, teede Islændingerne sig
derefter, saa kunde den nok engang blive til Virkelighed.

Samtidig med Snorres Hjemkomst til Island (1220)
var der udbrudt bittert Fjendskab mellem to hidtil nøje
forbundne Slægter. Den ny nævnte Bjørn Thorvalds-
søn var gennem sin Hustru, Hallveig Ormsdatter,
Arving efter hendes Fader Orm Jonsøn. Men at Orms
Guds skulde gaa ud af Odde-Wetten, det kunde hans Fræn-

der, blandt hvilke Sæmunds Sønner vare de fremmeligste, ikke døje, og de gjorde da, hvad længe havde været uøst: de drog til Bredebolstad, Bjørn Thorvaldsøns Gaard, og dræbte ham. Men Bjørn hørte til den store Haukadals-Vet. Hidtil havde Obde- og Haukadals-Mændene været gode Venner; men nu udbrød der bittert Fjendskab imellem dem. Foreløbig kom dette Snorre til gode, idet han forstod at øge sin Rigdom og Magt paa begge de nævnte Slægters Beføstning; men samtidig hermed rejste sig ogsaa det Fjendskab mod ham i hans egen Slægt, som til sidst skulde blive hans Ulykke.

Sæmund Jonsøn døde 1222 efter at have maattet love Snorre ikke at ufredde de norffe Rjebmænd mere. Det lykkedes Snorre at blive tagen til Voldgiftsmand mellem Sæmunds Børn, saa at han skulde skifte Arven imellem dem, og han tænkte nu herved at skaffe sig selv en stor Fordel. Han havde længe levet daarlig sammen med sin Hustru Herdis, hvem han havde taget for Bengenes Skyld og langt fra været tro. Han tænkte nu paa at skaffe sig en ny Kone med en ny Medgift, nemlig Sæmund Jonsøns unge, fagre Datter, Solveig, og, da han nu skulde skifte Arven mellem hende og hendes Brødre, gav han hende den bedste Del. Men, inden han fik Herdis forskudt og bejlet til Solveig, kom, som man siger, en Mand med en Slæde i Bejen. Snorre havde to Brødre, Thord og Sighvat, som begge vare blevne rige Bønder, saa at, naar alle Sturlungerne havde villet holde sammen, vilde ingen have kunnet modstaa dem. Men Sighvat havde altid baaret Nag til Snorre, og nu havde han en ung, rast, ærgjerrig Søn Sturla. Denne spillede Farbroderen det Puds, just som Solveigs Arv var udlagt, at bejle til hende og med hendes Brødres Minde ægte hende. Heraf opstod bittert Fjendskab

imellem ham og Snorre, som nogen Tid efter tvang Sturla til at afstaa ham sit Godord.

Imidlertid søgte Snorre sig fremdeles en Kone i Stedet for Herdis, hvem han synes at have stilt sig fra, og denne Gang gif det bedre. Han bejlede nemlig til og fik Orm Fonsøns Datter og Bjørn Thorvaldsøns Enke, Hallveig, og fik med hende en Del af Oddeættens Gods, nemlig hendes fædrene Arv og Raadighed over en stor Del af Hautadalsættens Ejendomme, idet han nemlig blev Formynder for hendes to umyndige Sønner. Dette var sket med Hautadals-Ættens Overhoved Thorvald Gissurssøns Samtykke, og end videre styrkedes Forstaaelsen mellem Snorre og denne Slægt, idet Thorvald giftede sin yngre Søn Gissur Thorvaldsøn med Snorres uægte Datter Ingebjørg. Tiden viste, at Snorre her havde skaffet sig en slem Sviger søn. Men nu var hans Magt yderligere øget og blev det end mere, da det for en Tid lykkedes ham ved Trusel om Bold — han mødte da (1232) med 8 store Hundreder (960 Mand) paa Altinget — at sætte en temmelig ubillig Arvfordring igjennem, som gjorde ham til Overhøvding over hele Batnsfjordeggen, saa at han nu udstrakte sin Myndighed baade over Nord- og Vestlandet. Men ogsaa herved lagde han Spiren til kommende Ulykker for sig, idet han udøvede sin Myndighed i Batnsfjorden gennem sin uægte Søn Urskja, hvem han skaffede et fornemt Giftermaal og derpaa satte til at styre det vidtudstrakte Batnsfjord-Gods*). Denne Mand var nemlig saa voldsom og rovgribsk, at han æggede alle Folk imod sig og sin Fader og saaledes virkede til at øge Tallet af dennes Fjender. Endelig

*) De her i Teksten foretagne Ændringer ere i Overensstemmelse med Dr. Rosenbergs Fremstilling heraf i „Nordboernes Landsliv“ II, 247—248.

fit disse Støtte i Norge, og derved forberedtes Snorres Undergang.

Inden vi fortælle dette sidste Afsnit af hans Levned, maa vi imidlertid dvæle et Øjeblik ved hans Jbræt som Sagamand. Hans Liv havde i mærkelig Grad skaffet ham nem Afgang til, ja maaste Besiddelsen af alt, hvad der i den foregaaende Tid var skrevet og samlet af Saaer. At han som ungt Menneske, mens han var paa Odde, har affkrevet eller dog nøje lært at kjende det meste af, hvad Sæmund frode og hans Søn samt dennes Søn, Snorres Fosterfader, havde samlet, dette er en Selvfølge. Da han overtog Reykjaholt, er han rimeligvis kommen i Besiddelse af Are frodes lærde Efterladenskab. Præsten Magnus nemlig, som han kjøbte Gaarden af og siden gav Underhold paa den, var gift med en Datter af Are frodes eneste Søn, en ulærd Mand, der snarest maa tænkes at have overladt sin præstelærte Svigersøn, hvad han havde arvet af Skrifter efter sin Fader; men hvad er rimeligere, end at disse Skrifter med Gaarden ere blevne overladte Snorre. Endelig havde han ved Giftermaalet med Hallveig faaet Raadighed over hendes Sønners Arb. Men de hørte til Haukadals-Øtten, d. v. s. de stammede fra den Teit Isleivssøn, som var bleven opfostret af den gamle Hall paa Haukadal, og som efter sin Fosterfader havde arvet dennes Gaard og de Samlinger, der rimeligvis vare gjorte her, og som nu altsaa kunne være komne i Snorres Bærg. Hvis disse P. A. Munchs Gisninger ere rigtige — de ere i alt Fald meget sandsynlige —, saa har Snorre til sidst haft hos sig alt, hvad der tidligere var samlet og skrevet. Hvorledes han har brugt alle disse Rilder, viser hans store Bærk, som rimeligvis er forfattet efter hans Hjemkomst fra Norge og fuldført inden Aaret 1230. Mange have ment og mene, at Snorres Arbejde kun har bestaaet

i at lade affkrive og ordne, hvad der før hans Tid var fuldstændig udarbejdet, saaledes som det nu findes i „Heimskringla“. Han nævner imidlertid selv i Fortalen til sit Værk baade mundtlige Sagn og Kvad og skriftlige Optegnelser som sine Kilber, og der er saa stor Enhed i Fortællingen, en saa storladen Oversigt over Værkets enkelte Dele, at man snarest maa tro, at Snorre virkelig er dets Forfatter, den, der har udarbejdet det, om det end er troligt, at den rige, fornemme Mand heller har holdt andre til at nedskrive, hvad han sagde op for dem, end selv skrevet det ned. Saaledes modnedes denne den ædleste Frugt af det islandste Aandsliv sent paa Høsten, da alt de Storme vare begyndte, som varslede om den kommende Vinter, om Fristatens og den aandelige Skaberevnes Undergang.

Snorres bitreste Avindsmand var hans Brodersøn Sturla Sighvatsøn. Denne gjorde en Pilegrimsrejse til Rom og besøgte paa Hjemvejen Norge. Her var imens Haakon Haakonsøn bleven vogen, og der havde udviklet sig et stedse stigende Fjendskab mellem ham og Skule Jarl. Da denne var Snorres Ven, holdt Sturla sig til Kongen og æggede ham mod Snorre, samt lovede ham at faa Islænderne til at give sig under Norge, hvad Snorre jo slet ikke lod til at tage alvorligt, mod at Kongen saa skulde gjøre ham til Jarl paa Island.

Med disse Planer kom Sturla 1235 hjem til Island. Urøkjas Boldsomheder gav ham hypperlig Lejlighed til at vælte sig ind paa Farbroderen; Urøkja havde nemlig gjort et Tog mod Sturlas Fader Sighvat, som nu Snorre fik Skyld for at have været vidende om. Med 1000 Mand droge Sighvat og Sturla i Vaaren 1236 mod Reykjaholt. Snorre vovede ikke at gjøre Modstand; han rømmede til sine Gaarde længer sønder paa, til sidst ud til Østlandet, og nu førtes der et helt

Nar ordentlig Krig imellem Frænderne og deres Tilhængere paa hver Side, indtil der kom Bud fra Norge, med Hilsener fra Kongen, Skule Jarl og Erkebispnen, at Islændingerne skulde komme til Norge for at faa deres Trætter forligte. Snorre efterkom denne Opfordring og drog 1237 til Norge — for at faa Hjælp hos Skule.

Imens spillede Sturla en Tid lang Mester paa Island. Ligesom han tidligere havde faaet Urøkja i sin Bold og afbunget ham et meget haardt Forlig, saaledes kastede han sig nu over Snorres Svigersøn Gissur Thorvaldssøn, der imens havde bundet stor Magt paa Sønderlandet. I denne Strid eller Krig var Sturla i Begyndelsen heldig nok til at faa Gissur i sin Bold og tvinge ham til at afstaa sine Godord og sværge at ville rømme Landet. Men aldrig saa snart slap Gissur fri, før han samlede Frænder og Venner, og i et blodigt Slag den 21. August 1238 faldt baade Sighvat og Sturla, saa at nu var Gissur Thorvaldssøn den mægtigste Mand paa Landet.

Dette skulde synes at maatte være til Snorres Gavn; men det blev det modsatte. I Norge var det kommet til aabent Fjendskab mellem Kongen og Skule, der imidlertid var bleven ophøjet til „Hertug“ — den første, der bar denne Titel i Norge. Snorre holdt sig jo til Hertugen, ja morede endog dennes Hird med at digte Ridviser om en af Kongens bedste Venner. Bred herover, forbød Kongen alle Islændinger i Norge at drage hjem; men Skule staffede Snorre et Skib, og han rejste: „Ud vil jeg!“ sagde han. Nu havde han imidlertid aabenbart brudt mod Kongens Bud, hvis Hirdmand han jo var; dette kom hans Fjender godt til Pas, da han kom hjem.

Efter Sturlas Fald blev netop dennes Overvinder og Snorres Svigersøn, Gissur Thorvaldssøn, Snorres

værste Modstander. Hans Hustru, Snorres Datter, skulde ikke knytte dem sammen; thi de vare skilte for længe siden efter et daarligt Samliv; i det hele vrimle den Tids Efterretninger af uheldige Ægteskaber, som om den almindelige Ufredsaand ogsaa var trængt ind i selve Hjemmene. Da Snorre 1239 kom tilbage til Island, fik han vel sine Ejendomme tilbage, ja overtog ogsaa Sighvats og Sturlas; men derved blev han tillige forpligtet til at hævne sin Broder og Brodersøn, hvor lidet han end havde været deres Ven, mens de levede. Paa den anden Side vare han og Gissur nu de to mægtigste Mænd paa Landet, og to store rummes ikke gjerne i een Sæt.

Kong Haakon i Norge holdt Øje med disse Forhold og var bestemt paa at nytte dem til sin Fordel, saa snart han kunde komme til. Denne Tid kom, da han, efter en haard Dyst, omsider havde faaet Bugt med Skule, som til sidst havde taget Kongenavn: han led et afgjørende Nederlag i Oslo By og blev siden dræbt paa Elgefæter Kloster ved Trondhjem (den 24de Maj 1240). Kongen sendte nu Bud til Gissur, at han enten skulde sende Snorre til Norge eller lade ham dræbe som Forræder mod Kongen, — nemlig fordi han Aaret i Forvejen var rejst fra Norge til Trods for Kongens Befaling. Gissur var mer end villig til at udføre dette Kongerærende, og, da et Forsøg paa at overraske Snorre og tage ham til Fange paa Altinget 1241 var mislykket, aftalte han med to andre af Snorres tidligere Svigersønner, som ogsaa havde ham, at overfalde Snorre paa hans Gaard og dræbe ham.

Snorre anede intet ondt. Vel fik han et Advarselbrev fra en, som var indviet i Planen; men det var skrevet med saa kunstige Runer, at selv ej Snorre kunde læse det, og han gav da ikke videre Agt derpaa. Han

havde derfor kun faa Folk hos sig, da Gissur kom med 70 Mand til Reykjavolt Matten til den 22de September 1241. Snorre vaagnebe og løb ned i sin Kjælder; men man opdagede ham, og Gissur sendte en Tjener med fem Mand ned for at dræbe ham. Blandt Mændene var en Morder og Røver, Arne Beisk; ham bød Gissurs Tjener at give Snorre Dødsbugget. „Hug ikke!“ sagde Snorre bydende. „Hug du kun!“ sagde Tjeneren. „Hug ikke!“ sagde Snorre atter; men i samme Øjeblik faldt Bugget, og endnu to andre saarede ham. Saaledes faldt Islands navnkundigste Søn, 63 Aar gammel, til visse smittet af sin Tids Syder — dog, som det synes, mindre end hans fleste samtidige — men i alt Fald den kraftigste Værer af Tidens højeste Stræben. Hans Æt lever endnu paa Island, og mange store Mænd have sat en Ære i at neblede deres Æt fra ham, saaledes Historieforfatteren Torfæus i det 17de Hundrebaar, den oldkyndige Finn Magnussen og — Bertel Thorvaldsen i vort Hundrebaar. Men for den islandske Frihed var Snorres Fald Forbudet for dens snare Undergang.

Snorre havde en Eftermaalmand, nemlig Sturlas yngre Broder Thord Sighvatsføn. Mellem ham og Gissur opstod en Strid, som varede i flere Aar, indtil de begge tyebe til Kong Haakon i Norge. Denne prøvede nu paa at bruge Thord til at faa Island lagt under sig. Men han kom ingen Begne, og da Gissur efter en Romrejse atter var i Norge, samtidig med at Thord døde af Slag, gav Kongen ham paa ny dette Hverv, samt Jarlsnavn, og satte ham i Højseidet hos sig. Dette var i Aaret 1258. Imens havde andre Høvdinge hjemme ligget i stadig indbyrdes Riv og Fejde, og i Løbet af de 4 næste Aar lykkedes det Gissur ved Magt og Overtalelser at faa flere og flere til at kjende Norges

Rønge for deres Herre. I Aaret 1262 blev der sluttet en Overenskomst mellem de tre Fjerdinger og den norske Rønge, som 1264 tiltraadtes af Østfjerdingen. Ifølge denne Pagt, som habes endnu, skulde Røngen vøre Islands Landsherre, men Landet ikke en Del af Norges Rige. En Del af Høvdingernes gamle Rettigheder gif over til Røngens Sysselmænd, og nu traadte Inddelingen i „Syssler“ i Stedet for den gamle Inddeling i Tinglag; men Røngen skulde tage Sysselmænd af de gamle Slægter, hvad dog ikke blev efterkommet. Altinget vedblev; thi Island skulde fremdeles have sine egne Love og dømmes efter dem, men saaledes at dog Røngen havde en øverste Dømmagt. Lovfigemands-Embedet ophørte og Islands Rættergang og Landsstyrelse fik en Formand, der kaldtes „Lagmand“, ligesom i norske og svenske Landskaber, ikke valgt af Folket, men indsat af Røngen; den første var Sturla Thordssøn, en Søn af Snorres ældste Broder Thord, som blev Lagmand 1272. Da vare baade Røng Haakon og Gissur Jarl døde (1263 og 1268). Den gamle Landslov blev ombannet efter de nye Forhold og stadfæstet af den norske Rønge (1280); efter Overbringeren Jon Einarsøn fik den Navn af „Fonsbøgen“.

Der var nu atter nogenlunde Ro i Landet, da de fleste Trætter afgjordes i Norge; men Islændingerne maatte nu ogsaa yde Skat til Røngen, og Handelen kom mere og mere udelukkende i norske og siden i tyske Rjømænds Hænder til liden Vaade for Landets Velstand. End mere tog denne af ved en Række Ulykker, som fulgte i det nærmeste Hundrebaar efter Fristatens Undergang, ret som om Forsynet havde villet straffe Folket, fordi det havde opgivet sig selv: 1284 var der Rvægpest, 1285 Pest i Vestfjordene, 1287 og de følgende Aar døde mange trindt om i Landet af Sult; endnu værre var Hun-

gersnøden 1321; den sorte Død kom vel ikke til Island, men, da den rasede i Norge (1351), kom der heller ingen Tilførsler derfra, hvilket atter voldte Hungersnød, og 1402—1404 hjemstødtes Landet af en Pest — „den store Plage“, som var den frygteligste af Landfarsotterne og skrækkelig udtyndede Befolkningen.

Det aandelige Liv uddøde naturligtvis ikke med eet Slag; der skreves endnu en hel Del Sagaer, og det, man havde arvet fra Fædrene, gjemtes med stor Trost i Familierne. Senere opstod en helt ny Digtning, idet man satte en Mængde Sagaer paa Vers, de saakaldte »rimur«. Men med Friheden var dog den egentlige Livskraft borte. Ogsaa ophørte samtidig med den de islandfste Skjaldes stadige Besøg i de øvrige nordiske Lande: den sidste Skjald, der færdedes i Danmark, var Olav Thordssøn Hvitaskald, Baldemar Sejrs højt hædrede Gæst, som man har anset for Forfatter til Rnytlingsaga; og den sidste Islænding ved et svensk Hof var Olavs Broder, den nysnævnte Sturla Thordssøn, der besøgte Birger Jarl i dennes sidste Levetid (han døde 1266). Saa længe er det altsaa antageligt, at et islandf Kvad har været forstaaeligt for en dansk eller svensk Tilhørerkreds. Med Norge vedvarede Sprogællesstabet til Unionstiden; men derefter opgave ogsaa Nordmændene den gamle „danske“ Tunge, og denne vedblev kun at leve paa Islændingernes Læber, som den gjør den Dag i Dag, om end en Del forandret og beriget med mange nybannede Ord. Men hvad de andre Nordboer i Middelalderen efterhaanden ikke kunde forstaa og derfor tabte af Syne, det have i de senere Tider flere og flere i Norden lært at tyde. Snart kommer vel den Tid, da det ikke mere er sjældent, som nu, at Folk i Norden skaffe sig Udgang paa første Haand til den Bogstat, som vi ovenfor have søgt at give Læseren en liden Mundsmag af.

Tillæg.

Den islandske Bolig i Fristatstiden.

Af Dr. Baltyr Gudmundsson.

Det islandske Beboelseshus bestod i Fristatstiden i Regelen af 4 sammenbyggede og ved een eller flere Gange forenede Huse, hvoraf hvert enkelt er at betragte som et Værelse i en større Bygning. Disse 4 Huse eller Værelser vare: Stuen, Staaen (Soveværelset), Ildhuset (Røkkenet) og Buret (Spisestamret). I den ældste Tid manglede dog Staaen, og Ildhuset brugtes da baade som Røkken og som Soveværelse. Omkring og efter Aar 1000 bestod Beboelseshuset altid af i det mindste 4 Værelser, hvortil der meget hyppig kom et femte, et Badeværelse eller den saakaldte Badstue, og paa større Gaarde ofte langt flere.

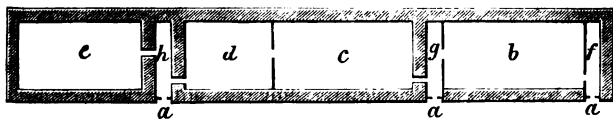

Fig. 5.

aaa = Yderdøre; b = Stue; c = Staae; d = Bure; e = Ildhus; fgh = Gange eller Forstuer.

Sammenstillingsformen kunde være noget forskjellig. I den ældre Tid stillede man disse Huse saaledes sammen, at de udgjorde een eneste Længe, som ved flere Gange og Skillevægge, dels Jordvægge, dels Bræddevægge, inddeltes i flere Huse eller Værelser, hvert for sig under eget Tag (se Fig. 5). Da denne Sammenstillingsform

imidlertid viste sig at være temmelig upraktisk, begyndte man allerede meget tidlig at stille nogle af Husene bag ved de andre med disses Gavl vægge stødende op til Hovedbygningens bageste Langvæg, hvorved der opnaaedes dels, at man kunde indskrænke baade Yderdørenes og Gangenes Antal, dels, at man lettere kunde komme fra det ene Hus eller Værelse til det andet, uden at gaa uden for Hoveddøren. Først begyndte man med kun at stille eet af Husene bag ved de andre (se Fig. 6), men senere to eller flere, indtil Udviklingen naaede sit Højde-

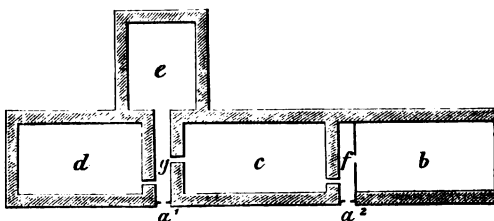

Fig. 6.

$a^1 a^2$ = Yderdøre; b = Stue; c = Staaie; d = Ildhus; e = Vur; fg = Gange.

punkt i en tredje Sammenstillingsform, som deri var forskjellig fra de andre, at hele Bygningen bestod af en dobbelt Rænge eller to Rækker Huse, som alle vare forenede ved een eneste Gang, hvorfra man kunde komme ind i hvert enkelt af dem (Fig. 7). Hvor der foruden

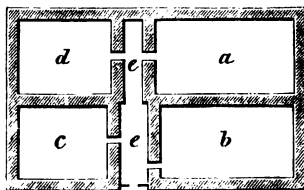

Fig. 7.

a = Stue; b = Staaie; c = Ildhus; d = Vur; ee = Gang.

de fire almindeligste Huse fandtes flere, f. Ex. en Badstue, stillede denne i Regelen bag ved det hele Bygningskomplekx lige for Enden af Gangen.

Stuen, som hos Fyrster og Høvdinger ofte kaldes Hallen (hvilken Benævnelse kun bruges om en usædvanlig stor Stue), var indrettet paa følgende Maade:

Væggene (Fig. 8 aa) var som Regel opførte af Kampesten og Grønsvær (kun undtagelsesvis af utilhugne Tømmerstokke). Taget bares af flere Rækker Stolper, een Række langs hver af Sidevæggene, som kaldtes de ydre Stolper (Fig. 8 bb), og to Rækker langs Midten af Stuen, som kaldtes de indre Stolper (Fig. 8 cc). De ydre Stolper, inden paa hvilke der i Regelen var anbragt et Panel (Fig. 8 dd, jfr. Fig. 10), hvoraf de dækkedes, saa at de blev usynlige fra Stuens Indre, var i Højde lige med Væggene. Oven paa disse Stolpers Hoveder laa der langs den øverste Vægkant svære Bjælker, som kaldtes „Stavlægjer“ eller „Sviller“ (Fig. 8 ee), og paa dem hvilede igjen Enderne af de saakaldte „Tværtræer“, der enten strakte sig tværs over Stuen (Fig. 8 f) eller blot imellem de ydre og de indre Stolper (Fig. 9 bb). Som Fortsættelse af de indre Stolper stod der saa igjen oven paa Tværtræerne Tagstolper, der kaldtes „Dværge“ (Fig. 8 hh), som understøttede de saakaldte „Sideaase“ eller „Langaaase“ (Fig. 8 gg), imellem hvilke der gik en Hanebjælke, der kaldtes „Bagei“ (Fig. 8 i). Oven paa Midten af Hanebjælken var der igjen anbragt en kort Tagstolpe eller „Dværg“ (Fig. 8 j), der understøttede „Mønningaasen“ (Fig. 8 k). Saa vel imellem Svillerne og Sideaasene som imellem disse og Mønningaasen laa der svære Spær eller „Skraarafter“ (Fig. 8 ll og mm) og oven paa dem igjen paa langs af Taget enten tynde Taglægter (se Fig. 11) eller undertiden en Bræddeforsalling, hvorpaa der kom

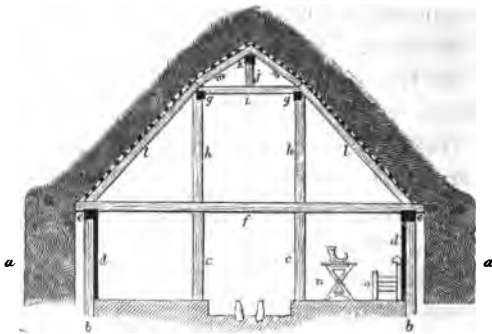

Fig. 8. Snit gennem Stuen.

aa = Jordvægge; bb = de ydre Stolper; cc = de indre Stolper; dd = Panel; ee = Stavlægjer, Sviller; ff = Tværtræ; gg = Sideaase, Langaase; hh = Dværg (Tagstolper); ii = Bagel (Sanebjælle); jj = Dværg (Tagstolpe); kk = Mønningaas; ll og mm = Straa-
rafter (Spær); n = Bord (med Drikkehorn paa); o = en Lang-
bænk (set fra Enden).

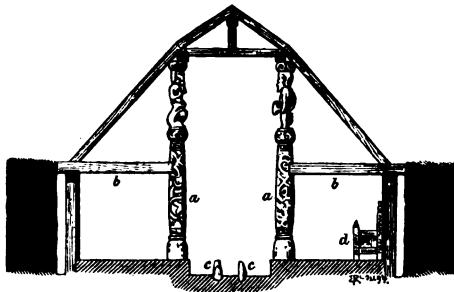

Fig. 9. Snit gennem Stuen ved Højsædesstøtterne.

aa = Dværgesøuler (Højsædesstøtter, prydede med udskaarne Gude-
billeder; til venstre ses Odin med Ulvene ved sine Fødd.r, til højre
Hejmdal med Gjallerhornet); bb = (halve) Tværtræer; cc = „Arne-
heller“ (de flade Sten, der rejste paa Kant omgav Ildstøberne);
d = en Højsædesstol.

et Lag af Kviste, Ris eller deslige, den saakaldte „Trods-
ved“, og endelig et tykt Dække af Grønsvær, som i
Regelen udvendig var bevoget med Græs (Fig. 8).

Naar Tagkonstruktionen var af den her angivne Bestaffenhed, hvor Tagværket bares af een eller flere Tagaaase, kaldtes Taget for *Nastag*. Dette kunde imidlertid være baade enkelt og sammensat. Det enkelte *Nastag*, hvor Tagværket bares af een *Nas* gaaende fra den ene *Gavlspids* til den anden, brugtes udelukkende i mindre og smalle Bygninger; det sammensatte med flere *Nase* (een *Nønningaas* og to *Sideaase*) derimod i større og brede Bygninger (som *Hallen*, *Stuen*, *Staaalen*, osv.). I den sidste Del af *Fristatstiden* brugte man dog ved *Siden* af *Nastaget* ogsaa *Spærtag*, hvor Taget bares af flere parvis opad løbende *Skraabjælker*, som kaldtes *Spær*, hvis nederste *Ende* vare nedfældede dels i *Dværtræerne*, dels i *Svillerne*, medens de øverste *Ende* løb sammen i en *Spids* ved *Tagryggen*. Men for øvrigt var *Tagkonstruktionen*, f. Ex. for de understøttende *Stolpers* *Bedkommende*, ganske den samme som i *Nastaget*. *Spærtaget*, som først synes at være kommet i *Brug* i det 13. *Aarhundrede*, er sjensynlig en *Udvikling* af *Nastaget* og egentlig kun deri forskjelligt fra dette, at *Spærrasterne*, som i *Nastaget* kaldtes „*Skraaraster*“ og der nærmest kun tjente til at bære *Trodbedden*, medens de selv hvilede paa *Nasene*, i *Spærtaget* bleve de egentlig bærende *Led* i *Tagkonstruktionen*, og *Nasene* bortfaldt da som *saadanne*; men i *Steden* for dem kom der *sa* „*Langbaand*“ eller *Sideplanter* uden paa *Spærene* omtrent paa samme *Sted*, hvor *Nasene* før laa inden for eller under *Skraarasterne*, og disse *Sideplanter* tjente nu kun til at bære *Trodbedden*. *Spærrasterne* og *Nasbjælkerne* havde *saaledes* skiftet *Funktion*.

Undertiden gik de indre *Stolper* helt op til *Sideaasene* og kaldtes da *Suler*, hvilket altid var *Tilfældet* med de fire midterste *Stolper*, som kaldtes *Undveges suler* eller *Højsædesstøtter* (Fig. 9 aa), hvilke

ligesom Hjørnestolperne (se Fig. 10) vare langt sværere end de andre Stolper. Hjørstedestøtterne vare altid prydede med udstaarne Billeder af Guder eller Fortidshelte (se Fig. 9 og 11), og det samme var undertiden ogsaa Tilfældet med andre Stolper (f. Ex. med et Hagbardshovede o. s. v.).

Ved de indre Stolperækker indbeltes Stuen paa langs i tre Skibe, hvoraf det midterste kaldtes Gulvet (Fig. 10 aa), som bestod af tætstampet Ler, og paa hvilket der fandtes en Række Ildsteder eller Baal, de saakaldte Langilde (Fig. 10 bbb), der vare omgivne af flade Sten, som vare rejste paa Kant (se Fig. 9 cc). Fra Ildstederne steg Røgen op under Taget, paa hvilket der var anbragt et eller flere Røghuller, der kaldtes Ljore, som oprindeligt tjente baade til at føre Røgen ud af Huset og Lys ind i det, men i Sagatiden fandtes der dog i Regelen flere Lysaabninger eller et Slags Binduer, som kaldtes Glugger, anbragte i Tagets skraa Sideflader lige ved Sideaasene. Disse Lysaabninger lukkedes enten ved en lille Træstive eller ved et Dækjel, der bestod af en med en tynd, gjennemsigtig Hinde overtrukket Ramme, som blev stiftet ind i Aabningen, og som kaldtes Skjaen.

De to Sidefibe optoges af to Forhøjninger, der i Regelen vare beklædte med Brædder og omtrent $\frac{1}{2}$ Alen højere end Gulvet i Midten. Disse Forhøjninger kaldtes Palle, og naar der, som i Regelen paa Island, foruden en Forhøjning langs hver Sidevæg fandtes en tredje langs den ene Gavlvæg, kaldtes Sideforhøjningerne for Langpalle (Fig. 10 cc) i Modsetning til Tværpallen langs Gavlvæggen (Fig. 10 d). Oven paa disse Forhøjninger var der anbragt faste Bænke, der stødte tæt op til Vægpanelet, og af hvilke den paa Tværpallen kaldtes for Tværbænk (Fig. 10 e) og de paa Side-

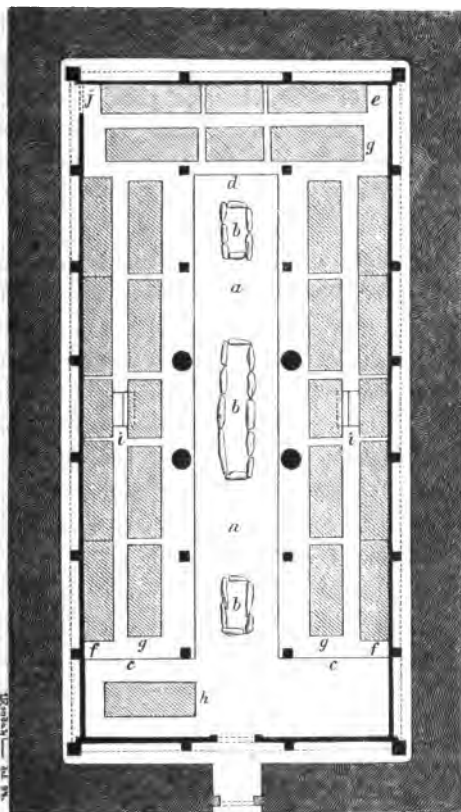

Fig. 10. Grundplan af en Stue.
 aa = Lerguld; bbb = Stolsæder; cc = Langpalle; d = Iverpallen; e = Iver-
 bænten; ff = Langbænke; ggg = Borde; h = Sjæntebord; ii = Stamer foran
 Søjlerne; j = Løndøren.

forhøjningerne Langbænke (Fig. 10 ff og Fig. 8 o). Foran Bæntene stillede der Borde (Fig. 10 ggg og Fig. 8 n), som i den ældste Tid vare meget smaa, og der stillede da et særskilt Bord foran hver enkelt Person. Men senere benyttede man ogsaa større Borde, der kunde være temmelig lange, medens de i Regelen vare baade smalle og lave. Bordene vare løse og borttoges, naar Maaltidet var forbi. Bladen, der var til at stille fra

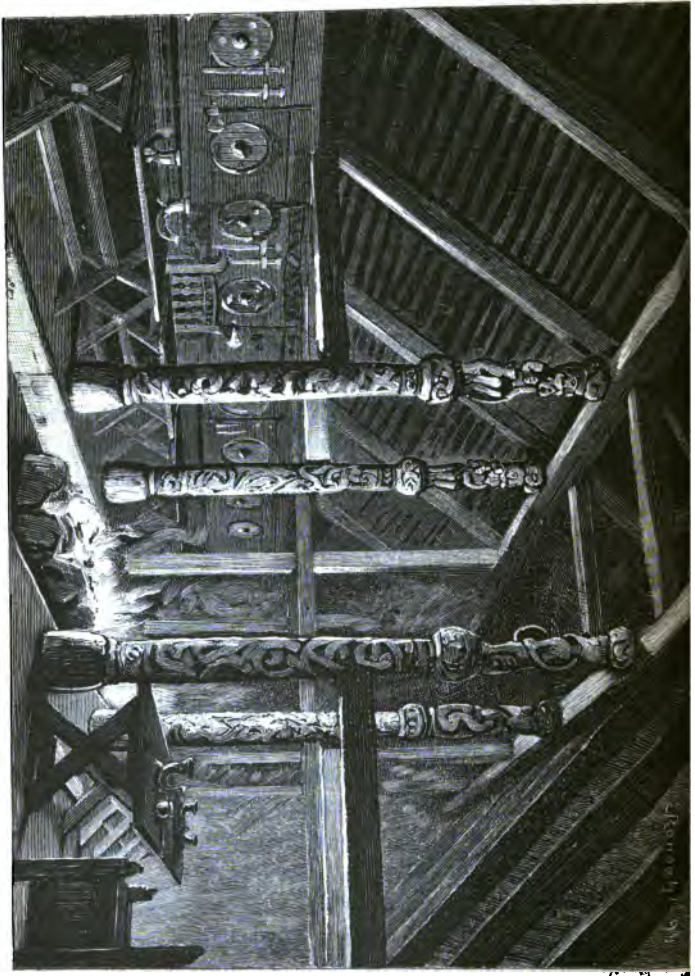
Foden, er da sandsynligvis, ligesom det vides at have været Skif i ældre Tider i Norge, ved Hjælp af en i denne fastgjort Ring bleven hængt op paa Stuens Bæg, medens Benene ere blevene stillede hen i eet eller flere af Stuens Hjørner. Ved Gilder kunde der paa den anden Side af Bordene, lige over for de faste Bænke, anbringes løse Bænke, der kaldtes Forsæder. De, der sad paa disse, vendte altsaa Ryggen mod Ilden. I Nærheden af Indgangen fandtes der nede paa Bergulvet det saakaldte Skjænkebord (Fig. 10 h), paa hvilket der stod et meget stort Kar, kaldet Skapkarret, hvori Driksen bares ind i Stuen, og hvoraf den igjen østes op i Hornene eller Bægrene (jfr. Fig. 8 og 11, hvor man kan se Drikkehornene og Drikkebægrene paa Bordene), som ved festlige Lejligheder af Opvartere (jævnlig kvindelige) bragtes hver Deltager i Drikkelaget hen paa hans Plads, medens man til dagligt Brug selv maatte gaa hen til Skapkarret for at fylde dem.

Ved Stolperne eller „Stavene“, som de ogsaa kaldes, inddeltes Stuen ogsaa paa tværs i lige saa mange Stavgulve eller Fag, som der var Mellemrum imellem disse, hvis Antal altsaa rettede sig efter Stuens Længde og Stolpernes Antal. Det midterste af disse Stavgulve, der begrænsedes af de svære og prægtige Højsædesstøtter, kaldtes Øndvege, som ved det lavere og af Langildene optagne Jordgulv i Midten deltes i to Rum, eet paa hver Langpall, af hvilke det paa den højre Side af den indtrædende i Stuen, der var forbeholdt Husbonden- (i Hallen Fyrsten), kaldtes det højere Øndvege (3: den første Hædersplads, Højsæde), medens det paa venstre Side, hvor den fornemste Gæst i Regelen sad, kaldtes det lavere Øndvege (3: den næstførste Hædersplads). I hvert Øndvege, hvor man vistnok i Regelen sad paa prægtig udskaarne Stole (jfr. Fig. 9 d og 11), kunde

der imidlertid sidde 3—4 Personer. Foran Stolen eller Stolene i Øndveget var der ofte anbragt et Slags Skammel bestaaende af to Trin (Fig. 10 ii), men dette var dog vistnok ikke altid Tilfældet. Naar der fandtes en Tværpall i Stuen, var denne i Regelen forbeholdt Kvinderne, og den fornemste Plads var da her, ligesom paa Langpallene, den midterste. Naar der derimod ingen Tværpall fandtes, og Stuen (ligesom de nordiske Kongehaller indtil Midten af det 11. Aarh.) havde to Døre, een gennem hver Gavlvæg, sad Kvinderne paa Langbænkene paa begge Sider, paa højre Side af Husbonden og paa venstre Side af den fornemste Gæst.

Da de ydre Stolper ikke stod tæt op til Jordvæggene, men af praktiske Hensyn vare fjærne noget fra disse, for at de ikke skulde blive udsatte for den fra Jordvæggene udgaaende Fugtighed, fremkom der et lille Mellemrum imellem Panelet og Væggen (se Fig. 10), saa at hele Stuen blev omgivet af en mørk Gang, der kaldtes „Skot“, og som svarer til, hvad der i gamle danske Bygninger kaldes „Udskud“ (ifr. Mejsborg: Gamle danske Hjem, S. 94, Fig. 104 og 107), thiønt dette i Danmark og Norge var af en noget anden Bestaaffenhed end det islandske, idet de danske og norske Udskud omgav Husets Øbervægge, medens de islandske vare inden for disse. Forstjellen bliver dog ikke saa stor, naar man tager i Betragtning, at Væggene i Danmark og Norge var af Træ, saa at disse i Grunden kommer til at svare til Panelet i de islandske Stuer. Fra et af Stuens inderste Hjørner fandtes der ofte en Dør, der førte ud i denne Gang, og som kaldtes for „Løndøren“ (Fig. 10 j), fordi den var saaledes tilstoppet eller indrettet, at vindviede ikke kunde se, at der her fandtes nogen Dør. Denne Dør synes at have været bestemt for Husbonden, for at han i Tilfælde af fjendtligt Over-

Fig. 11. Midtpartiet af en Sine (eller Gal) i Skerphellin fet fra den højre Langpall lige uben for
 Zindbeget (Sjilbebet).

Til Fig. 11. Paa Billedet ses alle Sjilbesøstterne, begge Sjilbesøsttolene, Borde med Drikkehorn og Drikkebægere paa begge Langpallene, brændende Langilde paa det lavere Lergulv i Midten, Baaben paa Bæg-

fald kunde slippe ud igjennem den, naar den egentlige Indgang til Stuen var bleven spærret.

Tagets Hjelteværk var altid til Syn (Fig. 11), men paa Bæggene hængtes der ved festlige Lejligheder prægtige Tæpper, der undertiden kunde være guldbroderede og indvævede med mythiske Billeder. Undertiden var dog saa vel Bægpanelet som det indvendige Tagværk prydet med malede og udstaarne Billeder, gamle Sagn og Myther, som stundum gav Digterne Anledning til derom at digte en hel Drapa, og som kunde være saa godt udsørte, at man syntes, at Stuen var fagrest, naar den ikke var tjældet (behængt med Tæpper). Saadant fremhæves særlig om en Gildestue hos den bekendte Høvding Olav Paa paa Hjarðarholt, og af et Brudstykke af et Digt, hvori denne beskrives, kunne vi se, at de udstaarne Billeder i denne blandt andet forestillede Valders Baalfærd, Thors Kamp med Midgaardssormen, Lokes Strid med Heimdal om Brisingemenet m. m. End videre var Stuens Bægge jævnlig prydede med ophængte Baaben, Skjolde, Sværd, Spyd, Ører o. s. v. (jfr. Fig. 11).

Stuen var den almindelige Dagligstue og Spisestue, ikke alene for selve Familien, men ogsaa for Folkene paa Gaarden i det hele taget. Sandsynligvis have dog Trællene og det ringere Lyende undertiden indtaget deres Maaltider enten i Skaalen eller i Ildhuset, skjønt saadant sjældent omtales i Sagaerne. I Stuen blev Gæster altid modtagne og beværte, og her afholdtes ogsaa alle

gene, Tagværket o. s. v. De Ornamente, hvormed Højsædesstøtterne ere prydede, ere tagne efter ældgamle norske Forbilleder, som endnu have i Behold, og af Billederne for oven forestille de to til venstre Odin (med Ulvene ved sine Fødder) og Thor (med sin Hammer), de to til højre Heimdal (med Gjallerhornet) og Sigurd Faabnersbane (som dræber Slangen Faabner).

Gilder, for saa vidt der paa Gaarden ikke fandtes en egen Bygning, som særlig var bestemt til dette Brug, hvad der paa Island yderst sjælden var Tilfældet, og som kun findes omtalt i det 9. og 10. Aarhundrede. Derimod findes særskilte „Gildestaaler“ eller „Driftestaaler“ nogle Gange omtalte i Norge*).

Stuen kunde ofte være meget stor. Saaledes kunde Gudrun Døvrisdatters Stue paa Helgafell (hvor Snorre Gode tidligere havde boet) rumme henved 200 Mand ved hendes og Thorkel Gyolvsøns Bryllupsgilde, som c. Aar 1010 blev afholdt i denne, og Asgrim Ellidagrimsøns Stue paa Gaarden Tunga over 100 Mand, den Gang Flose spiste hos ham paa Bejen til Altinget i Aaret 1012, og Jarlen Gissur Thorvaldsøns Stue paa Flugumyr over 150 Mand ved et Bryllupsgilde, som afholdtes der i Aaret 1253; men begge de sidstnævnte Steder maatte man dog sidde i flere Rækker, paa Tunga i 4, paa Flugumyr endog i 6 Rækker. Stuen paa Flugumyr siges at have været 26 (o: 19 $\frac{1}{2}$) Alen lang og 12 (o: 9) Alen bred. Der findes ogsaa omtalt Gilder, hvor der var 1100.—1500 Mennesker tilstede; men det er dog næppe sandsynligt, at man paa Island har haft saa store Stuer, at en saadan Mængde har kunnet sidde til Bords i dem paa een Gang.

Stuaalen, som fra Slutningen af det 10. Aarhundrede af var det fælles Soveværelse saa vel for Familien som for Tyende og Trælle, var indrettet paa lignende Maade som Stuen. Ligesom denne inddeltes

*) De Steder i Sagaerne, hvor en saadan „Gildestaale“ omtales, have givet Anledning til den Misforstaaelse, at der ved Navnet „Staaale“ i den gamle Litteratur altid skulde forstaaes en Gildestaale eller en Sal, skjønt det i Virkeligheden næsten altid kun betegner et Soveværelse, medens Stuen hos Bonden svarer til Hallen hos Fyrsten.

den ved de indre Stolperækker i tre Skibe, eet lavere i Midten (Gulvet) og to højere til Siderne. Hver af disse Sidesforhøjninger kaldtes „Sæt“ (som altsaa svarer til Langpallen i Stuen), men de strakte sig dog i Regelen ikke langs hele Sidevæggen fra den ene Gavlvæg til den anden, men optog kun omtrent to Tredjedele af hele Staalens Længde. Hvert Sæt begrænsedes fortil af brede og svære Planker, hvis Ender synes at have været indfældede i de indre Stolper uden dog at være fastnaglede, hvorfor de uden Vanskelighed kunde tages bort. Disse Planker, der var rejste paa Kant, og som om Dagen kunde benyttes som Sæde, kaldtes „Sætstokke“. De vare undertiden prægtigt udskaarne og stattedes derfor meget højt. Flere af Landnamsmændene tog dem derfor med fra Hjemmet, da de rejste til Island. Naar de nærmede sig Landets Kyst, kastede de dem i Havet, ligesom andre deres Højsædesfuler, for derved at søge Spaadom om, hvor de skulde nedsætte sig, idet de ønskede at bygge deres Gaard der, hvor Sætstokkene drev i Land, thi disse stod for dem som Tegn paa huslig Lykke*). Hvor stor Pris Folk satte paa deres Sætstokke, fremgaar ogsaa af en Fortælling om en Mand, der havde laant sine Sætstokke til en anden. Da denne nemlig fordrede dem tilbage, vilde den anden ikke udløse dem, og Gjermanden hentede dem da med Magt, hvilket førte til en hæftig Kamp imellem ham og Laantageren, hvori flere Mænd saaredes og faldt.

Sættet benyttedes som Soveplads for Folkene paa Gaarden, men var dog i Regelen enten ved Hjælp af ophængte Tæpper eller ved lave Hjælevægge afdeelt i

*) Herved er den Misforstaaelse foranlediget, som findes i flere Afhandlinger og Ordbøger, at „Sætstokkene“ skulde betegne det samme som Højsædesfulerne.

mindre Rum, der hvert for ſig kom til at ligne en ſtor Kaſſe. Hvert af de ſaaledes afdelte Rum eller Sengſteder kunde enten have ſamme Navn ſom hele Forhøjningen, nemlig „Sæt“, eller kaldes Soveplads eller Seng. Alle Sengſtederne vare fyldte med Halm eller Hø, og paa ſelve dette Straalag (jfr. Ordet „Straadød“ om at dø i ſin Seng) ſynes man — iſær Trøllene og det ringere Lyende — ofte at have ligget uden egentlige Sengklæder, undertiden i en Slags Sovepoſe (húdfat), undertiden med Dyrehuder eller ſin Overkappe bredt over ſig. Kun ſelve Familien og hos de bedre ſtillede maafte Flertallet af Folkene ſynes i den ældre Tid at have haft ordentlige Sengklæder. Bevægeliſe Senge vare yderſt ſjældne, men findes dog omtalt. I hver Seng laa der i Regelen to Perſoner, undertiden endog flere. Ofte var Sengene forſynde med det ſaakaldte „Sengetøj“, ſom beſtod af forſkjellige Tæpper, der blev ophængte omkring Sengen, dels foran, dels til Siderne, ſaa at man fra Skaalens Rum undertiden ikke ſaae andet af Sengen end ſelve Sengekanten eller Sætſtoffen.

I den ene Ende af Skaalen fandtes der ofte eet eller flere Sengekamre, dels til den ene, dels til begge Sider. Naar Skaalen kun havde Dør i den ene Ende, fandtes diſſe Sengekamre i Regelen i den modsatte Ende af denne eller, ſom det i Sagaerne udtrykkes, „inden for Sætet“; men der findes dog Exempler paa, at de kunde være anbragte „uden for Sætet“, alſaa ved den Gavlvæg, hvorigjennem Indgangen til Skaalen førte. Diſſe Sengekamre vare ſmaa paa een eller flere Sider ved Skillevægge af Brædder afdelte Værelſer, hvori der fandtes ſnart een, ſnart flere Senge. Sengekamrene vare i Regelen lukkede, enten ved en almindelig Dør, ſom blev lukket med en Haſpe, eller ved en Skydedør, der enten var til at ſkyde op og ned eller til Siden, og ſom blev lukket ind-

vendig ved en lille Træstodde. Undertiden vare dog Sengekamrene aabne for til uden nogen Dør, men Aabningen var da til Gjengjæld forsynet med et Forhæng. I disse Sengekamre laa saa vel Ægtefolkene og deres Børn som andre Medlemmer af Familien samt ansete Gjæster. Paa Sengekamrene var der anbragt Vinduer og foruden den Dør, som førte ind i Skaalen, førte der undertiden en anden Dør ud i „Stoket“ imellem Panelet og Bæggen; thi et saadant fandtes lige saa vel i Skaalen som i Stuen (jfr. S. 259). Paa nogle Gaarde var der ogsaa for at sikre Husbonden en Udgang i Tilfælde af fjendtligt Overfald ved Nattetid gravet en underjordist Løngang, som kaldtes *Forðhus*, under Beboelses-huset, og denne Løngangs ene Ende udmundede da i Regelen i Husbondens Sengekammer, hvor Aabningen var anbragt under selve Sengen, medens den anden Ende udmundede enten i et af Udhusene (f. Ex. Stammen eller Faarestalden), eller ube paa Hjemmemarken bag Beboelses-huset eller endnu længere borte fra dette, f. Ex. i en Stov, naar en saadan fandtes i Nærheden af Gaarden. Denne Løngangs Tilværelse holdtes i Regelen hemmelig saa vel for Fremmede som for alle Husets Beboere, saa at ingen vidste noget derom undtagen selve Ægtefolkene og undertiden enkelte meget fortrolige Venner. Sengekamrenes Panel var af og til prydet med udstaarne Billeder.

Undertiden fandtes der i Skaalens ene Ende oven paa Tværtræerne et Loft, som det synes i dennes yderste Ende nærmest ved Indgangene. Saadanne Loftskamre benyttedes af nogle Familier som Soveværelser ved Siden af de almindelige Sengekamre neden under i Skaalen, hvilket vistnok særlig har været Tilfældet, hvor Familien var meget stor, eller naar flere Familier boede i samme Hus som f. Ex. hos Njaal paa Bergthorshvøl.

Staalens Vægge vare jævnlig behængte med Tæpper, det saakaldte „Staaletøj“. I StaaLEN hang ogsaa Baabnene om Matten. Naar man om Aftenen gik i Seng, bares de derhen fra Stuen, idet de altid maatte haveS ved Haanden, da fjendtligt Overfald jo aldrig var ubeluffet. I Regelen havde derfor hver Mand sine Baaben hængende over sin Seng. Husbondens og de øvrige Familiemedlemmers Baaben hang altsaa enten uden paa Sengekamrets Panel eller inde i selve Sengekamret. Undertiden omtales i StaaLEN et eget „Øgetræ“, hvorpaa alle Ører plejede at hænge*).

Ildhuset brugtes i det 9. og 10. Aarhundrede jævnlig baade som Køkken og som Soveværelse, idet Beboelseshuset i dette Tidrum paa alle mindre og ligeledes paa enkelte større Gaarde kun bestod af tre Huse eller Værelser, nemlig Stuen, Ildhuset og Buret. Paa de fleste større Gaarde var Køkkenet derimod allerede den Gang blevet adskilt fra Soveværelset, og dette sidste fik da Navnet „StaaLE“. Medens Ildhuset brugtes baade som Soveværelse og som Køkken, var det indrettet ganske paa samme Maade som StaaLEN, panelet, omgivet af et „Stot“, med Forhøjninger eller Sovepladser langs Sidevæggene, Sengekamre ved den inderste Gavlvæg osv. Kun bør det bemærkes, at Sovepladsen i Ildhuset dels kaldes „Sæt“, dels Fleb (flet — jfr. dansk „Fledsøring“, „fledsøre“), som synes at være det ældste Navn paa Forhøjningen.

Omkring og efter Aar 1000 brugtes Ildhuset udelukkende som Køkken eller „Madildhus“ som det ogsaa

*) Et saadant „Øgetræ“ omtales endnu i forrige Aarhundrede som almindeligt i gamle Bygninger i Sverige (jfr. Linné: Skänsta Resa, S. 37: „Midt emot spis-stängen, på södra sidan, är, med et par perpendiculare bräder, tre ställen, der bräderna öfverst äro genomsturne, at Bonden här får hänga sina hxor“).

kaldes. Ildstedet, som var midt paa Gulvet, dannede en Forbygning i dette, hvorfor det ofte omtales under Navnet „Ildgrøft“ (eldgróf — jfr. norrøt Gruva). Undertiden omtales der i Ildhusets yderste Ende to smaa Altover, som kaldtes „Klever“, een paa hver Side af Indgangen, hvori der opbevaredes Levnedsmidler, som Tørst, Mel o. lign.; men om dette har været almindeligt eller kun ejendommeligt for enkelte Gaarde, kan ikke afgjøres.

Skjønt ikke alene Familien, men som Regel ogsaa Lyndet opholdt sig i Stuen om Dagen, var det dog en almindelig Skik, særlig paa de mindre Gaarde, at alle Gaardens Folk samlede sig i Ildhuset om Aftenen og sad der omkring Ilden, medens Maden kogte, dels for at fryde sig ved Synet af den smukke og fra Arilds Tid som hellig betragtede Flamme, der naturligvis tog sig prægtig ud i Skumringen, dels for at tørre deres Klæder og vederkvæge sig ved Ilden, naar de kom trætte og vaade hjem fra Arbejdet. Paa de mindre Gaarde har man da sandsynligvis undladt at optænde nogen Ild i Stuen for at spare paa Brændselet, hvad man jo paa Island, især de mindre bemidlede, ligefrem var tvungen til. Dette kaldtes at „sidde ved Maaltidsilde“. Undertiden synes dog Ilden at være bleven gjort større, end hvad der var nødvendigt til Kogningen af Maden, eller en Række af Ild at være bleven optændt, hvorved man sad paa begge Sider enten paa Stole eller smalle, løse Bænke. Det omtales ofte, at Mændene, medens de saaledes sad omkring Ilden, til Dels blottede deres Legeme for endnu bedre at nyde Varmen, og som det hedder „bage sig ved Ilden“. Oldinge lod sig gjerne ved den Lejlighed gnide med et Stykke groft Tøj eller lignende, hvilket da besørgebes af Børnene. Naar Maden var kogt, gik man ind i Stuen, hvor Aftensmaaltidet (Dagens

Hovedmaaltid) indtoges, og her tilbragtes saa Resten af Aftenen, indtil man ved Sengetid begav sig fra Stuen til Staaen, der som allerede anført var det fælles Soveværelse paa Gaarden.

Buret eller, som det undertiden til Adskillelse fra de saakaldte „Udebure“ kaldes, Madburet, var et Fædebur eller Spisekammer. I dette opbevaredes forskjellige Madvarer, som Brød, Smør, Ost osv., men dog fornemmelig de flydende Fødevarer som Ørød, Mælk, „Styr“, „Syre“ (i: gammel, sur Valle) osv. Af det Bohave, der hyppigst omtales i Buret, kan fremhæves: Trug, Tønder, „Styrkar“, „Syrekar“, Smørhøtter, Spande, Kjærner, Staae osv. Disse Kar stod dels paa selve Gulvet, hvori nogle af dem undertiden vare nedgravede, dels paa dertil gjorte Forhøjninger eller Hylber. Til Buret bragtes Kjeblerne fra Ildhuset, naar Maden var kogt, og her foretoges saa Maduddelingen og anden nødvendig Forberedelse til Maaltidet, inden Maden blev bragt ind i Stuen, hvor i Regelen hver Person fik sin tildelte Portion. Mændene kom næsten aldrig i Buret, og det betragtedes som uværdigt for en Mand at staa der blandt Kvinderne ved Maduddelingen.

Paa en almindelig Bondegaard bestod det sammenbyggede Beboelseshus vistnok hyppigst kun af disse fire Huse, af hvilke dog Staaen, som allerede fremhævet, i den ældre Tid jævnlig manglede. I hvert Fald synes den islandste Lovbog Graagaasens Bestemmelser om Boligens Brandforsikring*) at tyde paa, at kun disse

*) Man havde nemlig i hvert Sogn en indbyrdes Brand- og Kvægforsikring, saaledes at, naar en af Sognets Bønder led Tab enten ved Ildbrand eller Kvægpest, saa vare de øvrige Bønder pligtige til at erstatte ham Halvdelen af Tabet efter 5 Nabo-bønders Stjøn. Indebrændte Madvarer og nødvendige Gangklæder skulde ved Fastsettelsen af Erstatningsbeløbet regnes med.

Huse betragtedes som absolut nødvendige, eftersom de vare de eneste, for hvilke man i Tilfælde af Ildbrand kunde kræve Erstatning. Det hedder herom i Graagaafen: „I hver Mand's Bolig er der tre Huse, for hvilke man kan kræve Erstatning, dersom de nedbrænde. Det første er en Stue, det andet et Ildhus og det tredje Madburet. Dersom en Mand har baade et Ildhus og en Staaie, saa skal han paa et Repsmøde (3: Møde af Sognets Beboere) om Foraaret vælge, hvilket af de to Huse han helst vil have forsitret, enten Ildhuset eller Staaalen“. Denne Lovbestemmelse (eller den sidste Del af den) stammer øjensynlig fra den Tid (det 10. Aarh.), da Staaalen kun fandtes paa de større Gaarde, medens Ildhuset de fleste Steder brugtes baade som Køkken og som Soveværelse.

Hos Høvdinger og bedre stillede Folk overhovedet var det almindeligt at have et særskilt Badehus eller en Badstue. Den var i de fleste Tilfælde et af de tæt sammenstillede Huse, i Regelen bag ved de andre lige for Enden af Gangen. Undertiden synes den dog at have været nedgravet i Jorden eller været en Slags Kjælder under et af de sammenbyggede Huse. I Badstuen tog man dels Karbad, dels Svedebad eller Dampbad, hyppigst det sidste. I Badstuen fandtes en Stenovn, som, før man skulde tage Bad, blev stærkt ophedet, saa at Stenene blev gloende, hvorpaa man styrte koldt Vand paa dem, hvilket kaldtes at „give paa“. Herved udviklede der sig hurtig en rigelig Damp, hvis Varmestyrke stod i Forhold til den Vandmængde, som benyttedes, og Dampen kunde saaledes forstærkes efter Behag ved at styrte mere Vand paa Ovnen. Da Dampen steg til Vejrs, blev Varmen desto stærkere, jo højere man kom op. Naar man derfor vilde have det rigtig varmt, klatrede den badende op paa en i dette Øjemed anbragt Hylde,

hvor han satte eller lagde sig og pistede sig med Ris-
kvafter. Naar man ikke mere kunde udholde Barmen i
de høiere Lag, steg man igjen ned til Gulvet. Under-
tiden stænke de badende sig med en Smule koldt Vand

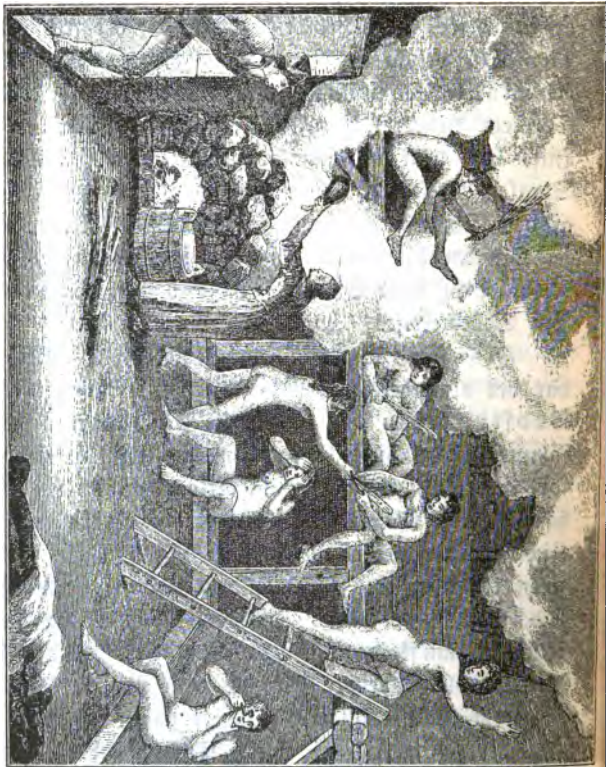

Fig. 12. Det indre af en finst Badstue fra Slutningen af det 18. Aarh.
(Efter G. Reichs: Sittens i Nordiska museet.)

for at afkøle sig. Saadanne Badstuer med hele deres
oldtidsagtige Indretning fandtes indtil for kort Tid siden
i Norge, og i Sverige findes de i visse Egne endnu den
Dag i Dag. I Finland ere de endnu saa almindelige,
at de ikke savnes paa en eneste Gaard, og et saadant

Dampbad „betragtes af den finste Almue som Livets højeste Nydelse“. I Finland bade alle Gaardens Folk, saa vel Kvinder som Mænd, i Fællesskab (se Fig. 12), og det samme var Tilfældet hele Norden over i Sagatiden.

Paa de større Gaarde havde man meget ofte en egen Kvindestue, som kaldtes „Dyngge“. I denne Stue plejede Kvinderne, for saa vidt de ikke vare beskæftigede med Markarbejde, at sidde om Formiddagen sylesende med deres Haandarbejder; de bleve her til sent ud paa Eftermiddagen. Kvindestuens Bægge vare i Regelen temmelig lave, og den var for Varmens Skyld ofte nedgravet i Jorden. Dens Plads synes hyppigst at have været paa den sydlige Side af det sammensatte Beboelseshus, hvor den kunde staa i Lø for de kolde Nordenstorme og blive opvarmet af Solen. Den var forsynet med Palle og kunde undertiden rumme mange Mennesker. Stjønt Kvindestuen egentlig kun var bestemt for Kvinderne, vare dog Mandfolk ingenlunde udelukkede fra den. Saa vel Pigernes Tilbedere som andre, der havde Lyft til at samtale med Kvinderne, kunde indfinde sig der. Omløbende Tiggerkoner synes ogsaa i Almindelighed at have søgt hen til Kvindestuen for at fortælle Nyheder og Bygdesnak. Der førtes ofte meget lystige Samtaler i Kvindestuen, og der faldt ofte mangt et ubesindigt Ord, som man ikke gjerne vilde, at Husbonden skulde høre. Her bagtaltes Folk, og her gave ikke sjælden vittige Hoveber deres Dableshge Luft i bidende Spottevers, som gjerne optoges med levende Bifald af Kvinderne. Men det kunde ogsaa hændes, at saadanne Løjer og Spottevers kostede selve Dphavsmændene dertil Livet, naar Tiggerkonerne refererede, hvad der var gaaet for sig i Kvindestuen, til de Personer, over hvilke man havde gjort sig lystig. Fra Kvindestuen plejede Kvinderne at begive sig ind i Stuen eller Sidsuset henimod Aften,

omtrent ved den Tid, da Mændene kom hjem fra deres Arbejde, og alle Folkene samlede om Ildene.

Paa enhver nogenlunde velbygget Gaard havde man en Retirade, ſom i den ældre Tid (9. og 10. Aarh.) ſtod affondret fra Beboeſſehuſet, undertiden et godt Stykke borte fra dette, men ſom ſenere (i det 12. og 13. Aarh.) var et af de tæt ſammenſtillede Huſe eller ved en Dør ſtod i Forbindelſe med diſſe.

Foruden de allerede nævnte Huſe fandtes der paa hver Gaard flere eller færre Udhuſe. Blandt diſſe var der altid i det mindſte eet Forraadshuſ, ſom kaldtes „Stemme“. Her opbevaredes Bondens Winterforraad, iſær de faſte Levnedsmidler ſ. Gr. Kjøb, Tørſt, Ost, Smør oſv., for ſaa vidt der ikke var Plads til dette i Madburet. End videre opbevaredes her Kiſter, Klæder, Badmæl og forſkjellige Redſtaber, Ridetøj oſv. Stemmen ſtod i den ældre Tid i Regelen affondret fra det ſammenſatte Beboeſſehuſ, dels bag ved dette, dels paa den anden Side af den foran Huſet beliggende, brolagte Gaardsplads (hlað), alſaa lige over for Beboeſſehuſet. Undertiden ſtod dog Stemmen ved Siden af Beboeſſehuſet, fjærnet fra dette ved et lille Mellemrum („Sund“), hvorover der laa en ſaakaldt „Tøjbjælke“, ſom benyttedes til at hænge Tøj paa til Tørring. Senere kunde Stemmen være et af de tæt ſammenſtillede Huſe. Naar Stemmen ſtod affondret fra Beboeſſehuſet, kaldtes den ofte for „Udebur“. Hvor der paa en Gaard fandtes flere Stemmer, kunde een af dem om Sommeren benyttes ſom Soveværelſe, men ſaadant var dog temmelig ſjældent paa Iſland.

Et andet Udhuſ, ſom viſtnok fandtes paa hver Gaard, var Smedjen. Denne kunde nemlig ikke godt undværes, efterſom man om Sommeren hver Dag, ja endog flere Gange om Dagen, havde Brug for den, for der at „dænge“ : ſtærpe Eggen paa ſine Leer ved at ud-

hamre den. Smedjen benyttes tillige ofte til Opbevaring af Ridetsj, Baaben og forskjellige Høredskaber.

Hertil komme saa Kreaturstaldene, af hvilke Rostalden snart stod i Forbindelse med Beboelseshuset ved en Gang, snart var affondret fra dette, men dog i Regelen laa i dettes umiddelbare Nærhed. Faarestaldene derimod stod altid et godt Stykke borte fra Beboelseshuset, dels paa selve Hjemmemarken („Lunet“), dels længere borte paa Udmarken. Hestestalden stod som oftest i Udlandet af Hjemmemarken. Bag Kreaturstaldene fandtes der i Regelen en Hølade.

Hvad der ovenfor er anført med Hensyn til Husenes Antal, gjælder kun en almindelig Gaard. Hos Stormænd derimod fandtes der ofte langt flere Huse. Hos dem omtales der saaledes flere forskellige Stuer (f. Ex. en Storstue, en Lillestue, en Folkestue, en Maalstue (hvor Høvdinger modtog Fremmede til Samtale), en Systue, en Bæverstue osv.), flere Skaaler (f. Ex. en Mandsskaale, en Kvindeskaale, en Gæsteskaale, en Gilbeskaale osv.), mange Stemmer eller Udbure o. s. fr. Hos Høvdinger omtales ogsaa undertiden en Kjælder under et af Husene (f. Ex. under Stuen), hvori man opbevarede forskellige Drifkevarer. Paa de største Gaarde (f. Ex. paa Bispeæderne) kunde alene Indhusenes Antal løbe op til henved 40.

Til mange Gaarde hørte der een eller flere Sæterhytter eller „Sel“, som laa længere borte fra disse oppe imellem Bjærgene. Her boede en Del af Folkene, undertiden ogsaa selve Familien, om Sommeren for at holde Mælkefaarene og Røerne til de langt federe Fjælsgræssange, samt tilvirke forskellige Mælkprodukter. Sæteren omtales derfor undertiden under Navnet Sommerbolig, og selve Gaarden kaldes da i Modsætning til denne Winterboligen.

Til Figurerne.

Af de her i Texten trykte Afbildninger ere Fig. 5—6 gengivne efter min Bog „Privatboligen paa Island i Sagatiden samt delvis i det øvrige Norden“, Kbhvn. 1889, og Fig. 7 efter „Grundriß der Germanischen Philologie“, herausgegeben von Herm. Paul, Strassburg 1891—1893. Fig. 8—11 ere tegnede af Kunstmaler E. Ronda hl efter en Model, som findes i Nationalmuseumet i Kjøbenhavn, og som forestiller en fuldt møbleret islandsk Stue fra Tiden omkring Aar 1000. Denne Model blev i Aaret 1892 paa Kultusministeriets Foranledning og Bekostning under min Vejledning og med Bistand af Arkitekt Erik Schjødt e og Nationalmuseumets Direktører forfærdiget i nøje Overensstemmelse med de Oplysninger, der findes i Oldskrifterne om islandske Stuer fra den nævnte Tid. Modellen blev derpaa udstillet paa den Kolumbiske Udstilling i Spanien. Fig. 12 er gengivet efter en Afbildning i G. Ketz ius: „Finnland i Nordiska museet“, men stammer egentlig fra Italieneren Acerbi's „Reise durch Schweden und Finnland bis an die äußersten Grenzen von Lappland in den Jahren 1798 und 1799“, Berlin 1803.

Henvisninger.

	Side		Side
Agerbrug (Saaning). 140, 162		Bønder..... 9, 58—59	
Alen..... 186		Bønder og Høvdinger . 18—49	
Almannagjaen sildres 64—67		Bønder og Høvdingsfrue 201—	
Almannagjaen, hemmeligt		202	
Forbund sluttet her 174		Børneopfostring, andres... 105	
Altinget, oprettet..... 52		Børneudsættelse 69, 80, 84—85	
Arv, overdrages i levende		Drab, at luse sig paa Gaand 118	
Live..... 16		Drapa modsat Flof..... 92	
Arv, overtages ej, før Fader		Dræbt Mandes Klæder, Mid-	
er hævnnet..... 21—23		del til at ægge til Hævn	
Bersærter 74, 77		122, 166	
Bersærtegang (Sygdom) 69—70		Drømmetydning 84	
Billedkunst (jfr. Bolig).. 8, 12		Dørdom..... 62	
Bisper, viede udenlands... 215		Edda, Snorres. 223, 228, 232	
Blot..... 2, 12, 22		Edda, Sæmunds 223, 228, 232	
Bod, Ting- ... 30, 78, 83 etc.		Eneboerffe (Gudrun) 122	
Bogstavskrift indført..... 218		Enkes Stilling..... 112, 127	
Bolig, se Listæget... 251—274		fejg, d. e. dødsviet..... 177	
Bryde, d. e. Husbestyrer .. 179		Femterdom, oprettet ... 54—55	
Brydeleg 95		Femterdom, i Virksomhed. 188,	
Bryllup		190—192	
hos Brudens Fader 95, 112		Fjerdingsdomme, oprettede	
hos Brudgommen..... 128		53—54	
Bøder for Drab:		Fjerdingsdom, virksom 187—190	
for en Træl (Trællebod) 35,		Flof modsat Drapa..... 92	
130—132		Fodermangel 137	
for en fri Mand, enkelt		Forlig, brydes 148—149, 173	
Mandebod 132, 193		—174	
dobbelst Mandebod 134, 137, 193		Forlig; Tilfigelse af Trygghed 173	
treddobbelst Mandebod ... 193		Forlig; den, som er udenfor	
sexdobbelst Mandebod 172, 193		et Forlig, har frie Hænder	
udredes ved Sammenstod 143,		til at øve Blodhævn 193—195	
147, 172		Formynderstab..... 243	

	Side		Side
Fredløshed, to Fredløsheds- domme paa een Gang gjøre en Mand til Stovgangs- mand	191	Hest helliget Frey	40
Frieri 88—90, 93, 111—112, 127, 159		Hest og Husbond	41—42
Frigiven (Ufvar) 33, jfr. 35—36		Hestelamp	143—144
Følger	84	Hjælp, søges i Ketstrætter 164—165, 167—170, 184— 187	
Færdigheder (Gunnars) 125—126		Holmgang	98—99
fæste Rone	87	Hov, skildres	13
fæste Tyende ... 40, 130—131		Hovghje	70
Sandridt	175	Hovtold	70
Saver		Hraun	5
for at øve Drab ... 37—38		Hundrede 79, 89, 132, 134, 172, 186, 193, 238	
af Skærlighed eller Venstab 97, 112, 137, 162		Højsæde (Vndvege) 21, 36, 85	
som Stjaldelsn ... 90—91		Højsædesfuler vise Vej (jfr. Bofig) 8, 12, 181	
af udenlandske Storfolk 90—91, 109, 112, 126, 240, 241		Høvding, se Gode.	
for ydet Hjælp	193	Indebrænding, ufristelig 177— 178, 182	
Gjensærb	36	Indebrænding, Udgang til- staas Kvinder og Tyende 178—179	
Dom over (paa Frodaa) 61—63		„Jonsbogen“	249
Kæmp mod (Gretter) 197—198		Jætter og Trolde 173—174, 204	
Giftermaal,		Jætul	5
Fader raader for	106	„Kjendinger“ (kenningar) 94—96, 99, 103—104, 183, 220—222	
Enke selvraadig over 112, 127		Kloster, det første paa Island 216	
Færbroder raader for, dog Sensyn til Pigen ... 159		Rone, tør ej aabent modsætte sig Mandens Bud om Barns Udsættelse	85
Gødning	134—135	ejer Hælften af Formuen 106	
Gode, hans Stilling ... 13—14		flaaet af sin Mand 107, 138, jfr. 152	
„Godord“, arveligt ... 50, 235		fæster Tyende ... 130—131	
„Godord“, nye 55, 159, 161, 234		Forhold til Mandens Siegfredsøn	160
„Godord“, flere paa samme Haand ... 49, 235, 243, 246		Kvid	164, 171, 185
Græsning, Tvist om ... 29—30		Kvid, Indsigelser imod 188—190	
„Graagaafen“	220		
Gubebilleder. 8, (Thors) 12, 13			
Gubning	77		
gaa under Jordstrimler ... 26			

Side	Side
Kvinde, ej Eftermaal for	Sagsfører selv medskyldig 171
Drab 39	Sagsfører taget mod Gave
Lagmand 249	185—187
landflygtig, paa tre Aar 39	uret Bærneting 190
148, 198	Femterdom ej ryddet... 191
landflygtig, for stedse 193	Retsfags Overdragelse 35, 43,
Landnamshogen .. 3, 224, 226	146, 164, 184—8
Lejdmøde 58	Sagaafkrivning 224—229
Lighjælp 160	Sagaafkrivning, Snorres 244—245
Litteratur, den islandske, dens	Selvdsomme 31, 130, 139 o. fl. St.
Betydning for Nutiden	Stjalbe, de sidste i Danmark
228—233	og Sverige 250
Lovbjerget, skildres ... 66—67	Stjalbeomskrivninger, se „Rjeudin-
Lovkundskab, Undervisning i	ger“.
87, 167	Stjalbtab 94—96, 99, 103—104,
Lovkundskab, Vigtighed 219—220	188, 220—222
Lovretten 55—56	Stiksmissegrunde 107
Lovfigemand 56—57	Stov, hvorvidt den har været
Mandebod, se Bøder.	til paa Island 4
Mandjævning.. 37, 88—89, 91	Stov, Tvist om 36
Mark 79, 98, 134, 172, 186,	Stovgangemand, Pris paa
201, 238	hans Hoved..... 201
Moder og Sønner 206	Stovgangemand, dræbt 210—211
Mordbrand, formodet.... 199	Stegfredkone og Adelskone.. 160
Namsret 60	Stob..... 40, 88
Nidfang 26—27	Stævning... 71—72, 139, 191
Nidviser 75, 135, 246	Sølv (Værdi) 35, 79, 130, 132,
Nyt, at spørge..... 24, 225	134
Nævnsmandstog, se Rvid.	Tingbod, se Bod.
Omløberster..... 134—135	Tinggisde..... 31
Paper..... 1	Tinglag 51—54
Præstefoler 216	Tingvoldene, skildres... 63—68
Præstefab og Høvdingdsomme	Tidskifter i Nordens Historie
216—217	i Middelalderen... 233—235
Ransmænd, straffede... 23—24	Trolldom:
Reppet (Sognet)..... 59—60	blænde Synet 22—23
Rettergang, dens Betydning	rejse Uvejre..... 27, 108
i Samfundslivet.... 59—63	fælde Jord..... 76—77
Retsindsigelser:	figne en livløs Ting 209—210
mod Nævnsmænd. 188—190	straffes med Stovgang.. 212

	Side		Side
Trælle, uheldige for Ildspaa-		Bestmænd	1, 9
sættelse	34—35	Birke	23—24
Trælle, sendes ud at bræbe 129 o. f.		Biser 94—96, 99, 102—103, 104,	183
Træl, kjøbes	138	Boldgift	172, 193
Træl, gives tilbage som Thy 139		Bærdiberegning:	
Trællehob, se Bøder.		Eslv 35, 79, 130, 132, 134	
Thyssøjen	124	Bædmel	186, 238
Udebur (jfr. Bolig) ..	86, 138	Bæring i Misfagaarb, Jæ-	
ugisb, uheldig d. e. dræbt ubødet:		Iændinger optagne iblandt 154,	212—213
for forsøgt Ildspaa-sættelse 35		Baarting	51, 54
for at have været Angri-		Bæ:	
ber	37	Lobøre	186, 238
frivillig indrømmet	192	Eslv .. 35, 79, 130, 132 2c	
for Bestiftelse	193	Sey-Åens Bæ	186
dræbt af fredløs Mand .	200	Tre-Åens Bæ	238
umandigt at røbe sin Sinds-		Bægt 13, 35, 91, 98, 132, 201	
bevægelse i Læder	184	Bærdi 35, 79, 98, 130, 132, 134,	201
Bædmel	30, 186		
Bærster	175—176		
Bæjrløgt	33—34		

Indhold.

Forord til 2. Udgave.

C. Rosenbergs Forord til 1. Udgave.

	Side
I. Opdagelse og Landnam	1
II. Herredshøvdinger og Herredsmænd:	
1. Ingemund gamle og Frolleiv	18
2. Thorolv Heljarfkind	23
3. Ingemunds Sønner og Berg hin raffe	24
4. Egil Stallagrimssøns sidste Tingfag...	28
5. Snorre Gode og Arnkel Gode	32
6. Fravikel Freysgode	39
III. Islands Forfatning; Altinget	50
IV. Kristendommen indføres	69
V. Fortællinger fra Tiden omkring Trosskiftet	81
1. Gunløg Ormstunge og Helga den fagre	83
2. Gudrun Osvisdatter	105
3. Gunnar paa Hlidarende	123
4. Njaal og hans Sønner	154
5. Grettur den stærke	196
VI. Bispetiden. Sagastrivning	213
VII. Opløsningstiden. Snorre Sturlassøn. Is-	
land lægges under Norges Konge	233

Tillæg:

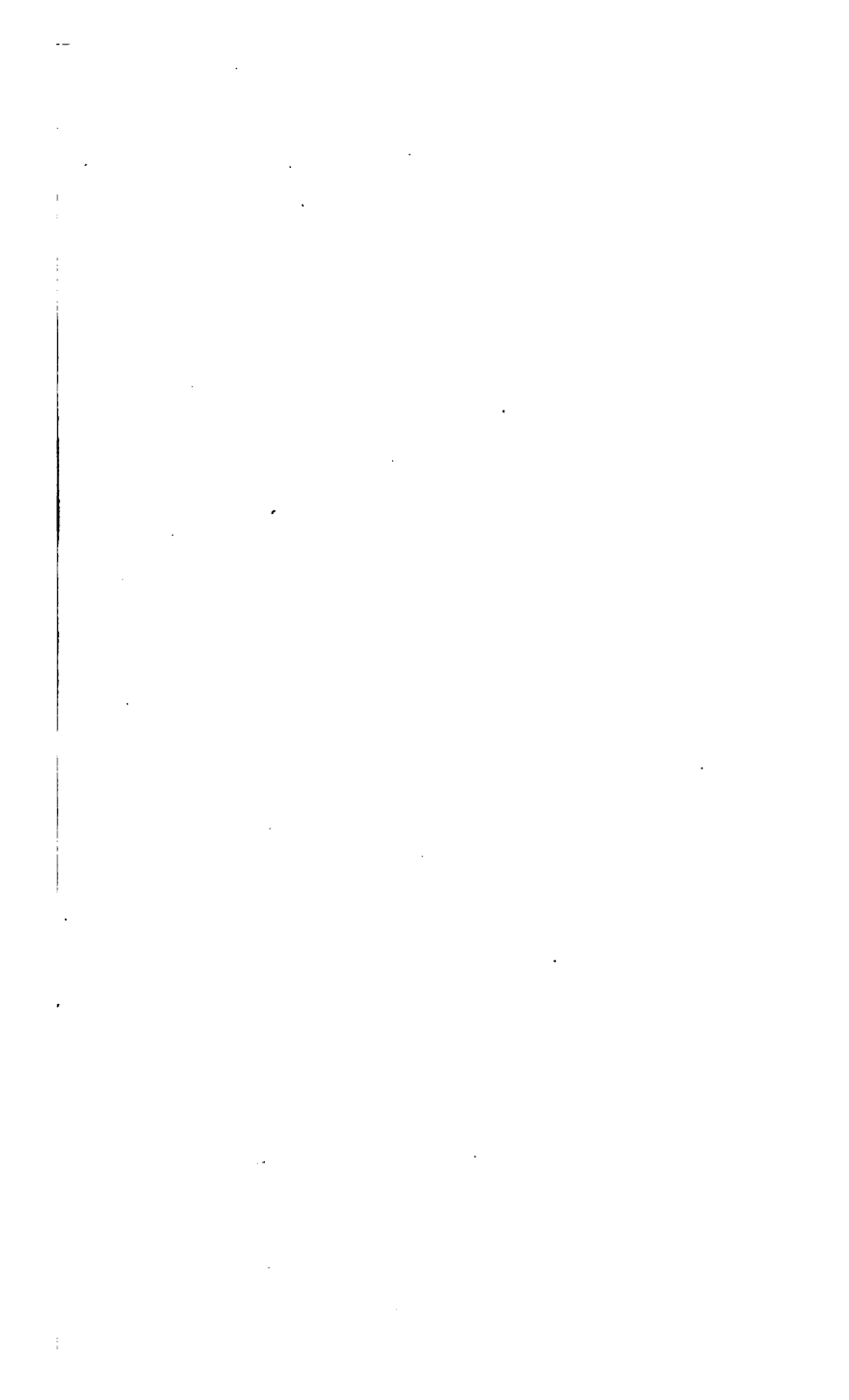
Den islandske Holig i Fristatstiden af Dr. Baltyr Gudmundsson	251

Henvisninger	275

Som Bilag:

Stentrykt Kort over „Island i Fristatstiden“.

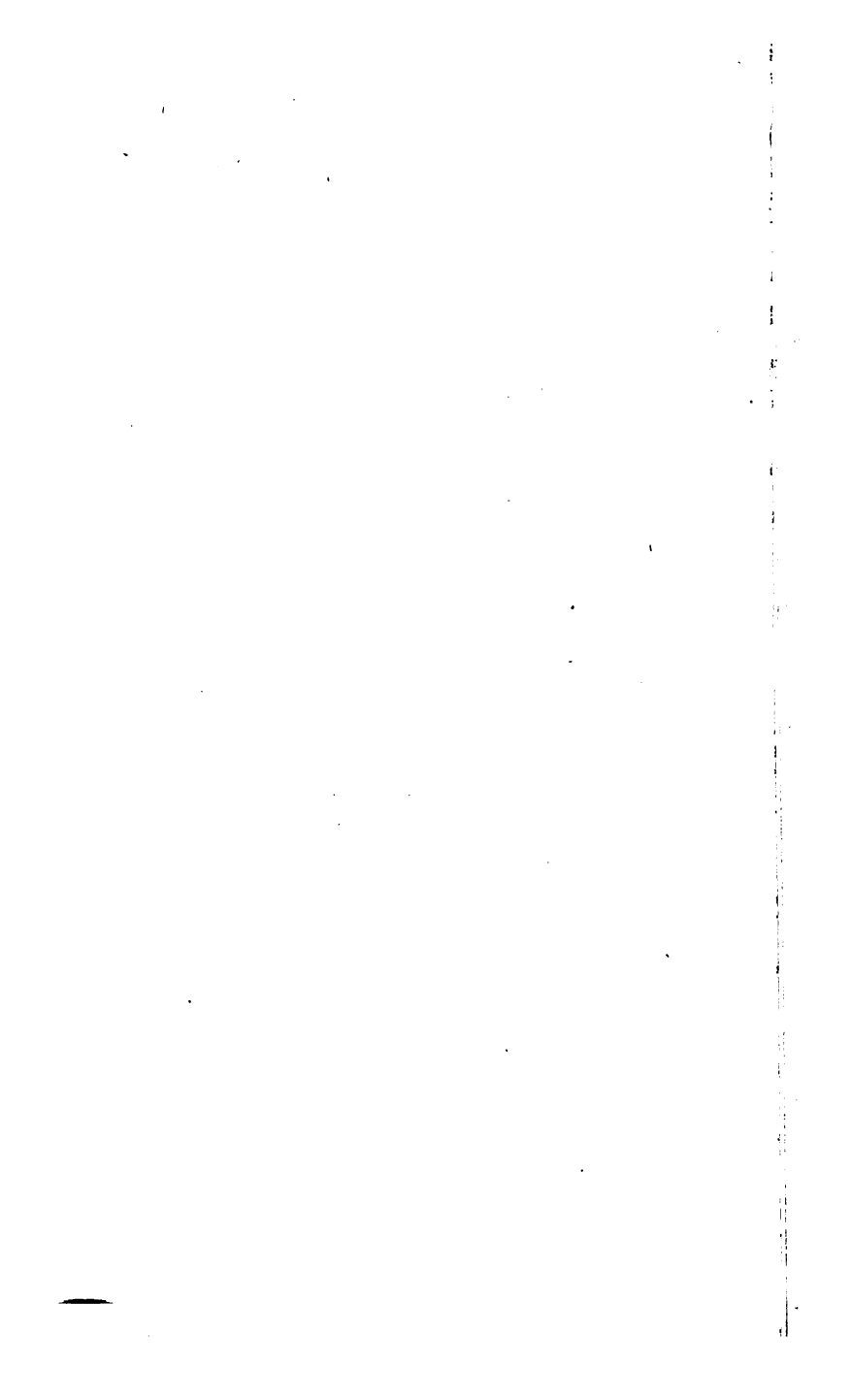

~~94~~ 2013
94

Vertical text or markings along the left edge of the page, possibly bleed-through or a scanning artifact.

MAR 10 1945